

URZĄD STATYSTYCZNY W WARSZAWIE

02-134 Warszawa, ul. 1 Sierpnia 21
tel. 22 464 23 15, 22 464 20 85, faks 22 846 76 67
e-mail: sekretariatUSWAW@stat.gov.pl
<http://warszawa.stat.gov.pl>

**STATYSTYCZNY PORTRET
RADOMIA
W LATACH 2005–2012**

PUBLIKACJĘ PRZYGOTOWAŁ   **ELABORATION TEAM**
ZESPÓŁ PRACOWNIKÓW ODDZIAŁU   **IN RADOM**
W RADOMIU

Łukasz Zieliński
Magdalena Kowalska
Anna Milczarska

pod kierunkiem   *under the supervision of*
Alicji Dzieciot

REDAKTOR GŁÓWNY   **EDITOR-IN-CHIEF**

Barbara Czerwińska-Jędrusiak

TLUMACZENIA   **TRANSLATION**

Weronika Kloc-Nowak

SKŁAD KOMPUTEROWY I WYKRESY   **TYPESSETTING AND CHARTS**

Mazowiecki Ośrodek Badań Regionalnych   *Mazovian Centre for Regional Surveys*

Anna Cacko

pod kierunkiem   *under the supervision of*

Agnieszki Ajdyn

PROJEKT OKŁADKI   **COVER DESIGN**

Anna Cacko

FOTOGRAFIE NA OKŁADCE   **PHOTOGRAPHS ON THE COVER**

Daniel Koźmiński
Łukasz Zieliński
Magdalena Kowalska

RYCINY   **PRINTS**

Anna Majcher

ISBN 978-83-63246-39-6

Przy publikowaniu danych Urzędu Statystycznego prosimy o podanie źródła
When publishing statistical office data please indicate source

Urząd Statystyczny w Warszawie, Warszawa 2014
Nakład 90 egz. Ark. druk. 20,4 i 16 wklejek. Papier offset kl. III, 70 g. Format A4.
Oddano do druku w lipcu 2014 r. Druk ukończono w lipcu 2014 r.
Druk: Zakład Wydawnictw Statystycznych, 00-925 Warszawa, al. Niepodległości 208
Cena 20,00 zł   *Price 20,00 zł*

PRZEDMOWA

Urząd Statystyczny w Warszawie przekazuje Państwu publikację o Radomiu. Jest to jedna z pięciu publikacji wydanych przez Urząd Statystyczny w Warszawie z myślą o zaprezentowaniu zachodzących zmian w sferze społeczno-gospodarczej w latach 2005–2012 w miastach. Do tych wybranych pięciu miast dla których opracowano poszczególne publikacje należą: Ciechanów, Ostrołęka, Płock, Radom i Siedlce.

Niniejsza publikacja, zawierająca bogatą charakterystykę większości obszarów życia społeczno-gospodarczego oraz zaistniałych zmian w Radomiu w latach 2005–2012, jest opracowaniem będącym odpowiedzią na zapotrzebowanie różnych grup użytkowników informacji statystycznych. Układ i prezentacja danych zawartych w opracowaniu stanowi swoisty zbiór informacji, który może być użyteczny lokalnym władzom przy ocenie podjętych i projektowanych przedsięwzięć, a także wszystkim jednostkom wykorzystującym na co dzień wskaźniki rozwoju społeczno-gospodarczego oraz mieszkańcom zainteresowanym zmianami, jakie zaszły w tym okresie w Radomiu.

Opracowanie jest drugą publikacją o Radomiu, od czasu włączenia miasta w 1999 r. do województwa mazowieckiego. Podstawową część opracowania poprzedzają trzy tablice przeglądowe zawierające informacje o stanie i ruchu ludności oraz ważniejsze dane na tle województwa mazowieckiego i wybranych miast, takich jak: Ciechanów, Ostrołęka, Płock, Siedlce i m.st. Warszawa. Właściwa część opracowania zawiera wyniki badań statystycznych statystyki publicznej oraz dane pozyskane z innych źródeł obrazujące przemiany zachodzące w mieście w zakresie potencjału demograficznego, warunków życia, infrastruktury technicznej i aktywności gospodarczej. Poszczególne działy opatrzone komentarzem analitycznym wzbogaconym prezentacją graficzną w postaci map i wykresów. Uzupełnieniem publikacji jest część tabelaryczna z danymi liczbowymi. Dane te stanowiły podstawę do obliczeń większości współczynników i wskaźników.

Urząd Statystyczny dziękuje wszystkim osobom i instytucjom za udzieloną pomoc w opracowaniu publikacji i udostępnienie danych, które przyczyniły się do wzbogacenia jej treści.

Dyrektor

Urzędu Statystycznego

w Warszawie

Zofia Kozłowska

Warszawa, lipiec 2014 r.

PREFACE

The Statistical Office in Warsaw hands to you the publication about Radom. It is one of five separate volumes published by the Statistical Office in Warsaw with the aim of presenting the changes occurring in the socio-economic sphere in the years 2005-2012 in the cities. These five selected cities for which separate volumes have been elaborated are: Ciechanów, Ostrołęka, Płock, Radom and Siedlce.

This publication, containing a rich description of the majority of fields of socio-economic life as well as of the changes which occurred in Radom between 2005 and 2012, has been elaborated in response to the demand of various groups of users of statistical information. The perspective in which data are presented in this volume is a special set of information, which can be useful to local authorities for evaluating undertaken and envisaged actions, and above all to all individuals referring every day to the socio-economic development indicators and to the inhabitants interested in the changes which occurred in Radom over the presented period.

This volume is the second publication on Radom since the incorporation of the city into Mazowieckie voivodship in 1999. The core of the publication is preceded by three review tables with vital statistics and crucial data in comparison with the Mazowieckie voivodship and with selected cities such as: Ciechanów, Ostrołęka, Płock, Siedlce and the capital city of Warsaw. The main part of the publication contains results of statistical surveys of the official statistics, illustrating the changes in the demographic potential, living conditions, technical infrastructure and economic activity in the city. Particular sections have been provided with analytical comments enriched with graphical material in the form of numerous charts and maps. The publication has been complemented with a collection of tables with statistical data. These data have been the basis for calculation of majority of the rates and indicators.

The Statistical Office wishes to thank all the persons and institutions for their assistance in preparation of this publication and sharing data, which contributed to enriching its contents.

Director
of the Statistical Office
in Warsaw

Zofia Kozłowska

SPIS TREŚCI

Przedmowa .....
Objaśnienia znaków umownych .....
Stosowane skróty .....
Uwagi ogólne .....
Kalendarium dziejów Radomia .....

TABLICE PRZEGLĄDOWE

I. Ludność na podstawie spisów według wybranych miast .....
II. Stan, ruch naturalny i migracje ludności w Radomiu .....
III. Wybrane miasta na tle województwa mazowieckiego w 2012 r. ....
IV. Ranking miast według wybranych wskaźników w 2012 r. ....

DZIAŁY

I. POŁOŻENIE I POWIERZCHNIA .....
II. STAN I OCHRONA ŚRODOWISKA .....
III. SAMORZĄD TERYTORIALNY .....
IV. LUDNOŚĆ .....
V. RYNEK PRACY. WYNAGRODZENIA ..
VI. INFRASTRUKTURA KOMUNALNA. MIESZKANIA .....
VII. EDUKACJA I WYCHOWANIE .....
VIII. OCHRONA ZDROWIA I POMOC SPOŁECZNA .....
IX. KULTURA. TURYSTYKA. SPORT .....
X. TRANSPORT .....
XI. HANDEL .....
XII. FINANSE PUBLICZNE .....
XIII. INWESTYCJE. ŚRODKI TRWAŁE .....
XIV. PODMIOTY GOSPODARKI NARODOWEJ .....

CONTENTS

	<u>Strona</u> <u>Page</u>
<i>Preface</i>	3
<i>Symbols</i>	15
<i>Abbreviations used</i>	15
<i>General notes</i>	17
<i>City timeline of Radom</i>	21

REVIEW TABLES

I. <i>Population of selected cities according to population censuses</i>	25
II. <i>Population size, natural change and migration in Radom</i>	26
III. <i>Selected cities in comparison to Mazowieckie voivodship in 2012</i>	28
IV. <i>Ranking of cities according to selected indicators in 2012</i>	32

CHAPTERS

I. <i>GEOGRAPHIC LOCATION AND AREA</i>	33
II. <i>ENVIRONMENTAL PROTECTION</i>	37
III. <i>LOCAL GOVERNMENT</i>	51
IV. <i>POPULATION</i>	55
V. <i>LABOUR MARKET. WAGES AND SALARIES</i>	69
VI. <i>MUNICIPAL INFRASTRUCTURE. DWELLINGS</i>	85
VII. <i>EDUCATION</i>	99
VIII. <i>HEALTH CARE AND SOCIAL WELFARE</i>	115
IX. <i>CULTURE. TOURISM. SPORT</i>	123
X. <i>TRANSPORT</i>	133
XI. <i>TRADE</i>	141
XII. <i>PUBLIC FINANCE</i>	145
XIII. <i>INVESTMENTS. FIXED ASSETS</i>	153
XIV. <i>ENTITIES OF THE NATIONAL ECONOMY</i>	157

SPIS TABLIC
CONTENTS OF TABLES

		Tablica Table	Strona Page
I. POŁOŻENIE I POWIERZCHNIA	I. GEOGRAPHIC AREA AND LOCATION		
Uwagi ogólne	General notes	x	33
Wyniki badań – synteza	Synthesis of survey results	x	34
Powierzchnia miasta według kierunków wykorzystania	Land use structure of the city area	1	36
II. STAN I OCHRONA ŚRODOWISKA	II. ENVIRONMENTAL PROTECTION		
Uwagi ogólne	General notes	x	37
Wyniki badań – synteza	Synthesis of survey results	x	42
Pobór wody na potrzeby gospodarki narodowej i ludności	Water withdrawal for the needs of the national economy and population	1 (2)	46
Zużycie wody na potrzeby gospodarki narodowej i ludności	Water consumption for the needs of the national economy and population	2 (3)	46
Ścieki przemysłowe i komunalne odprowadzone do wód lub do ziemi	Industrial and municipal wastewater discharged into waters or into the ground	3 (4)	46
Oczyszczalnie ścieków	Wastewater treatment plants	4 (5)	47
Emisja i redukcja zanieczyszczeń powietrza	Emission and reduction of air pollutants	5 (6)	47
Odpady i tereny ich składowania	Waste and their landfill sites	6 (7)	48
Powierzchnia o szczególnych walorach przyrodniczych prawnie chroniona oraz pomniki przyrody	Legally protected areas possessing unique environmental value and monuments of nature	7 (8)	48
Indywidualne formy ochrony przyrody	Individual forms of nature protection	8 (9)	49
Nakłady na środki trwałe służące ochronie środowiska i gospodarce wodnej według wybranych kierunków inwestowania (ceny bieżące)	Outlays on fixed assets in environmental protection and water management (current prices)	9 (10)	50
Nakłady na środki trwałe służące ochronie środowiska i gospodarce wodnej według źródeł finansowania (ceny bieżące)	Outlays on fixed assets in environmental protection and water management by source of funding (current prices)	10 (11)	50
III. SAMORZĄD TERYTORIALNY	III. LOCAL GOVERNMENT		
Uwagi ogólne	General notes	x	51
Wyniki badań – synteza	Synthesis of survey results	x	52
Radni rady miasta według wieku	City councilors by level of education	1 (12)	53
Radni rady miasta według poziomu wykształcenia	City councilors by professional groups	2 (13)	53
Radni rady miasta według grup zawodów	City councilors by age	3 (14)	53
Wybory Prezydenta Miasta (2006, 2010)	Mayoral elections (2006, 2010)	4 (15)	54
Wybory do rady miasta (2006, 2010)	Municipal elections (2006,2010)	5 (16)	54
IV. LUDNOŚĆ	IV. POPULATION		
Uwagi ogólne	General notes	x	55
Wyniki badań – synteza	Synthesis of survey results	x	59
Ludność według płci i wieku	Population by sex and age	1 (17)	62
Ludność według ekonomicznych, biologicznych oraz edukacyjnych grup wieku	Population by economic, biological and educational age groups	2 (18)	63
Mediana wieku (wiek środkowy) ludności według płci	Median age of population by sex	3 (19)	64
Ruch naturalny ludności	Vital statistics	4 (20)	64
Separacje i rozwody orzeczone prawomocnie	Legally binding separations and divorces ...	5 (21)	64

SPIS TABLIC (cd.)
CONTENTS OF TABLES (cont.)

		Tablica Table	Strona Page
IV. LUDNOŚĆ (dok.)	IV. POPULATION (cont.)		
Płodność kobiet i współczynnik reprodukcji ludności	<i>Female fertility and reproduction rate .....</i>	6 (22)	65
Zgony według płci i wieku	<i>Deaths by sex and age of the deceased .....</i>	7 (23)	65
Zgony według wybranych przyczyn (2005–2011)	<i>Deaths by causes (2005-2011) .....</i>	8 (24)	66
Prognoza ludności według płci i wieku (2015, 2020, 2025, 2030, 2035)	<i>Population projection by sex and age (2015, 2020, 2025, 2030, 2035) .....</i>	9 (25)	67
Prognoza ludności według funkcjonalnych grup wieku (2015, 2020, 2025, 2030, 2035)	<i>Population projection by functional age groups (2015, 2020, 2025, 2030, 2035) ..</i>	10 (26)	68
Migracje wewnętrzne i zagraniczne ludności na pobyt stały	<i>Internal and international migration of population for permanent residence .....</i>	11 (27)	68
V. RYNEK PRACY. WYNAGRODZENIA	V. LABOUR MARKET. WAGES AND SALARIES		
Uwagi ogólne	<i>General notes .....</i>	x	69
Wyniki badań – synteza	<i>Synthesis of survey results .....</i>	x	73
Pracujący	<i>Employed persons .....</i>	1 (28)	78
Przeciętne zatrudnienie (2009–2012)	<i>Average paid employment (2009-2012) Registered unemployed persons and job offers .....</i>	2 (29)	78
Bezrobotni zarejestrowani oraz oferty pracy	<i>Newly registered unemployed persons and persons removed from unemployment rolls .....</i>	3 (30)	79
Bezrobotni nowo zarejestrowani i wyrejestrowani	<i>Registered unemployed persons by age .....</i>	4 (31)	79
Bezrobotni zarejestrowani według poziomu wy- kształcenia	<i>Registered unemployed persons by educational level .....</i>	5 (32)	79
Bezrobotni zarejestrowani według czasu pozo- stawania bez pracy	<i>Registered unemployed persons by duration of unemployment .....</i>	6 (33)	80
Bezrobotni zarejestrowani według stażu pracy	<i>Registered unemployed persons by work seniority .....</i>	7 (34)	80
Bezrobotni zarejestrowani będący w szczególnej sytuacji na rynku pracy	<i>Registered unemployed persons with a specific situation on the labour market ....</i>	8 (35)	81
Zatrudnieni w warunkach zagrożenia	<i>Registered unemployed persons working in hazardous condi- tions .....</i>	9 (36)	81
Zatrudnieni w warunkach zagrożenia czynnikami szkodliwymi i niebezpiecznymi dla zdrowia	<i>Persons working in hazardous condi- tions due to dangerous and harmful to health factors .....</i>	10 (37)	83
Poszkodowani w wypadkach przy pracy oraz liczba dni niezdolności do pracy spowodowa- nej tymi wypadkami	<i>Persons working in hazardous condi- tions due to dangerous and harmful to health factors .....</i>	11 (38)	83
Przeciętne miesięczne wynagrodzenia brutto	<i>Persons injured in accidents at work and the number of days of inability to work caused by these accidents ....</i>	12 (39)	84
VI. INFRASTRUKTURA KOMUNALNA. MIESZKANIA	VI. MUNICIPAL INFRASTRUCTURE. DWELLINGS	13 (40)	84
Uwagi ogólne	<i>Average monthly gross wages and salaries .....</i>	x	85
Wyniki badań – synteza	<i>General notes .....</i>	x	89
Wodociągi i kanalizacja	<i>Synthesis of survey results .....</i>	1 (41)	95
Sieć gazowa oraz odbiorcy i zużycie gazu z sieci w gospodarstwach domowych	<i>Water supply and sewage systems .....</i>	1 (41)	95
Odbiorcy oraz zużycie energii elektrycznej w gospodarstwach domowych	<i>Gas supply network and consumers and consumption of gas from gas supply system in households .....</i>	2 (42)	95
Ogrzewnictwo	<i>Consumers and consumption of elec- tricity in households .....</i>	3 (43)	96
	<i>House heating .....</i>	4 (44)	96

SPIS TABLIC (cd.)
CONTENTS OF TABLES (cont.)

	Tablica <i>Table</i>	Strona <i>Page</i>
VI. INFRASTRUKTURA KOMUNALNA. MIESZKANIA (dok.)	VI. MUNICIPAL INFRASTRUCTURE. DWELLINGS (cont.)	
Odpady komunalne zmieszane, nieczystości ciekłe i składowiska odpadów komunalnych	<i>Municipal waste, liquid waste and landfill sites with municipal waste ....</i>	5 (45) 96
Tereny zieleni ogólnodostępnej i osiedlowej	<i>Generally accessible and estate green belts .....</i>	6 (46) 97
Zasoby mieszkaniowe	<i>Dwelling stocks .....</i>	7 (47) 97
Mieszkania w zasobach mieszkaniowych wyposażone w instalacje	<i>Dwellings fitted with installations .....</i>	8 (48) 97
Budynki oddane do użytkowania	<i>Buildings completed .....</i>	9 (49) 98
Mieszkania oddane do użytkowania	<i>Dwellings completed .....</i>	10 (50) 98
VII. EDUKACJA I WYCHOWANIE	VII. EDUCATION	
Uwagi ogólne	<i>General notes .....</i>	x 99
Wyniki badań – synteza	<i>Synthesis of survey results .....</i>	x 102
Szkoły podstawowe oraz gimnazjalne dla dzieci i młodzieży	<i>Primary and lower secondary schools for children and youth .....</i>	1 (51) 109
Zasadnicze szkoły zawodowe dla młodzieży oraz szkoły specjalne przysposabiające do pracy	<i>Basic vocational schools for youth and special job-training schools .....</i>	2 (52) 109
Licea ogólnokształcące dla młodzieży	<i>General secondary schools for youth</i>	3 (53) 110
Licea profilowane dla młodzieży	<i>Specialised secondary schools for youth .....</i>	4 (54) 110
Technika oraz szkoły artystyczne dla młodzieży ..	<i>Technical secondary and art schools for youth .....</i>	5 (55) 110
Szkoły policealne dla młodzieży i dorosłych	<i>Post-secondary schools for youth and adults .....</i>	6 (56) 111
Szkoły dla dorosłych	<i>Schools for adults .....</i>	7 (57) 112
Komputery przeznaczone do użytku uczniów w szkołach podstawowych i gimnazjalnych [bez szkół specjalnych] (2007/08–2012/13)	<i>Computers for the use of students in primary and lower secondary schools [excluding special schools] (2007/08–2012/13) .....</i>	8 (58) 112
Wyniki egzaminu maturalnego (2006/07–2012/13)	<i>Results of matriculation exam (2006/07–2012/13) .....</i>	9 (59) 113
Szkolnictwo wyższe (według faktycznej lokalizacji)	<i>Higher education institutions (by actual location) .....</i>	10 (60) 114
Wychowanie przedszkolne	<i>Pre-primary education .....</i>	11 (61) 114
VIII. OCHRONA ZDROWIA I POMOC SPOŁECZNA	VIII. HEALTH CARE AND SOCIAL WELFARE	
Uwagi ogólne	<i>General notes .....</i>	x 115
Wyniki badań – synteza	<i>Synthesis of survey results .....</i>	x 118
Ambulatoryjna opieka zdrowotna (2005–2012) ..	<i>Out-patient health care (2005–2012) .....</i>	1 (62) 121
Apteki ogólnodostępne	<i>Generally available pharmacies .....</i>	2 (63) 121
Żłobki	<i>Nurseries .....</i>	3 (64) 121
Pomoc społeczna stacjonarna	<i>Social welfare facilities .....</i>	4 (65) 122
Instytucjonalna piecza zastępcza oraz placówki wsparcia dziennego	<i>Institutional foster care and day-support centres .....</i>	5 (66) 122
IX. KULTURA. TURYSTYKA. SPORT	IX. CULTURE. TOURISM. SPORT	
Uwagi ogólne	<i>General notes .....</i>	x 123
Wyniki badań – synteza	<i>Synthesis of survey results .....</i>	x 126
Biblioteki publiczne (z filiami)	<i>Public libraries (with branches) .....</i>	1 (67) 130
Muzea	<i>Museums .....</i>	2 (68) 130

SPIS TABLIC (cd.)
CONTENTS OF TABLES (cont.)

		Tablica Table	Strona Page
IX. KULTURA. TURYSTYKA. SPORT (dok.)	IX. CULTURE. TOURISM. SPORT (cont.)		
Teatry	Theaters	3 (69)	130
Kina stałe	Fixed cinemas	4 (70)	131
Domy i ośrodki kultury, kluby, świetlice (2005, 2007, 2009, 2011, 2012).....	Cultural centres and establishments, clubs and community centres	5 (71)	131
Baza noclegowa turystyki	Tourist accommodation facilities	6 (72)	131
Kluby sportowe (2006, 2008, 2010, 2012).....	Sports clubs (2006, 2008, 2010, 2012) ..	7 (73)	132
Wybrane obiekty sportowe w 2010 r.	Selected sports facilities in 2010	8 (74)	132
X. TRANSPORT	X. TRANSPORT		
Uwagi ogólne	General notes	x	133
Wyniki badań – synteza	Synthesis of survey results	x	135
Drogi publiczne	Public Road	1 (75)	139
Pojazdy samochodowe i ciągniki zarejestrowane ..	Registered road vehicles and tractors ..	2 (76)	139
Pojazdy samochodowe i ciągniki zarejestrowane po raz pierwszy	Road vehicles and tractors registered for the first time	3 (77)	139
Pojazdy samochodowe i ciągniki zarejestrowane według grup wieku	Registered road vehicles and tractors by age groups	4 (78)	140
Samochody osobowe według rodzaju stosowanego paliwa	Passenger cars by kind of fuel used	5 (79)	140
Wypadki drogowe i ich ofiary oraz kolizje drogowe	Road traffic accidents and victims; traffic collisions	6 (80)	140
XI. HANDEL	XI. TRADE		
Uwagi ogólne	General notes	x	141
Wyniki badań – synteza	Synthesis of survey results	x	141
Targowiska	Marketplaces	1 (81)	143
XII. FINANSE PUBLICZNE	XII. PUBLIC FINANCE		
Uwagi ogólne	General notes	x	145
Wyniki badań – synteza	Synthesis of survey results	x	148
Dochody budżetu miasta według rodzajów	Revenue of the city budget by type	1 (82)	150
Dochody budżetu miasta według działów	Revenue of the city budget by division ..	2 (83)	151
Wydatki budżetu miasta według rodzajów	Expenditure of the city budget by type ..	3 (84)	151
Wydatki budżetu miasta według działów	Expenditure of the city budget by division ..	4 (85)	152
Dochody i wydatki budżetu miasta na 1 mieszkańca ..	Revenue and expenditure of the city budget per capita	5 (86)	152
XIII. INWESTYCJE. ŚRODKI TRWAŁE	XIII. INVESTMENTS. FIXED ASSETS		
Uwagi ogólne	General notes	x	153
Wyniki badań – synteza	Synthesis of survey results	x	155
Nakłady inwestycyjne w przedsiębiorstwach [ceny bieżące] (2009–2012)	Investment outlays in enterprises [current prices] (2009–2012)	1 (87)	156
Wartość brutto środków trwałych w przedsiębiorstwach [bieżące ceny ewidencyjne] (2009–2012)	Gross value of fixed assets in enterprises [current standard cost prices](2009-2012)	2 (88)	156
XIV. PODMIOTY GOSPODARKI NARODOWEJ	XIV. ENTITIES OF THE NATIONAL ECONOMY		
Uwagi ogólne	General notes	x	157
Podmioty gospodarki narodowej – synteza	Entities of the national economy – synthesis	x	159

SPIS TABLIC (cd.)
CONTENTS OF TABLES (cont.)

		Tablica <i>Table</i>	Strona <i>Page</i>
XIV. PODMIOTY GOSPODARKI NARODOWEJ (dok.)	<i>XIV. ENTITIES OF THE NATIONAL ECONOMY (cont.)</i>		
Podmioty gospodarki narodowej w rejestrze REGON	<i>Entities of national economy in REGON register .....</i>	1 (89)	161
Podmioty gospodarki narodowej w rejestrze REGON według liczby pracujących	<i>Entities of national economy in REGON register by number of em- ployed persons .....</i>	2 (90)	161
Podmioty gospodarki narodowej w rejestrze REGON według sekcji PKD (2009–2012)	<i>Entities of national economy in REGON by section of the Polish Classification of Activities (2009-2012) .....</i>	3 (91)	162
Podmioty gospodarki narodowej nowo zareje- strowane w rejestrze REGON według sekcji PKD (2009–2012)	<i>New entities of national economy registered in REGON by section of the Polish Classification of Activi- ties (2009-2012) .....</i>	4 (92)	162
Podmioty gospodarki narodowej wyrejestrowane z rejestru REGON według sekcji PKD (2009–2012)	<i>Entities of national economy cancelled from REGON by section of the Polish Classification of Activities (2009-2012) .....</i>	5 (93)	163

SPIS WYKRESÓW
LIST OF CHARTS

		Strona <i>Page</i>
Procentowy rozkład prędkości wiatru w 2012 r.	<i>Percentage distribution of wind velocity in 20.....</i>	35
Położenie geograficzne i powierzchnia Radomia (mapki)	<i>Geographical location and area of Radom (maps) .....</i>	36
Podział administracyjny województwa mazow- wieckiego w 2012 r. (mapka)	<i>Administrative division on Mazowieckie voivodship in 2012 (map) .....</i>	36
Warunki meteorologiczne w 2012 r.	<i>Meteorological conditions in 2012 .....</i>	37
Struktura powierzchni miasta według kierunków wykorzystania	<i>Land use structure of the city area .....</i>	37
Struktura powierzchni gruntów zabudowanych i zurbanizowanych miasta	<i>Structure of the built up and urbanised area of the city .....</i>	37
Struktura nakładów na środki trwale służące ochronie środowiska według kierunków inwe- stowania (ceny bieżące)	<i>Structure of outlays on fixed assets in environ- mental protection by directions of investing (current prices) .....</i>	45
Pobór wody na potrzeby gospodarki narodowej i ludności na 1 km ²	<i>Water consumption for the needs of the nation- al economy and population per 1 km² .....</i>	50
Ludność korzystająca z oczyszczalni ścieków w % ogółu ludności	<i>Population using wastewater treatment plants as percentage of total population .....</i>	50
Zanieczyszczenia zatrzymane w urządzeniach do redukcji zanieczyszczeń powietrza w % zanieczyszczeń wytworzonych	<i>Pollutants retained in air cleaning devices as percentage of pollutants emitted .....</i>	50
Udział nakładów na środki trwałe na ochronę powietrza atmosferycznego i klimatu oraz na gospodarkę ściekową i ochronę wód w % ogó- łu nakładów na ochronę środowiska	<i>Share of outlays on fixed assets for protection of air and climate as well as wastewater management and water protection as percentage of all outlays on environmental protection .....</i>	50
Pobór wody na potrzeby gospodarki narodowej i ludności na 1 km ² w wybranych miastach w 2012 r.	<i>Water withdrawal for the needs of the national economy and population per 1 km² in select- ed cities in 2012 .....</i>	51
Ludność korzystająca z oczyszczalni ścieków w % ogółu ludności w wybranych miastach w 2012 r.	<i>Population using wastewater treatment plants as percentage of total population in selected cities in 2012 .....</i>	51

SPIS WYKRESÓW (cd.)
LIST OF CHARTS (cont.)

	<u>Strona</u> <u>Page</u>
Zanieczyszczenia zatrzymane w urządzeniach do redukcji zanieczyszczeń powietrza w % zanieczyszczeń wytworzonych w wybranych miastach w 2012 r.....	<i>Pollutants retained in air cleaning devices as percentage of pollutants emitted in selected cities in 2012</i> 51
Udział nakładów na środki trwałe na gospodarkę ściekową i ochronę wód w % ogółu nakładów na ochronę środowiska w wybranych miastach w 2012 r.....	<i>Share of outlays on fixed assets for protection of air and climate as well as wastewater management and water protection as percentage of all outlays on environmental protection in selected cities in 2012</i> 51
Frekwencja wyborcza w czasie wyborów do rady miasta w wybranych miastach (2006, 2010)	<i>Turnout at municipal elections in selected cities (2006, 2010)</i> 54
Ludność według płci i wieku (2005, 2012).....	<i>Population by sex and age (2005,2012)</i> 62
Struktura ludności według płci (2005, 2012)	<i>Sex structure of the population (2005,2012)</i> 62
Struktura ludności według grup wieku (2005, 2012)	<i>Age structure of the population (2005,2012)</i> 63
Współczynnik obciążenia demograficznego	<i>Dependency ratio</i> 66
Ruch naturalny ludności	<i>Vital statistics</i> 66
Migracje wewnętrzne i zagraniczne	<i>Internal and international migration</i> 66
Ludność na 1 km ² w wybranych miastach w 2012 r.	<i>Population density per 1 km² in selected cities in 2012</i> 67
Kobiety na 100 mężczyzn w wybranych miastach w 2012 r.....	<i>Women per 100 men in selected cities in 2012</i> ... 67
Mediana wieku ludności w wybranych miastach w 2012 r.....	<i>Median age of population in selected cities in 2012</i> 67
Ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym w wybranych miastach w 2012 r.....	<i>Population in non-working age per 100 persons in productive age in selected cities in 2012</i> 67
Przyrost naturalny na 1000 ludności w wybranych miastach w 2012 r.....	<i>Natural increase per 1000 population in selected cities in 2012</i> 67
Ogólne saldo migracji na pobyt stały na 1000 ludności w wybranych miastach w 2012 r.....	<i>Net migration for permanent residence per 1000 population in selected cities in 2012</i> 67
Typy rozwoju ludnościowego gmin według metody Webba w latach 2010-2012	<i>Types of population progress in gminas according to Webb's method in 2010-2012</i> 68
Typy rozwoju ludnościowego wybranych miast według metody Webba w latach 2010-2012	<i>Types of population progress in selected cities according to Webb's method in 2010-2012</i> 69
Pracujący na 1000 ludności	<i>Employed persons per 1000 population</i> 78
Liczba dni niezdolności do pracy spowodowanej wypadkami przy pracy na 1 poszkodowanego ..	<i>Number of days of incapacity for work caused by accidents at work per 1 injured worker</i> 78
Przeciętne zatrudnienie	<i>Average employment</i> 78
Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto	<i>Average gross monthly wages</i> 78
Pracujący na 1000 ludności w wybranych miastach w 2012 r.....	<i>Employed persons per 1000 population in selected cities in 2012</i> 79
Liczba dni niezdolności do pracy spowodowanej wypadkami przy pracy na 1 poszkodowanego w wybranych miastach w 2012 r.	<i>Number of days of inability to work caused by accidents at work per 1 injured worker in selected cities in 2012</i> 79
Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w wybranych miastach w 2012 r.....	<i>Average gross monthly wages in selected cities in 2012</i> 79
Struktura bezrobotnych zarejestrowanych według płci (2005, 2012)	<i>Registered unemployed persons by sex (2005,2012)</i> 80
Płynność bezrobocia	<i>Inflow to and outflow from unemployment</i> 80
Struktura bezrobotnych zarejestrowanych według wieku (2005, 2012)	<i>Registered unemployed persons by age (2005,2012)</i> 81

SPIS WYKRESÓW (cd.)
LIST OF CHARTS (cont.)

		<u>Strona</u> <u>Page</u>
Struktura bezrobotnych zarejestrowanych według wykształcenia (2005, 2012)	<i>Registered unemployed persons by level of education (2005,2012) .....</i>	81
Struktura bezrobotnych zarejestrowanych według czasu pozostawania bez pracy (2005, 2012)	<i>Registered unemployed persons by duration of unemployment (2005,2012) .....</i>	81
Struktura bezrobotnych zarejestrowanych według stażu pracy (2005, 2012)	<i>Registered unemployed persons by work seniority (2005,2012) .....</i>	81
Stopa bezrobocia rejestrowanego oraz udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym	<i>Registered unemployment rate and percentage of registered unemployed in working age population .....</i>	82
Stopa bezrobocia rejestrowanego oraz udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w wybranych miastach w 2012 r.	<i>Registered unemployment rate and percentage of registered unemployed in working age population in selected cities in 2012 .....</i>	82
Zużycie wody z wodociągów i gazu z sieci w gospodarstwach domowych na 1 mieszkańca ...	<i>Consumption of water from waterworks and gas from gas network in households per 1 inhabitant .....</i>	98
Zużycie energii elektrycznej w gospodarstwach domowych na 1 mieszkańca	<i>Energy consumption in households per 1 inhabitant .....</i>	98
Zebrane odpady komunalne zmieszane w gospodarstwach domowych na 1 mieszkańca	<i>Municipal mixed waste collected from households per 1 inhabitant .....</i>	98
Warunki mieszkaniowe ludności	<i>Housing conditions of the population .....</i>	98
Zużycie wody z wodociągów i gazu z sieci w gospodarstwach domowych na 1 mieszkańca w wybranych miastach w 2012 r.	<i>Consumption of water from waterworks and gas from gas network in households per 1 inhabitant in selected cities in 2012 .....</i>	99
Zużycie energii elektrycznej w gospodarstwach domowych na 1 mieszkańca w wybranych miastach w 2012 r.....	<i>Energy consumption in households per 1 inhabitant in selected cities in 2012 .....</i>	99
Zebrane odpady komunalne zmieszane w gospodarstwach domowych na 1 mieszkańca w wybranych miastach w 2012 r.....	<i>Municipal mixed waste collected from households per 1 inhabitant in selected cities in 2012 .....</i>	99
Przeciętna liczba osób w zasobach mieszkaniowych na 1 mieszkanie w wybranych miastach w 2012 r.....	<i>Average number of persons per 1 dwelling in selected cities in 2012 .....</i>	99
Mieszkania oddane do użytkowania na 1000 ludności w wybranych miastach w 2012 r.....	<i>Dwellings completed per 1000 population in selected cities in 2012 .....</i>	99
Edukacja według szczebla kształcenia (schemat) ..	<i>Levels of education (scheme) .....</i>	108
Uczniowie na 1 szkołę w roku szkolnym 2012/13 (bez szkół specjalnych)	<i>Students per 1 school in school year 2012/2013 (excluding special schools) .....</i>	109
Współczynnik skolaryzacji w szkołach podstawowych	<i>Enrolment rate in primary schools .....</i>	109
Współczynnik skolaryzacji w gimnazjach	<i>Enrolment rate in lower secondary schools .....</i>	109
Uczniowie na 1 komputer z dostępem do Internetu przeznaczony do użytku uczniów (bez szkół specjalnych)	<i>Students per 1 computer with access to the Internet for students' use (excluding special schools) .....</i>	114
Struktura studentów i absolwentów szkół wyższych według płci	<i>Students and graduates of higher education institutions by sex .....</i>	114
Dzieci w przedszkolach na 100 miejsc	<i>Children in nursery schools per 100 places .....</i>	114
Współczynnik skolaryzacji w wybranych miastach w 2012 r.....	<i>Enrolment rate in selected cities in 2012 .....</i>	115
Uczniowie na 1 komputer z dostępem do Internetu przeznaczony do użytku uczniów (bez szkół specjalnych) w wybranych miastach w 2012 r.	<i>Students per 1 computer with access to the Internet for students' use (excluding special schools) in selected cities in 2012 .....</i>	115
Dzieci w przedszkolach na 100 miejsc w wybranych miastach w 2012 r.....	<i>Children in nursery schools per 100 places in selected cities in 2012 .....</i>	115

SPIS WYKRESÓW (cd.)
LIST OF CHARTS (cont.)

		<u>Strona</u> <u>Page</u>
Lóżka w szpitalach ogólnych na 10 tys. ludności (2005–2011)	<i>Beds in general hospitals per 10 000 population (2005-2011) .....</i>	122
Ludność na 1 zakład opieki zdrowotnej (2005–2011)	<i>Population per 1 health care establishment (2005-2011) .....</i>	122
Ludność na 1 aptekę ogólnodostępną (2005–2012)	<i>Population per 1 generally available pharmacy (2005-2012) .....</i>	122
Dzieci w żłobkach na 100 miejsc	<i>Children in nurseries per 100 places .....</i>	122
Dzieci w żłobkach na 1000 dzieci do lat 3	<i>Children in nurseries per 1000 children up to 3 years old .....</i>	122
Lóżka w szpitalach ogólnych na 10 tys. ludności w wybranych miastach w 2012 r.	<i>Beds in general hospitals per 10 000 population in selected cities in 2012 .....</i>	123
Ludność na 1 przychodnię w wybranych miastach w 2012 r.	<i>Population per 1 out-patient department in selected cities in 2012 .....</i>	123
Ludność na 1 aptekę ogólnodostępną w wybranych miastach w 2012 r.	<i>Population per 1 generally available pharmacy in selected cities in 2012 .....</i>	123
Dzieci w żłobkach na 100 miejsc w wybranych miastach w 2012 r.	<i>Children in nurseries per 100 places in selected cities in 2012 .....</i>	123
Dzieci w żłobkach na 1000 dzieci do lat 3 w wybranych miastach w 2012 r.	<i>Children in nurseries per 1000 children up to 3 years old in selected cities in 2012 .....</i>	123
Dynamika korzystających z noclegów bazy noclegowej turystyki (2005=100)	<i>Dynamics of changes in use of tourist accommodation facilities (2005=100) .....</i>	132
Biblioteki	<i>Libraries .....</i>	132
Stopień wykorzystania miejsc noclegowych bazy noclegowej turystyki	<i>Occupancy rate of tourist accommodation facilities .....</i>	132
Udział turystów zagranicznych w ogólnej liczbie korzystających z noclegów	<i>Share of foreign tourists in the total number of accommodated tourists .....</i>	132
Turyści zagraniczni korzystający z noclegów w turystycznych obiektach noclegowych w 2012 r. (mapka)	<i>Foreign tourists using tourist accommodation facilities in 2012 (map) .....</i>	132
Czytelnicy na 1000 ludności w wybranych miastach w 2012 r.	<i>Readers per 1000 population in selected cities in 2012 .....</i>	133
Wypożyczenia na 1 czytelnika w wybranych miastach w 2012 r.	<i>Loans per 1 borrower in selected cities in 2012 .....</i>	133
Stopień wykorzystania miejsc noclegowych bazy noclegowej turystyki w wybranych miastach w 2012 r.	<i>Occupancy rate of tourist accommodation facilities in selected cities in 2012 .....</i>	133
Udział turystów zagranicznych w ogólnej liczbie korzystających z noclegów w wybranych miastach w 2012 r.	<i>Share of foreign tourists in the total number of accommodated tourists in selected cities in 2012 .....</i>	133
Ćwiczący w klubach sportowych na 10000 ludności w wybranych miastach w 2012 r.	<i>Persons practicing sports in sports clubs per 10 000 population in selected cities in 2012 ...</i>	133
Sieć drogowa w Radomiu (mapka)	<i>The road network in Radom (map) .....</i>	138
Drogi o nawierzchni twardej na 100 km ²	<i>Hard surface roads per 100 km² .....</i>	140
Samochody osobowe zarejestrowane na 1000 ludności	<i>Passengers registered cars per 1000 population .....</i>	140
Udział ofiar śmiertelnych w ogólnej liczbie ofiar wypadków drogowych	<i>Proportion of fatal casualties among all road traffic casualties .....</i>	140
Drogi o nawierzchni twardej na 100 km ² w wybranych miastach w 2012 r.	<i>Hard surface roads per 100 km² in selected cities in 2012 .....</i>	141
Samochody osobowe zarejestrowane na 1000 ludności w wybranych miastach w 2012 r.	<i>Passenger registered cars per 1000 population in selected cities in 2012 .....</i>	141
Struktura ofiar wypadków drogowych w wybranych miastach w 2012 r.	<i>Structure of road traffic casualties in selected cities in 2012 .....</i>	141
Targowiska stałe	<i>Marketplaces .....</i>	143
Roczne wpływy z opłat targowych	<i>Annual revenues from marketplaces .....</i>	144

SPIS WYKRESÓW (dok.)
LIST OF CHARTS (cont.)

		<u>Strona</u> <u>Page</u>
Hipermarkety i supermarkety	<i>Hypermarkets and supermarkets .....</i>	144
Budżet miasta	<i>Municipal budget .....</i>	152
Struktura dochodów i wydatków budżetu miasta według rodzajów (2005, 2012)	<i>Structure of revenue and expenditure of the city budget by type (2005, 2012) .....</i>	152
Struktura dochodów i wydatków budżetu miasta według działów (2005, 2012)	<i>Structure of revenue and expenditure of the city budget by division (2005, 2012) .....</i>	152
Relacja wyniku budżetowego do dochodów ogółem w wybranych miastach	<i>Relation of the budget outturn to total revenue ratio in selected cities .....</i>	153
Struktura dochodów budżetu miasta według rodzajów w wybranych miastach w 2012 r.	<i>Structure of revenue of the city budget by type in selected cities in 2012 .....</i>	153
Dochody i wydatki budżetu miasta na 1 mieszkańca w wybranych miastach w 2012 r.	<i>Revenue and expenditure of the city budget per capita in selected cities in 2012 .....</i>	153
Udział sekcji przemysł i budownictwo w nakładach inwestycyjnych ogółem przedsiębiorstw [ceny bieżące] (2008–2012)	<i>Share of sections industry and construction in total investment outlays of enterprises [current prices] (2008-2012) .....</i>	156
Nakłady inwestycyjne w przedsiębiorstwach na 1 mieszkańca [ceny bieżące] (2008–2012)	<i>Investment outlays in enterprises [current prices] per 1 inhabitant (2008–2012) .....</i>	156
Wartość brutto środków trwałych w przedsiębiorstwach na 1 mieszkańca [bieżące ceny ewidencyjne] (2008–2012)	<i>Gross value of fixed assets in enterprises per 1 inhabitant [current standard cost prices](2008-2012) .....</i>	156
Udział sekcji przemysł i budownictwo w nakładach inwestycyjnych ogółem przedsiębiorstw w wybranych miastach w 2012 r. [ceny bieżące] (2008–2012)	<i>Share of sections industry and construction in total investment outlays of enterprises in selected cities in 2012 [current prices] (2008-2012) .....</i>	157
Nakłady inwestycyjne w przedsiębiorstwach na 1 mieszkańca w wybranych miastach w 2012 r. (ceny bieżące)	<i>Investment outlays in enterprises per 1 inhabitant in selected cities in 2012 (current prices) .</i>	157
Wartość brutto środków trwałych w przedsiębiorstwach na 1 mieszkańca w wybranych miastach w 2012 r. (bieżące ceny ewidencyjne)	<i>Gross value of fixed assets in enterprises per 1 inhabitant in selected cities in 2012 (current standard cost prices) .....</i>	157
Dynamika podmiotów gospodarki narodowej w rejestrze REGON	<i>Dynamics in the field of entities of the national economy in REGON .....</i>	163
Podmioty gospodarki narodowej w rejestrze REGON na 1000 ludności	<i>Entities of national economy registered in REGON per 1000 population .....</i>	163
Struktura podmiotów gospodarki narodowej w rejestrze REGON według sekcji PKD (2009, 2012)	<i>Structure of the entities of national economy in REGON by section of the Polish Classification of Activities (2009, 2012) .....</i>	163
Podmioty gospodarki narodowej nowo zarejestrowane i wyrejestrowane w rejestrze REGON	<i>Entities of national economy newly registered in and cancelled from REGON .....</i>	164
Podmioty gospodarki narodowej w rejestrze REGON na 1000 ludności w wybranych miastach w 2012 r.	<i>Entities of national economy registered in REGON per 1000 population in selected cities in 2012 in selected cities in 2012 .....</i>	164

W wersji angielskiej: przedmowa, spis treści.
In English version: preface, contents.

ZNAKI UMOWNE

Kreska (–)	– zjawisko nie wystąpiło.
Zero: (0)	– zjawisko istniało w wielkościach mniejszych od 0,5;
(0,0)	– zjawisko istniało w wielkościach mniejszych od 0,05.
Kropka (.)	– zupełny brak informacji albo brak informacji wiarygodnych.
Znak x	– wypełnienie pozycji jest niemożliwe lub niecelowe.
Znak Δ	– oznacza, że nazwa została skrócona w stosunku do obowiązującej klasyfikacji (patrz str. 20).
„W tym”	– oznacza, że nie podaje się wszystkich składników sumy.

STOSOWANE SKRÓTY

tys.	=	tysiąc	dok.	=	dokończenie
mln	=	million	cd.	=	ciąg dalszy
zł	=	złoty	nr (Nr)	=	numer
kg	=	kilogramm	poz.	=	pozycja
t	=	tona	p. proc.	=	punkt procentowy
km	=	kilometr	pkt	=	punkt
m ²	=	metr kwadratowy	tabl.	=	tablica
ha	=	hektar	ust.	=	ustęp
km ²	=	kilometr kwadratowy	Dz.U.	=	Dziennik Ustaw
m ³	=	metr sześcienny	itp.	=	i tym podobne
dam ³	=	dekametr sześcienny	itd.	=	i tak dalej
kWh	=	kilowatogodzina	m.in.	=	między innymi
GWh	=	gigawatogodzina	np.	=	na przykład
TJ	=	teradžul	tj.	=	to jest
wol.	=	wolumin	tzw.	=	tak zwany
°C	=	stopień celsjusza	późn.	=	późniejszy
d	=	doba	zm.	=	zmiany
r.	=	rok	str.	=	strona

STOSOWANE SKRÓTY (dok.)

im.	=	imienia	GUS	=	Główny Urząd Statystyczny
pw.	=	pod wezwaniem	NFZ	=	Narodowy Fundusz Zdrowia
woj.	=	województwo	NOT	=	Naczelna Organizacja Techniczna
m.st.	=	miasto stołeczne	AK	=	Armia Krajowa
w.	=	wiek	RP	=	Rzeczpospolita Polska
św.	=	Święty	UKS	=	Uczniowski Klub Sportowy

UWAGI OGÓLNE

1. Dane zamieszczone w publikacji – jeśli nie zaznaczono inaczej – podano w **każdorazowym podziale administracyjnym**. Przez „miasta” rozumie się obszar położony w granicach administracyjnych tych jednostek.
2. Prezentowane dane – jeśli nie zaznaczono inaczej – dotyczą **całej gospodarki narodowej**.
3. Dane prezentuje się:

- 1) w układzie **Polskiej Klasyfikacji Działalności – PKD 2007**, opracowanej na podstawie Statystycznej Klasyfikacji Działalności Gospodarczej we Wspólnocie Europejskiej – Statistical Classification of Economic Activities in the European Community – NACE Rev. 2. PKD 2007, wprowadzona z dniem 1 stycznia 2008 r. rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 24 grudnia 2007 r. (Dz. U. Nr 251, poz. 1885, z późn. zm.), zastąpiła Polską Klasyfikację Działalności – PKD 2004.

PKD 2007, w stosunku do klasyfikacji PKD 2004, wprowadziła zmiany zakresowe polegające na uwzględnieniu nowych grupowań rodzajów działalności, a także na przesunięciu rodzajów działalności pomiędzy poszczególnymi poziomami klasyfikacyjnymi; zmiany te spowodowały brak porównywalności danych, również przy niezmienionych nazwach niektórych poziomów klasyfikacyjnych.

W ramach PKD 2007 dokonano dodatkowego grupowania, ujmując pod pojęciem „**Przemysł**” sekcje: „Górnictwo i wydobywanie”, „Przetwórstwo przemysłowe”, „Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych” oraz „Dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami oraz działalność związana z rekultywacją”.

Pod pojęciem „**Pozostałe usługi**” ujęte są sekcje: „Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna”, „Działalność z zakresu usług administrowania i działalność wspierająca”, „Administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe zabezpieczenia społeczne”, „Edukacja”, „Opieka zdrowotna i pomoc społeczna”, „Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją”, „Pozostała działalność usługowa” oraz „Gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników; gospodarstwa domowe produkujące wyroby i świadczące usługi na własne potrzeby”;

- 2) według **sektorów własności**:
- sektor publiczny – grupujący własność państwową (Skarbu Państwa i państwowych osób prawnych), własność jednostek samorządu terytorialnego oraz „własność mieszaną” z przewagą kapitału (mienia) podmiotów sektora publicznego,
  - sektor prywatny – grupujący własność prywatną krajową (osób fizycznych i pozostałych jednostek prywatnych), własność zagraniczną (osób zagranicznych) oraz „własność mieszaną” z przewagą kapitału (mienia) podmiotów sektora prywatnego i brakiem przewagi sektorowej w kapitale (mieniu) podmiotu.
- „Własność mieszaną” określana jest głównie dla spółek i wyznaczana na podstawie struktury kapitału (mienia) deklarowanego we wniosku rejestracyjnym spółki.
4. Dane prezentowane dla **województwa, miast na prawach powiatu i gminy** odpowiadają poziomowi 2, 4 i 5 Nomenklatury Jednostek Terytorialnych do Celów Statystycznych (NTS), opracowanej na podstawie Nomenclature of Territorial Units for Statistics (NUTS) obowiązującej w krajach Unii Europejskiej. NTS obowiązująca od 1 stycznia 2008 r. wprowadzona została rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 14 listopada 2007 r. (Dz. U. Nr 214, poz. 1573, z późn. zm.) w miejsce obowiązującej do 31 grudnia 2007 r.
5. Prezentowane informacje zostały przedstawione stosownie do zakresu prowadzonych badań, uwzględniających podmioty klasyfikowane według kryterium **liczby pracujących** i – jeśli nie zaznaczono inaczej – obejmują podmioty o liczbie pracujących:
- do 9 osób,
  - od 10 do 49 osób,
  - powyżej 49 osób.
6. Dane – jeśli nie zaznaczono inaczej – opracowano zgodnie z **każdorazowym stanem organizacyjnym gospodarki narodowej**.
7. Dane w podziale według sekcji i działów PKD 2007 opracowano – jeśli nie zaznaczono inaczej – tzw. metodą przedsiębiorstw.
- Metoda przedsiębiorstw** (podmiotowa) oznacza przyjmowanie całych podmiotów gospodarki narodowej za podstawę grupowania wszystkich danych charakteryzujących ich działalność według poszczególnych poziomów klasyfikacyjnych i podziałów terytorialnych.
8. Przez **podmioty gospodarki narodowej** rozumie się jednostki prawne, tj.: osoby prawne, jednostki organizacyjne niemające osobowości prawnej oraz osoby fizyczne prowadzące

działalność gospodarczą, zarejestrowane w Krajowym Rejestrze Urzędowym Podmiotów Gospodarki Narodowej (REGON).

Pod pojęciem **podmiotów gospodarczych** rozumie się podmioty prowadzące działalność gospodarczą (produkcyjną i usługową) na własny rachunek w celu osiągnięcia zysku.

Informacje w rejestrze REGON tworzone są na podstawie danych zgłaszanych bezpośrednio przez podmioty, na których ciąży obowiązek rejestracji oraz dokonywania zmian cech objętych wpisem. Dane te nie podlegają dodatkowej weryfikacji.

9. Dane w **cenach bieżących** odpowiadają uzyskanym dochodom, poniesionym wydatkom lub wartości wyrobów, usług itp. W tablicach i na wykresach, w których nie określono cen, dane liczbowe wyrażono w cenach bieżących.
10. **Liczby względne (wskaźniki, odsetki)** obliczono z reguły na podstawie danych bezwzględnych wyrażonych z większą dokładnością niż podano w tablicach.
11. Przy **przeliczaniu na 1 mieszkańca (1000 ludności itp.)** danych według stanu w końcu roku (np. łóżka w szpitalach, środki trwałe) przyjęto liczbę ludności faktycznie zamieszkałej według stanu w dniu 31 XII, a przy przeliczaniu danych charakteryzujących wielkość zjawiska w ciągu roku (np. ruch naturalny ludności, nakłady inwestycyjne) – według stanu w dniu 30 VI.

Współczynniki dotyczące **ruchu naturalnego i migracji** ludności obliczono jako iloraz liczby faktów określonego rodzaju i liczby ludności (według stanu w dniu 30 VI): do 2009 r. – zameldowanej na pobyt stały, w latach 2010–2012 – faktycznie zamieszkałej. Zmiana metodologii nie spowodowała istotnych różnic w wartościach wskaźników.

Do przeliczeń przyjęto liczbę ludności opracowaną – jeśli nie zaznaczono inaczej – za 1995 r. na bazie wyników Narodowego Spisu Powszechnego 1988; za lata 1999–2009 na bazie wyników Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań 2002, przy czym dla lat 2000 i 2001 według podziału administracyjnego obowiązującego w dniu 31 XII 2002 r., od 2010 r. na bazie wyników Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań 2011, przy czym dla 2010 r. według podziału administracyjnego obowiązującego w dniu 31 XII 2011 r.

12. W tablicach dla danych spisowych zastosowano następujący podział administracyjny: 1946 r. – z dnia 6 VII 1950 r.; lata 1950, 1960 i 1970 – z dnia 1 I 1971 r.; (dla Radomia: 1950 r. – z dnia 15 V 1951.; 1960 r. – z dnia 1 I 1962 r.; 1970 r. – z dnia 31 XII 1970 r.), 1978 r. – z dnia 1 I 1979 r.; 1988 r. – z dnia 6 XII 1988 r.; 2002 r. – z dnia 20 V 2002 r., a dla m.st. Warszawy z dnia 27 X 2002 r.; 2011 r. – z dnia 31 III 2011 r.

13. Dane – jeśli nie zaznaczono inaczej – nie obejmują jednostek budżetowych prowadzących działalność w zakresie obrony narodowej i bezpieczeństwa publicznego.
14. Niektóre informacje zostały podane na podstawie danych nieostatecznych i mogą ulec zmianie w następnych publikacjach Urzędu Statystycznego.
15. **Ze względu na zaokrąglenia danych, w niektórych przypadkach sumy składników mogą się nieznacznie różnić od podanych wielkości „ogółem”.**
16. Informacje statystyczne pochodzące ze źródeł spoza Urzędu Statystycznego opatrzone odpowiednimi notami lub opisano w uwagach ogólnych do poszczególnych działów, zgodnie z zasadą, że jako źródłodawcę podaje się instytucję przekazującą informacje prezentowane w tablicy za ostatni rok.
17. W publikacji zastosowano skróty nazw niektórych sekcji PKD; zestawienie zastosowanych skrótów i pełnych nazw podaje się poniżej:

skrót	pełna nazwa
Handel; naprawa pojazdów samochodowych	Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle
Zakwaterowanie i gastronomia	Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi
Obsługa rynku nieruchomości	Działalność związana z obsługą rynku nieruchomości
Administrowanie i działalność wspierająca	Działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca

*   *

*

Wyjaśnienia metodyczne dotyczące podstawowych pojęć i metod opracowania danych liczbowych zamieszczono w uwagach ogólnych do poszczególnych działów. Rozszerzone wyjaśnienia dotyczące poszczególnych dziedzin statystyki Czytelnik znajdzie w *Roczniku Statystycznym Rzeczypospolitej Polskiej*, *Roczniku Statystycznym Województwa Mazowieckiego* i w publikacji *Województwo Mazowieckie – Podregiony, powiaty, gminy* oraz w publikacjach tematycznych Głównego Urzędu Statystycznego i Urzędu Statystycznego w Warszawie, a także w serii *Zeszyty metodyczne i klasyfikacje*. Informacje i ww. materiały dostępne są na stronie internetowej GUS: <http://stat.gov.pl> oraz w informatoriach GUS i urzędów statystycznych lub w Centralnej Bibliotece Statystycznej im. Stefana Szulca i na jej stronie internetowej: <http://statlibr.stat.gov.pl/>

KALENDARIUM DZIEJÓW RADOMIA

D a t y	W y d a r z e n i a
VIII wiek	Założona została wczesnośredniowieczna osada w dolinie rzeki Mlecznej (w rejonie dzisiejszego Starego - Miasta).
II połowa X wieku	Powstał gród obronny zwany Piotrówką.
1155	Pierwsza pisemna wzmianka o Radomiu pojawiła się w bulli papieża Hadriana IV.
ok. 1216	Wzniesiony został murowany kościół parafialny pw. św. Wacława.
ok. 1275	Nadano miejskie prawa średzkie osadzie nazwanej później Starym Radomiem.
ok. 1350	Król Kazimierz Wielki założył Nowy Radom.
ok. 1365	Została zakończona budowa radomskiego zamku.
1364	Nowy Radom otrzymał miejskie prawa magdeburskie.
1370	Została ukończona budowa drewnianego ratusza.
1370	Została ukończona budowa kościoła pw. św. Jana Chrzciciela.
1373	Radom stał się siedzibą starostwa radomskiego – jego pierwszym starostą został Piotr Pietra.
1401	Podpisano unię radomsko-wileńską, deklarującą zjednoczenie Polski i Litwy.
1474	Królowna Jadwiga Jagiellonka i książę Jerzy Wittelsbach z Landshut w Bawarii podpisali na zamku radomskim kontrakt małżeński.
1481-1483	Król Kazimierz podczas nieobecności swego ojca - Kazimierza Jagiellończyka, sprawował z Radomia rządy w Koronie.
1489	Wielki Mistrz Zakonu Krzyżackiego Jan von Tieffena złożył hołd królowi Kazimierzowi Jagiellończykowi.
1505	Zwołany został Sejm Walny, na którym uchwalono konstytucję "Nihil Novi" oraz wydano "Statut Łaskiego" (pierwszy najpełniejszy zbiór polskich praw publicznych i sądowych).
1515	Została ukończona budowa kościoła i klasztoru bernardyńskiego.
1613	Miasto stało się siedzibą Koronnego Trybunału Skarbowego, instytucji sędow-egzekucyjnej orzekającej m.in. w sprawach zaległych podatków.
1628	Miasto zostało zniszczone przez wielki pożar.
1656-1660	Wojska szwedzkie zniszczyły Radom.
1737-1756	Okres budowy gmachu Kolegium Pijarów, którego architektem był Antonio Solario.
1763	Trybunał Skarbowy Koronny został przeniesiony do Warszawy.
1767	Książę Karol Stanisław Radziwiłł zawiązał konfederację reakcyjną magnaterii i szlachty, uznając carycę Katarzynę II za gwaranta ustroju Rzeczypospolitej.
1816	Radom stał się stolicą województwa sandomierskiego.
1818	Fryderyk August Schnierstein uruchomił pierwszy zakład garbarski, przez co zapoczątkował przemysłowy rozwój miasta.
1827	Oddany został do użytku gmach Komisji Województwa Sandomierskiego, którego architektem był Antonio Corazzi.
1829	Założono najstarszą placówkę kultury w mieście – Resursę Obywatelską.

D a t y	W y d a r z e n i a
1837	Radom stał się stolicą guberni sandomierskiej.
1845	Miasto stało się stolicą guberni radomskiej.
1848	Ukończono budowę murowanego ratusza, którego architektem był Henryk Marconi.
1852	Na wniosek Rady Opiekuńczej Zakładów Dobroczynnych Powiatu Radomskiego został wzniesiony budynek, będący siedzibą Resursy Obywatelskiej, którego architektem był Ludwik Radziszewski.
1867	W mieście jako jednym z pierwszych w Królestwie Polskim założono kanalizację.
1885	Oddano do użytku linię kolejową dęblińsko – dąbrowską, przez co Radom otrzymał połączenie z Warszawą i dalej z Petersburgiem oraz przez Lublin z Ukrainą, a przez Kielce z Zagłębiem Dąbrowskim.
1890	Ruszyła produkcja w Fabryce Wyrobów Szamotowych i Tytoniowych „Marywil” (późn. Radomskie Zakłady Materiałów Ogniotrwałych).
1895	Kwiryn Bolesta uruchomił Fabrykę Maszyn i Narzędzi Rolniczych.
1895	Do użytku oddany został radomski dworzec kolejowy zaprojektowany przez architekta Adolfa Schimmelpfenniga.
1899	Rozpoczęta została budowa kościoła (obecnie katedra diecezji radomskiej) pw. Opieki Najświętszej Maryi Panny, zaprojektowanego przez Józefa Dziekońskiego.
1901	Uruchomiona została jedna z pierwszych w Królestwie Polskim elektrownia oraz miejska sieć oświetleniowa.
1905	Józef Grodzicki założył pierwsze stałe kino w mieście – „Czary”.
1910	Działalność rozpoczął klub sportowy RKS Radomiak Radom.
1918	Miasto zostało wyzwolone spod okupacji austriackiej po 87 latach niewoli.
1919	Radom stał się powiatem grodzkim województwa kieleckiego.
1923	Ruszyła produkcja w Państwowej Fabryce Broni, w Państwowej Fabryce Wyrobów Tytoniowych oraz w Fabryce Masek Przeciwigazowych „Protecta”.
1924	Magistrat zaciągnął tzw. „pożyczkę ulenowską” przeznaczoną na budowę ulic, wodociągów, kanalizacji, gazowni, rzeźni, fabryki superfosfatu, tartaku, łaźni, targowiska, domów mieszkalnych, baraków dla bezdomnych, szkół i szklarni.
1926	Działalność rozpoczął klub sportowy RKS Broń Radom.
1929	W mieście powstała Miejska Komunikacja Autobusowa.
1932	Na Sadkowie oddane zostało do użytku lotnisko wojskowe.
1934	Uruchomione zostało bezpośrednie połączenie kolejowe z Warszawą.
1938	Ruszyła produkcja w fabryce telefonów pod nazwą „Ericsson” Polska Akcyjna Spółka Elektryczna.
1939	W dniu 8 września wojska niemieckie weszły do miasta, natomiast 26 października powołany został dystrykt radomski ze stolicą w Radomiu, wchodzący w skład Generalnej Gubernii.
1941	Okupacyjne władze niemieckie utworzyły getto żydowskie na terenie miasta.
1944	Zorganizowany został tajny ośrodek nauczania Uniwersytetu Warszawskiego.
16 I 1945	Radom wyzwolony został spod okupacji niemieckiej.

D a t y	W y d a r z e n i a
9 IX 1945	Oddziały Armii Krajowej Obwodu Kielecko-Radomskiego zdobyły pod dowództwem Stefana Dembińskiego „Harnasia” miejskie więzienie i uwolniły przetrzymywanych w nim żołnierzy AK.
1950	Działalność rozpoczęła Wieczorowa Szkoła Inżynierska NOT.
1951	Nastąpiło otwarcie Oficerskiej Szkoły Lotniczej.
1959	Ruszyła produkcja w Radomskich Zakładach Przemysłu Skórzanego „Radoskór”.
1975	W wyniku reformy administracyjnej Radom odzyskał status stolicy województwa.
25 VI 1976	Przeprowadzony został przez radomskich robotników protest przeciw polityce rządu PZPR.
1976	Działalność rozpoczął Teatr Powszechny im. Jana Kochanowskiego.
9 X 1980	Zawiązany został Międzyzakładowy Komitet Założycielski NSZZ „Solidarność” Ziemia Radomska.
1986	Utworzone zostało Międzyresortowe Centrum Naukowe Eksploatacji Majątku Trwałego (dzisiejszy Instytut Technologii Eksploatacji-Państwowy Instytut Badawczy).
1989	Rozpoczęty został pierwszy rok akademicki w Wyższym Seminarium Duchownym.
4 VI 1991	Przybył do Radomia z oficjalną wizytą Ojciec Święty Jan Paweł II.
1995	Uruchomiony został pierwszy oddział Wojewódzkiego Szpitala Specjalistycznego, natomiast otwarcie szpitala odbyło się 9 października 2002 roku.
1996	Wyższa Szkoła Inżynierska otrzymała rangę Politechniki Radomskiej.
1999	Radom stał się powiatem grodzkim nowo utworzonego województwa mazowieckiego.
2000	Po raz pierwszy zorganizowane zostały pokazy lotnicze „AIR SHOW” przeniesione z Dębłina, które obecnie odbywają się cyklicznie co 2 lata.
2002	Do Radomia przybył z wizytą kardynał Joseph Ratzinger (późn. papież Benedykt XVI).
2010	Oddany został do użytku najnowocześniejszy w kraju gmach Zespołu Szkół Muzycznych im. Oskara Kolberga.
2012	Politechnika Radomska uzyskała status Uniwersytetu Technologiczno-Humanistycznego.

BIBLIOGRAFIA

- Encyklopedia Radomia*. Wydawnictwo Naukowe Instytutu Eksploatacji – PIB w Radomiu. Radom 2009;
- Portal Informacyjny Miasta Radomia [online]. Radom: Urząd Miasta w Radomiu [dostęp: 20 marca 2013 r.]. Dostępny w Internecie: <http://www.radom.pl/page/155,historia.html>;
- Wikipedia [online]. Radom [dostęp: 12 marca 2013 r.]. Dostępny w Internecie: <http://pl.wikipedia.org/wiki/Radom>;
- Program Ochrony Środowiska dla Miasta Radom na lata 2005–2012*. Załącznik nr 3 do uchwały nr 578/2009 Rady Miasta Radomia z dnia 29.06.2009 r. w sprawie uchwalenia „Programu Ochrony Środowiska dla Miasta Radomia na lata 2009–2012 z uwzględnieniem lat 2013–2016” stanowiące zintegrowany dokument. Radom 2009.;
- Statystyczny portret Radomia w latach 2000–2010*. Urząd Statystyczny w Warszawie. Warszawa 2012.

Budynek dworca PKP

Klasztor oo. Bernardynów

Budynek resursy Obywatelskiej

I. LUDNOŚĆ NA PODSTAWIE SPISÓW WEDŁUG WYBRANYCH MIAST^a

WYSZCZEGÓLNIENIE	14 II 1946	3 XII 1950	6 XII 1960	8 XII 1970	7 XII 1978	6 XII 1988	20 V 2002	31 III 2011
CIECHANÓW								
Ludność	11831	15632	19998	23417	31716	42165	46452	45481
mężczyźni	5125	6971	9449	10864	15174	20076	22164	21756
kobiety	6706	8661	10549	12553	16542	22089	24288	23725
Ludność na 1 km ²	1017	835	1068	1251	961	1278	1408	1378
Kobiety na 100 męż- czyzn	131	124	112	116	109	110	110	109
OSTROŁĘKA								
Ludność	9279	10409	15216	22160	32942	47944	54238	53572
mężczyźni	4163	5006	7183	10697	16160	23384	26265	25737
kobiety	5116	5403	8033	11463	16782	24560	27973	27835
Ludność na 1 km ²	341	365	534	777	1136	1653	1870	1871
Kobiety na 100 męż- czyzn	123	108	112	107	104	105	107	108
PŁOCK								
Ludność	28508	35051	44000	72165	96709	120246	128361	124553
mężczyźni	12548	15925	20768	36253	47643	58215	61667	59084
kobiety	15960	19126	23232	35912	49066	62031	66694	65469
Ludność na 1 km ²	1096	675	847	1390	1862	1810	1458	1415
Kobiety na 100 męż- czyzn	127	120	112	99	103	107	108	111
RADOM								
Ludność	69455	80298	130116	158640	183504	223827	229699	221287
mężczyźni	30239	36466	61304	75803	87931	107507	109946	105308
kobiety	39216	43832	68812	82837	95573	116320	119753	115979
Ludność na 1 km ²	3157	3650	2002	2404	2780	1998	2056	1979
Kobiety na 100 męż- czyzn	130	120	112	109	109	108	109	110
SIEDLCE								
Ludność	25562	25408	32587	39201	50338	68922	76656	76333
mężczyźni	11270	11646	15070	18294	23834	32739	36427	36168
kobiety	14292	13762	17517	20907	26504	36183	40229	40165
Ludność na 1 km ²	.	797	1022	1230	1579	2163	2405	2396
Kobiety na 100 męż- czyzn	127	118	116	114	111	111	110	111
M.ST. WARSZAWA								
Ludność	478755	822036	1139189	1314892	1555406	1655272	1689201	1700612
mężczyźni	198771	362165	520699	606725	725212	772938	782023	780433
kobiety	279984	459871	618490	708167	830194	882334	907178	920179
Ludność na 1 km ²	3384	1844	2555	2949	3210	3416	3268	3288
Kobiety na 100 męż- czyzn	141	127	119	117	114	114	116	118

^a Parz uwagi ogólne, ust. 12 na str. 17.

Źródło: dla spisów z lat 1950, 1960 i 1970 dane z publikacji – *Narodowy Spis Powszechny 8 XII 1970. Wyniki ostateczne. Struktura demograficzna i zawodowa ludności. Gospodarstwa domowe. Woj. warszawskie. Ludność. Zeszyt nr 2. Cz. I.* Warszawa: GUS Biuro Spisów 1972, s. 5–6 oraz *Narodowy Spis Powszechny 8 XII 1970. Wyniki ostateczne. Struktura demograficzna i zawodowa ludności. Gospodarstwa domowe. M.st. Warszawa. Ludność. Zeszyt nr 3.* Warszawa: GUS Biuro Spisów 1972, s. 2. Dla Radomia dane z poszczególnych spisów pochodzą z publikacji: 1950 r. – *Narodowy Spis Powszechny z dnia 3 grudnia 1950 r.* Zeszyt 1. Warszawa: GUS 1952.; lata 1960 i 1970 – *Rocznik Statystyczny Radomia 1971.* Radom: Miejski Urząd Statystyczny, 1971.; 1978 r. – *Statystyczna Charakterystyka Miejscowości.* Zeszyt nr 8. Radom: Urząd Statystyczny w Radomiu 1996 oraz *Rocznik Statystyczny Województwa Radomskiego 1979.* Radom: Wojewódzki Urząd Statystyczny w Radomiu 1979.

II. STAN, RUCH NATURALNY I MIGRACJE LUDNOŚCI^a W RADOMIU

Lp.	WYSZCZEGÓLNIENIE	1995	2000	2001	2002	2003	2004
1	Ludność ^b : stan w dniu 30 VI.....	232261	230651	230339	229707	228710	227944
2	stan w dniu 31 XII ...	232649	230492	229987	229081	228290	227613
3	Ludność na 1 km ² powierzchni ogólnej (stan w dniu 31 XII) ..	2083	2063	2059	2051	2044	2038
4	Ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym (stan w dniu 31 XII)	68,9	61,4	59,4	57,5	55,6	54,7
5	Małżeństwa	1199	1343	1297	1209	1266	1274
6	Rozwody	332	325	309	346	367	490
7	Urodzenia żywe	2671	2273	2282	2151	2094	2220
8	Zgony	2014	1938	1995	2012	1994	2012
9	w tym niemowląt	44	14	17	23	18	22
10	Przyrost naturalny	657	335	287	139	100	208
	Migracje wewnętrzne:						
11	napływ	1331	1379	1171	1181	1327	1152
12	odpływ	1651	1822	1756	2010	2131	2224
13	saldo migracji	-320	-443	-585	-829	-804	-1072
	Migracje zagraniczne:						
14	imigracja	26	29	25	22	13	33
15	emigracja	33	49	73	49	35	40
16	saldo migracji	-7	-20	-48	-27	-22	-7
17	Ogólne saldo migracji na pobyt stały	-327	-463	-633	-856	-826	-1079
	Na 1000 ludności:						
18	małżeństwa	5,2	5,8	5,6	5,2	5,5	5,6
19	rozwody	1,4	1,4	1,3	1,5	1,6	2,1
20	urodzenia żywe	11,5	9,8	9,9	9,3	9,1	9,7
21	zgony ^c	8,7	8,4	8,6	8,7	8,7	8,8
22	przyrost naturalny	2,8	1,4	1,2	0,6	0,4	0,9
23	ogólne saldo migracji na pobyt stały	-1,4	-2,0	-2,7	-3,7	-3,6	-4,7
24	Rozwody na 1000 nowo zawartych małżeństw	276,9	242,0	238,2	286,2	289,9	384,6
25	Zgony niemowląt na 1000 urodzeń żywych	16,5	6,2	7,4	10,7	8,6	9,9

a Patrz uwagi ogólne, ust. 11 na str. 17. *b* Faktycznie zamieszkała. *c* Łącznie ze zgonami niemowląt.

2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	Lp.
227297	226372	225292	224501	223914	222272	221066	220062	1
227018	225810	224857	224226	223397	221658	220602	219703	2
2032	2020	2011	2006	1998	1983	1973	1965	3
54,0	53,5	53,4	53,4	53,7	54,9	55,7	56,8	4
1251	1388	1510	1612	1517	1394	1194	1193	5
440	666	492	407	448	431	350	359	6
2226	2261	2282	2344	2421	2338	2150	2036	7
2019	2143	2152	2086	2259	2228	2241	2277	8
18	10	12	13	11	14	12	6	9
207	118	130	258	162	110	-91	-241	10
1219	1152	1276	1063	996	1069	1014	1071	11
2156	2357	2370	1991	2020	2098	2003	1922	12
-937	-1205	-1094	-928	-1024	-1029	-989	-851	13
41	24	23	24	36	24	34	27	14
19	44	80	34	2	6	10	4	15
22	-20	-57	-10	34	18	24	23	16
-915	-1225	-1151	-938	-990	-1011	-965	-828	17
5,5	6,1	6,7	7,1	6,7	6,3	5,4	5,4	18
1,9	2,9	2,2	1,8	2,0	1,9	1,6	1,6	19
9,7	9,9	10,1	10,4	10,8	10,5	9,7	9,3	20
8,8	9,4	9,5	9,2	10,0	10,0	10,1	10,4	21
0,9	0,5	0,6	1,1	0,7	0,5	-0,4	-1,1	22
-4,0	-5,4	-5,1	-4,2	-4,4	-4,5	-4,4	-3,8	23
351,7	479,8	325,8	252,5	295,3	309,2	293,1	300,9	24
8,1	4,4	5,3	5,5	4,5	6,0	5,6	2,9	25

III. WYBRANE MIASTA NA TLE WOJEWÓDZTWA MAZOWIECKIEGO W 2012 R.

WYSZCZEGÓLNIENIE	Woj. mazo- wieckie	Ciecha- nów	Ostrołę- ka	Płock	Radom	Siedlce	M.st. War- szawa
Powierzchnia ^{ab} w km ²	35558	33	29	88	112	32	517
Ludność ^a :							
w tys.	5301,8	45,0	53,3	123,6	219,7	76,4	1715,5
na 1 km ²	149	1372	1861	1404	1965	2398	3317
Przyrost naturalny na 1000 ludności	0,5	0,0	3,4	0,2	-1,1	2,7	0,2
Saldo migracji wewnętrz- nych i zagranicznych na pobyt stały:							
w liczbach bezwzględ- nych	13287	-337	-359	-516	-828	-226	6623
na 1000 ludności	2,5	-7,5	-6,7	-4,2	-3,8	-3,0	3,9
Zgony niemowląt na 1000 urodzeń żywych.....	4,3	4,5	9,5	4,7	2,9	6,0	4,5
Ludność ^a w wieku poniżej 25 lat w % ogółu ludno- ści	27,4	27,1	27,9	25,9	26,8	28,1	22,9
Ludność ^a w wieku 65 lat i więcej w % ogółu lud- ności	15,0	12,4	11,3	14,4	14,8	12,7	18,0
Pobór wody na potrzeby gospodarki narodowej i ludności na 1 km ² w dam ³	79,0	132,6	19137,6	342,8	114,3	146,2	596,1
Ścieki przemysłowe i ko- munalne oczyszczane w % ścieków wymagają- cych oczyszczenia	89,2	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	75,8
Ludność korzystająca z oczyszczalni ścieków w % ludności ogółem ^c	63,9	84,5	99,8	95,7	95,1	96,5	84,8
Emisja zanieczyszczeń powie- trza z zakładów szczególnie uciążliwych dla czystości powietrza w tys. t:							
pyłowych	4,6	0,3 ^d	0,5	0,7	0,1	0,0	0,9
gazowych.....	27841,9	328,2 ^d	3374,4	6201,7	265,7	145,2	6259,3
Odpady (z wyłączeniem odpadów komunalnych) wytworzone na 1 km ² w t	167,9	5181,8	13224,1	1247,7	533,0	1734,4	5430,9
Nakłady na środki trwałe (ceny bieżące) na 1 miesz- kańca w zł:							
służące ochronie środo- wiska.....	186	293 ^d	328	410	74	475	97
służące gospodarce wod- nej	51	79 ^d	33	39	5	11	39
Powierzchnia o szczegó- lnych walorach przyrodni- czych prawnie chroniona ^d na 1 mieszkańca w m ²	1991	14	-	162	12	56	71

a Stan w dniu 31 XII. *b* Według ewidencji geodezyjnej. *c* Ludność korzystająca – na podstawie szacunków, ludność ogółem – na podstawie bilansów. *d* Dane dla powiatu ciechanowskiego.

III. WYBRANE MIASTA NA TLE WOJEWÓDZTWA MAZOWIECKIEGO W 2012 R. (cd.)

WYSZCZEGÓLNIENIE	Woj. mazowieckie	Ciechanów	Ostrołęka	Płock	Radom	Siedlce	M.st. Warszawa
Pracujący ^{abcd} :							
w tys.....	1756,5	13,2	17,1	46,5	53,7	25,3	836,3
na 1000 ludności	331	295	320	376	245	331	487
w % ogółem:							
rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo.....	17,1	0,6	4,7	2,0	4,3	4,6	0,6
przemysł i budownictwo.....	19,1	34,8	36,6	40,2	29,5	28,8	13,4
handel; naprawa pojazdów samochodowych ^Δ ; transport i gospodarka magazynowa; zakwaterowanie i gastronomia ^Δ ; informacja i komunikacja	24,2	21,7	19,3	21,4	22,7	23,6	31,6
działalność finansowa i ubezpieczeniowa; obsługa rynku nieruchomości ^Δ	7,4	4,0	3,7	3,6	3,4	2,4	13,1
pozostałe usługi.....	32,1	38,9	35,7	32,8	40,1	40,6	41,2
Bezrobotni zarejestrowani ^a							
w tys.	271,9	2,9	4,0	8,3	21,1	4,2	49,2
z liczby ogółem – w %:							
pozostający bez pracy dłużej niż 1 rok	39,6	37,3	49,8	36,3	45,2	36,0	36,2
w wieku:							
24 lata i mniej	18,2	14,4	14,7	14,5	12,4	16,4	8,5
50 lat i więcej	24,5	31,3	25,2	24,9	27,0	23,6	32,1
Stopa bezrobocia rejestrowanego ^{ad} w %.....	10,7	17,3 ^e	15,7	12,8	22,6	11,5	4,3
Przeciętne miesięczne wynagrodzenia brutto ^c w zł...	4637,58	3494,96	3776,11	4618,20	3411,51	3470,66	5077,53
Sieć rozdzielcza ^a na 100 km ² w km:							
wodociągowa.....	117,4	480,5	530,2	311,9	441,5	511,6	410,6
kanalizacyjna ^f	34,1	314,8	555,7	238,3	390,9	531,4	380,8
gazowa.....	36,8	470,1	399,6	167,4	374,9	465,4	536,8

a Stan w dniu 31 XII. *b* Według faktycznego miejsca pracy i rodzaju działalności. *c* Bez podmiotów gospodarczych o liczbie pracujących do 9 osób. *d* Dane opracowano z uwzględnieniem pracujących w gospodarstwach indywidualnych w rolnictwie wyszacowanych przy uwzględnieniu wyników Powszechnego Spisu Rolnego 2010. *e* Dla powiatu ciechanowskiego. *f* Łącznie z kolektorami.

III. WYBRANE MIASTA NA TLE WOJEWÓDZTWA MAZOWIECKIEGO W 2012 R. (cd.)

WYSZCZEGÓLNIENIE	Woj. mazowieckie	Ciechanów	Ostrołęka	Płock	Radom	Siedlce	M.st. Warszawa
Zasoby mieszkaniowe ^{ab} :							
mieszkania na 1000 ludności.....	398,5	365,0	346,6	398,3	370,2	395,0	508,6
przeciętna powierzchnia użytkowa 1 mieszkania w m ²	71,2	69,9	70,4	58,8	60,2	62,7	58,6
Mieszkania oddane do użytkowania.....	30554	45	128	507	462	608	13496
na 1000 ludności.....	5,8	1,0	2,4	4,1	2,1	7,9	7,9
Mieszkania, których budowę rozpoczęto w 2012 r.	27251	.	120	195	737	282	11797
Uczniowie w szkołach dla dzieci i młodzieży ^c na 10 tys. ludności:							
podstawowych ^d	582,5	591,9	590,4	553,7	544,0	611,2	510,6
gimnazjach.....	286,4	332,6	343,2	302,4	303,8	324,2	213,8
zasadniczych zawodowych.....	31,9	102,5	57,2	76,0	76,2	126,7	11,4
liceach ogólnokształcących ^e	170,5	409,1	439,3	320,4	261,9	428,6	222,9
liceach profilowanych	6,6	24,0	20,3	13,1	5,2	8,6	2,8
technikach ^f	113,5	207,7	463,7	245,1	259,8	258,5	98,9
Uczniowie szkół policealnych ^c na 10 tys. ludności	69,4	257,9	263,7	261,7	138,6	473,2	89,1
Dzieci w przedszkolach ^g na 100 miejsc	95	92	97	100	93	98	95
Łóżka w szpitalach ogólnych ^{ah} na 10 tys. ludności	49,5	147,9	92,9	97,5	65,5	103,9	71,6
Liczba ludności ^a na :							
1 podmiot ambulatoryjnej opieki zdrowotnej ⁱ	1832	1405	772	1792	1465	1295	1584
1 aptekę ogólnodostępną	3345	2044	2131	3170	2891	2315	2850

a Stan w dniu 31 XII. *b* Na podstawie bilansów. *c* Bez szkół specjalnych. *d* Bez dzieci w wieku 6 lat objętych edukacją w placówkach wychowania przedszkolnego. *e* Łącznie z uzupełniającymi liceami ogólnokształcącymi. *f* Łącznie z technikami uzupełniającymi i ogólnokształcącymi szkołami dającymi uprawnienia zawodowe. *g* Łącznie z zespołami wychowania przedszkolnego i punktami przedszkolnymi. *h* Łącznie z danymi o placówkach podległych resortom obrony narodowej i spraw wewnętrznych oraz Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego; łącznie z łózkami i inkubatorami dla noworodków. *i* Przy-
chodnie łącznie z praktykami lekarskimi.

III. WYBRANE MIASTA NA TLE WOJEWÓDZTWA MAZOWIECKIEGO W 2012 R. (dok.)

WYSZCZEGÓLNIENIE	Woj. mazowieckie	Ciechanów	Ostrołęka	Płock	Radom	Siedlce	M.st. Warszawa
Biblioteki publiczne (z filiami):							
na 1000 ludności:							
księgozbiór ^a w wol.	3268	3880	3444	3390	1596	3943	3671
wypożyczenia księgozbioru ^{bcd} w wol.	2917	5502	1861	3853	1711	4019	3929
Czytelnicy ^{bc}	182	219	193	255	116	209	270
Widzowie w kinach stałych ^b na 1000 ludności.....	1549	353	2339	2482	2094	3182	3718
Baza noclegowa turystyki ^e :							
miejsca noclegowe ^f	45764	273	299	667	994	840	25382
stopień wykorzystania miejsc w %.....	38,3	24,9	38,3	21,7	25,8	16,8	47,6
udzielone noclegi ^b w tys.	5898,8	15,8	23,1	47,3	89,6	32,6	4326,2
korzystający z noclegów ^b w tys.	3376,0	6,7	9,2	27,9	49,6	15,2	2495,5
Powierzchnia gruntów leśnych ^a w tys. ha	826,9	0,1	0,3	0,4	0,8	0,2	7,2
lasy publiczne	467,7	0,1	0,1	0,1	0,3	0,2	4,4
lasy prywatne	359,2	0,0	0,2	0,3	0,5	0,0	2,8
Nakłady inwestycyjne w przedsiębiorstwach ^{gh} (ceny bieżące) na 1 mieszkańca w zł.....	5256	3823	15856	8219	1735	2371	10508
Wartość brutto środków trwałych w przedsiębiorstwach ^{ahj} (bieżące ceny ewidencyjne) na 1 mieszkańca w zł.....	72223	46274	95560	176153	28673	33423	150085
Podmioty gospodarki narodowej ^{ak} na 10 tys. ludności	1319	993	1084	1007	1118	1061	2070

a Stan w dniu 31 XII. *b* W ciągu roku. *c* Łącznie z punktami bibliotecznymi. *d* Bez wypożyczeń międzybibliotecznych. *e* Dotyczy obiektów posiadających 10 i więcej miejsc noclegowych. *f* Stan w dniu 31 VII. *g* Dane dotyczą podmiotów gospodarczych, w których liczba pracujących przekracza 9 osób. *h* Według lokalizacji inwestycji. *j* Według siedziby jednostki lokalnej. *k* W rejestrze REGON; bez osób prowadzących gospodarstwa indywidualne w rolnictwie.

IV. RANKING MIAST WEDŁUG WYBRANYCH WSKAŹNIKÓW W 2012 R.

WYSZCZEGÓLNIENIE		Ciecha- nów	Ostrołęka	Płock	Radom	Siedlce	M.st. Warszawa
Ludność na 1 km ² (stan w dniu 31 XII)	↓	6	4	5	3	2	1
Ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym (stan w dniu 31 XII)	↑	2	1	4	5	3	6
Przyrost naturalny na 1000 ludności	↓	4	1	3	5	2	3
Pracujący ^a na 1000 ludności (stan w dniu 31 XII)	↓	5	4	2	6	3	1
Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto ^b (w zł)	↓	4	3	2	6	5	1
Stopa bezrobocia rejestrowanego (w %; stan w dniu 31 XII)	↑	.	4	3	5	2	1
Udział bezrobotnych w ludności w wieku produkcyjnym (w %; stan w dniu 31 XII)	↑	3	5	4	6	2	1
Przeciętna liczba osób w zasobach mieszkaniowych na 1 mieszkanie (stan w dniu 31 XII)	↑	5	6	2	4	3	1
Mieszkania oddane do użytkowania na 1000 ludności	↓	6	4	3	5	1	2
Dzieci w przedszkolach na 100 miejsc	↑	1	5	5	2	4	3
Ludność na 1 aptekę ogólnodostępną (stan w dniu 31 XII)	↑	1	2	6	5	3	4
Dzieci w żłobkach na 1000 dzieci do lat 3 (stan w dniu 31 XII) ...	↓	6	5	2	4	3	1
Czytelnicy na 1000 ludności	↓	3	5	2	6	4	1
Samochody osobowe na 1000 ludności (stan w dniu 31 XII) ..	↓	2	6	3	5	4	1
Dochody budżetu miasta na 1 mieszkańca (w zł)	↓	6	4	2	5	3	1
Podmioty gospodarki narodowej w rejestrze REGON na 1000 ludności (stan w dniu 31 XII) ..	↓	6	3	5	2	4	1

^a Bez podmiotów gospodarczych o liczbie pracujących do 9 osób oraz gospodarstw indywidualnych w rolnictwie. ^b Bez podmiotów gospodarczych o liczbie pracujących do 9 osób.

W celu pokazania pozycji miasta posłużono się metodą porównawczą wskaźników. W zależności od rodzaju wskaźnika dane porządkowane były:

↓ malejąco, tj. pierwszą (1) lokatę otrzymało miasto o najwyższej wartości cechy   lub   ↑ rosnąco, tj. pierwszą (1) lokatę otrzymało miasto o najniższej wartości cechy.

W ten sposób każdemu miastu przypisana została lokata. Dla uczynienia utworzonego rankingu wartości najwyższe i najniższe oznaczono kolorami:

 pierwsza lokata   ostatnia lokata

Miasta, dla których wskaźnik przyjął identyczną wartość otrzymały taką samą lokatę. Następne miasto otrzymało kolejną lokatę, w związku z tym liczba lokat może być mniejsza niż liczba miast.

I. POŁOŻENIE I POWIERZCHNIA

Uwagi ogólne

Dane dotyczące **warunków meteorologicznych** pochodzą z publikacji Wojewódzkiego Inspektoratu Ochrony Środowiska w Warszawie pt. *Roczna ocena jakości powietrza w województwie mazowieckim. Raport za rok 2012*.

Tablicę dotyczącą **powierzchni** miasta **według kierunków wykorzystania** przedstawiono na podstawie materiałów uzyskanych z Urzędu Marszałkowskiego Województwa Mazowieckiego, a opracowanych przez Główny Urząd Geodezji i Kartografii.

Począwszy od 2006 r. dane dotyczące powierzchni różnią się od tych wykazanych według stanu w dniu 01.01.2005 r. W 2006 r. Główny Urząd Geodezji i Kartografii rozpoczął prace nad **doprecyzowaniem obliczeń powierzchni jednostek terytorialnych** nową znacznie dokładniejszą metodą, opartą o dane komputerowej bazy Państwowego Rejestru Granic i Powierzchni Jednostek Podziału Terytorialnego. Ze względu na kontynuowanie prac nad obliczaniem powierzchni jednostek nową metodą, możliwe są zmiany powierzchni w kolejnych latach.

Na zmianę powierzchni mają ponadto wpływ wprowadzane w życie **zmiany granic jednostek terytorialnych** ogłaszane w Dzienniku Ustaw.

Z dniem 1 stycznia 2007 r. zmieniła się granica Ostrołęki poprzez przyłączenie z powiatu ostrołęckiego części obszaru obrębu geodezyjnego Ławy z gminy Rzekuń oraz części obszaru obrębu geodezyjnego Zabrodzie z gminy Olszewo-Borki.

Informacje o **stanie geodezyjnym i kierunkach wykorzystania powierzchni** przedstawione są w oparciu o ewidencję gruntów wprowadzoną rozporządzeniem Ministra Rozwoju Regionalnego i Budownictwa z dnia 29 marca 2001 r. w sprawie ewidencji gruntów i budynków (Dz. U. Nr 38, poz. 454).

Do **terenów różnych** wymienionych w tablicy zaliczono grunty przeznaczone do rekultywacji oraz niezagospodarowane grunty zrekultywowane, wały ochronne nieprzystosowane do ruchu kołowego.

Szczegółowe informacje na temat ewidencji gruntów Czytelnik znajdzie w uwagach metodologicznych do publikacji pt. *Ochrona środowiska 2012* wydanej przez Główny Urząd Statystyczny w Warszawie w 2012 r.

Wyniki badań - synteza

Radom położony jest w centralnej Polsce w południowej części województwa mazowieckiego na Równinie Radomskiej (150–200 m n.p.m.) będącej częścią Niziny Mazowieckiej. Miasto jest jednym z większych miast na Mazowszu i największym ośrodkiem administracyjnym leżącym w widłach Wisły i Pilicy. Zarówno pod względem powierzchni (11180 ha), jak i liczby ludności (219,7 tys.) zajmuje drugie, po Warszawie, miejsce w województwie. Z dniem 1 I 1999 r. w wyniku wprowadzenia trójstopniowego podziału terytorialnego kraju, Radom uzyskał status miasta na prawach powiatu. Sąsiaduje z gminami: Jedlińsk, Jastrzębia, Jedlnia Letnisko, Gózd, Skaryszew, Kowala, Wolanów oraz Zakrzew.

Zgodnie z fizycznogeograficzną regionalizacją Polski przyjętą przez prof. Jerzego Kondrackiego – geografa, Radom leży na pograniczu wyżyn i nizin. Strefa ta przebiega w pobliżu południowo-zachodniej granicy Radomia. Równina Radomska zaliczana jest do nizin środkowopolskich. Przebiega od północnego-zachodu (od doliny Pilicy), przez okolice Radomia, do Małopolskiego Przebiegu Wisły, sięgając na południu ujścia rzeki Kamiennej. Północno-zachodnie granice miasta to Równina Kozienicka, która rozciąga się po Dolinę Środkowej Wisły.¹

Radom położony jest w strefie o wpływie klimatu kontynentalnego. Głównymi czynnikami kształtującymi warunki klimatyczne miasta są m.in.: położenie geograficzne, ukształtowanie powierzchni, wysokość bezwzględna i względna, pokrycie terenu, stopień zurbanizowania. Warunki klimatyczne miasta są typowe dla regionu łódzko-wieluńskiego. Średnia roczna temperatura powietrza w Radomiu w 2012 r. wynosiła 9,73°C, a roczna suma opadów atmosferycznych w 2012 r. wynosiła 452 mm.² Na wzniesieniach w rejonie Radomia czas zalegania pokrywy śnieżnej dochodzi do 75 dni. Liczba dni z przymrozkami waha się od 110 do 125, natomiast okres wegetacyjny trwa około 200 dni. Rozkład kierunków wiatru oraz jego siła uwarunkowany jest ogólną cyrkulacją powietrza i warunkami lokalnymi (np. rzeźbą terenu). Średnio 65% czasu w roku w Radomiu i okolicach zalegają masy morskiego powietrza polarnego znad Atlantyku, co świadczy o przewadze cyrkulacji z kierunków zachodnich.³

---

¹ Kondracki Jerzy: *Geografia regionalna Polski*. Wydawnictwo Naukowe PWN. Warszawa 2000.

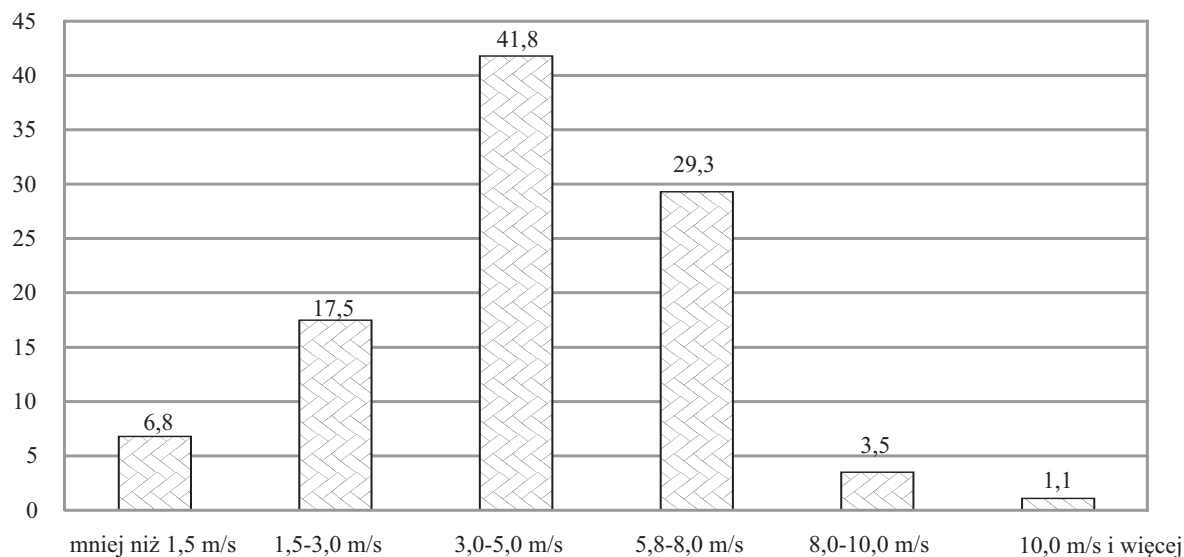
² *Roczna ocena jakości powietrza w województwie mazowieckim. Raport za rok 2012*. Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Warszawie. Warszawa 2013.

³ *Program obniżania niskiej emisji na terenie miasta Radomia na lata 2010-2017*. Załącznik do Uchwały Nr 510/2009 Rady Miejskiej w Radomiu z dnia 20.04.2009 r.

W strukturze przestrzennej Radomia można wyróżnić zabudowę śródmiejską mieszkaniowo – usługową, ze znaczącym udziałem zabudowy starszej, sprzed 1945 r., zwarte osiedla i zespoły zabudowy wielorodzinnej, zwarte i zorganizowane osiedla zabudowy jednorodzinnej, rozproszoną zabudowę jednorodzinną i zagrodową, zabudowę przemysłowo – techniczną, kompleksy terenów leśnych, obszary dolin rzecznych, tereny rolnicze, tereny komunikacyjne. Stosunkowo wysoki wskaźnik gęstości zaludnienia w Radomiu wpływa na większy udział budownictwa wielorodzinnego i komunalnego w strukturze przestrzennej zabudowy miasta.⁴

Według stanu w dniu 1 stycznia 2012 r., w strukturze powierzchni miasta, 44,1% stanowiły grunty zabudowane i zurbanizowane, 43,3% – użytki rolne, 10,7% – grunty leśne i zadrzewione, 1,1% – nieużytki, 0,4% – grunty pod wodami. W stosunku do 2005 r. najwyższy wzrost w strukturze powierzchni odnotowano w gruntach zabudowanych i zurbanizowanych (10,6 p. proc.), natomiast największy spadek odnotowano w użytkach rolnych (13,9 p. proc.). Spośród gruntów zabudowanych i zurbanizowanych najczęściej, bo 35,7% stanowią tereny mieszkaniowe (wzrost o 11,3 p. proc. w stosunku do 2005 r.).

Procentowy rozkład prędkości wiatru w 2012 r.

⁴ Plan ochrony środowiska dla miasta Radomia na lata 2009–2013. Załącznik do Uchwały Nr 578/2009 Rady Miejskiej w Radomiu z dnia 29.06.2009 r.

TABL. 1 POWIERZCHNIA MIASTA WEDŁUG KIERUNKÓW WYKORZYSTANIA

Stan w dniu 1 I

WYSZCZEGÓLNIENIE	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
W HEKTARACH								
OGÓŁEM	11171	11180	11180	11180	11180	11180	11180	11180
Użytki rolne	6385	5826	5653	5375	5118	5093	4967	4836
Grunty leśne oraz za- drzewione i zakrze- wione	801	803	816	918	1043	1049	1114	1193
Grunty pod wodami	20	40	52	46	44	46	46	45
Grunty zabudowane i zurbanizowane.....	3745	4307	4443	4645	4843	4860	4884	4934
tereny mieszkaniowe .	912	1302	1404	1587	1692	1699	1735	1761
tereny przemysłowe...	483	491	480	480	474	469	477	477
inne tereny zabudo- wane.....	494	664	731	756	829	832	859	848
zurbanizowane tereny niezabudowane.....	422	386	370	344	338	345	327	327
tereny rekreacyjno- wypoczynkowe	120	130	131	133	135	133	128	144
tereny komunikacyjne	1304	1324	1313	1335	1341	1348	1352	1372
użytki kopalne	10	10	14	10	34	34	6	5
Użytki ekologiczne	–	11	15	11	10	10	10	10
Nie użytki	207	188	192	182	116	116	127	130
Tereny różne	13	5	9	3	6	6	32	32
W ODSETKACH								
OGÓŁEM	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Użytki rolne	57,2	52,1	50,6	48,1	45,8	45,6	44,4	43,3
Grunty leśne oraz za- drzewione i zakrze- wione	7,2	7,2	7,3	8,2	9,3	9,4	10,0	10,7
Grunty pod wodami	0,2	0,4	0,5	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4
Grunty zabudowane i zurbanizowane.....	33,5	38,5	39,7	41,6	43,3	43,4	43,7	44,1
tereny mieszkaniowe .	8,2	11,6	12,6	14,2	15,1	15,1	15,5	15,7
tereny przemysłowe...	4,3	4,4	4,3	4,3	4,2	4,2	4,3	4,3
inne tereny zabudo- wane.....	4,4	5,9	6,5	6,8	7,4	7,4	7,7	7,6
zurbanizowane tereny niezabudowane.....	3,8	3,5	3,3	3,1	3,1	3,1	2,9	2,9
tereny rekreacyjno- wypoczynkowe	1,0	1,2	1,2	1,2	1,2	1,2	1,1	1,3
tereny komunikacyjne	11,7	11,8	11,7	11,9	12,0	12,1	12,1	12,3
użytki kopalne	0,1	0,1	0,1	0,1	0,3	0,3	0,1	0,0
Użytki ekologiczne	–	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
Nie użytki	1,8	1,7	1,7	1,6	1,0	1,0	1,1	1,1
Tereny różne	0,1	0,0	0,1	0,0	0,1	0,1	0,3	0,3

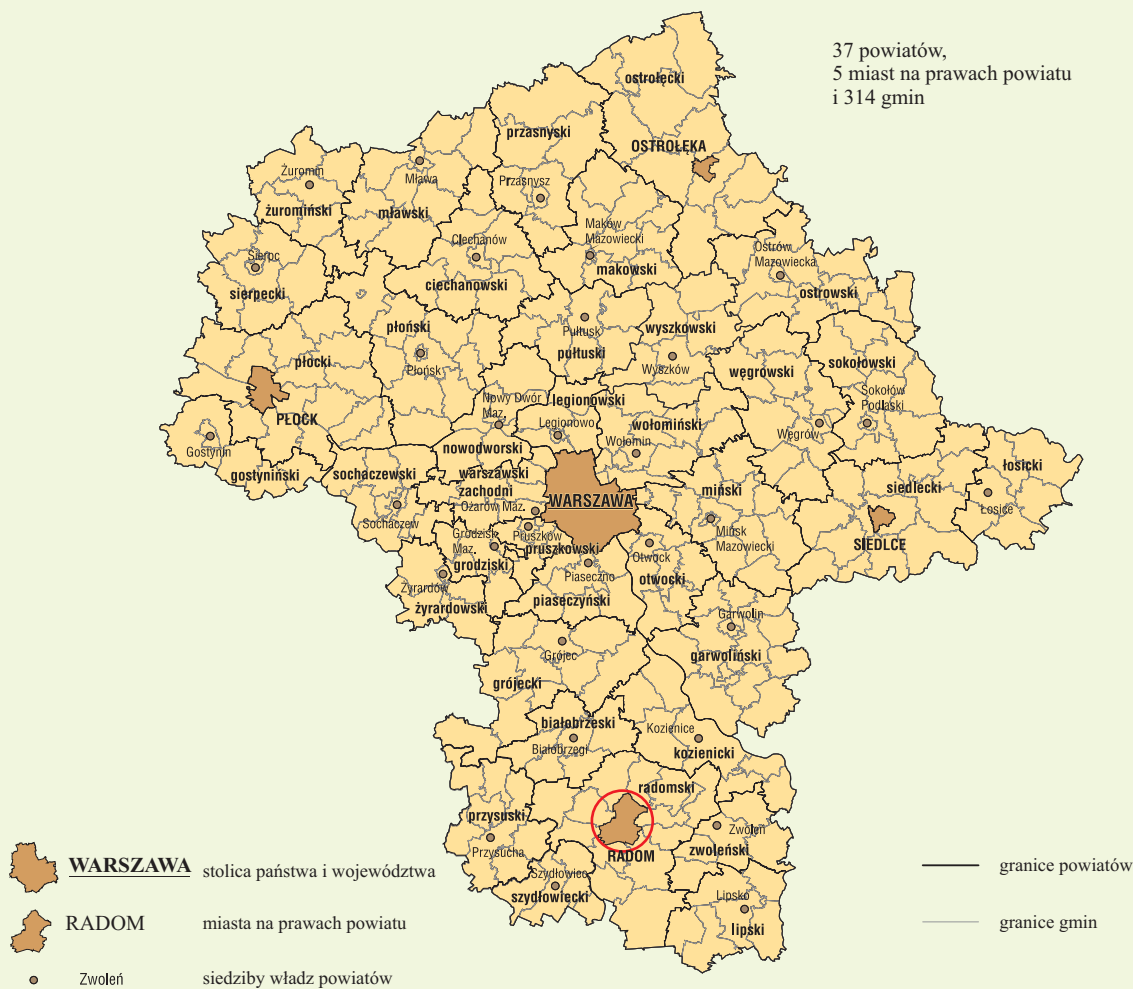
POŁOŻENIE GEOGRAFICZNE I POWIERZCHNIA RADOMIA

PODZIAŁ ADMINISTRACYJNY WOJEWÓDZTWA MAZOWIECKIEGO W 2012 R.

Stan w dniu 31 XII

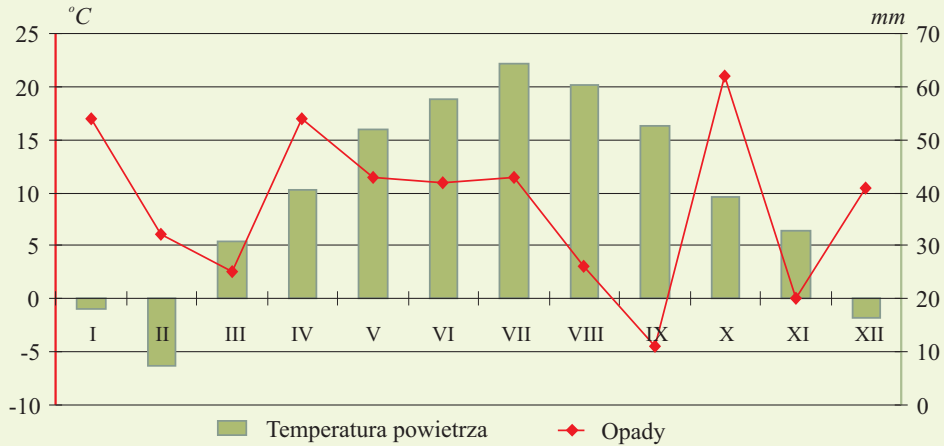
37 powiatów,
5 miast na prawach powiatu
i 314 gmin

WARUNKI METEOROLOGICZNE W 2012 R.

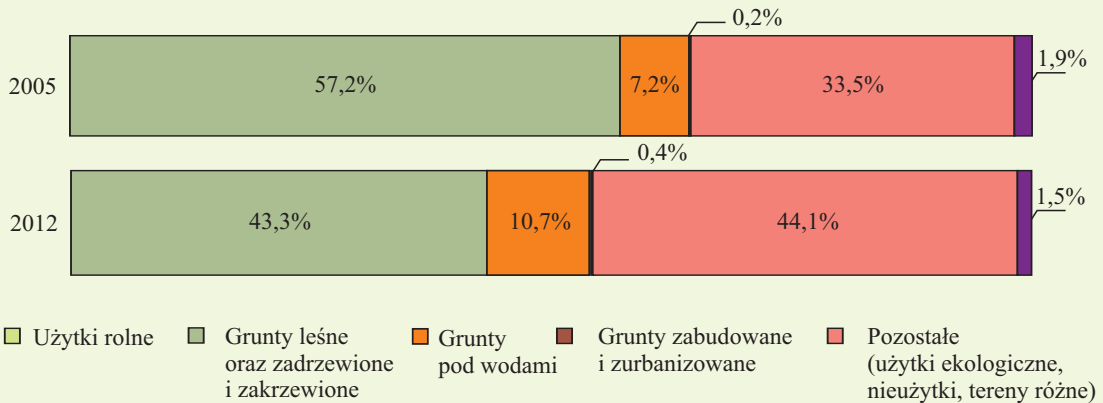
ŚREDNIE MIESIĘCZNE TEMPERATURY POWIETRZA

MIESIĘCZNE SUMY OPADÓW ATMOSFERYCZNYCH

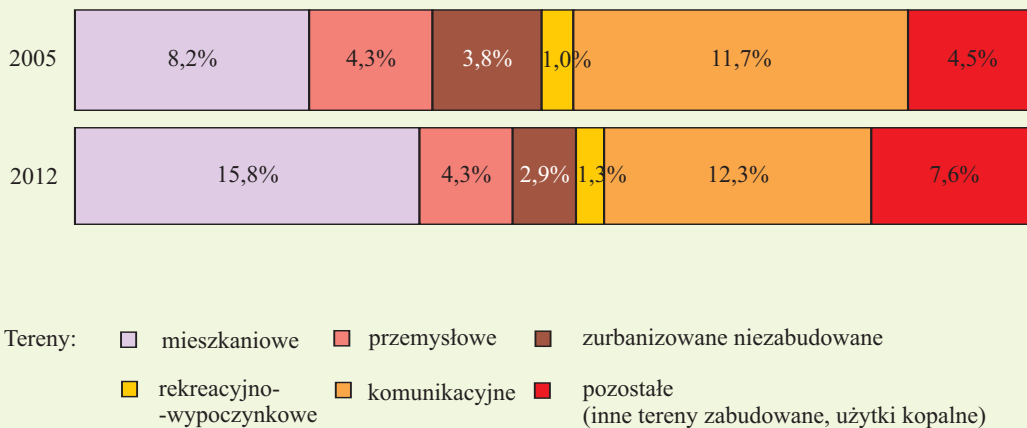
STRUKTURA POWIERZCHNI MIASTA WEDŁUG KIERUNKÓW WYKORZYSTANIA

Stan w dniu 1 I

STRUKTURA POWIERZCHNI GRUNTÓW ZABUDOWANYCH I ZURBANIZOWANYCH MIASTA

Stan w dniu 1 I

II. STAN I OCHRONA ŚRODOWISKA

Uwagi ogólne

Informacje o **poborze wody** dotyczą:

- w pozycji „na cele produkcyjne (poza rolnictwem, leśnictwem, łowiectwem i rybactwem)” – jednostek organizacyjnych wnoszących opłaty za pobór z ujęć własnych rocznie 5 dam³ i więcej wody podziemnej albo 20 dam³ i więcej wody powierzchniowej lub odprowadzających rocznie 20 dam³ i więcej ścieków. Dane o poborze wody na potrzeby gospodarki narodowej i ludności nie obejmują wód pochodzących z odwadniania zakładów górniczych oraz obiektów budowlanych odprowadzonych do odbiornika bez wykorzystania;
- w pozycji „eksploatacja sieci wodociągowej” – wszystkich jednostek nadzorujących pracę sieci wodociągowej (w tym również spółdzielni mieszkaniowych, spółek wodnych, zakładów usług wodnych, zakładów pracy itd.).

Dane o **ściekach** dotyczą ścieków odprowadzonych do wód lub do ziemi przez takie same jednostki organizacyjne, jakie zostały scharakteryzowane w powyższej informacji o poborze wody. Dane o **wyposażeniu w oczyszczalnię ścieków** odnoszą się do tego samego rodzaju jednostek.

Jako **ścieki wymagające oczyszczenia** przyjęto wody odprowadzane siecią kanałów lub rowów otwartych bezpośrednio do wód lub do ziemi albo do sieci kanalizacyjnej z jednostek produkcyjnych (łącznie z zanieczyszczonymi wodami z odwadniania zakładów górniczych i chłodniczymi), z innych jednostek oraz z gospodarstw domowych.

Dane o **ściekach oczyszczanych** dotyczą ścieków oczyszczanych mechanicznie, chemicznie, biologicznie oraz z podwyższonym usuwaniem biogenów i odprowadzonych po oczyszczeniu do wód lub do ziemi.

Dane o **ludności miasta korzystającej z oczyszczalni ścieków** podano w oparciu o szacunek liczby ludności obsługiwanej przez oczyszczalnię pracującą na sieci kanalizacyjnej.

Informacje o źródłach i wielkości **emisji zanieczyszczeń powietrza** z zakładów szczególnie uciążliwych dla czystości powietrza oraz o **efektach eksploatacji urządzeń do redukcji tych zanieczyszczeń** dotyczą jednostek organizacyjnych ustalonych przez Ministra Ochrony Środowiska i Zasobów Naturalnych na podstawie określonej wysokości opłat wniesionych w 1986 r. za roczną emisję substancji zanieczyszczających powietrze według stawek określonych w rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 13 stycznia 1986 r. w sprawie opłat za gospodarze korzystanie ze środowiska i wprowadzanie w nim zmian (Dz.U. Nr 7, poz. 40,

z późn. zm.). Ustalona zbiorowość badanych jednostek utrzymywana corocznie, co zapewnia m.in. porównywalność wyników badań, może być powiększana jedynie w szczególnych przypadkach, np. o jednostki nowo uruchomione lub rozbudowane o wysokiej skali progowej emisji zanieczyszczeń.

Dane o **emisji pyłów** dotyczą pyłów: ze spalania paliw, cementowo-wapienniczych i materiałów ogniotrwałych, krzemowych, nawozów sztucznych, węglowo-grafitowych, sadzy oraz innych rodzajów zanieczyszczeń pyłowych.

Dane o **emisji gazów** dotyczą: dwutlenku siarki, tlenku węgla, tlenków azotu, węglowodorów oraz innych rodzajów zanieczyszczeń gazowych (bez dwutlenku węgla).

Dane o emisji pyłów i gazów obejmują emisję zorganizowaną (z urządzeń technologicznych i ogrzewczych) oraz niezorganizowaną (z hałd, składowisk, w toku przeładunku substancji sypkich lub lotnych, z hal produkcyjnych itp.).

Wielkość emisji poszczególnych rodzajów zanieczyszczeń ustalona została albo na drodze pomiarów, albo na podstawie obliczeń z bilansu surowcowo-paliwowego w oparciu o wskaźniki emisji zanieczyszczeń dla charakterystycznych procesów technologicznych.

Odpady oznaczają każdą substancję lub przedmiot należący do jednej z kategorii określonych w załączniku nr 1 do ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. o odpadach (tekst jednolity: Dz.U. z 2010 r. Nr 185, poz. 1243, z późn. zm.), których posiadacz pozbywa się, zamierza pozbyć się lub do ich pozbycia się jest obowiązany.

Informacje o odpadach opracowane zostały zgodnie z katalogiem odpadów opartym o Listę Odpadów wprowadzoną do prawodawstwa Unii Europejskiej z dniem 1 stycznia 2002 r.

Informacje o **ilości i rodzajach odpadów** dotyczą zakładów, które wytworzyły w ciągu roku powyżej 1 tys. t odpadów lub nagromadziły 1 mln t i więcej odpadów (z wyłączeniem odpadów komunalnych).

Przez **odzysk odpadów** rozumie się wszelkie działania, niestwarzające zagrożenia dla życia, zdrowia ludzi lub dla środowiska, polegające na wykorzystaniu odpadów w całości lub w części, lub prowadzące do odzyskania z odpadów substancji, materiałów lub energii i ich wykorzystania.

Przez **unieszkodliwianie odpadów** rozumie się poddanie odpadów procesom przekształceń biologicznych, fizycznych lub chemicznych w celu doprowadzenia ich do stanu, który nie stwarza zagrożenia dla życia, zdrowia ludzi lub dla środowiska. Unieszkodliwianiem odpadów jest także składowanie odpadów.

Magazynowanie odpadów to czasowe przetrzymywanie lub gromadzenie odpadów przed ich transportem, odzyskiem lub unieszkodliwianiem.

Dane o **odpadach dotychczas składowanych (nagromadzonych)** dotyczą ilości odpadów zdeponowanych na terenach własnych zakładów w wyniku składowania w roku sprawozdawczym i w latach poprzednich.

Formami ochrony przyrody są: parki narodowe, rezerваты przyrody, parki krajobrazowe, obszary chronionego krajobrazu, obszary Natura 2000, stanowiska dokumentacyjne, użytki ekologiczne, zespoły przyrodniczo-krajobrazowe, pomniki przyrody.

Podstawą prawną regulującą ustanowienie form ochrony przyrody jest ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (tekst jednolity: Dz. U. z 2013 r., poz. 627, z późn. zm.); formy te tworzone są w drodze rozporządzenia Rady Ministrów, zarządzenia regionalnego dyrektora ochrony środowiska, uchwały sejmiku województwa lub rady gminy.

Obszar chronionego krajobrazu obejmuje tereny chronione ze względu na wyróżniający się krajobraz o zróżnicowanych ekosystemach, wartościowe ze względu na możliwość zaspokajania potrzeb związanych z turystyką i wypoczynkiem lub pełnioną funkcją korytarzy ekologicznych.

Użytkami ekologicznymi są zasługujące na ochronę pozostałości ekosystemów mających znaczenie dla zachowania różnorodności biologicznej – naturalne zbiorniki wodne, śródpolne i śródleśne oczka wodne, kępy drzew i krzewów, bagna, torfowiska, wydmy, płaty nieużytkowanej roślinności, starorzecza, wychodnie skalne, skarpy, kamieńce, siedliska przyrodnicze oraz stanowiska rzadkich lub chronionych gatunków roślin, zwierząt i grzybów, ich ostoje oraz miejsca rozmnażania lub miejsca sezonowego przebywania.

Pomniki przyrody są to pojedyncze twory przyrody żywej i nieożywionej lub ich skupiska o szczególnej wartości przyrodniczej, naukowej, kulturowej, historycznej lub krajobrazowej oraz odznaczające się indywidualnymi cechami, wyróżniającymi je wśród innych tworów, okazałych rozmiarów drzewa, krzewy gatunków rodzimych lub obcych, źródła, wodospady, wywierzyska, skałki, jary, głązy narzutowe oraz jaskinie. Ustanowienie pomnika przyrody następuje w drodze uchwały rady gminy.

Informacje w zakresie leśnictwa dotyczą:

- **lasów publicznych** stanowiących własność:
  - Skarbu Państwa — zarządzanych oraz użytkowanych czasowo lub wieczyście przez: Państwowe Gospodarstwo Leśne Lasy Państwowe (w skrócie „Lasy Państwowe”), nadzorowane przez Ministra Środowiska; jednostki ochrony przyrody (parki narodowe); jednostki organizacyjne innych ministrów, wojewodów, gmin lub związków komunalnych i Agencję Nieruchomości Rolnych;

- gmin (w tym gmin mających od 1999 r. również status miasta na prawach powiatu);
- **lasów prywatnych** stanowiących własność:
  - osób fizycznych,
  - wspólnot gruntowych będących własnością wszystkich lub części mieszkańców wsi,
  - spółdzielni produkcji rolniczej,
  - innych osób prawnych.

Powierzchnia gruntów leśnych obejmuje powierzchnię lasów oraz gruntów związanych z gospodarką leśną.

Do **powierzchni lasów** zalicza się grunty o zwartej powierzchni co najmniej 0,1 ha:

- pokryte roślinnością leśną (powierzchnia zalesiona),
- przejściowo pozbawione roślinności leśnej (zręby, halizny, płazowiny, plantacje choinek i krzewów oraz poletka łowieckie).

Są to grunty przeznaczone do produkcji leśnej lub wchodzące w skład rezerwatów przyrody i parków narodowych albo wpisane do rejestru zabytków.

Wskaźnik **lesistości** (lesistość) obliczono jako stosunek procentowy powierzchni lasów do ogólnej powierzchni miasta.

Dane o **nakładach na środki trwale służące ochronie środowiska i gospodarce wodnej** prezentuje się zgodnie z Polską Klasyfikacją Statystyczną dotyczącą Działalności i Urzędzeń Związanych z Ochroną Środowiska, wprowadzoną rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 2 marca 1999 r. (Dz.U. Nr 25, poz. 218). Klasyfikacja ta opracowana została na podstawie Międzynarodowej Standardowej Statystycznej Klasyfikacji EKG/ONZ dotyczącej Działalności i Urzędzeń Związanych z Ochroną Środowiska i Europejskiego Systemu Zbierania Informacji Ekonomicznych dotyczących Ochrony Środowiska (SERIEE) wdrożonego przez Unię Europejską.

Prezentowane dane dotyczą: osób prawnych i jednostek organizacyjnych niemających osobowości prawnej oraz osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą, w których liczba pracujących przekracza 9 osób (z wyłączeniem indywidualnych gospodarstw rolnych oraz osób fizycznych i spółek cywilnych prowadzących działalność gospodarczą – prowadzących księgi przychodów i rozchodów) jednostek prowadzących działalność zaklasyfikowaną według PKD 2007 do sekcji „Administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe zabezpieczenia społeczne”, a także spółek wodno-ściekowych bez względu na liczbę pracujących.

Fundusze ekologiczne - fundusze ochrony środowiska i gospodarki wodnej są to fundusze tworzone m.in. z: opłat za korzystanie ze środowiska (tj. kwot pieniężnych pobieranych m.in. za: emisję zanieczyszczeń powietrza, składowanie odpadów oraz za pobór i korzystanie z wód i wprowadzanie ścieków do wód lub do ziemi), kar za naruszenie wymagań w zakresie ochrony środowiska, spłat pożyczek udzielonych inwestorom. Ponadto finansowanie ochrony środowiska i gospodarki wodnej należy do zadań budżetów powiatów i gmin, które przejęły środki i zobowiązania powiatowych i gminnych funduszy zlikwidowanych z dniem 1 stycznia 2010 r.

Podziału nakładów na środki trwale służące ochronie środowiska i gospodarce wodnej według miast dokonano na podstawie faktycznej lokalizacji inwestycji.

Bardziej szczegółowe wyjaśnienia dotyczące stanu i ochrony środowiska, w tym różnych sposobów oczyszczania ścieków Czytelnik znajdzie w Roczniku Statystycznym Rzeczypospolitej Polskiej oraz w publikacji tematycznej GUS pt. *Ochrona środowiska* dostępnych na stronie internetowej GUS: <http://stat.gov.pl>

Wyniki badań - synteza

Ochrona środowiska ma istotne znaczenie dla jakości życia dzisiaj jak też w przyszłości. Środowisko przyrodnicze ulega coraz większym wpływom ze strony człowieka, co ma związek z rozwojem cywilizacji. Nadmierna eksploatacja środowiska naturalnego powoduje obniżenie się poziomu życia: zanieczyszczenie powietrza, wody i gleby, zmniejszenie zasobności złóż, zasobów biologicznych, terenów wypoczynkowych i pogarszanie się stanu zdrowia człowieka. Stan środowiska uzależniony jest od działalności o charakterze produkcyjnym, działalności bytowej jak też od warunków naturalnych.

W 2012 r. zużycie wody na potrzeby gospodarki narodowej i ludności w Radomiu wynosiło 10,1 tys. dam^3 . Z ogólnej ilości 9,1 tys. dam^3 (90,4%) zużyto w celu eksploatacji sieci wodociągowej, a 1,0 tys. dam^3 (9,6%) na potrzeby przemysłu. W porównaniu z 2005 r. zużycie wody zmniejszyło się o 1,8 tys. dam^3 , tj. o 15,1%. Przemysł zmniejszył zużycie o 1,6%, a gospodarka komunalna (eksploatacja sieci wodociągowej) o 16,3%.

Źródłami zanieczyszczeń wód są odprowadzane ścieki przemysłowe i komunalne. W analizowanym okresie na terenie Radomia działała 1 komunalna oczyszczalnia ścieków. Do 2009 r. przepustowość projektowa oczyszczalni wynosiła 100000 m^3/d , a od 2010 r. – 40320 m^3/d . W 2012 r. z oczyszczalni ścieków korzystało 95,1% mieszkańców miasta, podczas gdy w 2005 r. było to 93,5%. Z terenu Radomia w ciągu 2012 r. zakłady przemysłowe i komunalne odprowadziły łącznie 10,4 tys. dam^3 ścieków wymagających oczyszczenia. W porównaniu z 2005 r. odnotowano spadek o 2,0 tys. dam^3 (tj. o 16,3%) ścieków wymagających oczyszczenia. Zadawalająca z punktu widzenia ochrony środowiska jest struktura oczyszczania ścieków. W 2012 r. 100,0% ścieków poddano procesom oczyszczania (oczyszczanie z podwyższonym usuwaniem biogenów), podczas gdy w 2005 r. było to 99,3% ścieków (oczyszczanie biologiczne).

Czynnikami wpływającymi na stan powietrza atmosferycznego w Radomiu są m.in. warunki klimatyczno-meteorologiczne oraz ukształtowanie i zagospodarowanie terenu. Elementem najważniejszym i decydującym o czystości powietrza jest przestrzenny i czasowy rozkład zanieczyszczeń antropogenicznych – związanych z działalnością bytową, komunalną i przemysłową człowieka.

W 2012 r. w Radomiu z zakładów szczególnie uciążliwych dla środowiska wyemitowano 115 t zanieczyszczeń pyłowych (w tym 112 t ze spalania paliw) i 1,1 tys. t zanieczyszczeń gazowych (bez dwutlenku węgla). W porównaniu z 2005 r. odnotowano zarówno spadek emisji zanieczyszczeń pyłowych – o 75,8% (w tym o 72,1% ze spalania paliw), jak i zanieczysz-

czeń gazowych (bez dwutlenku węgla) – o 50,8%. Emisja dwutlenku węgla w ciągu 2012 r. wynosiła 264,6 tys. t i zmniejszyła się w porównaniu z 2005 r. o 13,9 tys. t, tj. o 5,0%.

Jednym z głównych lokalnych źródeł zanieczyszczeń powietrza są domy ogrzewane indywidualnie. Według danych Wojewódzkiego Inspektoratu Ochrony Środowiska w Warszawie w 2012 r. w Radomiu emisja zanieczyszczeń związanych z indywidualnym ogrzewaniem domów kształtowała się następująco: 603 t dwutlenku siarki, 362 t dwutlenku azotu, 5,6 tys. t tlenku węgla i 1,4 tys. t pyłu zawieszonego PM10¹. Poważny problem dla organizmów żywych stanowią metale ciężkie zawarte w emitowanych pyłach. Pierwiastki te nie ulegają biodegradacji, są niezniszczalne i nieusuwalne. Raz wprowadzone do środowiska krążą w nim stale, zmieniając co najwyżej swoją formę. Metale ciężkie łatwo absorbują się z powietrza do organizmu. Ich obecność w organizmie wiąże się m.in. z efektem mutagennym, teratogennym, embriotoksycznym. W 2012 r. wśród emitowanych zanieczyszczeń związanych z indywidualnym ogrzewaniem domów 934,8 kg stanowił ołów, 467,4 kg nikiel i 148,3 kg kadm.

Transport samochodowy jest kolejnym źródłem znacznego zanieczyszczenia powietrza. Jest to zjawisko typowe dla wszystkich obszarów miejskich, ze względu na szybki rozwój motoryzacji. Dodatkowo Radom narażony jest na zwiększoną emisję zanieczyszczeń powietrza, którą powoduje ruch tranzytowy przebiegający przez miasto. Za podstawowe substancje zanieczyszczające środowisko związane z komunikacją uważa się tlenek węgla, tlenki azotu i siarki, pyły. Zanieczyszczenia motoryzacyjne rozprzestrzeniają się w dużych stężeniach nisko nad ziemią, stąd mogą być bardziej szkodliwe dla ludzi niż zanieczyszczenia przemysłowe. W 2012 r. w Radomiu wśród zanieczyszczeń związanych z komunikacją 119 t stanowił dwutlenek siarki, 1,5 tys. t tlenki azotu, 2,4 tys. t tlenek węgla i 742 t pył zawieszony PM10. Wśród metali ciężkich dominował ołów (374,9 kg) i nikiel (44,7 kg).²

Bytowa i gospodarcza działalność człowieka prowadzi do powstawania odpadów. Odpady przemysłowe stanowią duże zagrożenie dla środowiska, niektóre z nich mogą być toksyczne. Są jednak na ogół łatwiejsze do gospodarczego wykorzystania niż komunalne, ponieważ są bardziej jednorodne.

W 2012 r. w Radomiu zostało wytworzonych 59,7 tys. t odpadów przemysłowych, tj. o 66,9% mniej niż w 2005 r. Z ogólnej ilości wytworzonych odpadów w 2012 r. 51,8 tys. t (86,8%) poddano odzyskowi (72,3% w 2005 r.), a 0,5 tys. t (0,8%) unieszkodliwiono (25,5% w 2005 r.). Według stanu w końcu 2012 r. ilość nagromadzonych odpadów (z wyłączeniem

¹ PM10 – pyły inhalabilne o średnicy aerodynamicznej ziaren mniejszej niż 10µm, które mogą docierać do górnych dróg oddechowych i płuc.

² Stan środowiska w województwie mazowieckim w 2012 roku. Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Warszawie. Warszawa 2013.

komunalnych) na terenach własnych zakładów wynosiła 198,8 tys. t, podczas gdy w 2005 r. było to 118,7 tys. t.

W celu zachowania właściwego wykorzystania oraz odnawiania zasobów przyrody i jej składników tworzy się obszary prawnie chronione w postaci różnorodnych form ochrony przyrody. Do zasobów przyrodniczych miasta należy obszar o szczególnych walorach przyrodniczych prawnie chroniony, zajmujący w 2012 r. powierzchnię 252,9 ha – o 246,0 ha więcej niż w 2005 r. Jego zwiększenie spowodowane było wyznaczeniem w 2009 r. obszaru chronionego krajobrazu wzdłuż doliny rzeki Kosówki, pod nazwą Dolina Kosówki³. Do innych walorów przyrodniczo-krajobrazowych miasta zaliczono tereny zajmujące jego północne obrzeża (126 ha), należące do obszaru specjalnej ochrony ptaków – Ostoi Kozienickiej. W 2007 r. tereny te zostały włączone do Europejskiej Sieci Ekologicznej Natura 2000⁴ ze względu na występowanie na nich ponad 200 gatunków ptaków, z czego 147 ma tam swoje miejsce lęgowe (m.in.: bączek, bocian czarny, kraska, lelek, bąk, bocian biały, rybitwa czarna). Można tu spotkać również rzadkie i chronione gatunki roślin i ssaków (m.in.: łoś, jelenia szlachetnego, mroczka, borowiaczka, gacka brunatnego, kunę leśną i borsuka). W 2012 r. na terenie Radomia znajdowały się 22 pomniki przyrody w postaci pojedynczych drzew i zespołów drzew, a najstarszy wśród nich, dąb szypułkowy liczy ok. 300 lat. Pomnikiem przyrody, który wpisał się w dzieje miasta jest posadzony w 1919 r. przed budynkiem Resursy Obywatelskiej dąb szypułkowy, nazwany „Dębem Wolności”.

Jednym z ważnych elementów środowiska przyrodniczego jest las. Spełnia on wiele funkcji kształtujących warunki człowieka. Kompleksy leśne regulują warunki klimatyczne, wpływają pozytywnie na obieg wody w przyrodzie, zmniejszają zanieczyszczenie powietrza poprzez absorpcję zanieczyszczeń, zabezpieczają powierzchnię ziemi przed erozją, chronią przed wiatrem oraz hałasem. Grunty leśne w Radomiu w 2012 r. zajmowały powierzchnię 761,3 ha, w tym lasy 752,6 ha. W porównaniu z 2005 r. zwiększyła się zarówno powierzchnia gruntów leśnych, jak i powierzchnia lasów – o 3,6%. Na koniec 2012 r. lesistość wynosiła 6,7%, podczas gdy w 2005 r. było to 6,5%. Na stan lasów i jego zasobność duży wpływ ma struktura własnościowa lasów. W Radomiu znaczący obszar – 455,0 ha (59,8%) stanowią grunty leśne prywatne (w 2005 r. 416,8 ha, tj. 56,7%).

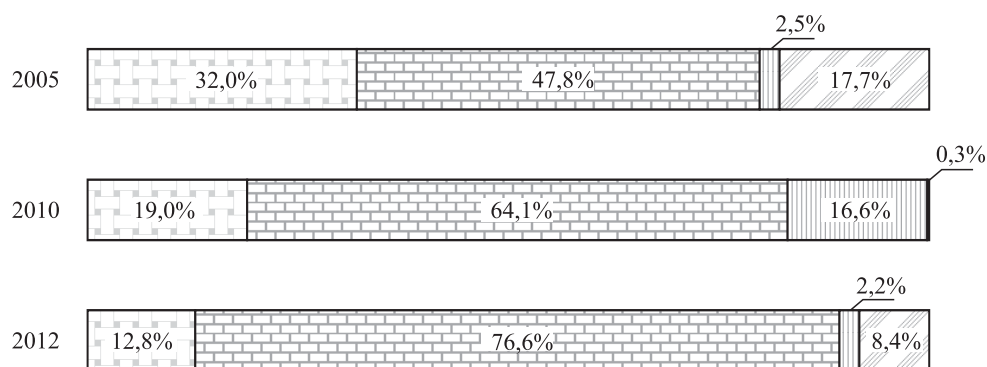
---

³ Uchwała Nr 480/2009 Rady Miejskiej w Radomiu z dnia 23 lutego 2009 r. w sprawie wprowadzenia ochrony w drodze wyznaczenia obszaru chronionego krajobrazu.

⁴ Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 5 września 2007 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie obszarów specjalnej ochrony ptaków Natura 2000 (Dz. U. Nr 179, poz. 1275).

W 2012 r. na środki trwałe służące ochronie środowiska przeznaczono 16297,6 tys. zł, tj. o 14,0% więcej niż w 2005 r. W strukturze nakładów na środki trwałe służące ochronie środowiska w 2012 r. dominowała gospodarka ściekowa i ochrona wód (76,6%). Na ochronę powietrza atmosferycznego i klimatu przypadło 12,8%, a na gospodarkę odpadami, ochronę i przywrócenie wartości użytkowej gleb oraz wód podziemnych i powierzchniowych – 2,2% nakładów. Nakłady na środki trwałe służące gospodarce wodnej wynosiły 1143,7 tys. zł, w tym na ujęcia i doprowadzenia wody 1132,8 tys. zł (99,0%). W porównaniu z 2005 r. ich wartość zmniejszyła się o 67,1%.

Struktura nakładów na środki trwałe^a służące ochronie środowiska według kierunków inwestowania (ceny bieżące)

Kierunki inwestowania:

- ochrona powietrza atmosferycznego i klimatu
- gospodarka ściekowa i ochrona wód
- gospodarka odpadami, ochrona gleb, wód podziemnych i powierzchniowych
- pozostałe

^a W 2005 r. określone jako wydatki inwestycyjne.

TABL. 1 (2). **POBÓR WODY NA POTRZEBY GOSPODARKI NARODOWEJ I LUDNOŚCI**

WYSZCZEGÓLNIENIE	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
	w dam ³							
OGÓŁEM	14724	14522	14129	13928	13540	13671	13420	12798
na cele:								
Produkcyjne (poza rolnictwem, łowiectwem i leśnictwem oraz rybactwem) ^a – z ujęć własnych – wody podziemne	1096	1077	977	1117	949	1188	1255	975
Eksploatacji sieci wodociągowej ^{ab} – wody podziemne	13628	13445	13152	12811	12591	12483	12165	11823

a Źródłem są wyłącznie wody podziemne. *b* Pobór wody na ujęciach przed wtłoczeniem do sieci.

TABL. 2 (3). **ZUŻYCIENIE WODY NA POTRZEBY GOSPODARKI NARODOWEJ I LUDNOŚCI**

WYSZCZEGÓLNIENIE	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
	W DEKAMETRACH SZEŚCIENNYCH							
OGÓŁEM	11867	11635	11230	10962	10857	10878	10711	10080
Przemysł	988	945	944	1128	912	1112	1246	972
Eksploatacji sieci wodociągowej ^a	10879	10690	10286	9834	9945	9766	9465	9108
	W ODSETKACH							
Przemysł	8,3	8,1	8,4	10,3	8,4	10,2	11,6	9,6
Eksploatacji sieci wodociągowej ^a	91,7	91,9	91,6	89,7	91,6	89,8	88,4	90,4

a Bez zużycia wody na cele przemysłowe z wodociągów stanowiących własność gmin, wojewódzkich zakładów usług wodnych i spółek wodnych.

TABL. 3 (4). **ŚCIEKI PRZEMYSŁOWE I KOMUNALNE^a ODPROWADZONE DO WÓD LUB DO ZIEMI**

WYSZCZEGÓLNIENIE	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
	w dam ³							
Ścieki wymagające oczyszczenia	12404	12177	11988	11349	11080	10938	10784	10379
Oczyszczane	12317	12082	11883	11328	11080	10938	10784	10379
chemicznie ^b i biologicznie	12317	12082	11883	11328	11080	–	–	–
z podwyższonym usuwaniem biogenów	–	–	–	–	–	10938	10784	10379
Nieoczyszczane	87	95	105	–	–	–	–	–

a Od 2010 r. dane nie są w pełni porównywalne z danymi za lata poprzednie z powodu zmiany metodologii badania ścieków komunalnych. *b* Dotyczy tylko ścieków przemysłowych.

TABL. 4 (5). **OCZYSZCZALNIE ŚCIEKÓW^a**
Stan w dniu 31 XII

WYSZCZEGÓLNIENIE	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Oczyszczalnie ścieków komunalnych^b								
liczba	1	1	1	1	1	1	1	1
przepustowość w m ³ /d	100000	100000	100000	100000	100000	40320	40320	40320
Biologiczne								
liczba	1	1	1	1	1	–	–	–
przepustowość ^c w m ³ /d	100000	100000	100000	100000	100000	–	–	–
Z podwyższonym usuwaniem biogenów								
liczba	–	–	–	–	–	1	1	1
przepustowość w m ³ /d	–	–	–	–	–	40320	40320	40320

a Na terenie Radomia zlokalizowana jest tylko oczyszczalnia ścieków komunalnych. *b* Pracujące na sieci kanalizacyjnej. *c* Dotyczy urządzeń do biologicznego oczyszczania.

TABL. 5 (6). **EMISJA I REDUKCJA ZANIECZYSZCZEŃ POWIETRZA**

WYSZCZEGÓLNIENIE	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Emisja zanieczyszczeń z zakładów szczególnie uciążliwych dla czystości powietrza^a w t:								
pyłowych	475	434	295	243	213	251	131	115
w tym pyły ze spalania paliw	401	342	202	178	161	189	127	112
gazowych (bez dwutlenku węgla)	2155	2398	2082	1781	1513	1807	1061	1060
w tym dwutlenek siarki	1357	1376	1292	1146	950	1040	592	585
Zanieczyszczenia zatrzymane w urządzeniach do redukcji zanieczyszczeń:								
w tonach:								
pyłowe	6017	5881	3432	7863	7203	9706	6226	5491
gazowe (bez dwutlenku węgla)	297	518	651	432	344	398	–	–
w % zanieczyszczeń wytworzonych:								
pyłowe	92,7	93,1	92,1	97,0	97,1	97,5	97,9	97,9
gazowe (bez dwutlenku węgla)	12,1	17,8	23,8	19,5	18,5	18,0	–	–

a Emitujących pyły, gazy lub równocześnie pyły i gazy.

TABL. 6 (7). **ODPADY^a I TERENY ICH SKŁADOWANIA**

WYSZCZEGÓLNIENIE	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Odpady (wytworzone w ciągu roku) w tys. t	180,4	177,4	141,0	148,2	103,6	96,7	66,7	59,7
poddane odzyskowi ...	130,4	119,0	91,7	137,6	98,3	72,0	60,1	51,8
unieszkodliwione	46,0	53,5	49,3	10,6	3,3	22,9	0,4	0,5
magazynowane czasowo	4,0	4,9	—	—	2,0	1,8	6,2	7,4
Odpady dotychczas składowane (nagromadzone ^b ; stan w końcu roku) w tys. t	118,7	118,2	118,0	61,3	61,3	216,8	205,8	198,8
Tereny składowania odpadów niezrekulturowane (stan w końcu roku) w ha	6,0	6,0	6,0	12,5	12,5	13,6	13,6	13,6

a Z wyłączeniem odpadów komunalnych. *b* Na terenach własnych zakładów.

TABL. 7 (8). **POWIERZCHNIA O SZCZEGÓLNYCH WALORACH PRZYRODNICZYCH PRAWNIE CHRONIONA ORAZ POMNIKI PRZYRODY**

WYSZCZEGÓLNIENIE	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
W HEKTARACH								
OGÓŁEM	6,9	6,9	6,9	6,9	252,9	252,9	252,9	252,9
Obszary chronionego krajobrazu ^a	—	—	—	—	246,0	246,0	246,0	246,0
Użytki ekologiczne	6,9	6,9	6,9	6,9	6,9	6,9	6,9	6,9
W % POWIERZCHNI OGÓLNEJ MIASTA								
OGÓŁEM	0,06	0,06	0,06	0,06	2,26	2,26	2,26	2,26
Obszary chronionego krajobrazu ^a	—	—	—	—	2,20	2,20	2,20	2,20
Użytki ekologiczne	0,06	0,06	0,06	0,06	0,06	0,06	0,06	0,06
NA 1 MIESZKAŃCA w m ²								
OGÓŁEM	0,30	0,31	0,31	0,31	11,32	11,41	11,46	11,51
Obszary chronionego krajobrazu ^a	—	—	—	—	11,01	11,10	11,15	11,20
Użytki ekologiczne	0,30	0,31	0,31	0,31	0,31	0,31	0,31	0,31
W SZTUKACH								
Pomniki przyrody.....	7	7	7	7	20	22	22	22

a Bez powierzchni użytków ekologicznych i zespołów przyrodniczo-krajobrazowych położonych na terenie obszarów chronionego krajobrazu.

TABL. 8 (9). INDYWIDUALNE FORMY OCHRONY PRZYRODY

WYSZCZEGÓLNIENIE	Obiekt poddany ochronie	Wymiary obiektu		Usytuowanie
		obwód w cm	wysokość w m	
Drzewo – „Dąb Wolności”	dąb szypułkowy	338	23	ul. Malczewskiego – skwer przy Resursie Obywatelskiej
Drzewo	dąb szypułkowy	408	31	ul. Janiszewska – kompleks Kaptur
Drzewo	dąb szypułkowy	576	24	ul. Woźnicka – Zespół Szkół Agrotechnicznych i Gospodarki Żywnościowej
Drzewo (dwupniowe) ...	dąb szypułkowy	285; 318	24	ul. Nadrzeczna – działka prywatna
Drzewo	modrzew polski	300	15	ul. Słowackiego – działka prywatna
Drzewo	modrzew polski	238	18	ul. Słowackiego – działka prywatna
Drzewo	dąb szypułkowy	354	.	ul. Traugutta – V Liceu Ogólnokształcące im. R. Traugutta
Drzewo	jesion wyniosły	261; 264	.	Zespół pałacowo-parkowy w Woźnikach
Drzewo	dąb szypułkowy	468	.	jw.
Drzewo	jesion wyniosły	361; 316	.	jw.
Drzewo	lipa drobnolistna	321	.	jw.
Drzewo	olcha czarna	326	.	jw.
Drzewo	jesion wyniosły	244	.	jw.
Drzewo	lipa drobnolistna	274	.	jw.
Drzewo	grab pospolity	189; 240; 226	.	jw.
Zespół drzew – „Staro- drzew Nowego Ogrodu w Radomiu”	x			Park im. Tadeusza Kościuszki w Radomiu
	jesion wyniosły	271	16	jw.
	jesion wyniosły	244	17	jw.
	jesion wyniosły	221	20	jw.
	dąb holenderski	278	19	jw.
	dąb czerwony	305	19	jw.
	klon pospolity	251	20	jw.
	lipa drobnolistna	290	22	jw.
	jesion wyniosły	288	21	jw.
	klon pospolity	228	22	jw.
	klon pospolity	230	21	jw.
	klon pospolity	238	20	jw.
	dąb szypułkowy	325	21	jw.
	dąb szypułkowy	220	22	jw.
	dąb szypułkowy	187	18	jw.
	dąb szypułkowy	178	22	jw.
	klon pospolity	271	22	jw.
	dąb szypułkowy	280	22	jw.
	grab pospolity	151	18	jw.
	robinia biała	256	17	jw.
	robinia biała	261	18	jw.
	klon pospolity	213	20	jw.
	klon jawor	205	17	jw.
	klon pospolity	235; 231	21	jw.
	dąb szypułkowy	498	21	jw.
	korkowiec amurski	152	15	jw.
Drzewo	klon srebrzysty	273; 242	.	Park Planty

Źródło: dane Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska w Warszawie oraz Urzędu Miasta w Radomiu.

TABL. 9 (10). NAKŁADY NA ŚRODKI TRWAŁE^a SŁUŻĄCE OCHRONIE ŚRODOWISKA I GOSPODARCE WODNEJ WEDŁUG WYBRANYCH KIERUNKÓW INWESTOWANIA (ceny bieżące)

WYSZCZEGÓLNIENIE	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
	w tysiącach zł							
Ochrona środowiska ..	14301,9	20225,3	111350,9	141262,5	85444,1	16996,3	8265,2	16297,6
w tym:								
Ochrona powietrza atmosferycznego i klimatu	4572,0	1221,2	9637,1	10792,1	6299,3	3235,7	99,8	2084,5
Gospodarka ściekowa i ochrona wód	6832,8	9186,3	39881,0	101585,4	52139,2	10898,5	6734,4	12482,6
Gospodarka odpadami, ochrona gleb, wód podziemnych i powierzchniowych	353,2	6251,8	57277,1	21578,7	14409,2	2829,3	1072,0	355,0
Gospodarka wodna	3479,2	3959,1	3291,8	11113,1	10538,2	5678,9	1195,4	1143,7
W tym nakłady na ujęcia i doprowadzenia wody	3443,3	3501,1	2504,0	11113,1	10482,0	5678,9	1195,4	1132,8

a W 2005 r. określane jako wydatki inwestycyjne.

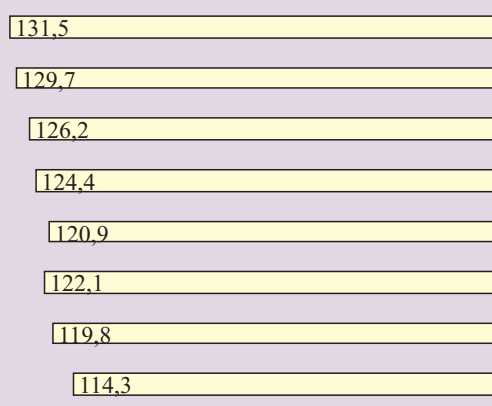
TABL. 10 (11). NAKŁADY NA ŚRODKI TRWAŁE^a SŁUŻĄCE OCHRONIE ŚRODOWISKA I GOSPODARCE WODNEJ WEDŁUG ŹRÓDEŁ FINANSOWANIA (ceny bieżące)

WYSZCZEGÓLNIENIE	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
	w tysiącach zł							
OCHRONA ŚRODOWISKA								
OGÓŁEM	14301,9	20225,3	111350,9	141262,5	85444,1	16996,3	8265,2	16297,6
Środki:								
własne ^b	13075,0	11888,8	30788,4	42317,9	31753,8	9796,1	7394,6	14160,8
z budżetu:								
centralnego	–	–	99,0	–	–	–	–	–
województwa	–	484,0	658,9	5542,1	–	–	–	–
gminy (współdział)	297,0	2023,1	12853,5	10774,7	2743,1	758,3	99,8	–
z zagranicy ^c	–	3812,7	24938,7	23651,3	–	1885,1	–	1902,4
Fundusze ekologiczne (pożyczki, kredyty i dotacje)	533,5	1165,7	27963,4	50827,5	43051,0	1870,3	–	–
Kredyty i pożyczki krajowe, w tym bankowe	90,0	–	–	473,2	823,0	876,8	–	–
Inne środki, w tym nakłady niesfinansowane	306,4	851,0	14049,0	7675,8	7073,2	1809,7	770,8	234,4
GOSPODARKA WODNA								
OGÓŁEM	3479,2	3959,1	3291,8	11113,1	10538,2	5678,9	1195,4	1143,7
Środki:								
własne ^b	3383,2	3012,1	3133,8	3703,2	3359,0	3281,6	1153,1	1033,1
z budżetu:								
województwa	–	458,0	–	–	56,2	–	–	–
gminy (współdział)	–	–	–	–	–	–	14,9	–
z zagranicy ^c	–	–	–	2546,0	1009,0	1370,4	–	0,6
Fundusze ekologiczne pożyczki, kredyty i dotacje)	–	10,0	158,0	4830,4	3953,0	693,4	–	–
Kredyty i pożyczki krajowe, w tym bankowe	–	–	–	–	1011,0	180,5	–	–
Inne środki, w tym nakłady niesfinansowane	96,0	479,0	–	33,5	1150,0	153,0	27,4	110,0

a W 2005 r. określane jako wydatki inwestycyjne. b Łącznie ze środkami z budżetu gmin będących inwestorami. c Środki bezzwrotne i zwrotne uzyskane w ramach międzynarodowych programów, funduszy pomocowych (w tym Fundusz Spójności), funduszy strukturalnych, pomocy bilateralnej, ekokonwersji.

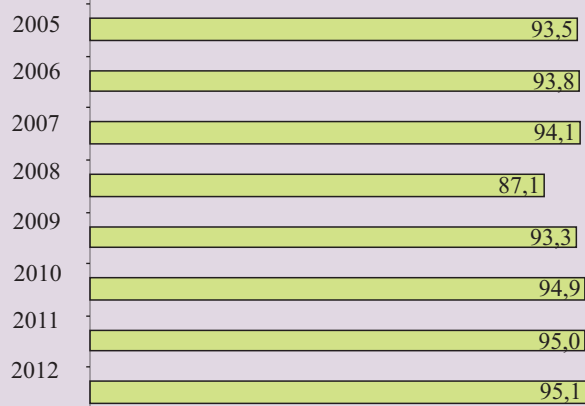
**POBÓR WODY NA POTRZEBY
GOSPODARKI NARODOWEJ
I LUDNOŚCI NA 1 km²**

dam³

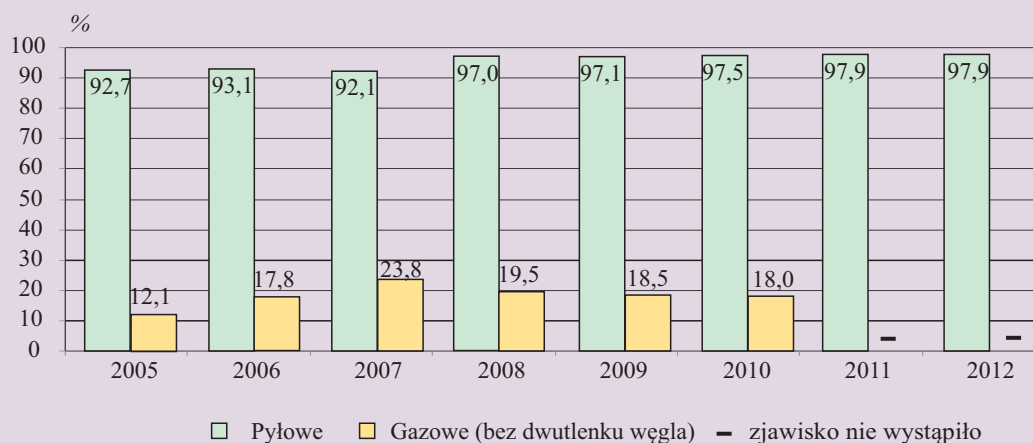
**LUDNOŚĆ KORZYSTAJĄCA
Z OCZYSZCZALNI ŚCIEKÓW^a
W % OGÓŁU LUDNOŚCI**

%

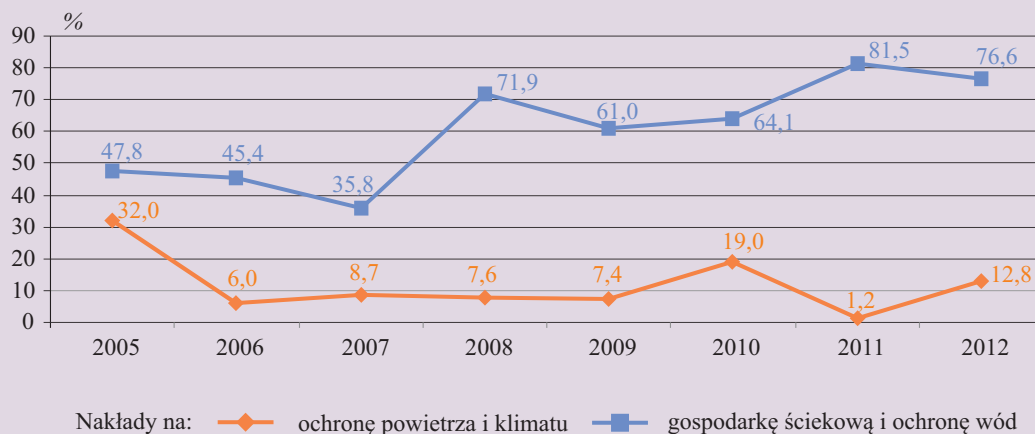

^a Ludność korzystająca z oczyszczalni ścieków – na podstawie szacunków; ludność ogółem – na podstawie bilansów.

**ZANIECZYSZCZENIA ZATRZYMANE W URZĄDZENIACH DO REDUKCJI
ZANIECZYSZCZEŃ POWIETRZA W % ZANIECZYSZCZEŃ WYTWORZONYCH**

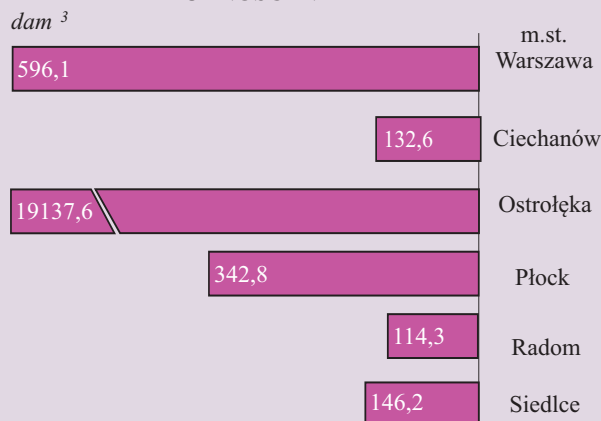
**UDZIAŁ NAKŁADÓW NA ŚRODKI TRWAŁE^a NA OCHRONĘ POWIETRZA
ATMOSFERYCZNEGO I KLIMATU ORAZ NA GOSPODARKĘ ŚCIEKOWĄ
I OCHRONĘ WÓD W % OGÓŁU NAKŁADÓW NA OCHRONĘ ŚRODOWISKA**

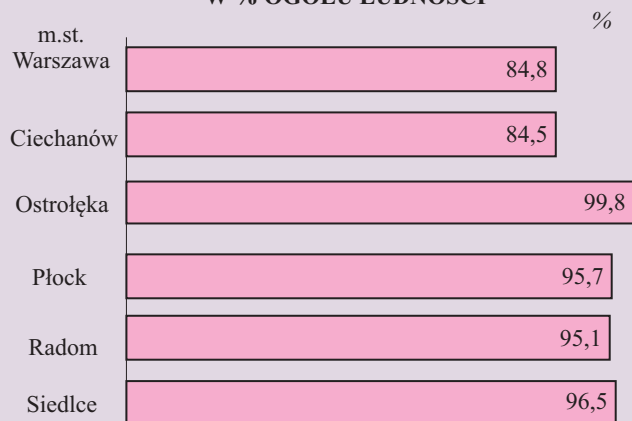
Nakłady na: —●— ochronę powietrza i klimatu —■— gospodarkę ściekową i ochronę wód
^a W 2005 r. nakłady określone jako wydatki inwestycyjne.

WSKAŹNIKI DLA WYBRANYCH MIAST W 2012 R.

POBÓR WODY NA POTRZEBY GOSPODARKI NARODOWEJ I LUDNOŚCI NA 1 km²

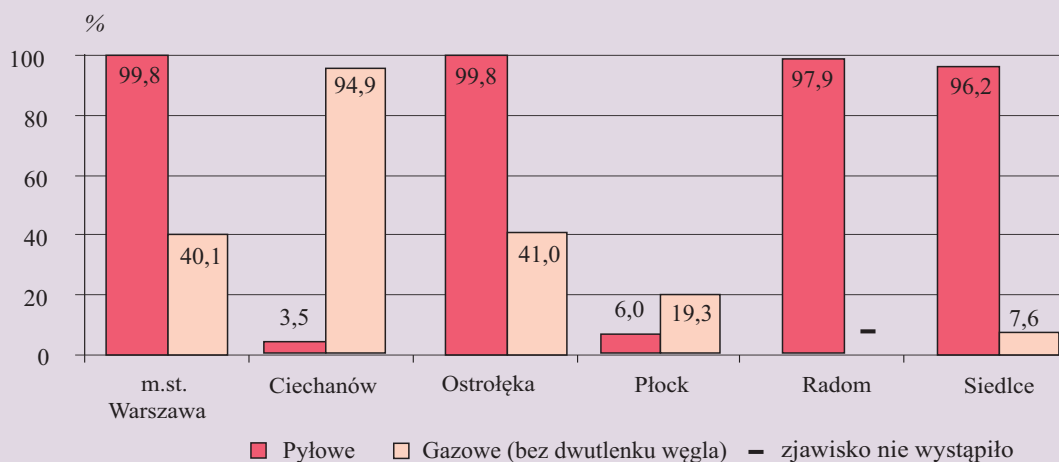

LUDNOŚĆ KORZYSTAJĄCA Z OCZYSZCZALNI ŚCIEKÓW^a W % OGÓŁU LUDNOŚCI

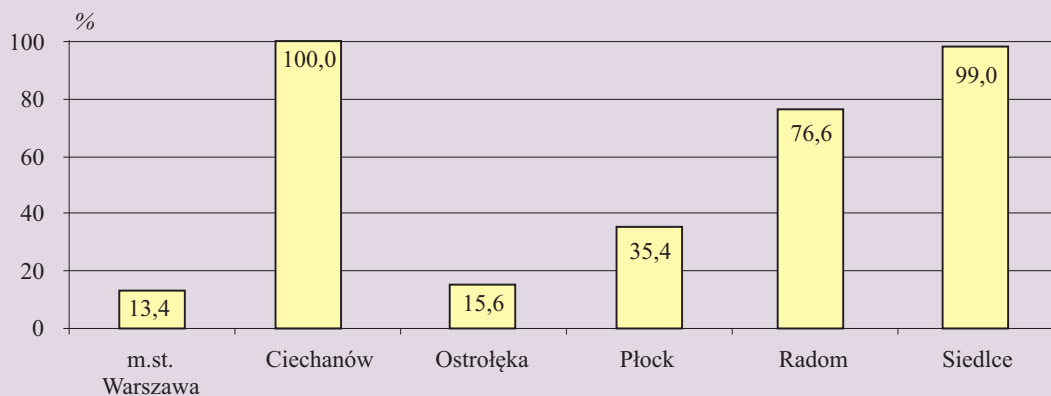

^a Ludność korzystająca z oczyszczalni ścieków – na podstawie szacunków; ludność ogółem – na podstawie bilansów.

ZANIECZYSZCZENIA ZATRZYMANE W URZĄDZENIACH DO REDUKCJI ZANIECZYSZCZEŃ POWIETRZA W % ZANIECZYSZCZEŃ WYTWORZONYCH

UDZIAŁ NAKŁADÓW NA ŚRODKI TRWAŁE NA GOSPODARKE ŚCIEKOWĄ I OCHRONĘ WÓD W % OGÓŁU NAKŁADÓW NA OCHRONĘ ŚRODOWISKA

III. SAMORZĄD TERYTORIALNY

Uwagi ogólne

Z dniem 1 stycznia 1999 r. (na mocy ustawy z dnia 24 lipca 1998 r., Dz. U. Nr 96, poz. 603, z późn. zm.) wprowadzono zasadniczy **trójstopniowy podział terytorialny państwa**, którego jednostkami są: gminy, powiaty i województwa.

Gmina jest podstawową jednostką terytorialną podziału kraju i siedzibą władz terytorialnych. **Radom jako miasto na prawach powiatu** jest obecnie gminą wykonującą zadania powiatu na zasadach określonych w ustawie z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym (tekst jednolity: Dz. U. z 2001 r. Nr 142, poz. 1592, z późn. zm.). Ustrój i działanie organów miasta, w tym nazwę, skład, liczebność oraz ich powoływanie i odwoływanie, a także zasady sprawowania nadzoru określa ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (tekst jednolity: Dz. U. z 2001 r. Nr 142, poz. 1591, z późn. zm.). Rada miasta i prezydent miasta są organami wybieranymi na czteroletnią kadencję.

Rada miasta jest organem stanowiącym i kontrolnym. W skład rady wchodzi radni, powołani w wyborach bezpośrednich. Wybory są powszechne, równe i odbywają się w głosowaniu tajnym. Liczba radnych zależy od liczby mieszkańców miasta. Kadencja rady trwa 4 lata, licząc od dnia wyborów. Ze swego grona rada wybiera przewodniczącego rady (stojącego na czele rady i kierującego jej pracami) i 1–3 wiceprzewodniczących. Decyzje rady w formie uchwał zapadają na sesjach rady, które odbywają się nie rzadziej niż raz na kwartał.

Charakterystykę demograficzno-zawodową radnych dla 2005 r. oparto o wyniki sprawozdawczości za rok 2005, aktualizującej dane o radnych zawarte w obwieszczeniu terytorialnej komisji wyborczej z wyborów samorządowych w dniu 27 X 2002 r., natomiast dla lat następnych o wyniki sprawozdawczości z lat 2006–2012, aktualizującej dane z wyborów w dniach 12 XI 2006 r. oraz 21 XI 2010 r.

Grupowania radnych organów jednostek samorządu terytorialnego **według grup zawodów** do 2009 r. dokonano na podstawie klasyfikacji zawodów i specjalności dla potrzeb rynku pracy wprowadzonej rozporządzeniem Ministra Gospodarki i Pracy z dnia 8 grudnia 2004 r. (Dz. U. Nr 265, poz. 2644), od 2010 r. na podstawie Klasyfikacji Zawodów i Specjalności na potrzeby rynku pracy wprowadzonej z dniem 1 lipca 2010 r. rozporządzeniem Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 27 kwietnia 2010 r. (Dz. U. Nr 82, poz. 537).

W podziale według grup zawodów nie uwzględniono radnych będących bezrobotnymi, niepracującymi i uczącymi się; emeryci i renciści ujmowani są według zawodu wykonywanego przed przejściem na emeryturę lub rentę.

Wyniki badań - synteza

Pojęcie samorządu terytorialnego, zakres kompetencji oraz przysługujące mu prawa określa Europejska Karta Samorządu Lokalnego, która jest międzynarodową konwencją, ratyfikowaną i podpisaną przez Polskę. Stwierdza ona, że „samorząd terytorialny oznacza prawo i zdolność społeczności lokalnych, w granicach określonych prawem, do kierowania i zarządzania zasadniczą częścią spraw publicznych na ich własną odpowiedzialność i w interesie ich mieszkańców”.

Na przestrzeni lat 2005–2012 społeczeństwo Radomia dwukrotnie podchodziło do urn podczas wyborów samorządowych (w latach 2006 i 2010). W 2006 r. uprawnionych do głosowania w Radomiu było 179,7 tys. osób, natomiast w 2010 r. – 178,1 tys. osób. Frekwencja wyborcza (odsetek osób uprawnionych do głosowania, które oddały swój głos w czasie wyborów) mieszkańców Radomia w wyborach przeprowadzonych w latach 2006 i 2010 była najniższa wśród pozostałych miast na prawach powiatu województwa mazowieckiego. Podczas wyborów do rady miasta w 2006 r. frekwencja wynosiła 37,4%, a w 2010 r. 41,8%.

W Radomiu w wyborach samorządowych zarówno w 2006 r., jak i w 2010 r. kandydaci do rady miasta uzyskać mogli 28 mandatów. Liczba radnych wybieranych do rady miasta jest uzależniona od liczby mieszkańców.

W latach 2005–2012 kobiety stanowiły zdecydowaną mniejszość wśród radnych. W 2005 r. i w 2006 r. wśród radnych było 5 kobiet, w latach 2007–2009 było 6 kobiet, natomiast od 2010 r. w skład rady miasta wchodzi 2 kobiety. W strukturze radnych miasta według wieku przeważają osoby w wieku 40–59 lat. W 2012 r. radni z tej grupy wiekowej stanowili 60,7% ogółu (o 7,2 p. proc. mniej niż w 2005 r.). W składzie rady miasta dominują osoby z wykształceniem wyższym. W 2012 r. radni legitymujący się dyplomem ukończenia szkoły wyższej stanowili 85,7% ogółu radnych i ich odsetek nie uległ zmianie w porównaniu z 2005 r. W strukturze radnych według grup zawodów, przeważają przedstawiciele władz publicznych, wyżsi urzędnicy i kierownicy oraz specjaliści, których udział w składzie rady miasta w 2012 r. wynosił 85,7% i nie zmienił się w stosunku do 2005 r.

W 2006 r. w pierwszej turze wyborów na prezydenta miasta w dniu 12 XI udział wzięło 10 kandydatów na prezydenta Radomia. Frekwencja wyniosła w tym dniu 37,5%. 26 XI 2006 r. podczas drugiej tury wyborów, spośród dwóch kandydatów wybrano prezydenta Radomia większością głosów wynoszącą 55,7% przy frekwencji 30,0%. Natomiast w 2010 r. w pierwszej turze wyborów w dniu 21 XI udział wzięło 7 kandydatów na prezydenta miasta. Frekwencja wyniosła w tym dniu 41,8%. 05 XII 2010 r. podczas drugiej tury wyborów, spośród dwóch kandydatów wybrano prezydenta Radomia większością głosów wynoszącą 60,1% przy frekwencji 31,3%.

TABL. 1 (12). **RADNI RADY MIASTA WEDŁUG WIEKU**
Stan w dniu 31 XII

WYSZCZEGÓLNIENIE	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
OGÓŁEM	28	27	28	28	28	28	28	28
w tym kobiety	5	5	6	6	6	2	2	2
w wieku:								
29 lat i mniej	–	2	4	4	4	3	4	3
30–39	3	7	4	4	2	5	3	4
40–59	19	17	19	18	18	16	17	17
60 lat i więcej	6	1	1	2	4	4	4	4

TABL. 2 (13). **RADNI RADY MIASTA WEDŁUG POZIOMU WYKSZTAŁCENIA**
Stan w dniu 31 XII

WYSZCZEGÓLNIENIE	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
OGÓŁEM	28	27	28	28	28	28	28	28
z wykształceniem:								
Wyższym	24	22	22	22	22	25	24	24
Średnim i policealnym ..	4	4	5	5	5	2	3	3
Zasadniczym zawodo- wym	–	1	1	1	1	1	1	1

TABL. 3 (14). **RADNI RADY MIASTA WEDŁUG GRUP ZAWODÓW**
Stan w dniu 31 XII

WYSZCZEGÓLNIENIE	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
OGÓŁEM	28	27	28	28	28	28	28	28
w tym:								
Przedstawiciele władz publicznych, wyżsi urzędnicy i kierownicy	1	10	8	8	8	10	10	10
Specjaliści	23	10	13	13	13	15	14	14
Technicy i inny średni personel	4	3	3	3	3	1	1	1
Pracownicy biurowi	–	2	2	2	2	–	–	–
Operatorzy i monterzy maszyn i urządzeń	–	1	1	1	1	1	1	1

TABL. 4 (15). WYBORY PREZYDENTA MIASTA

WYSZCZEGÓLNIENIE	2006		2010	
	I tura wyborów 12 XI	II tura wyborów 26 XI	I tura wyborów 21 XI	II tura wyborów 5 XII
W LICZBACH BEZWZGLĘDNYCH				
Uprawnieni do głosowania	179653	179535	178074	177962
Liczba kart wydanych	67319	53809	74485	55699
Oddane głosy	67245	53777	74406	55693
w tym głosy ważne.....	66177	53032	73648	55239
W % UPRAWNIONYCH DO GŁOSOWANIA				
Liczba kart wydanych	37,5	30,0	41,8	31,3
Oddane głosy	37,4	30,0	41,8	31,3
w tym głosy ważne.....	36,8	29,5	41,4	31,0

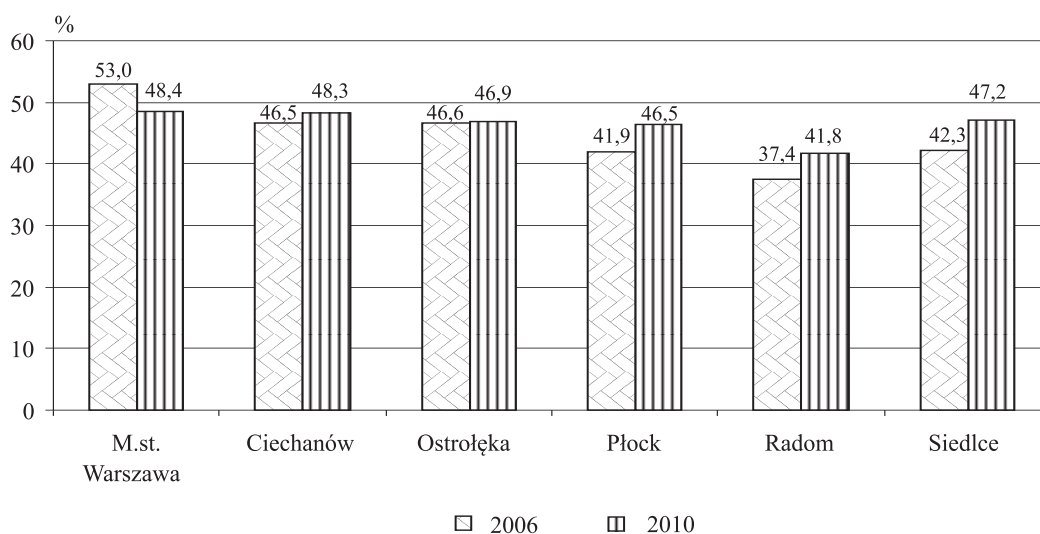
Ź r ó d ł o: dane Państwowej Komisji Wyborczej.

TABL. 5 (16). WYBORY DO RADY MIASTA

WYSZCZEGÓLNIENIE	12 XI 2006	21 XI 2010
Uprawnieni do głosowania	179653	178074
Liczba kart wydanych	67320	74487
Oddane głosy:		
w liczbach bezwzględnych	67211	74360
w % uprawnionych	37,4	41,8
w tym głosy ważne:		
w liczbach bezwzględnych	64875	71847
w % uprawnionych	36,1	40,3

Ź r ó d ł o: dane Państwowej Komisji Wyborczej.

Frekwencja wyborcza w czasie wyborów do rady miasta w wybranych miastach

IV. LUDNOŚĆ

Uwagi ogólne

Dane dotyczące ludności opracowano na podstawie:

- **bilansów stanu i struktury ludności faktycznie zamieszkałej** na terenie miasta. Bilanse ludności sporządza się dla okresów międzyspisywanych w oparciu o wyniki ostatniego spisu powszechnego przy uwzględnieniu:
  - zmian w danym okresie spowodowanych ruchem naturalnym (urodzenia, zgony) i migracjami ludności (zameldowania i wymeldowania na pobyt stały z innych gmin i z zagranicy), a także przesunięciami adresowymi ludności z tytułu zmian administracyjnych,
  - różnicy między liczbą osób zameldowanych na pobyt czasowy ponad 3 miesiące (w 2005 r. – ponad 2 miesiące) na terenie miasta a liczbą osób czasowo nieobecnych uzyskiwanej z cyklicznie przeprowadzanych badań, która stanowi jednocześnie różnicę między liczbą osób zameldowanych na pobyt stały w mieście a liczbą osób faktycznie mieszkających na terenie miasta;
- **rejestrów Ministerstwa Spraw Wewnętrznych** (do 17 listopada 2011 r. – Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji) – o migracjach wewnętrznych i zagranicznych na pobyt stały (od 2006 r. źródłem tych danych jest rejestr PESEL – Powszechny Elektroniczny System Ewidencji Ludności);
- **sprawozdawczości urzędów stanu cywilnego** – o zarejestrowanych małżeństwach, urodzeniach i zgonach;
- **sprawozdawczości sądów** – o prawomocnie orzeczonych separacjach i rozwodach.

Dane o ludności oraz **współczynniki demograficzne**, a także przeliczenia na 1 mieszkańca (1000 ludności itp.) opracowano przy przyjęciu liczby ludności zbilansowanej:

- dla lat 2005–2009 – w oparciu o wyniki Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań z 20 V 2002 r.,
- dla lat 2010–2012 – w oparciu o wyniki Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań z 31 III 2011 r.

Dane za 2010 r. zostały zmienione w stosunku do poprzednio publikowanych.

W tablicach o stanie ludności obok tradycyjnych pięcioletnich grup wieku wprowadzono również następujące grupowania:

- **Ekonomiczne grupy wieku:**

- wiek przedprodukcyjny – mężczyźni i kobiety w wieku 0–17 lat,
- wiek produkcyjny – mężczyźni w wieku 18–64 lata, kobiety w wieku 18–59 lat,
- wiek poprodukcyjny – mężczyźni w wieku 65 lat i więcej oraz kobiety w wieku 60 lat i więcej.

Przez ludność w wieku nieprodukcyjnym rozumie się ludność w wieku przedprodukcyjnym oraz ludność w wieku poprodukcyjnym.

- **Biologiczne grupy wieku:**

- 0–14 lat – dzieci (młodość demograficzna),
- 15–64 lata – dorośli bez osób starszych,
- 65 lat i więcej – osoby starsze (starość demograficzna).

- **Edukacyjne grupy wieku:** 3–6 lat, 7–12, 13–15, 16–18, 19–24 lata.

Obciążenie demograficzne pokazuje związek między trzema grupami wieku ludności — osobami w wieku przedprodukcyjnym, produkcyjnym i poprodukcyjnym. Jako miarę obciążenia demograficznego wykorzystano **współczynnik obciążenia demograficznego** pokazujący (według ekonomicznych grup wieku) ile osób w wieku nieprodukcyjnym (osoby w wieku przedprodukcyjnym oraz poprodukcyjnym) przypada na 100 osób w wieku produkcyjnym, czyli w wieku zdolności do pracy.

Mediana wieku (wiek środkowy) oznacza granicę wieku, którą połowa osób w danej zbiorowości już przekroczyła, a druga połowa jeszcze nie osiągnęła.

Dane o **ruchu naturalnym ludności** opracowano:

- małżeństwa – według miejsca zameldowania na pobyt stały męża przed ślubem (w przypadku, gdy mąż przed ślubem mieszkał za granicą, przyjmuje się miejsce zameldowania żony przed ślubem);
- rozwody – według miejsca zamieszkania osoby wnoszącej powództwo (w przypadku, gdy osoba wnosząca powództwo mieszka za granicą, przyjmuje się miejsce zamieszkania współmałżonka). Nie są uwzględniane przypadki, gdy w momencie wniesienia powództwa obie strony mieszkają za granicą;
- separacje – według miejsca zamieszkania osoby wnoszącej powództwo (w przypadku, gdy osoba wnosząca powództwo mieszka za granicą, przyjęto miejsce zamieszkania współmałżonka; w przypadku zgodnego wniosku stron, przyjęto miejsce zamieszkania męża). Nie są uwzględniane przypadki, gdy oboje małżonkowie w momencie wniesienia powództwa zamieszkiwali za granicą.

- urodzenia – według miejsca zameldowania na pobyt stały matki noworodka;
- zgony – według miejsca zameldowania na pobyt stały osoby zmarłej.

Przez **niemowlęta** rozumie się dzieci w wieku poniżej 1 roku.

Instytucja separacji została wprowadzona na mocy ustawy z dnia 21 maja 1999 r. (Dz. U. Nr 52, poz. 532), od 16 grudnia 1999 r. Orzeczenie separacji ma skutki takie jak rozwiązanie małżeństwa przez rozwód z dwoma wyjątkami:

- małżonek pozostający w separacji nie może zawrzeć małżeństwa,
- na zgodne żądanie małżonków sąd orzeka o zniesieniu separacji.

Przyrost naturalny ludności stanowi różnicę między liczbą urodzeń żywych i zgonów w danym okresie.

Informację o **urodzeniach i zgonach** (w tym zgonach niemowląt) prezentowane są według kryteriów definicji urodzenia i zgonu noworodka rekomendowanej przez Światową Organizację Zdrowia.

Płodność kobiet mierzy się współczynnikiem obliczonym jako iloraz liczby urodzeń żywych i liczby kobiet w wieku rozrodczym (15–49 lat). Oprócz ogólnych współczynników płodności podaje się również współczynniki grupowe (częstkowe), obliczone jako ilorazy liczby urodzeń żywych z kobiet w danej grupie wieku i liczby kobiet w tej samej grupie wieku. Urodzenia z matek w wieku poniżej 15 lat zalicza się do grupy 15–19 lat; urodzenia z matek w wieku 50 lat i więcej zalicza się do grupy 45–49 lat.

Współczynniki reprodukcji ludności:

- **współczynnik dzietności** oznacza liczbę dzieci, które urodziłaby przeciętnie kobieta w ciągu całego okresu rozrodczego (15–49 lat) przy założeniu, że w poszczególnych fazach tego okresu rodziłaby z intensywnością obserwowaną w badanym roku, tzn. przy przyjęciu cząstkowych współczynników płodności z tego okresu za niezmiennie;
- **współczynnik reprodukcji brutto** przedstawia liczbę córek urodzonych przeciętnie przez kobietę przy założeniu, że kobieta w wieku rozrodczym będzie rodzić z częstością, jaką charakteryzują się wszystkie kobiety rodzące w roku, dla którego oblicza się współczynnik reprodukcji (niezmiennie współczynniki płodności).

Współczynnik dynamiki demograficznej jest to stosunek liczby urodzeń żywych do liczby zgonów w danym okresie.

Przy opracowywaniu danych o **zgonach według przyczyn** przyjmuje się wyjściową przyczynę zgonu. Za przyczynę wyjściową uważa się chorobę stanowiącą początek procesu chorobowego, który doprowadził do zgonu albo uraz czy zatrucie, w wyniku którego nastąpił

zgon. Przyczyny zgonów zostały podane zgodnie z Międzynarodową Statystyczną Klasyfikacją Chorób i Problemów Zdrowotnych (X Rewizja).

Prognoza ludności opracowana została w 2011 r. na podstawie stanu wyjściowego z dnia 31 XII 2007 r. oraz założeń dotyczących przewidywanych tendencji w dzietności, umieralności, a także migracji wewnętrznych i zagranicznych. Szczegółowe założenia, metody obliczeń oraz wyniki prognozy i ich analiza dostępne są na stronie internetowej GUS www.stat.gov.pl.

Dane o **migracjach wewnętrznych ludności** opracowano na podstawie informacji ewidencyjnych miasta o zameldowaniu osób na pobyt stały. Informacje te nie uwzględniają zmian adresu w obrębie miasta.

Dane o **migracjach zagranicznych ludności** na pobyt stały opracowano na podstawie informacji ewidencyjnych miasta o zameldowaniu osób przyjeżdżających do Polski na pobyt stały (imigracja) oraz o wymeldowaniach osób wyjeżdżających z Polski za granicę na stałe (emigracja).

Przez określenie „napływ” rozumie się nowe zameldowania na pobyt stały, przez “odpływ” – wymeldowania z pobytu stałego.

Wyniki badań - synteza

Począwszy od drugiej połowy lat dziewięćdziesiątych XX wieku liczba ludności Radomia systematycznie zmniejszała się. W latach 2005–2012 zmniejszyła się o 3,2%, osiągając w końcu grudnia 2012 r. 219,7 tys. mieszkańców, co stanowiło 4,1% ludności województwa. W Radomiu w 2012 r. było o 10,7 tys. kobiet więcej niż mężczyzn. Kobiety stanowiły 52,4% ogółu ludności miasta, a ich udział zwiększył się o 0,2 p. proc. w porównaniu z 2005 r. Równocześnie zwiększył się współczynnik feminizacji (liczba kobiet na 100 mężczyzn) ze 109 w 2005 r. do 110 w 2012 r.

Wraz ze spadkiem liczby ludności miasta zmniejszyła się gęstość zaludnienia. W 2005 r. na 1 km² przypadały 2032 osoby, a w 2012 r. wskaźnik ten zmniejszył się do 1965 osób.

Ludność Radomia starzeje się z każdym rokiem. W strukturze wieku nastąpiły znaczne przemiany, co doprowadziło do wystąpienia zjawiska starzenia się demograficznego ludności. W 2005 r. mediana wieku wynosiła 36,7 lat. Po upływie siedmiu lat wiek środkowy ludności Radomia wzrósł do 39,4 lat, czyli o 2,7 lat. Proces starzenia się ludności w latach 2005–2012 jest efektem stopniowego zmniejszania się liczby dzieci i młodzieży do lat 17, wydłużania życia i wzrostu udziału ludności w wieku 60 lat i więcej. W porównaniu z 2005 r. liczba osób w wieku przedprodukcyjnym zmniejszyła się o 6,8 tys., w wieku produkcyjnym o 7,3 tys., natomiast w wieku poprodukcyjnym obserwowano wzrost liczby ludności o 6,7 tys. osób. W Radomiu obserwuje się niekorzystną strukturę populacji według ekonomicznych grup wieku. Stały wzrost liczby osób w wieku, gdy są one nieaktywne lub bierne zawodowo, na osoby w wieku produkcyjnym przejawia się wzrostem współczynnika obciążenia demograficznego. W końcu 2012 r. w Radomiu na 100 osób w wieku produkcyjnym przypadało 56,8 osób w wieku nieprodukcyjnym, tj. przedprodukcyjnym i poprodukcyjnym, podczas gdy w 2005 r. osób tych było 54,0.

Zgodnie ze skalą demograficzną zaproponowaną przez E. Rosseta¹, społeczeństwa które przekraczają poziom 12 OAR (old-age-rate) – odsetek osób w wieku 60 lat i więcej wynosi powyżej 12% – należą do starych demograficznie. W 2012 r. wskaźnik starości demograficznej dla Radomia wynosił 21,6%, co oznacza, że na 100 mieszkańców przypadało ponad 21 osób w wieku 60 lat i więcej. Proces starzenia się populacji potwierdza również spadek udziału w ogólnej liczbie ludności osób najmłodszych i dorosłych. W 2012 r. w Radomiu mieszkało 31,5 tys. osób w wieku 0–14 lat (o 10,6% mniej niż w 2005 r.) i 155,7 tys. osób w wieku 15–64 lat

---

¹ Rosset Edward: *Proces starzenia się ludności. Studium Demograficzne*. Warszawa: Wyd. P.W.G. 1959, s. 763.

(o 4,3% mniej niż w 2005 r.). Odnotowano natomiast wzrost (o 11,5%) liczby ludności w wieku 65 lat i więcej (z 29,1 tys. w 2005 r. do 32,5 tys. osób w 2012 r.).

Wyniki długookresowej prognozy ludności² na lata 2008–2035 wykazują, że liczba ludności Radomia będzie systematycznie zmniejszać się i w 2035 r. wyniesie 201,2 tys. osób. W porównaniu z 2012 r. nastąpi dalszy, znaczny spadek (o 7,8 tys.) liczby osób w wieku do 17 lat, przy jednoczesnym wzroście liczby osób w wieku 65 lat i więcej (o 18,0 tys.).

W przebiegu procesów ruchu naturalnego ludności w Radomiu w latach 2005–2012 daje się zauważyć szereg negatywnych tendencji. Liczba nowo zawartych małżeństw w ciągu 2012 r. zmniejszyła się o 4,6% w porównaniu z 2005 r. Wskaźnik natężenia małżeństw mierzony liczbą zawartych małżeństw na 1000 ludności wyniósł w 2012 r. 5,4 (o 0,1 punktu promilowego mniej niż w 2005 r.), podczas gdy w 2008 r. osiągnął najwyższą wartość – 7,1.

W ciągu 2012 r. w Radomiu urodziło się 2036 dzieci, tj. o 8,5% mniej niż w ciągu 2005 r. Liczba urodzeń systematycznie spadała, co ilustruje m.in. wskaźnik ich natężenia mierzony liczbą urodzeń żywych na 1000 ludności. W 2012 r. wartość wskaźnika wynosiła 9,3 (o 0,4 punktu promilowego mniej niż w 2005 r.), podczas gdy w 2009 r. osiągnęła najwyższą wartość – 10,8. Poziom płodności kobiet, który wyraża liczbę urodzeń żywych przypadających na 1000 kobiet w wieku 15–49 lat, wynosił 38,6 urodzeń w 2012 r. i 36,9 w 2005 r. Najwyższą płodność w 2012 r. wykazały kobiety w przedziale wiekowym 25–29 lat (87,2) oraz w wieku 30–34 lata (69,1). Założenie mówiące o liczbie dzieci, które urodziłaby przeciętnie kobieta w ciągu całego okresu tj. od 15–49 lat określa współczynnik dzietności ogólnej. Oznacza on prostą zastępowalność pokoleń, jeżeli na 1 kobietę w wieku rozrodczym (15–49 lat) przypada średnio od 2,10 do 2,15 urodzeń. W latach 2005–2012 współczynnik ten w Radomiu utrzymywał się na poziomie poniżej 1,50 (spadek z 1,25 w 2005 r. do 1,21 w 2012 r.).

Od 2005 r. liczba zgonów notowanych na obszarze Radomia systematycznie wzrastała. W 2012 r. w relacji do 2005 r. liczba zgonów zwiększyła się o 12,8%. Umieralność ludności czyli inaczej współczynnik zgonów, mierzony jako liczba zgonów przypadająca na 1000 ludności, w 2012 r. wynosił 10,4 i zwiększył się o 1,6 punktu promilowego w porównaniu z 2005 r.

Przyrost naturalny (różnica pomiędzy liczbą urodzeń żywych a liczbą zgonów) wynosił minus 241 osób w ciągu 2012 r., wobec plus 207 osób w ciągu 2005 r. Współczynnik

---

² Najnowsza prognoza ludności bazująca na wynikach spisu ludności z 2011 r. opracowywana obecnie przez GUS zostanie opublikowana pod koniec 2014 r.

przyrostu naturalnego w przeliczeniu na 1000 ludności osiągnął wartość minus 1,1 w 2012 r., tj. o 2,0 punkty promilowe mniej niż w 2005 r.

Zgodnie z prognozą ruchu naturalnego w Radomiu do 2035 r. liczba urodzeń spadnie do 1,5 tys., natomiast liczba zgonów wzrośnie do 2,6 tys. Przyrost naturalny będzie ujemny i w 2035 r. wyniesie minus 1,1 tys.

Liczba rozwodów w Radomiu w latach 2005–2012 wykazywała zmienne wartości: w 2005 r. było ich 440, najwięcej bo 666 w 2006 r., natomiast w kolejnych latach nastąpił spadek ich liczby. Ponowny wzrost nastąpił w 2009 r., odnotowano 448 rozwodów, natomiast w latach 2010–2012 liczba rozwodów zmalała do 359 w ciągu 2012 r. Wskaźnik orzeczonych rozwodów na 1000 ludności w 2012 r. wynosił 1,6 i zmniejszył się o 0,3 punktu promilowego w porównaniu z 2005 r.

Przyrost naturalny oraz migracje determinują liczebność populacji oraz jej rozmieszczenie na danym obszarze. Wielkość i kierunek migracji wyznacza najczęściej poziom rozwoju gospodarczego i ekonomiczna sytuacja regionu. W latach 2005–2012 odpływ osób z miasta znacznie przewyższał napływ, odnotowywano więc ujemne saldo migracji.

W 2012 r. różnica między liczbą zameldowań a wymeldowań była ujemna i wynosiła minus 828 wobec minus 915 w 2005 r. Mieszkańcy Radomia chętniej migrowali na wieś niż w kierunku innych miast. W 2012 r. odpływ na wieś przewyższał o 15,4 p. proc. odpływ do miast, a w 2005 r. o 11,0 p. proc. Prawdopodobnie jest to spowodowane faktem osiedlania się radomian na obszarach poza granicami miasta. Natomiast migracje zagraniczne na pobyt stały w Radomiu są zjawiskiem niemającym większego wpływu na ogólną mobilność terytorialną mieszkańców.

Prognoza ruchu wędrownego wskazuje, że na pobyt stały w Radomiu w 2035 r. zamelduje się o 16,7% mniej osób oraz wymelduje się o 32,5% mniej osób niż w 2012 r. Saldo migracji będzie ujemne i wyniesie minus 386.

Utrzymujące się od 2005 r. ujemne saldo migracji, przewyższające znacznie przyrost naturalny, miało negatywny wpływ na rozwój demograficzny miasta. Radom znalazł się wśród najbardziej wyludniających się obszarów województwa mazowieckiego (typologia demograficzna według metody Webba³).

---

³ Metoda ta polega na zakwalifikowaniu badanej jednostki terytorialnej do jednego z ośmiu typów rozwoju ludności (4 typy jednostek zaludniających się i 4 typy jednostek wyludniających się) w zależności od znaku i wartości bezwzględnej przyrostu naturalnego oraz salda migracji na pobyt stały w przeliczeniu na 1000 ludności.

TABL. 1 (17). **LUDNOŚĆ WEDŁUG PŁCI I WIEKU**
Stan w dniu 31 XII

WYSZCZEGÓLNIENIE	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
OGÓŁEM								
OGÓŁEM	227018	225810	224857	224226	223397	221658	220602	219703
na 1 km ²	2032	2020	2011	2006	1998	1983	1973	1965
w wieku:								
0–4 lata	10423	10554	10709	11011	11257	11373	11252	10941
5–9	11050	10606	10403	10089	10040	10004	10093	10361
10–14	13817	13046	12351	11707	11157	10849	10488	10240
15–19	17159	16515	15885	15211	14583	13798	13092	12368
20–24	20467	19842	18847	17996	17030	15821	15334	14998
25–29	19370	19517	19898	20248	20211	19304	18694	17784
30–34	16260	16760	17126	17504	17913	18168	18244	18634
35–39	13543	13764	14167	14576	15073	15237	15847	16253
40–44	14374	13856	13311	13071	12862	12937	13080	13409
45–49	18386	17412	16329	15313	14594	13868	13372	12896
50–54	19218	19352	19447	19128	18482	17669	16794	15733
55–59	14659	15368	15985	16742	17432	18337	18481	18624
60–64	9165	9907	11050	11992	12723	13698	14374	14992
65–69	8880	8531	8088	7963	8050	8337	9054	10153
70–74	8608	8390	8319	8234	8061	7813	7549	7145
75–79	6239	6571	6788	6965	7063	7094	6950	6941
80–84	3469	3783	3925	4066	4369	4607	4915	5086
85 lat i więcej	1931	2036	2229	2410	2497	2744	2989	3145
W TYM KOBIETY								
RAZEM	118493	117974	117538	117221	116867	116146	115617	115197
w wieku:								
0–4 lata	4990	5036	5179	5290	5392	5464	5391	5277
5–9	5376	5186	5014	4816	4822	4820	4884	5064
10–14	6733	6382	5997	5711	5387	5286	5116	4923
15–19	8313	7992	7630	7349	7179	6741	6438	6043
20–24	9956	9636	9234	8824	8248	7637	7344	7178
25–29	9338	9469	9670	9851	9839	9380	9031	8637
30–34	7957	8156	8306	8468	8669	8826	8893	9052
35–39	6684	6788	6958	7097	7428	7599	7855	8043
40–44	7390	7088	6773	6655	6407	6563	6617	6746
45–49	9756	9200	8591	8040	7661	7275	6991	6732
50–54	10321	10375	10434	10303	9952	9483	8983	8396
55–59	8103	8538	8910	9222	9628	9947	10022	10097
60–64	5174	5560	6188	6763	7176	7780	8180	8540
65–69	5392	5195	4897	4711	4744	4843	5249	5869
70–74	5201	5076	5078	5146	5051	4905	4738	4478
75–79	3947	4176	4311	4402	4466	4498	4404	4419
80–84	2431	2607	2708	2792	2979	3058	3274	3380
85 lat i więcej	1431	1514	1660	1781	1839	2041	2207	2323
KOBIETY NA 100 MEŃCZYŹN	109	109	110	110	110	110	110	110

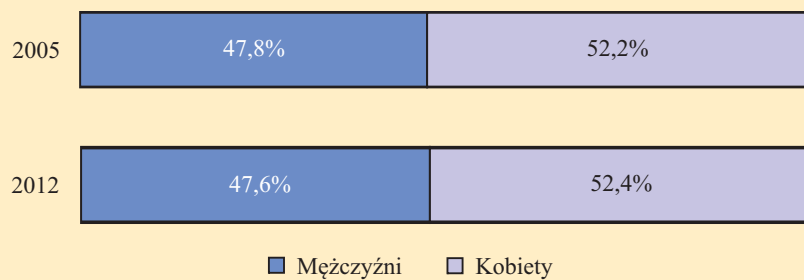
LUDNOŚĆ WEDŁUG PŁCI I WIEKU

Stan w dniu 31 XII

STRUKTURA LUDNOŚCI WEDŁUG PŁCI

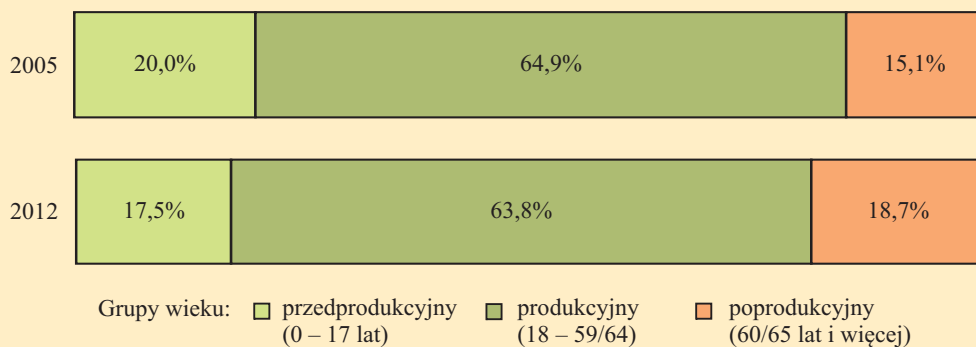
Stan w dniu 31 XII

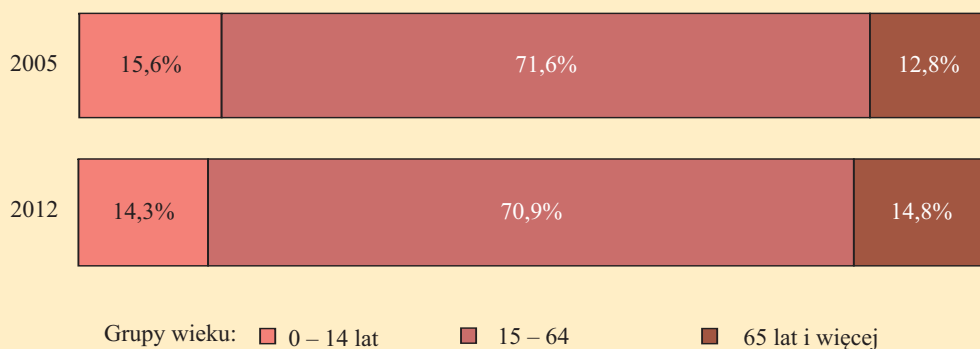
STRUKTURA LUDNOŚCI WEDŁUG GRUP WIEKU

Stan w dniu 31 XII

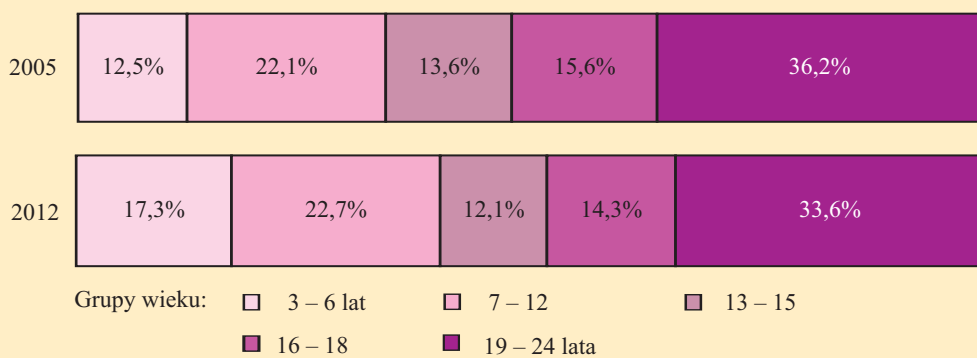
EKONOMICZNE

BIOLOGICZNE

EDUKACYJNE

TABL. 2 (18). **LUDNOŚĆ WEDŁUG EKONOMICZNYCH, BIOLOGICZNYCH ORAZ EDUKACYJNYCH GRUP WIEKU**
Stan w dniu 31 XII

WIEK	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
EKONOMICZNE GRUPY WIEKU								
OGÓŁEM								
OGÓŁEM	227018	225810	224857	224226	223397	221658	220602	219703
Przedprodukcyjny	45330	43878	42770	41690	40790	40192	39251	38576
Produkcyjny	147387	147061	146550	146135	145391	143091	141714	140117
Poprodukcyjny	34301	34871	35537	36401	37216	38375	39637	41010
W TYM KOBIETY								
RAZEM	118493	117974	117538	117221	116867	116146	115617	115197
Przedprodukcyjny	21924	21213	20714	20175	19782	19490	18996	18660
Produkcyjny	72993	72633	71982	71451	70830	69531	68569	67528
Poprodukcyjny	23576	24128	24842	25595	26255	27125	28052	29009
BIOLOGICZNE GRUPY WIEKU								
OGÓŁEM								
OGÓŁEM	227018	225810	224857	224226	223397	221658	220602	219703
0–14 lat	35290	34206	33463	32807	32454	32226	31833	31542
15–64	162601	162293	162045	161781	160903	158837	157312	155691
65 lat i więcej	29127	29311	29349	29638	30040	30595	31457	32470
W TYM KOBIETY								
RAZEM	118493	117974	117538	117221	116867	116146	115617	115197
0–14 lat	17099	16604	16190	15817	15601	15570	15391	15264
15–64	82992	82802	82694	82572	82187	81231	80354	79464
65 lat i więcej	18402	18568	18654	18832	19079	19345	19872	20469
EDUKACYJNE GRUPY WIEKU								
OGÓŁEM								
OGÓŁEM	66553	64035	61570	59269	57139	54971	53625	52617
3– 6 lat	8323	8167	8075	8242	8379	8622	8887	9084
7–12	14680	13870	13391	12790	12334	12236	11978	11957
13–15	9083	8711	8191	7812	7353	6965	6658	6354
16–18	10380	10126	9738	9339	8938	8343	7931	7510
19–24 lata.....	24087	23161	22175	21086	20135	18805	18171	17712
W TYM KOBIETY								
RAZEM	32273	31049	29878	28786	27746	26632	25963	25439
3– 6 lat	3940	3878	3870	3928	4101	4174	4257	4355
7–12	7196	6745	6468	6242	5939	5919	5797	5791
13–15	4399	4248	4072	3828	3549	3327	3254	3105
16–18	5059	4876	4626	4564	4406	4166	3906	3661
19–24 lata.....	11679	11302	10842	10224	9751	9046	8749	8527
KOBIETY W WIEKU ROZRODCZYM 15–49 LAT								
OGÓŁEM	59394	58329	57162	56284	55431	54021	53169	52431

TABL. 3 (19). **MEDIANA WIEKU (wiek środkowy) LUDNOŚCI WEDŁUG PŁCI**
Stan w dniu 31 XII

WYSZCZEGÓLNIENIE	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
OGÓŁEM	36,7	37,1	37,4	37,8	38,0	38,7	39,1	39,4
Mężczyźni	33,9	34,2	34,7	35,0	35,4	36,0	36,4	36,8
Kobiety	39,9	40,3	40,6	40,9	41,2	41,7	42,1	42,4

TABL. 4 (20). **RUCH NATURALNY LUDNOŚCI**

WYSZCZEGÓLNIENIE	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
W LICZBACH BEZWZGLĘDNYCH								
Małżeństwa	1251	1388	1510	1612	1517	1394	1194	1193
Separacje	105	147	55	43	38	24	27	22
Rozwody	440	666	492	407	448	431	350	359
Urodzenia żywe	2226	2261	2282	2344	2421	2338	2150	2036
Zgony	2019	2143	2152	2086	2259	2228	2241	2277
w tym niemowląt	18	10	12	13	11	14	12	6
Przyrost naturalny	207	118	130	258	162	110	-91	-241
Na 1000 LUDNOŚCI								
Małżeństwa	5,5	6,1	6,7	7,1	6,7	6,3	5,4	5,4
Separacje	0,5	0,6	0,2	0,2	0,2	0,1	0,1	0,1
Rozwody	1,9	2,9	2,2	1,8	2,0	1,9	1,6	1,6
Urodzenia żywe	9,7	9,9	10,1	10,4	10,8	10,5	9,7	9,3
Zgony	8,8	9,4	9,5	9,2	10,0	10,0	10,1	10,4
w tym niemowląt ^a	8,1	4,4	5,3	5,5	4,5	6,0	5,6	2,9
Przyrost naturalny	0,9	0,5	0,6	1,1	0,7	0,5	-0,4	-1,1

^a Na 1000 urodzeń żywych.

TABL. 5 (21). **SEPARACJE I ROZWODY ORZECZONE PRAWOMOCNIE**

WYSZCZEGÓLNIENIE	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
SEPARACJE								
OGÓŁEM	105	147	55	43	38	24	27	22
Z powództwa męża	2	13	6	4	4	3	2	4
Z powództwa żony	103	132	48	34	30	18	24	15
Zgodny wniosek	–	2	1	5	4	3	1	3
NA 1000 NOWO ZA- WARTYCH MAŁ- ŻEŃSTW	83,9	105,9	36,4	26,7	25,0	17,2	22,6	18,4
ROZWODY								
OGÓŁEM	440	666	492	407	448	431	350	359
Z powództwa męża	89	157	137	127	144	143	107	99
Z powództwa żony	351	509	355	280	304	288	243	260
NA 1000 NOWO ZA- WARTYCH MAŁ- ŻEŃSTW	352	480	326	252	295	309	293	301

TABL. 6 (22). **PŁODNOŚĆ KOBIET I WSPÓLCZYNNIKI REPRODUKCJI LUDNOŚCI**

WYSZCZEGÓLNIENIE	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
PŁODNOŚĆ								
Urodzenia żywe na 1000 kobiet w wieku 15–49 lat	36,9	38,2	39,2	41,0	43,1	42,9	40,1	38,6
15–19	10,7	10,5	14,2	11,6	13,8	12,5	11,5	11,5
20–24	56,4	46,1	50,5	49,2	49,6	49,4	43,2	41,9
25–29	95,8	97,7	91,5	92,7	95,8	97,2	90,9	87,2
30–34	59,7	73,0	69,1	77,8	77,9	77,5	71,7	69,1
35–39	23,0	23,1	28,1	25,8	29,3	29,7	31,3	30,0
40–44	4,2	4,4	4,0	6,8	6,9	6,3	5,3	4,9
45–49 lat	0,1	0,2	0,2	0,1	0,4	0,1	0,1	–
WSPÓLCZYNNIKI REPRODUKCJI								
Dziętności ogólnej	1,245	1,269	1,279	1,311	1,356	1,351	1,258	1,211
Reprodukcji brutto	0,598	0,622	0,599	0,615	0,652	0,663	0,603	0,586
Dynamiki demograficz- nej	1,103	1,055	1,060	1,124	1,072	1,049	0,959	0,894

TABL. 7 (23). **ZGONY WEDŁUG PŁCI I WIEKU**

WIEK ZMARŁYCH	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
OGÓŁEM								
OGÓŁEM	2019	2143	2152	2086	2259	2228	2241	2277
0–4 lata	20	14	18	14	12	16	13	8
5–9	1	1	3	3	1	–	1	–
10–14	1	4	2	2	1	2	1	2
15–19	6	5	3	4	10	8	7	4
20–24	16	13	13	11	11	14	16	13
25–29	15	9	17	7	14	11	7	17
30–34	22	10	19	18	11	23	25	19
35–39	24	24	25	29	31	27	31	22
40–44	46	52	47	37	34	36	24	40
45–49	94	104	94	84	83	65	70	47
50–54	143	159	169	139	139	132	137	137
55–59	164	168	186	177	170	170	191	169
60–64	125	144	147	166	213	215	217	225
65–69	186	204	182	154	182	183	172	189
70–74	266	292	262	247	245	228	219	215
75–79	323	325	305	303	323	318	326	304
80–84	260	290	307	336	353	364	350	378
85 lat i więcej	307	325	353	355	426	416	434	488

TABL. 7 (23). ZGONY WEDŁUG PŁCI I WIEKU (dok.)

WIEK ZMARŁYCH	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
W TYM KOBIETY								
RAZEM	916	967	973	964	1067	1033	1034	1080
0–4 lata	6	6	7	9	4	8	5	1
5–9	–	1	1	3	1	–	–	–
10–14	–	1	1	–	1	1	–	2
15–19	2	–	1	–	2	1	1	2
20–24	2	2	4	1	2	2	2	1
25–29	7	2	1	1	2	1	1	1
30–34	5	–	4	4	3	3	3	4
35–39	7	5	5	3	8	3	4	4
40–44	9	12	11	5	9	11	6	7
45–49	28	18	24	29	19	20	22	12
50–54	42	42	47	35	39	39	44	48
55–59	51	48	62	61	55	45	53	42
60–64	34	50	48	50	67	65	78	82
65–69	69	76	77	60	64	65	53	67
70–74	112	126	106	95	121	99	96	107
75–79	164	159	139	146	164	152	164	146
80–84	156	181	185	210	206	213	201	214
85 lat i więcej	222	238	250	252	300	305	301	340

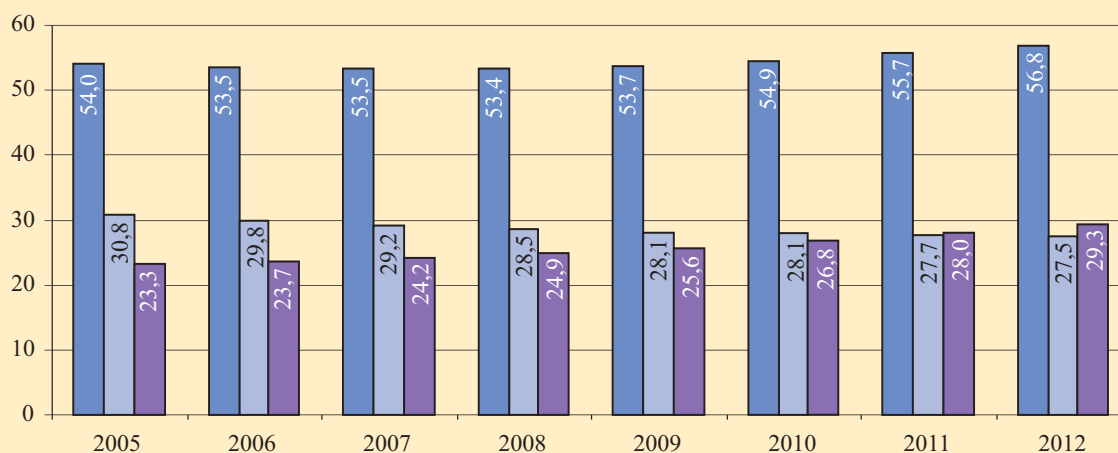
TABL. 8 (24). ZGONY WEDŁUG WYBRANYCH PRZYCZYŃ

PRZYCZYNY ZGONÓW	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
W LICZBACH BEZWZGLĘDNYCH							
OGÓŁEM	2019	2143	2152	2086	2259	2228	2241
w tym:							
Nowotwory	531	513	535	534	534	536	579
Choroby układu krążenia	836	884	890	903	1073	990	959
Choroby układu oddechowego	91	115	93	103	108	102	104
Choroby układu trawiennego	87	122	91	105	121	101	105
Urazy i zatrucia według zewnętrznej przyczyny	159	136	176	132	152	136	172
NA 1000 LUDNOŚCI							
OGÓŁEM	8,8	9,4	9,5	9,2	10,0	10,0	10,1
w tym:							
Nowotwory	2,3	2,3	2,4	2,4	2,4	2,4	2,6
Choroby układu krążenia	3,7	3,9	3,9	4,0	4,8	4,5	4,3
Choroby układu oddechowe- go	0,4	0,5	0,4	0,5	0,5	0,5	0,5
Choroby układu trawiennego	0,4	0,5	0,4	0,5	0,5	0,5	0,5
Urazy i zatrucia według zewnętrznej przyczyny	0,7	0,6	0,8	0,6	0,7	0,6	0,8

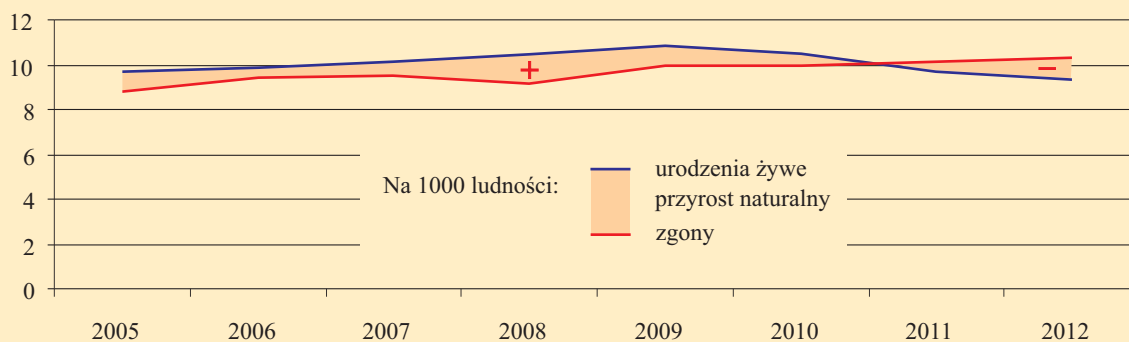
WSPÓLCZYNNIK OBCIĄŻENIA DEMOGRAFICZNEGO

Stan w dniu 31 XII

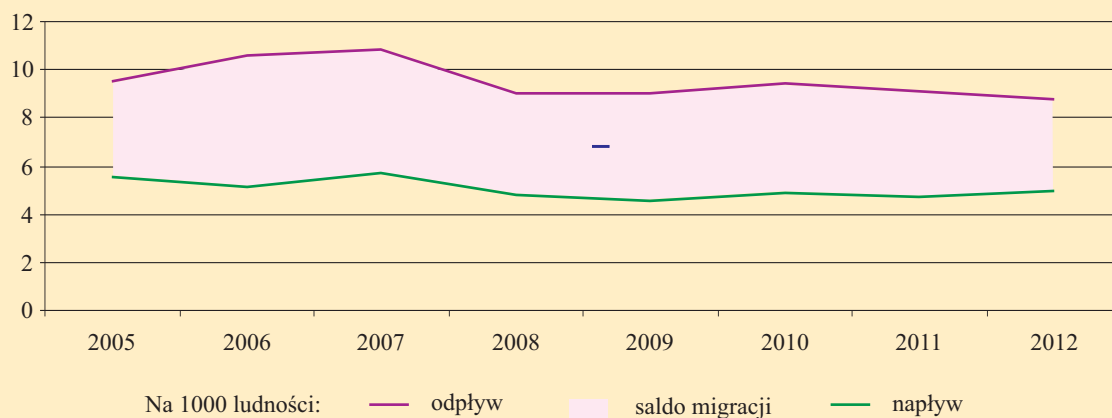

Na 100 osób w wieku produkcyjnym przypada osób w wieku: nieprodukcyjnym przedprodukcyjnym poprodukcyjnym

RUCH NATURALNY LUDNOŚCI

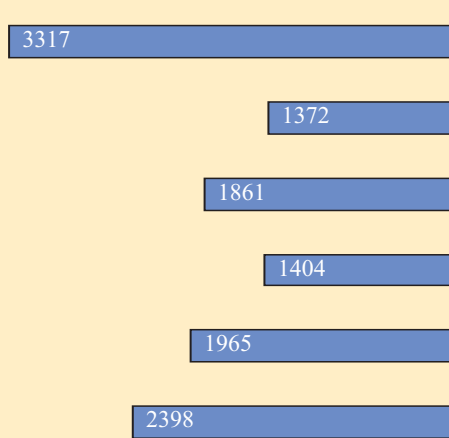
MIGRACJE WEWNĘTRZNE I ZAGRANICZNE

WSKAŹNIKI DLA WYBRANYCH MIAST W 2012 R.

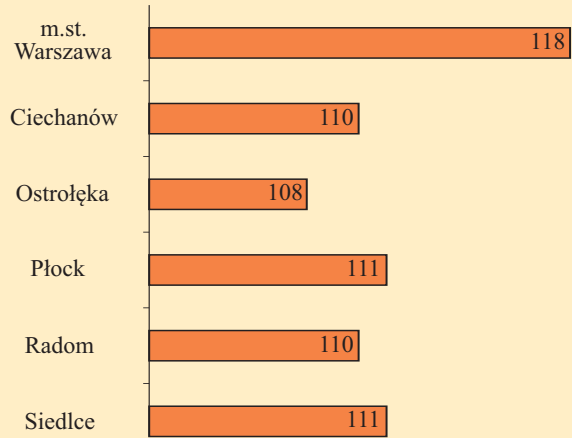
LUDNOŚĆ NA 1 km²

Stan w dniu 31 XII

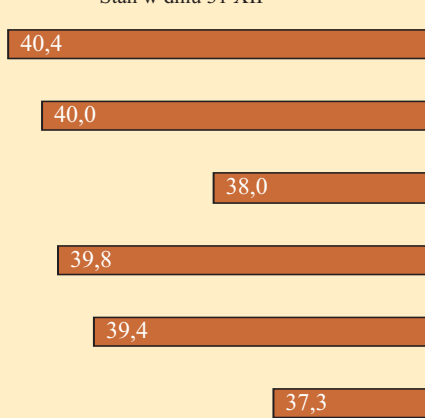
KOBIETY NA 100 MĘŻCZYŹN

Stan w dniu 31 XII

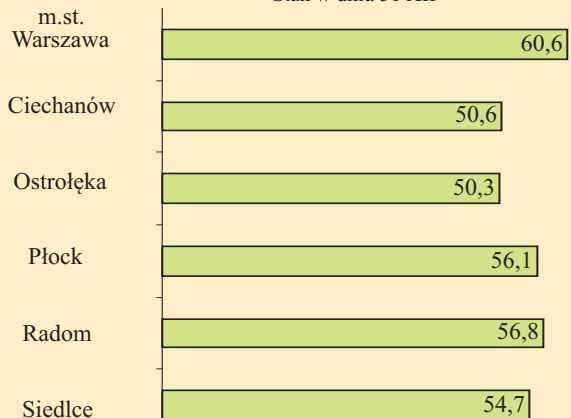
MEDIANA WIEKU (wiek środkowy) LUDNOŚCI

Stan w dniu 31 XII

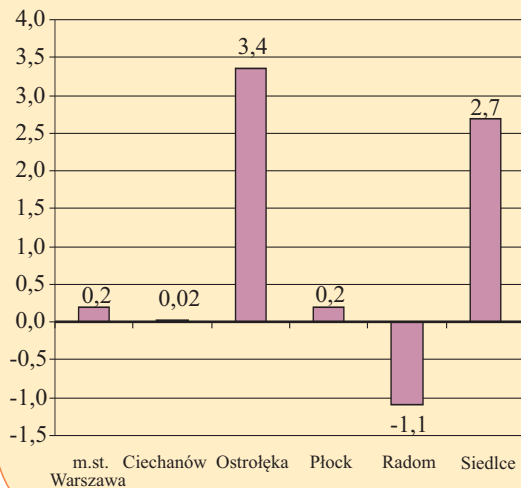

LUDNOŚĆ W WIEKU NIEPRODUKCYJNYM NA 100 OSÓB W WIEKU PRODUKCYJNYM

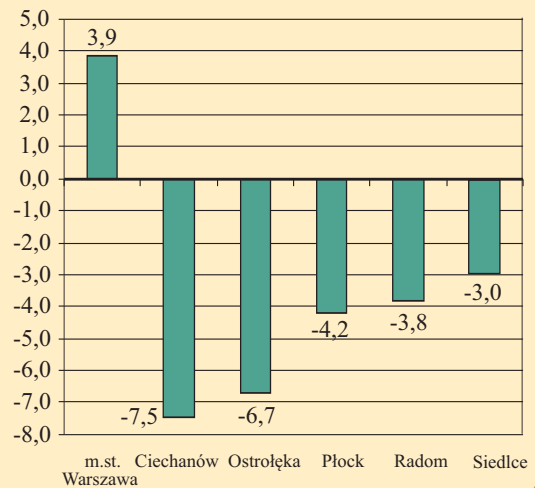
Stan w dniu 31 XII

PRZYROST NATURALNY NA 1000 LUDNOŚCI

OGÓLNE SALDO MIGRACJI NA POBYT STAŁY NA 1000 LUDNOŚCI

TABL. 9 (25). **PROGNOZA LUDNOŚCI^a WEDŁUG PŁCI I WIEKU**
Stan w dniu 31 XII

WIEK	2015	2020	2025	2030	2035
OGÓŁEM					
OGÓŁEM	221795	219023	214660	208521	201180
0–4 lata	11990	10992	9409	7969	7293
5–9	11370	11766	10801	9239	7827
10–14	10008	11258	11652	10691	9145
15–19	10995	10201	11444	11823	10871
20–24	12851	10046	9271	10485	10854
25–29	15859	12904	10196	9411	10572
30–34	19311	15494	12678	10036	9233
35–39	17993	18862	15202	12451	9875
40–44	15387	17687	18559	14975	12286
45–49	12891	15105	17393	18261	14772
50–54	13484	12530	14730	16987	17874
55–59	16688	12898	12044	14203	16423
60–64	17050	15815	12302	11547	13674
65–69	12621	15836	14768	11558	10920
70–74	7478	11366	14346	13471	10629
75–79	6570	6354	9752	12413	11757
80–84	5266	4964	4883	7592	9782
85 lat i więcej	3983	4945	5230	5409	7393
W TYM KOBIETY					
RAZEM	115908	114389	111991	108645	104622
0–4 lata	5799	5318	4552	3854	3528
5–9	5472	5685	5220	4463	3780
10–14	4805	5424	5634	5172	4423
15–19	5383	4945	5560	5763	5304
20–24	6259	4881	4454	5051	5248
25–29	7597	6276	4943	4510	5077
30–34	9510	7510	6239	4931	4490
35–39	8735	9301	7382	6131	4853
40–44	7607	8650	9209	7319	6085
45–49	6468	7524	8561	9106	7248
50–54	7077	6349	7395	8410	8944
55–59	9132	6867	6181	7203	8196
60–64	9521	8807	6651	6005	7009
65–69	7380	9091	8428	6389	5795
70–74	4517	6862	8480	7894	6018
75–79	4307	3985	6098	7587	7111
80–84	3490	3399	3209	4976	6275
85 lat i więcej	2849	3515	3795	3881	5238

^a Najnowsza prognoza ludności bazująca na wynikach spisu ludności z 2011 r. opracowywana obecnie przez GUS zostanie opublikowana pod koniec 2014 r.

TABL.10 (26). **PROGNOZA LUDNOŚCI^a WEDŁUG FUNKCJONALNYCH GRUP WIEKU**
Stan w dniu 31 XII

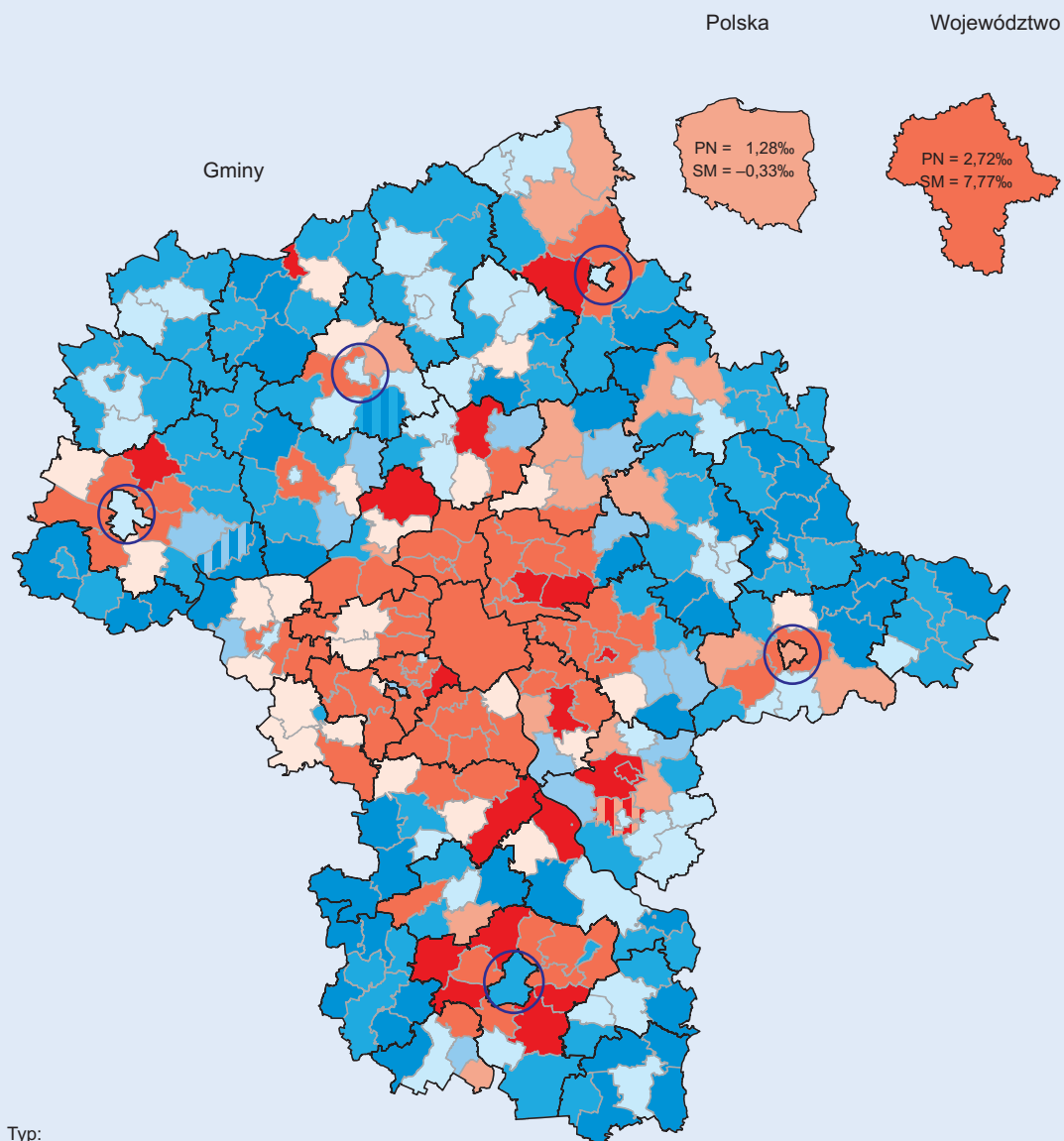
WYSZCZEGÓLNIENIE	2015	2020	2025	2030	2035
OGÓŁEM					
OGÓŁEM	221795	219023	214660	208521	201180
w tym w wieku:					
0– 2 lata	7180	6461	5475	4668	4368
3– 6	9549	9186	8093	6808	5931
7–12	12717	14102	13593	11993	10122
13–15	6011	6357	7043	6705	5860
16–18	6678	6280	7100	7313	6734
19–24 lata	15079	11877	11273	12720	12975
Przedprodukcyjnym	39946	40340	39084	35075	30759
Produkcyjnym	136410	126411	119946	116998	112931
Poprodukcyjnym	45439	52272	55630	56448	57490
W TYM KOBIETY					
RAZEM	115908	114389	111991	108645	104622
w tym w wieku:					
0– 2 lata	3471	3124	2646	2255	2110
3– 6	4615	4440	3913	3290	2867
7–12	6153	6824	6578	5805	4899
13–15	2860	3054	3407	3245	2836
16–18	3285	3016	3440	3571	3292
19–24 lata	7334	5795	5436	6137	6279
Przedprodukcyjnym	19325	19530	18922	16983	14896
Produkcyjnym	64519	59200	56408	54930	52280
Poprodukcyjnym	32064	35659	36661	36732	37446
KOBIETY W WIEKU ROZ- RODCZYM 15–49 LAT ...	51559	49087	46348	42811	38305

^a Patrz notka *a* do tabl. 9 (25).

TABL. 11 (27). **MIGRACJE WEWNĘTRZNE I ZAGRANICZNE LUDNOŚCI NA POBYT STAŁY**

WYSZCZEGÓLNIENIE	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
W LICZACH BEZWZGLĘDNYCH								
Napływ								
(zameldowania)	1260	1176	1299	1087	1032	1093	1048	1098
Z miast	555	504	522	483	462	448	436	433
Ze wsi	664	648	754	580	534	621	578	638
Z zagranicy	41	24	23	24	36	24	34	27
Odływ								
(wymeldowania)	2175	2401	2450	2025	2022	2104	2013	1926
Do miast	959	1047	990	825	814	868	897	813
Na wieś	1197	1310	1380	1166	1206	1230	1106	1109
Za granicę	19	44	80	34	2	6	10	4
Saldo migracji	-915	-1225	-1151	-938	-990	-1011	-965	-828
Wewnętrznych	-937	-1205	-1094	-928	-1024	-1029	-989	-851
Zagranicznych	22	-20	-57	-10	34	18	24	23
NA 1000 LUDNOŚCI								
Saldo migracji	-4,0	-5,4	-5,1	-4,2	-4,4	-4,6	-4,4	-3,8
Wewnętrznych	-4,1	-5,3	-4,8	-4,1	-4,6	-4,6	-4,5	-3,9
Zagranicznych	0,1	-0,1	-0,3	0,0	0,2	0,1	0,1	0,1

TYPY ROZWOJU LUDNOŚCIOWEGO GMIN WEDŁUG METODY WEBBA W LATACH 2010—2012

Typ:

A	(16)
B	(19)
C	(69)
D	(25)
E	(14)
F	(47)
G	(77)
H	(44)

Typ przejściowy:

A / B	(1)
E / F	(1)
F / G	(1)

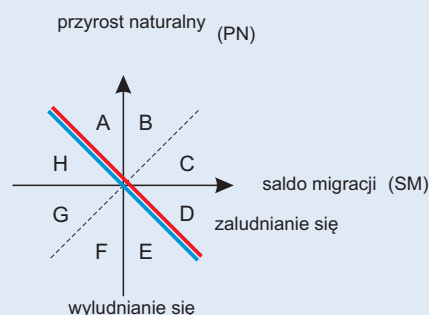
	Ostrołęka
	Ciechanów
	Płock
	Radom
	Siedlce

W nawiasach podano liczbę gmin.

TYPY ROZWOJU LUDNOŚCIOWEGO WYBRANYCH MIAST WEDŁUG METODY WEBBA W LATACH 2010—2012

Miasta zaludniające się	A	+PN > -SM
	B	+PN > +SM
	C	+PN < +SM
	D	-PN < +SM

Miasta wyludniające się	E	-PN > +SM
	F	-PN > -SM
	G	-PN < -SM
	H	+PN < -SM

Miasta	2010			2011			2012			2010—2012 ^a		
	PN (%)	SM (%)	typ type	PN (%)	SM (%)	typ type	PN (%)	SM (%)	typ type	PN (%)	SM (%)	typ type
m. Ciechanów	1,75	-8,46	H	0,13	-6,14	H	0,02	-7,47	H	1,90	-22,07	H
m. Ostrołęka	3,65	-6,02	H	3,32	-6,61	H	3,35	-6,73	H	10,32	-19,36	H
m. Płock	0,83	-4,68	H	0,92	-3,92	H	0,16	-4,16	H	1,91	-12,76	H
m. Radom	0,49	-4,55	H	-0,41	-4,37	G	-1,10	-3,76	G	-1,02	-12,68	G
m. Siedlce	4,39	-3,44	A	4,15	-1,83	A	2,65	-2,95	H	11,19	-8,22	A
m.st. Warszawa	1,19	2,32	C	0,75	4,17	C	0,20	3,87	C	2,14	10,36	C

^a Typy wyznaczone na podstawie skumulowanego przyrostu naturalnego na 1000 ludności i skumulowanego salda migracji na 1000 ludności z lat 2010—2012.

Metoda Webba polega na zakwalifikowaniu badanej jednostki terytorialnej (gminy, powiatu, miasta) do jednego z ośmiu typów rozwoju ludności w zależności od znaku i wartości bezwzględnej przyrostu naturalnego i salda migracji na pobyt stały w przeliczeniu na 1000 ludności. Klasyfikacja Webba wyróżnia:

— cztery typy odnoszące się do jednostek zaludniających się w wyniku:

- A — przewagi przyrostu naturalnego nad ubytkiem migracyjnym (+PN > -SM),
- B — przyrostu migracyjnego i jeszcze wyższego przyrostu naturalnego (+PN > +SM),
- C — przyrostu naturalnego i jeszcze wyższego przyrostu migracyjnego (+PN < +SM),
- D — przewagi przyrostu migracyjnego nad ubytkiem naturalnym (-PN < +SM),

— cztery typy odnoszące się do jednostek wyludniających się w wyniku:

- E — przewagi ubytku naturalnego nad przyrostem migracyjnym (-PN > +SM),
- F — ubytku migracyjnego i jeszcze większego ubytku naturalnego (-PN > -SM),
- G — ubytku naturalnego i jeszcze większego ubytku migracyjnego (-PN < -SM),
- H — przewagi ubytku migracyjnego nad przyrostem naturalnym (+PN < -SM).

W przypadku, gdy wartości bezwzględne współczynnika przyrostu naturalnego i współczynnika salda migracji stałej są równe lub gdy wartość jednego ze współczynników wynosi zero wprowadza się dodatkowe typy (przejściowe). Typ badanej jednostki określa się odczytując relację obu zmiennych przy wykorzystaniu układu współrzędnych (oraz dodatkowo wprowadzonych przekątnych), w którym oś rzędnych odpowiada wartościom współczynnika przyrostu naturalnego, a oś odciętych wartościom współczynnika salda migracji stałej w badanym okresie.

V. RYNEK PRACY. WYNAGRODZENIA

Uwagi ogólne

PRACUJĄCY

Dane o **pracujących** dotyczą osób wykonujących pracę przynoszącą im zarobek lub dochód. Do pracujących zalicza się:

- osoby zatrudnione na podstawie stosunku pracy (umowa o pracę, powołanie, wybór lub stosunek służbowy);
- pracodawców i pracujących na własny rachunek, a mianowicie:
  - właścicieli i współwłaścicieli (łącznie z pomagającymi członkami ich rodzin; z wyłączeniem wspólników spółek, którzy nie pracują w spółce) podmiotów prowadzących działalność gospodarczą,
  - inne osoby pracujące na własny rachunek, np. osoby wykonujące wolne zawody;
- osoby wykonujące pracę nakładczą;
- agentów (łącznie z pomagającymi członkami ich rodzin oraz osobami zatrudnionymi przez agentów);
- członków spółdzielni produkcji rolniczej (rolniczych spółdzielni produkcyjnych i spółdzielni powstałych na ich bazie oraz spółdzielni kółek rolniczych);
- duchownych pełniących obowiązki duszpasterskie.

Dane dotyczące pracujących według stanu w dniu 31 XII podano bez przeliczenia niepełnozatrudnionych na pełnozatrudnionych, przy przyjęciu zasady jednorazowego ujmowania tych osób w głównym miejscu pracy. Dane dotyczące pracujących w gospodarstwach indywidualnych w rolnictwie według stanu w dniu 31 XII w latach 2005–2009 wyszacowano na podstawie wyników NSP i PSR 2002 oraz od 2010 r. na podstawie PSR 2010.

Dane dotyczące **przeciętnego zatrudnienia** ujmują wyłącznie zatrudnionych na podstawie stosunku pracy. Informacje dotyczą pracowników pełnozatrudnionych oraz niepełnozatrudnionych w przeliczeniu na pełnozatrudnionych.

W ramach PKD 2007 pod pojęciem **pozostałe usługi** ujęte są sekcje: „Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna”, „Działalność z zakresu usług administrowania i działalność wspierająca”, „Administracja publiczna i obrona narodowa: obowiązkowe zabezpieczenia społeczne”, „Edukacja”, „Opieka zdrowotna i pomoc społeczna”, „Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją”, „Pozostała działalność usługowa”.

BEZROBOCIE

Dane o bezrobociu opracowano na podstawie sprawozdawczości Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej (formularz MPiPS – 01) sporządzanej przez właściwy terytorialnie urząd pracy.

Dane o liczbie **bezrobotnych zarejestrowanych**, zgodnie z ustawą z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy obowiązującą od 1 czerwca 2004 r. (tekst jednolity: Dz. U. z 2008 r. Nr 69, poz. 415, z późn. zm.), obejmują osoby niezatrudnione i niewykonujące innej pracy zarobkowej, zdolne i gotowe do podjęcia zatrudnienia w pełnym wymiarze czasu pracy (bądź jeśli są to osoby niepełnosprawne — zdolne i gotowe do podjęcia zatrudnienia co najmniej w połowie tego wymiaru czasu pracy), nieuczące się w szkole, z wyjątkiem szkół dla dorosłych (lub przystępujące do egzaminu eksternistycznego z zakresu tej szkoły) lub szkół wyższych w systemie studiów niestacjonarnych (do 2006 r. wieczorowych, zaocznych lub eksternistycznych), zarejestrowane we właściwym dla miejsca zameldowania (stałego lub czasowego) urzędzie pracy oraz poszukujące zatrudnienia lub innej pracy zarobkowej, jeżeli m.in.:

— ukończyły 18 lat,

— nie ukończyły: kobiety — 60 lat, mężczyźni — 65 lat.

Za **bezrobotnego absolwenta** uważa się osobę w okresie do upływu 12 miesięcy od ukończenia nauki potwierdzonej świadectwem, dyplomem lub innym dokumentem ukończenia szkoły (dotyczy absolwentów z wykształceniem zasadniczym zawodowym, średnim, policealnym lub wyższym), kursów zawodowych trwających co najmniej 24 miesiące lub nabycia uprawnień do wykonywania zawodu przez osoby niepełnosprawne.

Stopę bezrobocia rejestrowanego obliczono jako stosunek liczby bezrobotnych zarejestrowanych do liczby cywilnej ludności aktywnej zawodowo, tj. bez osób odbywających czynną służbę wojskową oraz pracowników jednostek budżetowych prowadzących działalność w zakresie obrony narodowej i bezpieczeństwa publicznego.

Stopę bezrobocia podaje się z uwzględnieniem pracujących w gospodarstwach indywidualnych w rolnictwie (będących składową cywilnej ludności aktywnej zawodowo) wyszacowanych na podstawie wyników spisów. Dane od 2010 r. (opracowane z uwzględnieniem wyników Powszechnego Spisu Rolnego 2010) nie są w pełni porównywalne z danymi za lata poprzednie.

Długotrwale bezrobotni są to osoby bezrobotne pozostające w rejestrze urzędu pracy łącznie przez okres ponad 12 miesięcy w okresie ostatnich dwóch lat, z wyłączeniem (od listopada 2005 r.) okresów odbywania stażu i przygotowania zawodowego w miejscu pracy.

Oferty pracy są to zgłoszone przez pracodawców do urzędu pracy (co najmniej jedno) wolne miejsca zatrudnienia i miejsca przygotowania zawodowego na stanowisku pracy oraz przyjęte do realizacji miejsca pracy w ramach prac interwencyjnych, robót publicznych i stażu, a także w ramach umów zlecenia i umów o dzieło.

WARUNKI PRACY

Informacje o **wypadkach przy pracy** obejmują wszystkie wypadki przy pracy, jak również wypadki traktowane na równi z wypadkami przy pracy niezależnie od tego, czy wykazana została niezdolność do pracy. Informacje o wypadkach przy pracy w jednostkach budżetowych prowadzących działalność w zakresie obrony narodowej i bezpieczeństwa publicznego dotyczą tylko pracowników cywilnych. Dane o wypadkach przy pracy uzyskiwane są ze statystycznej karty wypadku przy pracy.

Za jeden wypadek przy pracy liczy się wypadek każdej pracującej osoby poszkodowanej w wypadku indywidualnym, jak również w wypadku zbiorowym.

Za **wypadek przy pracy** uważa się nagłe zdarzenie wywołane przyczyną zewnętrzną, powodujące uraz lub śmierć, które nastąpiło w związku z pracą:

- podczas lub w związku z wykonywaniem przez pracownika zwykłych czynności lub poleceń przełożonych oraz czynności na rzecz pracodawcy, nawet bez polecenia;
- w czasie pozostawania pracownika w dyspozycji pracodawcy w drodze między siedzibą pracodawcy a miejscem wykonywania obowiązku wynikającego ze stosunku pracy.

Za **ciężki wypadek przy pracy** uważa się wypadek, w wyniku, którego nastąpiło ciężkie uszkodzenie ciała, a mianowicie: utrata wzroku, słuchu, mowy, zdolności płodzenia lub inne uszkodzenie ciała albo rozstrój zdrowia, naruszające podstawowe funkcje organizmu, a także choroba nieuleczalna lub zagrażająca życiu, trwała choroba psychiczna, trwała, całkowita lub znaczna niezdolność do pracy w zawodzie albo trwałe poważne zeszpecenie lub zniekształcenie ciała.

Za **śmiertelny wypadek przy pracy** uważa się wypadek w wyniku, którego nastąpiła śmierć osoby poszkodowanej na miejscu wypadku lub w okresie 6 miesięcy od chwili wypadku.

WYNAGRODZENIA

Wynagrodzenia obejmują wypłaty pieniężne oraz wartość świadczeń w naturze bądź ich ekwiwalenty należne pracownikom z tytułu pracy.

Przeciętne miesięczne wynagrodzenie (nominalne) przypadające na 1 zatrudnionego obliczono przyjmując:

- wynagrodzenia osobowe, bez wynagrodzeń osób wykonujących pracę nakładczą oraz uczniów, a także osób zatrudnionych za granicą,
- wypłaty z tytułu udziału w zysku i w nadwyżce bilansowej w spółdzielniach,
- dodatkowe wynagrodzenia roczne dla pracowników jednostek sfery budżetowej,
- honoraria wypłacane niektórym grupom pracowników za prace wynikające z umowy o pracę, np. dziennikarzom, realizatorom filmów, programów radiowych i telewizyjnych.

Dane o przeciętnych wynagrodzeniach dotyczą pełnozatrudnionych oraz niepełnozatrudnionych w przeliczeniu na pełnozatrudnionych. Dane o wynagrodzeniach podaje się **w ujęciu brutto**, tj. łącznie z zaliczkami na poczet podatku dochodowego od osób fizycznych oraz ze składkami na obowiązkowe ubezpieczenia społeczne (emerytalne, rentowe i chorobowe) płaconymi przez ubezpieczonego pracownika.

Wyniki badań - synteza

PRACUJĄCY

Rynek pracy stanowi ważny element prawidłowo działającej gospodarki opartej na zasadach rynkowych. Określony jest on przez wzajemne relacje podaży siły roboczej oraz popytu na pracę, które mają znaczący wpływ na inne ważne zagadnienie rynku pracy, jakim są wynagrodzenia. Sytuacja na rynku pracy zależy od rozwoju wielu czynników, m.in. demograficznych, społecznych oraz gospodarczych, które wpływają na liczbę ludności w wieku produkcyjnym, ich kwalifikacje, a także na liczbę i strukturę miejsc pracy.

Lokalny rynek pracy stwarza ekonomiczne warunki bytowania nie tylko dla mieszkańców miasta, ale również dla otaczających miasto gmin. Sytuacja na lokalnym rynku pracy uwarunkowana jest wieloma czynnikami, przy czym jednym z najważniejszych są zasoby pracy. Najbardziej korzystne dla gospodarki jest optymalne dostosowanie zasobów pracy do jej potrzeb.

Omawiane wielkości dotyczące liczby i struktury pracujących (o ile nie zaznaczono inaczej) obejmują osoby pracujące w gospodarstwach indywidualnych w rolnictwie, ale nie obejmują właścicieli i pracowników małych podmiotów gospodarczych, czyli firm z liczbą pracujących do 9 osób.

W Radomiu według stanu w końcu 2012 r. pracowało 53,7 tys. osób, w tym 27,9 tys. kobiet. W porównaniu ze stanem z końca 2005 r. liczba pracujących wzrosła o 7,9%, a liczba pracujących kobiet wzrosła o 9,7%. Na przestrzeni analizowanych lat obserwowano duże wahania liczby pracujących. W 2006 r. liczba pracujących zmniejszyła się o 0,3% w stosunku do 2005 r. W latach 2007–2010 odnotowywano natomiast stałą tendencję wzrostową liczby pracujących. Najwyższe tempo wzrostu w stosunku do roku poprzedniego zaobserwowano w 2008 r. – o 3,9% w stosunku do 2007 r. W latach 2011 i 2012 nastąpił spadek liczby pracujących, a w 2012 r. w stosunku do 2011 r. odnotowano największe tempo spadku wynoszące 1,9%.

W strukturze pracujących według rodzajów działalności 29,5% ogółu (spadek o 0,5 p. proc. w porównaniu z 2005 r.) skupiały podmioty zaliczane do grupy sekcji „przemysł i budownictwo”. W tej grupie sekcji pracowało 15,8 tys. osób. Niewiele mniej – 22,7% ogółu pracujących (wzrost o 0,2 p. proc. w porównaniu z 2005 r.), a w liczbach bezwzględnych 12,2 tys. osób, miało pracę w podmiotach z grupy sekcji „handel; naprawa pojazdów samochodowych; transport i gospodarka magazynowa; zakwaterowanie i gastronomia; informacja i komunikacja”. Najwięcej osób (21,6 tys.), czyli 40,1% ogółu pracujących (spadek

o 0,5 p. proc. w porównaniu z 2005 r.) pracowało w podmiotach z grupy sekcji „pozostałe usługi”¹. W skład tej grupy wchodzi m.in. sekcje „edukacja” oraz „opieka zdrowotna i pomoc społeczna”.

Liczba pracujących (bez pracujących w gospodarstwach indywidualnych w rolnictwie) w przeliczeniu na 1000 ludności w wieku produkcyjnym w 2012 r. wynosiła 363 osoby, co uplasowało Radom na szóstą pozycję wśród sześciu omawianych miast województwa mazowieckiego (m.st. Warszawa – 762, Płock – 574, Siedlce – 489, Ostrołęka – 463 i Ciechanów – 444). W porównaniu z 2005 r. liczba pracujących przypadająca na 1000 ludności zwiększyła się o 35 osób.

W końcu 2012 r. liczba osób zatrudnionych na podstawie stosunku pracy wynosiła 42,7 tys., tj. o 1,9 tys. (o 4,3%) mniej niż w 2005 r.

BEZROBOCIE

Począwszy od lat dziewięćdziesiątych XX w. zjawisko bezrobocia stanowiło w Radomiu znaczący problem społeczny. Stopa bezrobocia rejestrowanego od wielu lat utrzymywała się na wysokim poziomie, przekraczającym 20%, a udział bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym, oscylował w granicach 10,0% – 19,0%.

Według Powiatowego Urzędu Pracy w Radomiu, w końcu 2012 r. liczba bezrobotnych zarejestrowanych radomian wynosiła 21,1 tys. osób, w tym 48,1% stanowiły kobiety. W porównaniu z 2005 r. liczba bezrobotnych zmniejszyła się o 5,5 tys. osób (tj. o 20,6%), a udział kobiet zmniejszył się o 3,1 p. proc. W latach 2005 – 2012 dynamika (rok poprzedni = 100) liczby bezrobotnych wykazywała dużą zmienność. Po wyraźnej tendencji spadkowej w 2008 r. (do 17,9 tys. osób), w kolejnych latach utrzymywała się tendencja wzrostowa. Większość bezrobotnych nie posiadała prawa do zasiłku. W 2012 r. udział osób bez prawa do zasiłku w ogólnej liczbie zarejestrowanych wynosił 81,7% i był niższy o 1,7 p. proc. w stosunku do 2005 r.

W ciągu 2012 r. urząd pracy wprowadził do ewidencji 18,5 tys. osób (o 3,0 tys. osób mniej niż w ciągu 2005 r.), a wyrejestrował 17,4 tys. osób (o 4,2 tys. osób mniej niż w ciągu 2005 r.). Wśród nowo zarejestrowanych największą liczbę (15,7 tys. w 2012 r., tj. o 11,2% mniej niż w 2005 r.) stanowiły osoby, które znalazły się w ewidencji po raz kolejny. W ciągu 2012 r. z powodu podjęcia pracy z ewidencji wyrejestrowano 7,1 tys. osób (o 20,0% mniej niż w ciągu 2005 r.). Wskaźnik płynności bezrobocia (obliczany jako iloraz liczby bezrobotnych wyrejestrowanych do liczby bezrobotnych zarejestrowanych) w 2012 r. wynosił 0,94, co świadczyło o zwiększeniu się stanu bezrobocia. W stosunku do 2005 r. wskaźnik ten spadł

---

¹ Patrz uwagi ogólne na str. 17.

o 0,06 pkt. Najwyższą wartość wskaźnika odnotowano w 2007 r. (1,20), kiedy to nastąpiło zmniejszenie się stanu bezrobocia, a najniższą w 2009 r. (0,91).

W Radomiu w omawianym okresie bezrobocie dotykało głównie ludzi młodych. Najliczniejszą grupę wśród bezrobotnych według wieku stanowiły osoby poniżej 35 roku życia, a ich udział w ogólnej liczbie zarejestrowanych w analizowanym okresie przekraczał 40,0%. Wśród bezrobotnych największy wzrost udziału w latach 2005 – 2012 charakteryzował grupę osób w wieku 55 lat i więcej (o 9,3 p. proc.), natomiast największy spadek – grupę osób w wieku 45–54 lat (o 4,8 p. proc.).

Struktura bezrobotnych według poziomu wykształcenia w 2012 r. uległa istotnym zmianom w porównaniu z 2005 r. W 2012 r. 14,4% bezrobotnych legitymowało się dyplomem ukończenia szkoły wyższej (o 6,2 p. proc. więcej niż w 2005 r.), 21,2% posiadało ukończone wykształcenie policealne i średnie zawodowe (o 1,3 p. proc. mniej), a 9,1% posiadało ukończone wykształcenie średnie ogólnokształcące (o 1,7 p. proc. więcej). W analizowanym okresie ponad 50,0% ogółu bezrobotnych stanowiły osoby, które posiadały wykształcenie zasadnicze zawodowe oraz gimnazjalne, podstawowe i niepełne podstawowe. W 2012 r. udział bezrobotnych z wykształceniem zasadniczym zawodowym wynosił 27,3% ogółu zarejestrowanych (o 4,1 p. proc. mniej niż w 2005 r.), a z wykształceniem gimnazjalnym, podstawowym i niepełnym podstawowym wynosił 28,0% (o 2,5 p. proc. mniej).

W końcu 2012 r. wśród ogółu zarejestrowanych bezrobotnych było 45,2% osób figurujących w ewidencji urzędu pracy powyżej 12 miesięcy. W porównaniu z 2005 r. liczba ta zmniejszyła się o 11,1 p. proc. Osoby pozostające w ewidencji stosunkowo krótko, tj. do 1 miesiąca stanowiły w 2012 r. 6,8% ogółu bezrobotnych i ich udział zwiększył się o 1,4 p. proc. Największe zmiany odnotowano wśród osób pozostających bez pracy powyżej 24 miesięcy. W 2012 r. udział osób w tej kategorii wynosił 24,8% i był mniejszy w porównaniu z 2005 r. o 14,7 p. proc.

W ciągu 2012 r. pracodawcy zgłosili do urzędu pracy 3230 ofert pracy (o 21,6% mniej niż w ciągu 2005 r.). Na 1 ofertę pracy w końcu 2012 r. przypadało 178,9 bezrobotnego wobec 219,7 w końcu 2005 r. Z ogólnej liczby ofert pracy w końcu 2012 r. 17,8% ofert skierowanych było do osób niepełnosprawnych, wobec 26,4% w końcu 2005 r.

Stopa bezrobocia rejestrowanego w Radomiu w 2012 r. była najwyższa wśród miast na prawach powiatu województwa mazowieckiego i wynosiła 22,6%. W stosunku do 2005 r. stopa bezrobocia rejestrowanego zmniejszyła się o 5,4 p. proc. W pozostałych miastach na prawach powiatu województwa mazowieckiego (Ostrołęka, Płock, Siedlce, m.st. Warszawa) stopa bezrobocia w 2012 r. wynosiła odpowiednio: 15,7%, 12,8%, 11,5%, 4,3%.

WARUNKI PRACY

W Radomiu według stanu w końcu 2012 r. w warunkach zagrożenia czynnikami związanymi ze środowiskiem pracy, z uciążliwością pracy lub czynnikami mechanicznymi związanymi z maszynami szczególnie niebezpiecznymi pracowały 972 osoby, tj. 3,5% ogółu zatrudnionych w zakładach objętych badaniem. W porównaniu z 2005 r. omawiana zbiorowość zatrudnionych zmniejszyła się o 18,4%, tj. o 219 osób. W 2012 r. na działanie czynników związanych ze środowiskiem pracy, wynikających z przekroczenia dopuszczalnych stężeń i natężeń narażonych było 690 osób, co stanowiło 71,0% ogółu zatrudnionych w warunkach zagrożenia (w 2005 r. – 66,3%). W warunkach zagrożenia czynnikami związanymi z uciążliwością pracy (praca w wymuszonej pozycji ciała, w warunkach ciężkiego wysiłku fizycznego lub w warunkach szczególnej uciążliwości) zatrudnionych było 127 osób, tj. 13,1% ogółu zatrudnionych w warunkach zagrożenia (w 2005 r. – 26,4%). Czynniki mechaniczne związane z maszynami szczególnie niebezpiecznymi stanowiły zagrożenie dla 155 osób, tj. dla 15,9% ogółu zatrudnionych w warunkach zagrożenia (w 2005 r. – dla 7,2%). W 2012 r. wskaźnik charakteryzujący skalę zagrożeń (liczba zatrudnionych w warunkach zagrożenia na 1000 zatrudnionych badanej zbiorowości) wynosił 35,1.

Osoby zatrudnione w warunkach zagrożenia mogą być narażone na kilka czynników szkodliwych. Z tego powodu w analizach wykorzystywana jest kategoria tzw. osobozagrożeń. Liczba osobozagrożeń to liczba osób zatrudnionych w warunkach zagrożenia, liczonych tyle razy na ile czynników osoby te były narażone. Według stanu w końcu 2012 r. liczba osobozagrożeń wynosiła 977 osób, z czego 71,0% stanowiły osobozagrożenia związane ze środowiskiem pracy, 13,0% – z uciążliwością pracy, a 16,0% – z czynnikami mechanicznymi; w 2005 r. liczba osobozagrożeń wynosiła 1,3 tys., a udziały kształtowały się odpowiednio: 68,0%, 25,0% i 7,0%. W 2012 r. spośród czynników związanych ze środowiskiem pracy, największe zagrożenie stanowił hałas – 95,8% wszystkich osobozagrożeń związanych ze środowiskiem pracy (w 2005 r. – 64,8%).

W 2012 r. odnotowano 356 wypadków przy pracy (poza rolnictwem indywidualnym), tj. o 18 więcej niż w 2005 r. Z ogólnej liczby poszkodowanych w wypadkach przy pracy 3 osoby poniosły śmierć (w 2005 r. również 3 osoby), a 4 osoby doznały ciężkich uszkodzeń ciała (o 2 osoby mniej niż w 2005 r.). Liczba poszkodowanych w wypadkach lżejszych wynosiła 349 osób, tj. o 20 osób więcej niż w 2005 r. W 2012 r. w wyniku wypadków przy pracy liczba dni niezdolności do pracy w Radomiu wynosiła 18,4 tys. (o 17,5% więcej niż

w 2005 r.). Na 1 poszkodowanego (bez wypadków śmiertelnych) przypadało średnio 52,0 dni niezdolności do pracy (w 2005 r. – 46,7 dni).

WYNAGRODZENIA

Wynagrodzenia za pracę są kolejnym ważnym elementem analizy rynku pracy. W 2012 r. przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w Radomiu wynosiło 3411,51 zł i było o 1142,21 zł (tj. o 50,3%) wyższe od notowanego w 2005 r. Wśród takich miast województwa mazowieckiego jak: m.st Warszawa (5077,53 zł), Płock (4618,20 zł), Ostrołęka (3776,11 zł), Ciechanów (3494,96 zł) i Siedlce (3470,66 zł), Radom charakteryzował się najniższym przeciętnym miesięcznym wynagrodzeniem brutto w 2012 r.

Poziom przeciętnych miesięcznych wynagrodzeń według rodzajów działalności jest zróżnicowany. W 2012 r. wynagrodzenia wyższe od przeciętnego w Radomiu odnotowano w następujących grupach rodzajów działalności: „rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo” (o 83,7%), „działalność finansowa i ubezpieczeniowa; obsługa rynku nieruchomości” (o 15,6%) i „pozostałe usługi” (o 12,6%). W pozostałych dwóch grupach: „przemysł i budownictwo” oraz „handel; naprawa pojazdów samochodowych; transport i gospodarka magazynowa; zakwaterowanie i gastronomia^Δ; informacja i komunikacja”, przeciętne miesięczne wynagrodzenia brutto były niższe od przeciętnego w Radomiu odpowiednio o: 10,3% i 13,7%. W stosunku do 2005 r. wzrost przeciętnych wynagrodzeń zanotowano we wszystkich grupach rodzajów działalności, największy w „pozostalej działalności usługowej” (o 59,2%), a także w „rolnictwie, leśnictwie, łowiectwie i rybactwie” (o 55,9%) i w „przemysle i budownictwie” (o 49,5%). W najmniejszym stopniu zwiększyły się wynagrodzenia w „działalności finansowej i ubezpieczeniowej; obsłudze rynku nieruchomości” (o 29,8%) oraz w „handlu; naprawie pojazdów samochodowych; transporcie i gospodarce magazynowej; zakwaterowaniu i gastronomii; informacji i komunikacji” (o 37,6%).

TABL. 1 (28). **PRACUJĄCY**^a
Stan w dniu 31 XII

WYSZCZEGÓLNIENIE	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
OGÓŁEM	49802	49642	51540	53574	53669	55253	54780	53731
w tym kobiety	25412	25317	25910	26601	27038	28133	27814	27882
Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	931	934	934	909	916	2238	2301	2299
Przemysł i budownictwo	14922	15229	16413	17117	16709	16784	16483	15827
Handel; naprawa pojazdów samochodowych ^Δ ; trans- port i gospodarka maga- zynowa; zakwaterowanie i gastronomia ^Δ ; informa- cja i komunikacja	11212	11204	11710	12768	12556	12488	12413	12196
Działalność finansowa i ubezpieczeniowa; ob- sługa rynku nieruchomości ^Δ	2510	2104	1996	2054	2024	1869	1827	1837
Pozostałe usługi ^b	20227	20171	20487	20726	21464	21874	21756	21572

^a Według faktycznego miejsca pracy i rodzaju działalności; bez podmiotów gospodarczych o liczbie pracujących do 9 osób; z pracującymi w gospodarstwach indywidualnych w rolnictwie. ^b Patrz uwagi ogólne na str. 69.

TABL. 2 (29). **PRZECIĘTNE ZATRUDNIENIE**^a

WYSZCZEGÓLNIENIE	2009	2010	2011	2012
OGÓŁEM	44181	44161	43801	42706
w tym:				
Przemysł i budownictwo	14848	14718	15007	14523
Handel; naprawa pojazdów samochodowych ^Δ ; transport i gospodarka magazynowa; zakwatero- wanie i gastronomia ^Δ ; informacja i komunikacja .	8569	8814	8223	8092
Pozostałe usługi ^b	19494	19491	19460	19007

^a Bez podmiotów gospodarczych o liczbie pracujących do 9 osób oraz gospodarstw indywidualnych w rolnictwie; bez zatrudnionych za granicą. ^b Patrz uwagi ogólne na str. 69.

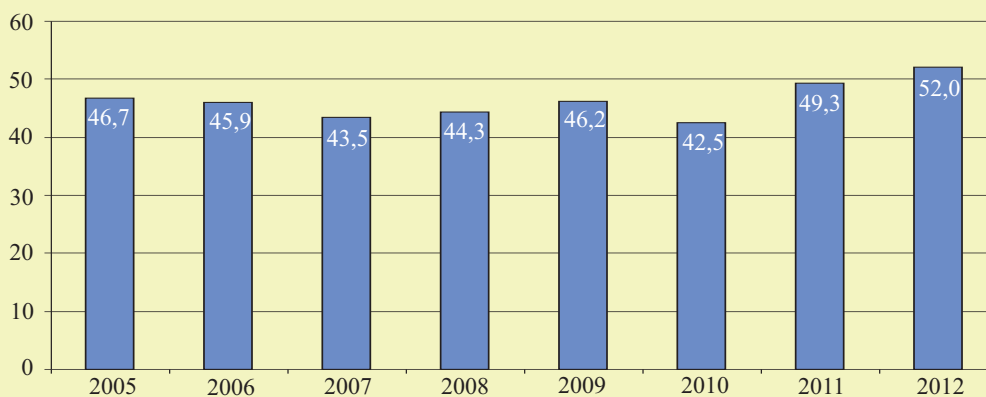
PRACUJĄCY^a NA 1000 LUDNOŚCI

Stan w dniu 31 XII

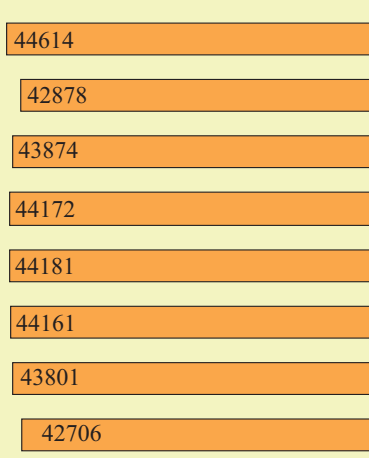
^a Bez podmiotów gospodarczych o liczbie pracujących do 9 osób; z pracującymi w gospodarstwach indywidualnych w rolnictwie.

LICZBA DNI NIEZDOLNOŚCI DO PRACY SPOWODOWANEJ WYPADKAMI PRZY PRACY^a NA 1 POSZKODOWANEGO

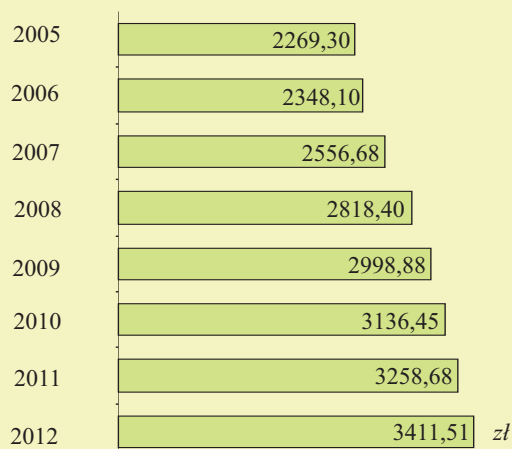

^a Zgłoszone w danym roku; bez wypadków w gospodarstwach indywidualnych w rolnictwie. Bez osób poszkodowanych w wypadkach śmiertelnych oraz bez liczby dni niezdolności do pracy dla tych osób.

PRZECIĘTNE ZATRUDNIENIE^a

PRZECIĘTNE MIESIĘCZNE WYNAGRODZENIE BRUTTO^b

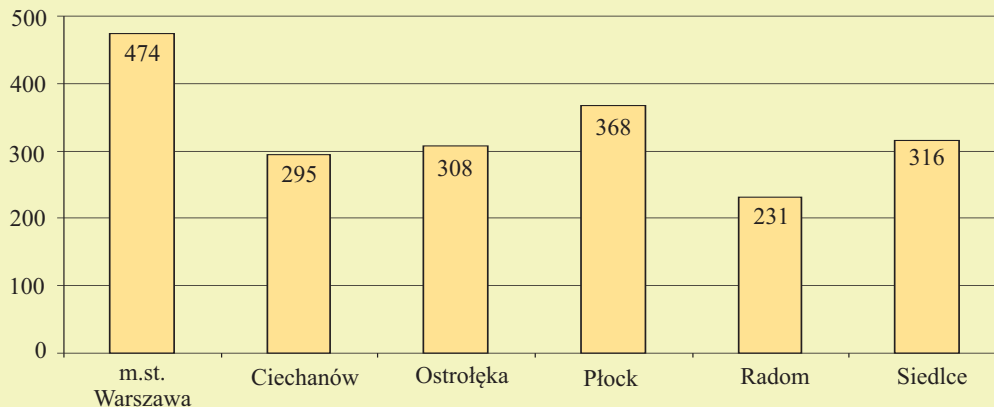
^a Bez podmiotów gospodarczych o liczbie pracujących do 9 osób oraz gospodarstw indywidualnych w rolnictwie; bez zatrudnionych za granicą.

^b Bez podmiotów gospodarczych o liczbie pracujących do 9 osób.

WSKAŹNIKI DLA WYBRANYCH MIAST W 2012 R.

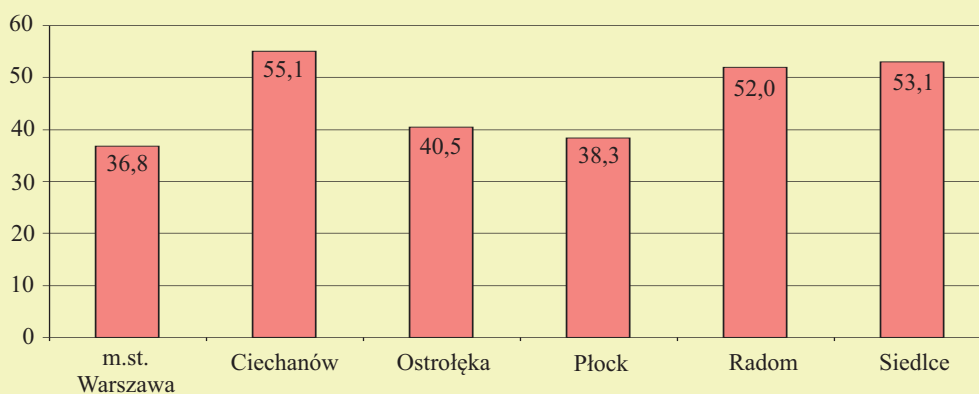
PRACUJĄCY^a NA 1000 LUDNOŚCI

Stan w dniu 31 XII

^a Bez podmiotów gospodarczych o liczbie pracujących do 9 osób oraz gospodarstw indywidualnych w rolnictwie.

LICZBA DNI NIEZDOLNOŚCI DO PRACY SPOWODOWANEJ WYPADKAMI PRZY PRACY^a NA 1 POSZKODOWANEGO

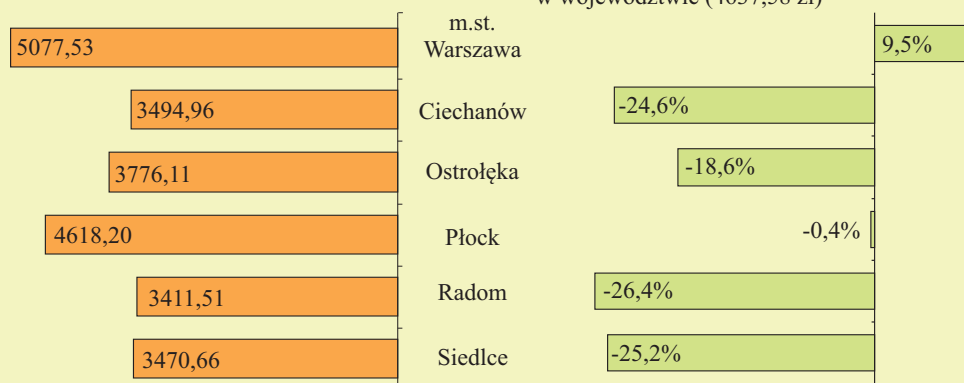

^a Zgłoszone w ciągu roku; bez wypadków w gospodarstwach indywidualnych w rolnictwie. Bez osób poszkodowanych w wypadkach śmiertelnych oraz bez liczby dni niezdolności do pracy dla tych osób.

PRZECIĘTNE MIESIĘCZNE WYNAGRODZENIA BRUTTO^a

Ogółem w zł

Odchylenia względne przeciętnych miesięcznych wynagrodzeń od przeciętnego wynagrodzenia w województwie (4637,58 zł)

^a Bez podmiotów gospodarczych o liczbie pracujących do 9 osób.

TABL. 3 (30). **BEZROBOTNI ZAREJESTROWANI ORAZ OFERTY PRACY**

Stan w dniu 31 XII

WYSZCZEGÓLNIENIE	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Bezrobotni zarejestrowani ogółem	26582	23887	19963	17880	19959	21442	20020	21112
w tym kobiety	13616	12683	10859	9533	9795	10395	9862	10145
z liczby ogółem:								
Dotychczas niepracujący	6342	5710	4848	4279	4543	5154	4504	4567
w tym absolwenci ...	1012	846	661	691	814	816	713	724
Zwolnieni z przyczyn dotyczących zakładu pracy	3385	2841	2182	1976	2529	2409	1386	1460
Posiadający prawo do zasilku	4416	3869	3020	3230	4338	3675	3512	3864
Oferty pracy	121	185	498	119	28	50	94	118
Oferty pracy w ciągu roku	4120	4597	5686	4743	4400	4409	3737	3230

TABL. 4 (31). **BEZROBOTNI NOWO ZAREJESTROWANI I WYREJESTROWANI**

WYSZCZEGÓLNIENIE	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Bezrobotni nowo zarejestrowani	21482	19935	19971	19829	22880	21975	18283	18480
w tym kobiety	9211	8854	8765	8759	9705	9895	8221	7966
Bezrobotni wyrejestrowani	21576	22630	23895	21912	20801	20830	19705	17388
w tym kobiety	9209	9787	10589	10085	9443	9413	8754	7683
w tym z tytułu podjęcia pracy	8924	9775	9656	8676	7425	7920	7861	7136

TABL. 5 (32). **BEZROBOTNI ZAREJESTROWANI WEDŁUG WIEKU**

Stan w dniu 31 XII

WYSZCZEGÓLNIENIE	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
OGÓŁEM	26582	23887	19963	17880	19959	21442	20020	21112
w wieku:								
24 lata i mniej	4494	3697	2836	2567	3030	3157	2620	2611
25–34	7542	6667	5525	4931	5767	6370	5769	6122
35–44	5939	5261	4297	3792	4041	4348	4262	4577
45–54	7123	6575	5610	4835	4989	5047	4609	4650
55 lat i więcej	1484	1687	1695	1755	2132	2520	2760	3152
W tym kobiety	13616	12683	10859	9533	9795	10395	9862	10145
w wieku:								
24 lata i mniej	2271	1917	1516	1369	1457	1530	1216	1168
25–34	4205	3832	3266	2766	2899	3264	3092	3175
35–44	3263	3014	2531	2163	2157	2237	2250	2349
45–54	3451	3411	3007	2673	2603	2554	2369	2350
55 lat i więcej	426	509	539	562	679	810	935	1103

TABL. 6 (33). **BEZROBOTNI ZAREJESTROWANI WEDŁUG POZIOMU WYKSZTAŁCENIA**
Stan w dniu 31 XII

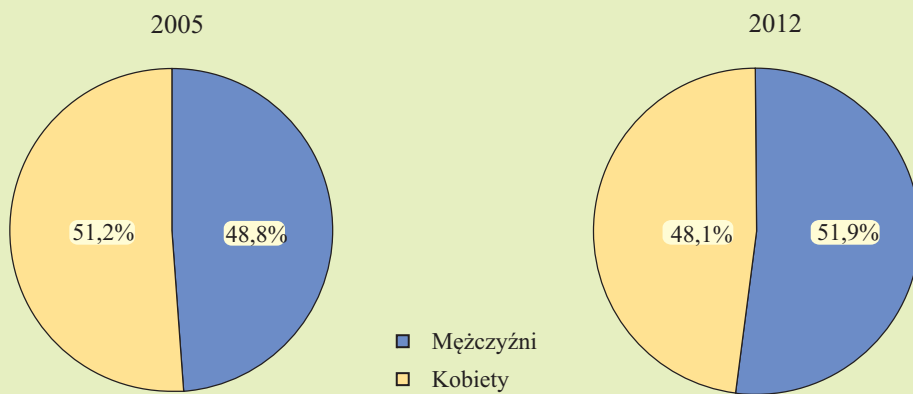
WYSZCZEGÓLNIENIE	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
OGÓŁEM	26582	23887	19963	17880	19959	21442	20020	21112
wykształcenie:								
Wyższe	2174	2039	1813	1904	2536	2816	2768	3049
Policealne i średnie								
zawodowe	5963	5088	4241	3644	4067	4561	4227	4478
Średnie ogólnokształcące	1976	2103	1868	1661	1932	1899	1769	1920
Zasadnicze zawodowe ..	8358	7209	5813	5089	5565	5874	5462	5760
Gimnazjalne, podsta- wowe i niepełne pod- stawowe	8111	7448	6228	5582	5859	6292	5794	5905
W tym kobiety	13616	12683	10859	9533	9795	10395	9862	10145
wykształcenie:								
Wyższe	1332	1299	1175	1188	1588	1780	1777	1974
Policealne i średnie								
zawodowe	3542	3057	2570	2201	2216	2485	2322	2413
Średnie ogólnokształcące	1472	1577	1387	1186	1246	1252	1169	1195
Zasadnicze zawodowe ..	3876	3488	2886	2473	2384	2468	2312	2340
Gimnazjalne, podsta- wowe i niepełne pod- stawowe	3394	3262	2841	2485	2361	2410	2282	2223

TABL. 7 (34). **BEZROBOTNI ZAREJESTROWANI WEDŁUG CZASU POZOSTAWANIA BEZ PRACY^a**
Stan w dniu 31 XII

WYSZCZEGÓLNIENIE	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
OGÓŁEM	26582	23887	19963	17880	19959	21442	20020	21112
czas pozostawania bez pracy:								
1 miesiąc i mniej	1437	1163	1129	1523	1519	1557	1603	1425
1– 3	2961	2597	2231	2328	2712	3451	3108	3091
3– 6	3158	2729	2354	2172	2826	3663	2857	3113
6–12	4071	3620	2879	2746	4016	4054	3547	3933
12–24	4465	4190	3119	2567	3404	4336	4163	4316
Powyżej 24 miesięcy	10490	9588	8251	6544	5482	4381	4742	5234
W tym kobiety	13616	12683	10859	9533	9795	10395	9862	10145
czas pozostawania bez pracy:								
1 miesiąc i mniej	501	440	415	572	527	563	637	543
1– 3	1177	1114	885	956	1101	1566	1402	1347
3– 6	1492	1272	1125	1062	1234	1826	1432	1461
6–12	1869	1790	1446	1383	1780	1905	1717	1802
12–24	2167	2147	1740	1361	1736	2066	2110	2173
Powyżej 24 miesięcy	6410	5920	5248	4199	3417	2469	2564	2819

^a Od momentu rejestracji w urzędzie pracy; przedziały zostały domknięte prawostronnie, np. w przedziale 3–6 uwzględniono osoby, które pozostawały bez pracy 3 miesiące i 1 dzień do 6 miesięcy.

**STRUKTURA BEZROBOTNYCH ZAREJESTROWANYCH
WEDŁUG PŁCI**
Stan w dniu 31 XII

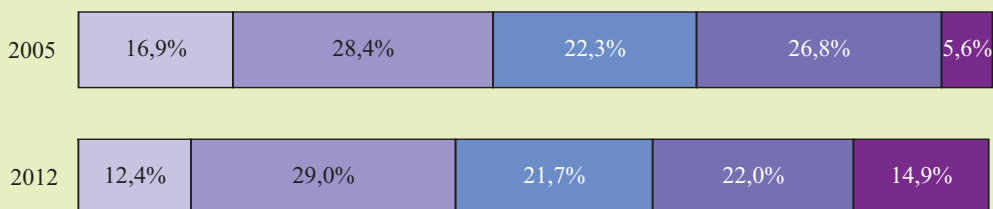
PLYNNOŚĆ BEZROBOCIA

STRUKTURA BEZROBOTNYCH ZAREJESTROWANYCH

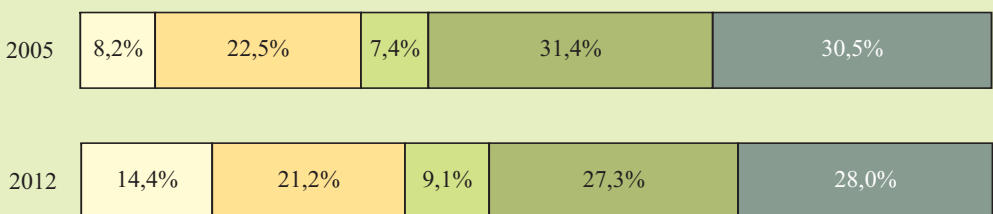
Stan w dniu 31 XII

Według wieku

Wiek: 24 lata i mniej 25-34 35-44 45-54 55 lat i więcej

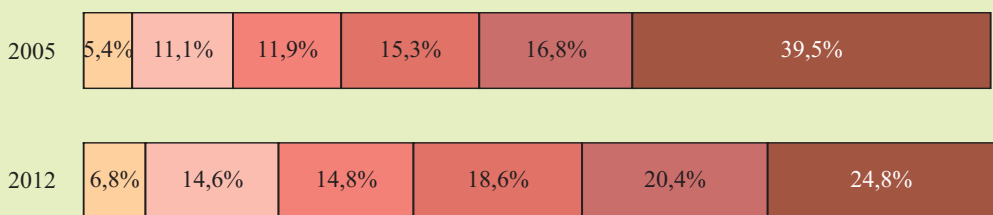
Według wykształcenia

Wykształcenie:

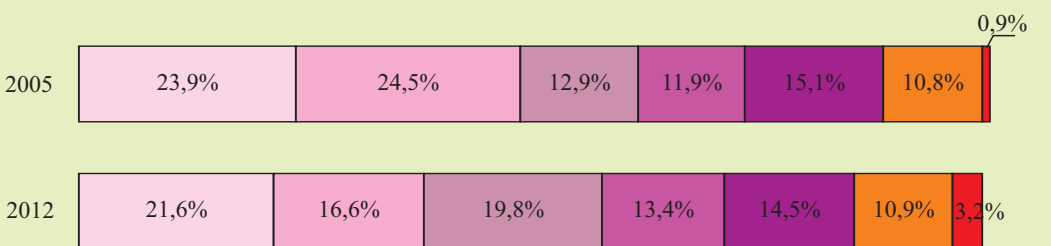
- wyższe policealne i średnie zawodowe
 średnie ogólnokształcące zasadnicze zawodowe
 gimnazjalne, podstawowe i niepełne podstawowe

Według czasu pozostawania bez pracy^a

Czas: 1 miesiąc i mniej 1-3 3-6 6-12 12-24 powyżej 24 miesięcy

Według stażu pracy^a

Staż pracy: bez stażu pracy 1 rok i mniej 1-5 5-10 10-20 20-30 powyżej 30 lat

^a Przedziały zostały domknięte prawostronnie, patrz notka a pod tabl. 7 i 8.

TABL. 8 (35). **BEZROBOTNI ZAREJESTROWANI WEDŁUG STAŻU PRACY^a**
Stan w dniu 31 XII

WYSZCZEGÓLNIENIE	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
OGÓŁEM	26582	23887	19963	17880	19959	21442	20020	21112
Bez stażu pracy	6342	5710	4848	4279	4543	5154	4504	4567
Ze stażem pracy:								
1 rok i mniej	6524	5714	4724	4282	4769	4241	3633	3502
1– 5	3430	3096	2583	2412	2920	3715	3679	4176
5–10	3162	2881	2430	2170	2367	2731	2656	2833
10–20	4008	3704	3071	2650	2921	3001	2915	3065
20–30	2868	2508	2055	1851	2130	2209	2175	2302
powyżej 30 lat	248	274	252	236	309	391	458	667
W tym kobiety	13616	12683	10859	9533	9795	10395	9862	10145
Bez stażu pracy	3329	3086	2725	2370	2337	2571	2249	2172
Ze stażem pracy:								
1 rok i mniej	3016	2745	2304	2005	2122	1928	1693	1610
1– 5	1893	1743	1509	1362	1465	1877	1871	2079
5–10	1763	1675	1448	1240	1274	1360	1374	1469
10–20	2400	2306	1933	1646	1664	1673	1651	1699
20–30	1196	1098	897	855	873	892	877	913
powyżej 30 lat	19	30	43	55	60	94	147	203

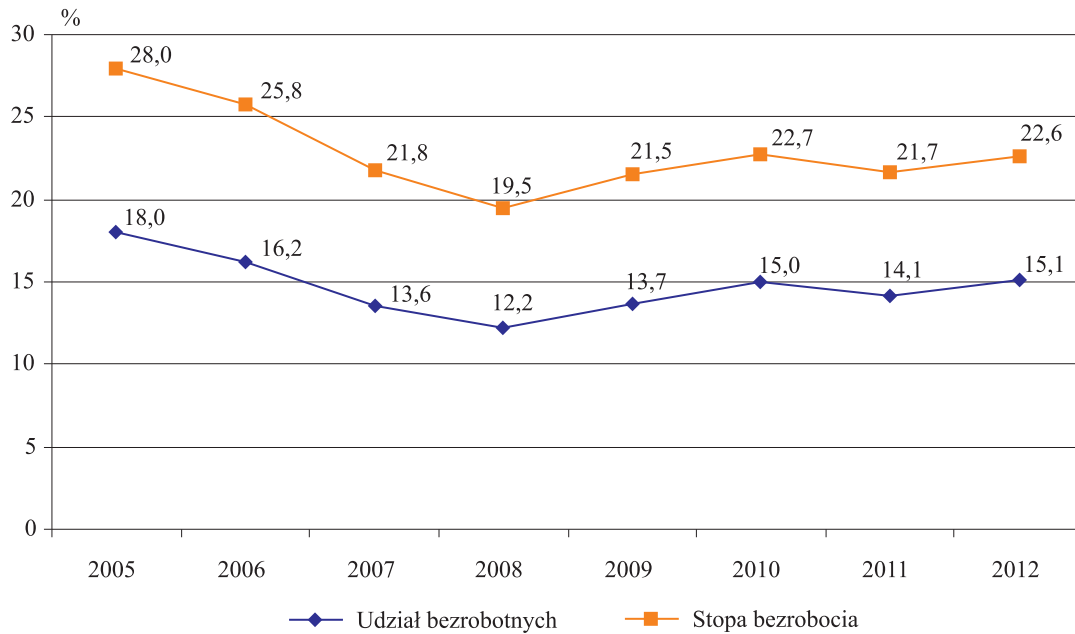
^a Przedziały zostały domknięte prawostronnie, np. w przedziale 1–5 uwzględniono osoby, które pracowały 1 rok i 1 dzień do 5 lat.

TABL. 9 (36). **BEZROBOTNI ZAREJESTROWANI BĘDĄCY W SZCZEGÓLNEJ SYTUACJI
NA RYNKU PRACY**
Stan w dniu 31 XII

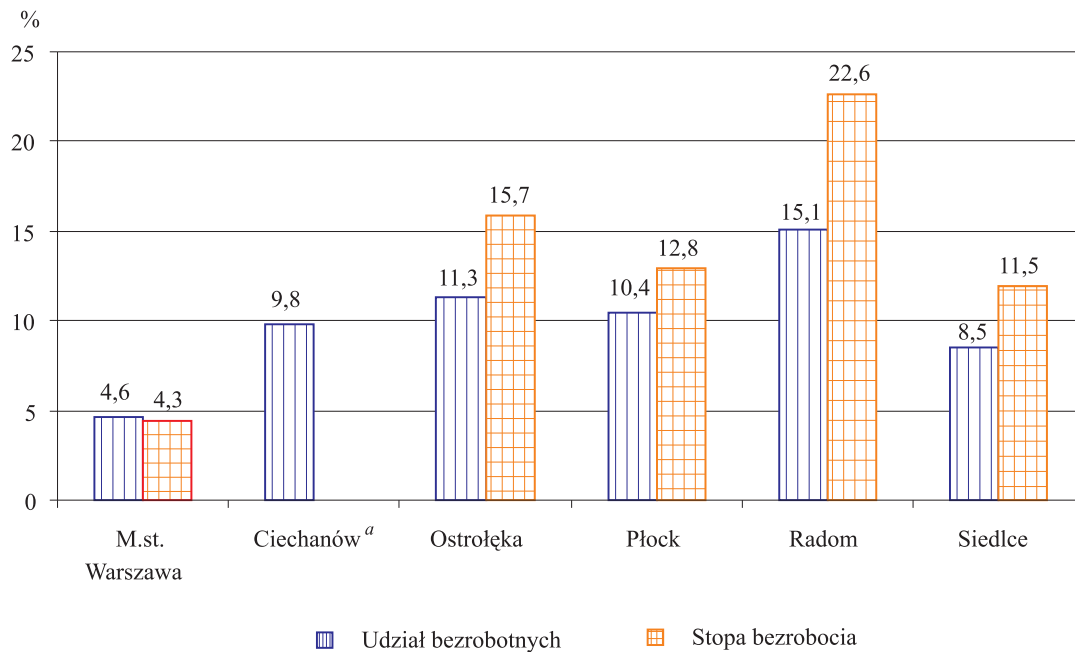
WYSZCZEGÓLNIENIE	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
OGÓŁEM	.	.	.	.	.	19737	18494	19331
z liczby ogółem:								
Do 25 roku życia	4494	3697	2836	2567	3030	3157	2620	2611
Długotrwale bezrobotni	18615	16895	14112	11423	11397	12982	12454	13009
Powyżej 50 roku życia ..	4681	4854	4584	4347	4835	5350	5338	5707
Bez kwalifikacji zawo- dowych	10111	9251	7851	6999	7490	7438	6845	6957
Samotnie wychowujący co najmniej jedno dziecko w wieku do 18 roku życia ^a	469	348	217	818	805	967	1245	1427
Niepelnosprawni	1027	1011	921	1033	1214	1384	1317	1351

^a Do grudnia 2007 r. dane dotyczą osób samotnie wychowujących co najmniej jedno dziecko w wieku 7 lat i mniej.

Stopa bezrobocia rejestrowanego oraz udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym
Stan w dniu 31 XII

Stopa bezrobocia rejestrowanego oraz udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w wybranych miastach w 2012 r.
Stan w dniu 31 XII

^a Brak informacji o stopie bezrobocia.

TABL. 10 (37). ZATRUDNIENI W WARUNKACH ZAGROŻENIA^a
Stan w dniu 31 XII

WYSZCZEGÓLNIENIE	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
OGÓŁEM	1191	1279	1152	1552	1106	1319	1257	972
w tym przez jedną grupę czynników	1007	1148	1015	1199	979	1172	1130	955
zagrożenie:								
Związane ze środowiskiem pracy	790	822	827	957	760	846	910	690
w tym przez jedną grupę czynników	613	711	693	750	681	780	827	687
Związane z uciążliwością pracy	315	316	190	370	179	280	198	127
w tym przez jedną grupę czynników	315	316	190	258	165	221	183	127
Czynnikami mechanicznymi związanymi z maszynami szczególnie niebezpiecznymi	86	141	135	225	167	193	149	155
w tym przez jedną grupę czynników	79	121	132	191	133	171	120	141

^a Liczeni tylko jeden raz w grupie czynnika przeważającego, tzn. mającego największe szkodliwe znaczenie na danym stanowisku pracy; dane dotyczą podmiotów, w których liczba pracujących przekracza 9 osób.

TABL. 11 (38). ZATRUDNIENI W WARUNKACH ZAGROŻENIA^a CZYNNIKAMI SZKODLIWYMI I NIEBEZPIECZNYMI DLA ZDROWIA
Stan w dniu 31 XII

WYSZCZEGÓLNIENIE	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Związane ze środowiskiem pracy	879	961	831	1060	886	954	956	694
w tym:								
substancje chemiczne	20	34	16	18	29	23	32	12
przemysłowe pyły zwłókniające	75	108	67	78	53	55	39	–
hałas	570	626	586	695	624	718	843	665
wibracje	9	24	11	4	14	13	14	6
mikroklimat gorący	55	56	50	67	39	39	12	–
mikroklimat zimny	–	6	12	21	26	12	–	–
Związane z uciążliwością pracy	323	334	202	400	194	303	210	127
Związane z czynnikami mechanicznymi	90	148	135	232	174	200	149	156

^a Liczeni tyle razy, na ile czynników są narażeni.

TABL. 12 (39). POSZKODOWANI W WYPADKACH PRZY PRACY^a ORAZ LICZBA DNI NIEZDOLNOŚCI DO PRACY SPOWODOWANEJ TYMI WYPADKAMI

WYSZCZEGÓLNIENIE	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
OGÓŁEM	338	423	412	436	400	414	391	356
w tym kobiety	137	150	155	162	161	171	177	163
w wypadkach:								
Śmiertelnych	3	3	1	3	3	3	–	3
Ciężkich	6	1	2	7	3	2	4	4
Lżejszych	329	419	409	426	394	409	387	349
Liczba dni niezdolności do pracy	15631	19287	17871	19189	18348	17472	19264	18360

^a Zgłoszone w danym roku; bez wypadków w gospodarstwach indywidualnych w rolnictwie.

TABL. 13 (40). PRZECIĘTNE MIESIĘCZNE WYNAGRODZENIA BRUTTO^a

WYSZCZEGÓLNIENIE	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
	w zł							
OGÓŁEM	2269,30	2348,10	2556,68	2818,40	2998,88	3136,45	3258,68	3411,51
Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	4021,35	4013,89	5513,40	4907,80	4509,94	5248,29	6543,86	6267,67
Przemysł i budownictwo	2046,80	2185,56	2363,22	2516,51	2630,43	2777,22	2872,26	3060,16
Handel; naprawa pojazdów samochodowych ^Δ ; transport i gospodarka magazynowa; zakwaterowanie i gastronomia ^Δ ; informacja i komunikacja	2138,70	2044,45	2293,58	2457,28	2599,28	2680,96	2750,05	2942,74
Działalność finansowa i ubezpieczeniowa; obsługa rynku nieruchomości ^Δ	3038,23	2758,88	2976,32	3224,99	3361,67	3491,20	3701,31	3945,00
Pozostałe usługi ^b	2413,71	2570,00	2787,65	3193,57	3428,22	3589,46	3740,77	3843,02

^a Bez podmiotów gospodarczych o liczbie pracujących do 9 osób. ^b Patrz uwagi ogólne na str. 69.

VI. INFRASTRUKTURA KOMUNALNA. MIESZKANIA.

Uwagi ogólne

INFRASTRUKTURA KOMUNALNA

Dane o **urządzeniach komunalnych** dotyczą urządzeń czynnych i prezentowane są według lokalizacji obiektów.

Informacje o sieci wodociągowej, kanalizacyjnej i gazowej obejmują sieć obsługującą gospodarstwa domowe i innych użytkowników.

Informacje o **długości sieci wodociągowej i gazowej** dotyczą sieci rozdzielczej bez przyłączy prowadzących do budynków mieszkalnych i innych obiektów.

Dane o **długości sieci kanalizacyjnej**, oprócz przewodów ulicznych uwzględniają kolektory, tj. przewody odbierające ścieki z sieci ulicznej; nie uwzględniają natomiast kanałów przeznaczonych wyłącznie do odprowadzania wód opadowych.

Przez **przyłącza wodociągowe i kanalizacyjne** prowadzące do budynków mieszkalnych (łącznie z budynkami zbiorowego zamieszkania, jak np.: hotele pracownicze, domy studenckie i internaty, domy opieki społecznej) oraz **przyłącza gazowe** prowadzące do budynków (łącznie z budynkami niemieszkalnymi) rozumie się odgałęzienia łączące poszczególne budynki z siecią rozdzielczą lub w przypadku kanalizacji – z siecią ogólnospławną.

Dane o **zużyciu gazu** odnoszą się do wszystkich gospodarstw domowych.

Dane o **zużyciu energii elektrycznej i gazu z sieci** w gospodarstwach domowych (w tym również zużycie w gospodarstwach domowych prowadzących drobną działalność usługową) ustalono w oparciu o zaliczkowy system opłat. Źródłem informacji dotyczących odbiorców i zużycia energii elektrycznej są dane Ministerstwa Gospodarki.

Informacje z zakresu **ciepłownictwa** obejmują budynki mieszkalne oraz budynki urzędów i instytucji ogrzewane centralnie za pośrednictwem sieci przesyłowej rozumianej jako układ instalacji połączonych i współpracujących ze sobą, służących do przesyłania i dystrybucji czynnika grzejnego do odbiorcy zgodnie z ustawą z dnia 10 kwietnia 1997 r. Prawo energetyczne (tekst jednolity: Dz.U. z 2012 r., poz. 1059, z późn. zm.).

Dane w tabl. 4. dotyczą budynków i lokali ogrzewanych przy pomocy urządzeń jednostek gospodarki komunalnej i mieszkaniowej oraz spółdzielni mieszkaniowych i zakładów pracy, niezależnie od źródeł wytwarzania energii cieplnej (własnych lub obcych).

Kotłownia to budynek lub pomieszczenia wraz z ustawionymi w nim kotłami oraz urządzeniami służącymi do wytwarzania energii cieplnej na cele grzewcze lub ogrzewania i równoczesnego dostarczania ciepłej wody.

Dane o **odpadach komunalnych** dotyczą odpadów powstających w gospodarstwach domowych, a także u innych wytwórców odpadów (bez odpadów niebezpiecznych), które ze względu na swój charakter lub skład są podobne do odpadów powstających w gospodarstwach domowych. Informacje o odpadach komunalnych podaje się zgodnie z rozporządzeniem Ministra Środowiska z dnia 27 września 2001 r. w sprawie katalogu odpadów (Dz. U. Nr 112, poz. 1206).

Dane o **nieczystościach ciekłych** dotyczą nieczystości pochodzących z gospodarstw domowych, budynków użyteczności publicznej oraz budynków jednostek prowadzących działalność gospodarczą – w przypadku gdy nie są odprowadzane siecią kanalizacyjną.

Parki spacerowo-wypoczynkowe są to tereny zieleni o powierzchni co najmniej 2 ha, urządzone i konserwowane z przeznaczeniem na cele wypoczynkowe ludności, wyposażone w drogi, place, aleje spacerowe, ławki itp.

Zieleńce są to obiekty o powierzchni poniżej 2 ha, w których funkcji dominuje wypoczynek.

Tereny zieleni osiedlowej występują przy zabudowie mieszkaniowej, pełnią funkcję wypoczynkową i izolacyjną.

MIESZKANIA

Informacje o **zasobach mieszkaniowych i mieszkaniach oddanych do użytkowania** dotyczą mieszkań, a także izb i powierzchni użytkowej w tych mieszkaniach, znajdujących się w budynkach mieszkalnych i niemieszkalnych. Dane nie obejmują lokali zbiorowego zamieszkania (hotelu pracowniczych, domów studenckich, internatów, domów opieki społecznej i in.) i pomieszczeń nieprzeznaczonych na cele mieszkalne, a z różnych względów zamieszkałych (pomieszczeń inwentarskich, barakowozów, statków, wagonów i in.).

Mieszkanie jest to lokal składający się z jednej lub kilku izb łącznie z pomieszczeniami pomocniczymi, wybudowany lub przebudowany dla celów mieszkalnych, konstrukcyjnie wydzielony (trwałymi ścianami) w obrębie budynku, do którego to lokalu prowadzi niezależne wejście z klatki schodowej, ogólnego korytarza, wspólnej sieni bądź bezpośrednio z ulicy, podwórza lub ogrodu.

Izba jest to pomieszczenie w mieszkaniu oddzielone od innych pomieszczeń stałymi ścianami, o powierzchni co najmniej 4 m², z bezpośrednim oświetleniem dziennym, tj. oknem lub oszklonymi drzwiami w ścianie zewnętrznej budynku. Za izbę uważa się zarówno pokój, jak i kuchnię – jeśli odpowiada warunkom określonym w definicji.

Dane o **liczbie izb w mieszkaniach** uwzględniają także izby wykorzystywane wyłącznie do prowadzenia działalności gospodarczej, jeżeli izby te znajdowały się w obrębie mieszkania konstrukcyjnego i nie miały dodatkowego, oddzielnego wejścia z ulicy, podwórza lub z ogólnie dostępnej części budynku.

Powierzchnia użytkowa mieszkania jest to łączna powierzchnia pokoi, kuchni, przedpokoi, łazienek i wszystkich innych pomieszczeń wchodzących w skład mieszkania.

Dane o **zasobach mieszkaniowych** opracowano na podstawie bilansu zasobów mieszkaniowych – według stanu w dniu 31 XII, w każdorazowym podziale administracyjnym. Bilanse zasobów mieszkaniowych sporządza się dla okresów międzyspisowych w oparciu o wyniki ostatniego spisu powszechnego, przyjmując za podstawę mieszkania zamieszkałe i niezamieszkałe oraz uwzględniając przyrosty i ubytki zasobów mieszkaniowych.

Dane o zasobach mieszkaniowych opracowano przyjmując jako bazę wyjściową:

- dla lat 2005–2009 – wyniki Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań 2002,
- dla lat 2010–2012 – wyniki Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań 2011.

W zasobach mieszkaniowych za podstawę obliczenia przeciętnej liczby osób na mieszkanie i na izbę przyjęto ogólną liczbę ludności według stanu w dniu 31 XII.

Przy prezentacji danych o budynkach według rodzajów zastosowano **Polską Klasyfikację Obiektów Budowlanych (PKOB)**.

PKOB to klasyfikacja wprowadzona rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 30 grudnia 1999 r. (Dz.U. z 1999 r. Nr 112, poz. 1316) wraz ze zmianami z 2002 r. (Dz.U. z 2002 r. Nr 18, poz. 170), opracowana na podstawie Europejskiej Klasyfikacji Obiektów budowlanych (CC), zgodnej z zaleceniami Narodów Zjednoczonych.

Informacje o **budynkach oddanych do użytkowania** (przez wszystkich inwestorów):

- w zakresie liczby budynków obejmują tylko budynki nowo wybudowane,
- w zakresie kubatury budynków obejmują budynki nowo wybudowane i rozbudowane (tylko w części dotyczącej rozbudowy).

Informacje o **mieszkaniach, powierzchni użytkowej mieszkań** oraz o **izbach oddanych do użytkowania** dotyczą mieszkań w budynkach nowo wybudowanych i rozbudowanych (w części stanowiącej rozbudowę) oraz uzyskanych w wyniku przebudowy pomieszczeń niemieszkalnych.

Informacje o efektach budownictwa indywidualnego dotyczą mieszkań oddanych do użytkowania przez osoby fizyczne (prowadzące i nieprowadzące działalności gospodarczej), fundacje, kościoły i związki wyznaniowe, z przeznaczeniem na użytek własny inwestora lub na sprzedaż i wynajem.

Pozwolenie na budowę jest to decyzja administracyjna zezwalająca na rozpoczęcie i prowadzenie budowy lub wykonywanie robót budowlanych innych niż budowa obiektu budowlanego.

Mieszkania, których budowę rozpoczęto są to mieszkania mające powstać w wyniku budowy, rozbudowy (budyneków mieszkalnych i niemieszkalnych) lub przebudowy (pomieszczeń niemieszkalnych na mieszkalne oraz mieszkań większych na mniejsze), przy realizacji których rozpoczęto – zgodnie z Prawem budowlanym – prace budowlane.

Informacje o liczbie i kwotach wypłaconych **dotatków mieszkaniowych** dotyczą fizycznie wypłaconych dotatków mieszkaniowych przez miasto zgodnie z ustawą z dnia 21 czerwca 2001 r. o dodatkach mieszkaniowych (Dz.U. Nr 71, poz. 734, z późn. zm.) niezależnie od daty decyzji przyznanego dodatku.

Bardziej szczegółowe uwagi dotyczące infrastruktury komunalnej i mieszkań, w tym form budownictwa Czytelnik znajdzie w Roczniku Statystycznym Rzeczypospolitej Polskiej oraz w publikacjach tematycznych GUS takich jak: *Infrastruktura komunalna i Budownictwo – wyniki działalności* dostępnych na stronie internetowej GUS: <http://stat.gov.pl>

Wyniki badań - synteza

Sieć urządzeń infrastruktury komunalnej tworzy techniczne uzbrojenie danego terenu i stanowi istotną podstawę rozwoju społeczno-gospodarczego miasta. Rozwijająca się infrastruktura komunalna w Radomiu zaspokaja potrzeby mieszkańców miasta i funkcjonujących na jego terenie firm, umożliwia walkę z degradacją środowiska naturalnego, sprzyja kształtowaniu porządku m.in. ekologicznego, estetycznego, społecznego i ekonomicznego.

Eksploatacja i inwestycje w lokalnej infrastrukturze należą do zadań gminy, przy czym gmina może wykonywać usługi komunalne z wykorzystaniem własnych jednostek organizacyjnych, zlecać tego typu usługi na zasadzie przetargów zewnętrznym podmiotom bądź prywatyzować usługi i infrastrukturę komunalną. Lokalna infrastruktura komunalna wykorzystywana jest do wykonywania usług publicznych o zasięgu gminnym i obejmuje m.in. urządzenia energetyki, ciepłownictwa, gazownictwa, zaopatrzenia ludności w wodę.

W latach 2005–2012 zwiększyła się dostępność mieszkańców Radomia do urządzeń infrastruktury komunalnej takich jak wodociąg i kanalizacja. W 2012 r. 95,2% ludności miasta miała dostęp do wodociągu, a 90,5% do kanalizacji, podczas gdy w 2005 r. było to odpowiednio: 94,8% i 87,6%. Zmniejszyła się natomiast liczba ludności korzystającej z gazu z sieci z 83,1% w 2005 r. do 82,0% w 2012 r.

Długość sieci wodociągowej rozdzielczej w Radomiu na koniec 2012 r. wynosiła 493,6 km i wzrosła w porównaniu z 2005 r. o 61,0 km, tj. o 14,1%. W analizowanym okresie o 13,3% wzrosła również liczba przyłączy wodociągowych prowadzących do budynków mieszkalnych i na koniec 2012 r. wynosiła 16,9 tys. Na 100 km² powierzchni Radomia przypadało w 2012 r. 441,5 km sieci wodociągowej. Wśród miast województwa mazowieckiego takich jak: Ostrołęka (530,2 km), Siedlce (511,6 km), Ciechanów (480,5 km), m.st. Warszawa (410,6 km) i Płock (311,9 km), Radom uplasował się na czwartej pozycji pod względem zagęszczenia rozdzielczej sieci wodociągowej na 100 km². Sposób gospodarowania wodą obrazuje wskaźnik zużycia wody z wodociągów w przeliczeniu na 1 mieszkańca. W 2012 r. o 14,4% zmniejszyło się ogólne zużycie wody w gospodarstwach domowych w porównaniu z 2005 r. Średnie zużycie wody na 1 mieszkańca Radomia w 2012 r. wynosiło 34,5 m³ i było mniejsze o 11,5% niż w 2005 r.

W badanym okresie rozbudowana została również sieć kanalizacyjna. Na koniec 2012 r. osiągnęła ona długość 437,0 km i wzrosła w porównaniu z 2005 r. o 132,1 km, tj. o 43,3%. Zwiększyła się także o 32,1% liczba przyłączy prowadzących do budynków mieszkalnych i na koniec 2012 r. wynosiła 11,0 tys. Na 100 km² powierzchni Radomia przypadało

w 2012 r. 390,9 km sieci kanalizacyjnej. Wśród miast województwa mazowieckiego takich jak: Ostrołęka (555,7 km na 100 km²), Siedlce (531,4 km), m.st. Warszawa (380,8 km), Ciechanów (314,8 km) i Płock (238,3 km), Radom uplasował się na trzeciej pozycji pod względem zagęszczenia sieci kanalizacyjnej.

W Radomiu na koniec 2012 r. długość sieci gazowej rozdzielczej wynosiła 419,1 km i w porównaniu z 2005 r. wzrosła o 77,4 km, tj. o 22,7%. W latach 2005–2012 zwiększeniu uległa również liczba przyłączy prowadzących do budynków mieszkalnych i niemieszkalnych – o 16,2%. Odnotowano natomiast spadek liczby odbiorców gazu z sieci (o 0,9%) oraz spadek zużycia gazu z sieci na 1 mieszkańca (o 6,0%) w porównaniu z 2005 r. W 2012 r. zużycie gazu z sieci na ogrzewanie mieszkań w gospodarstwach domowych zmniejszyło się o 15,3% w stosunku do 2005 r. Zagęszczenie sieci gazowej (w km na 100 km²) w 2012 r. wynosiło 374,9 km. Pod względem gęstości sieci gazowej Radom zajmował piąte miejsce wśród sześciu analizowanych miast województwa mazowieckiego takich jak: m.st. Warszawa (536,8 km), Ciechanów (470,1 km), Siedlce (465,4 km), Ostrołęka (399,6 km) i Płock (167,4 km).

Według stanu w końcu grudnia 2012 r. w Radomiu 84,9 tys. odbiorców zużyło łącznie 142,9 GWh energii elektrycznej, podczas gdy w 2005 r. było to odpowiednio: 82,6 tys. i 137,3 GWh. Średnie roczne zużycie energii elektrycznej na 1 mieszkańca wynosiło 649,3 kWh w 2012 r. i wzrosło o 7,5% w porównaniu z 2005 r.

Długość sieci ciepłej przesyłowej w Radomiu na koniec 2012 r. wynosiła 123,0 km i w porównaniu z 2005 r. wzrosła o 19,5 km, tj. o 18,8%. W 2012 r. mieszkańców miasta obsługiwało 30 kotłowni, tj. o 19 więcej niż w 2005 r. W ciągu 2012 r. odbiorcom ciepła sprzedano 1435,3 TJ energii cieplnej (o 21,0% mniej niż w ciągu 2005 r.), w tym na potrzeby ogrzewania budynków mieszkalnych 1290,6 TJ energii (o 13,6% mniej niż w ciągu 2005 r.). W ciągu badanego okresu zwiększyła się o 36,0% kubatura budynków ogrzewanych centralnie.

W ciągu 2012 r. w Radomiu zebrano 47,9 tys. t odpadów komunalnych zmieszanych, tj. o 29,4% mniej niż w ciągu 2005 r. Około 34,6 tys. t zebranych odpadów zmieszanych (tj. 72,2% całkowitej ich ilości) pochodziło z gospodarstw domowych (w 2005 r. z gospodarstw domowych pochodziło 78,6%). W 2012 r. na 1 mieszkańca Radomia przypadło 157 kg zmieszanych odpadów zebranych z gospodarstw domowych, tj. o 32,9% mniej w stosunku do 2005 r. Najprostszą metodą usuwania odpadów komunalnych jest wywożenie ich na wysypiska śmieci. Jest to metoda najprostsza, ale przy tym najmniej skuteczna. W analizowanym okresie mieszkańcy Radomia mieli do dyspozycji 1 czynne kontrolowane składowisko odpadów komunalnych o powierzchni 12,2 ha.

Według stanu w końcu grudnia 2012 r. powierzchnia terenów zieleni ogólnodostępnej i osiedlowej wynosiła 467,2 ha (o 8,4 ha mniej niż w 2005 r.) i stanowiła 4,2% powierzchni całkowitej miasta (o 0,1 p. proc. mniej niż w 2005 r.). W 2012 r. na 1 mieszkańca przypadało 21,3 m² terenów zieleni ogólnodostępnej i osiedlowej, podczas gdy w 2005 r. było to 20,9 m². Powierzchnia terenów zieleni osiedlowej wynosiła w 2012 r. 218,5 ha (spadek o 7,8 ha w porównaniu z 2005 r.), a parków spacerowo-wypoczynkowych i zieleńców 248,7 ha (spadek o 0,6 ha).

Gospodarką mieszkaniową określa się działania podejmowane przez właścicieli i zarządców lokali mieszkalnych, zmierzające do poprawy lub przynajmniej utrzymania właściwych walorów użytkowych zasobów mieszkaniowych oraz ich powiększania w wyniku inwestycji. Wynikiem działań inwestycyjnych w zasobach mieszkaniowych są ilościowe i jakościowe zmiany w strukturze własnościowej i parametrach technicznych budynków mieszkalnych i mieszkań, w tym ich wyposażenie w urządzenia infrastruktury technicznej.

Zasoby mieszkaniowe Radomia według stanu na koniec 2012 r. wynosiły 81,3 tys. mieszkań i zwiększyły się o 5,6% w porównaniu z 2005 r. W mieszkaniach w 2012 r. znajdowało się 275,2 tys. izb (wzrost o 7,1% w porównaniu z 2005 r.) o łącznej powierzchni użytkowej 4892,4 tys. m² (wzrost o 9,4% w porównaniu z 2005 r.).

Podstawowymi miernikami pozwalającymi określić warunki mieszkaniowe są wskaźniki ilustrujące przeciętną: liczbę osób przypadających na 1 mieszkanie, liczbę osób przypadających na 1 izbę, powierzchnię użytkową mieszkania przypadającą na 1 osobę. W latach 2005–2012 następowała systematyczna poprawa warunków mieszkaniowych mieszkańców Radomia. Przeciętna liczba osób przypadających na 1 mieszkanie i izbę malała przy równoczesnym wzroście powierzchni użytkowej mieszkania przypadającej na 1 osobę. W 2012 r. na 1 mieszkanie przypadało 2,70 osób, a na 1 izbę 0,80 osoby, podczas gdy w 2005 r. było to odpowiednio: 2,95 i 0,88 osób. Mieszkaniec Radomia w końcu 2012 r. miał do dyspozycji 22,3 m² powierzchni użytkowej mieszkania, podczas gdy w 2005 r. było to 19,7 m². W 2012 r. wśród miast województwa mazowieckiego takich jak: Ciechanów, Ostrołęka, Płock, Radom, Siedlce i m.st. Warszawa najlepszymi warunkami mieszkaniowymi, biorąc pod uwagę przeciętną liczbę osób na 1 mieszkanie charakteryzowało się m.st. Warszawa (1,97), a najmniej korzystnymi Ostrołęka (2,89). Największą powierzchnię użytkową miał do dyspozycji mieszkaniec m.st. Warszawy (29,8 m²), a najmniejszą mieszkaniec Radomia.

Standard mieszkań mierzony wielkością i liczbą izb oraz wyposażeniem w podstawowe instalacje techniczno-sanitarne w latach 2005–2012 ulegał systematycznej poprawie.

Średnia wielkość 1 mieszkania w 2012 r. wynosiła 60,2 m² i wzrosła w porównaniu do 2005 r. o 2,2 m², tj. o 3,8%. W omawianym okresie zwiększyła się również (o 1,5%) przeciętna liczba izb przypadająca na 1 mieszkanie. W 2012 r. wśród miast województwa mazowieckiego takich jak: Ciechanów, Ostrołęka, Płock, Radom, Siedlce i m.st. Warszawa największe mieszkania pod względem powierzchni znajdowały się w Ostrołęce (70,4 m²), a najmniejsze w m.st. Warszawie (58,6 m²). Mieszkania o największej liczbie izb skupione były w Ostrołęce (4,08 izb w 1 mieszkaniu), a o najmniejszej liczbie izb w m.st. Warszawie (3,20 izb w 1 mieszkaniu).

W latach 2005–2012 standard mieszkań w Radomiu pod względem wyposażenia w podstawowe instalacje techniczno-sanitarne (z wyjątkiem wyposażenia w gaz sieciowy) uległ poprawie. W 2012 r. w wodociąg wyposażonych było 98,6% mieszkań (97,8% w 2005 r.), w ustęp splukiwany 97,4% (94,5% w 2005 r.), w łazienkę 94,5% (90,8% w 2005 r.) i w centralne ogrzewanie 86,2% (84,0% w 2005 r.). Odnotowano natomiast zmniejszenie liczby mieszkań wyposażonych w gaz sieciowy o 1,0 p. proc.

Stopień nasycenia mieszkaniem, wyrażany liczbą mieszkań na 1000 ludności jest również jednym z mierników ogólnego standardu mieszkaniowego. W 2012 r. wskaźnik ten dla Radomia wynosił 370 i był wyższy od wskaźnika notowanego w 2005 r. o 31.

Budownictwo mieszkaniowe spełnia ważne funkcje społeczne i gospodarcze. Warunki mieszkaniowe są jednym z najważniejszych elementów określających poziom życia ludności. Budownictwo posiada kluczowy wpływ na ogólne wyniki i tempo rozwoju gospodarki.

W Radomiu w 2012 r. oddano do użytkowania ogółem 317 nowych budynków, tj. o 15,5% mniej niż w ciągu 2005 r. Kubatura oddanych do użytkowania nowych i rozbudowanych budynków wynosiła 821,6 tys. m³ w 2012 r. i prawie 2-krotnie większa w porównaniu z 2005 r.

W 2012 r. nowe budynki niemieszkalne stanowiły 22,7% wszystkich budynków oddanych do użytkowania. W stosunku do 2005 r. odnotowano wzrost kubatury i powierzchni użytkowej budynków niemieszkalnych oddanych do użytkowania przy jednoczesnym spadku (o 15,3%) liczby budynków niemieszkalnych oddanych do użytkowania. Przekazana do eksploatacji w 2012 r. powierzchnia użytkowa nowych budynków niemieszkalnych wynosiła 33,6 tys. m² i była większa o 26,2% w porównaniu z 2005 r. Kubatura nowych i rozbudowanych budynków niemieszkalnych wynosiła 592,7 tys. m³ w 2012 r. i była ponad 3-krotnie większa w porównaniu z 2005 r. W 2012 r. w powierzchni użytkowej nowych budynków niemieszkalnych przekazanych do eksploatacji największy udział stanowiła powierzchnia budynków zaliczanych do grup PKOB: „Budynki handlowo-usługowe” (60,5% powierzchni) oraz „Budynki biurowe” (6,3% powierzchni).

W ciągu 2012 r. w Radomiu oddano do użytkowania 245 nowych budynków mieszkalnych, tj. o 45 mniej niż w ciągu 2005 r. Budynki mieszkalne w budownictwie indywidualnym stanowiły 96,3% ogółu oddanych do użytkowania nowych budynków mieszkalnych i ich udział zmniejszył się o 1,3 p. proc. w stosunku do 2005 r. Kubatura oddanych do użytkowania nowych i rozbudowanych budynków mieszkalnych ogółem wynosiła 228,9 tys. m³ w 2012 r. i była mniejsza o 9,1% w porównaniu z 2005 r. W 2012 r. w budownictwie indywidualnym kubatura nowych i rozbudowanych budynków mieszkalnych oddanych do użytkowania wynosiła 160,9 tys. m³ i była mniejsza o 22,3% w porównaniu z 2005 r.

W latach 2005–2012 w Radomiu oddano do użytkowania łącznie 5,1 tys. mieszkań, tj. średnio 633 mieszkania rocznie. Najwięcej mieszkań – 1,2 tys. przekazano do użytkowania w 2010 r., najmniej – 374 w 2006 r. W 2012 r. oddano do użytkowania 462 mieszkania o łącznej powierzchni 48,3 tys. m². W porównaniu z 2005 r. liczba mieszkań oddanych do użytkowania zmniejszyła się o 161, a łączna powierzchnia użytkowa zmniejszyła się o 14,3%. W strukturze mieszkań oddanych do użytkowania w 2012 r. przeważały lokale mieszkalne oddane do eksploatacji w budownictwie indywidualnym – 51,3% (wzrost o 5,1 p. proc. w porównaniu z 2005 r.). W 2012 r. mieszkania oddane do użytkowania dysponowały łączną liczbą 2,0 tys. izb, tj. o 16,3% mniej niż w 2005 r. Przeciętna powierzchnia użytkowa 1 mieszkania oddanego do eksploatacji w 2012 r. wynosiła 104,5 m² i była wyższa od notowanej w 2005 r. o 14,1 m². Wskaźnik nasilenia budownictwa mieszkaniowego mierzony liczbą mieszkań oddanych do użytkowania na 1000 ludności w 2012 r. wynosił 2,10 i był niższy od notowanego w 2005 r. o 0,64 pkt.

W ciągu 2012 r. w Radomiu wydano łącznie 230 pozwoleń na budowę nowych budynków mieszkalnych, tj. o 14 więcej niż w ciągu 2005 r. Pozwoleniami objęto 241 budynków mieszkalnych z 563 mieszkaniami o łącznej powierzchni użytkowej 56,8 tys. m². W porównaniu z 2005 r. liczba budynków mieszkalnych objętych pozwoleniami zwiększyła się o 15, a liczba mieszkań o 268. Powierzchnia użytkowa mieszkań objętych pozwoleniami na budowę zwiększyła się prawie 2-krotnie w stosunku do 2005 r. W analizowanym okresie odnotowano natomiast zmniejszenie liczby wydanych pozwoleń na budowę budynków zbiorowego zakwaterowania i niemieszkalnych oraz obiektów inżynierii lądowej i wodnej. W ciągu 2012 r. wydano łącznie 87 (o 29 mniej niż w ciągu 2005 r.) pozwoleń na budowę nowych budynków zbiorowego zakwaterowania i niemieszkalnych oraz 116 (o 3 mniej niż w ciągu 2005 r.) pozwoleń na budowę nowych obiektów inżynierii lądowej i wodnej.

W latach 2005–2012 łącznie rozpoczęto budowę 5,3 tys. mieszkań. Najwięcej mieszkań, których budowę rozpoczęto (865) odnotowano w 2008 r., a najmniej (448) – w 2010 r.

W 2012 r. rozpoczęto budowę 737 mieszkań, w tym w ramach budownictwa indywidualnego – 184. W porównaniu z 2005 r. liczba mieszkań, których budowę rozpoczęto zwiększyła się o 181.

Jednym z instrumentów wspomagających uniknięcie powstania zaległości w opłatach mieszkaniowych wśród właścicieli lub najemców lokali mieszkalnych jest pokrywanie części opłat czynszowych z dodatków mieszkaniowych. Dodatek mieszkaniowy stanowi powszechne, okresowe świadczenie pieniężne, które zgodnie z ustawą z dnia 21 czerwca 2001 r. o dodatkach mieszkaniowych (Dz.U. z 2001 r. Nr 71, poz. 734, z późn. zm.) wypłacane jest przez gminy użytkownikom lokali. W Radomiu w latach 2005–2012 użytkownikom lokali mieszkaniowych wypłacono dodatki mieszkaniowe na łączną sumę 89011,6 tys. zł. Najwyższą kwotę wypłaconych dodatków mieszkaniowych (12499,9 tys. zł) odnotowano w 2006 r., a najniższą (10104,8 tys. zł) w 2009 r. W 2012 r. liczba właścicieli lub najemców lokali mieszkalnych, którym wypłacono dodatki mieszkaniowe wynosiła 51,0 tys. i była mniejsza w porównaniu z 2005 r. o 37,3 tys., tj. o 42,2%. W 2012 r. 40,0% beneficjentów dodatków mieszkaniowych stanowili użytkownicy mieszkań spółdzielczych (spadek o 11,7 p. proc. w porównaniu z 2005 r.). W latach 2005–2012 wysokość średniego dodatku mieszkaniowego zwiększyła się o 47,9% i w 2012 r. wynosiła około 207 zł. W 2012 r. dodatki mieszkaniowe były zróżnicowane w przeliczeniu na 1 mieszkanie według kategorii własności zasobów mieszkaniowych: najwyższe w zasobach Towarzystwa Budownictwa Społecznego – około 284 zł (około 176 zł w 2005 r.), a najniższe w zasobach wspólnot mieszkaniowych – około 186 zł (około 145 zł w 2005 r.).

TABL. 1 (41). **WODOCIĄGI I KANALIZACJA**
Stan w dniu 31 XII

WYSZCZEGÓLNIENIE	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Sieć rozdzielcza w km:								
wodociągowa.....	432,6	434,5	442,1	448,1	450,7	456,5	459,4	493,6
kanalizacyjna ^a	304,9	304,9	308,3	326,0	324,0	406,0	418,3	437,0
Przyłącza prowadzące do budynków mieszkalnych w szt.:								
wodociągowe.....	14896	15108	15400	15673	15905	16287	16486	16878
kanalizacyjne.....	8305	8467	8680	8922	9044	10248	10486	10967
Zużycie wody z wodociągów w gospodarstwach domowych (w ciągu roku):								
w dam ³	8859,7	8619,0	8256,4	8036,0	8217,3	8043,1	7843,3	7588,6
na 1 mieszkańca w m ³	39,0	38,1	36,6	35,8	36,7	36,2	35,5	34,5
na 1 korzystającego w m ³	41,2	40,2	38,7	37,8	38,7	38,2	37,4	36,3
Ścieki odprowadzone ^b siecią kanalizacyjną (w ciągu roku) w dam ³	12404	12177	11988	11349	11080	10938	10784	10379

a Łącznie z kolektorami. *b* Od 2010 r. dane nie są w pełni porównywalne z danymi za lata poprzednie z powodu zmiany metodologii badania ścieków komunalnych.

TABL. 2 (42). **SIEĆ GAZOWA ORAZ ODBIORCY I ZUŻYCIE GAZU Z SIECI W GOSPODARSTWACH DOMOWYCH**
Stan w dniu 31 XII

WYSZCZEGÓLNIENIE	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Sieć rozdzielcza w km ...	341,7	344,5	355,3	365,5	372,4	387,3	405,7	419,1
Przyłącza prowadzące do budynków mieszkalnych i niemieszkalnych w szt.....	11821	11988	12245	12461	12605	12980	13193	13736
Odbiorcy gazu z sieci ^a	65337	65337	64844	65010	64485	64606	64672	64746
Zużycie gazu z sieci ^b (w ciągu roku):								
w tys. m ³	32203,3	30286,7	28191,5	27433,3	28243,4	30946,1	29873,0	29305,9
na 1 mieszkańca w m ³	141,7	133,8	125,1	122,2	126,1	139,2	135,1	133,2
na 1 korzystającego w m ³	170,7	161,8	151,4	145,5	151,1	167,1	162,7	162,6

a W latach 2005–2007 bez odbiorców korzystających z gazomierzy zbiorczych, a od 2008 r. łącznie. *b* W jednostkach naturalnych, według których następuje rozliczenie z odbiorcami.

TABL. 3 (43). **ODBIORCY ORAZ ZUŻYCIE ENERGII ELEKTRYCZNEJ W GOSPODARSTWACH DOMOWYCH^a**

WYSZCZEGÓLNIENIE	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Odbiorcy (stan w dniu 31 XII)	82614	83039	83480	84070	84512	84821	85190	84867
Zużycie (w ciągu roku):								
w GWh	137,3	141,6	138,9	145,8	146,3	150,0	146,4	142,9
na 1 mieszkańca								
w kWh	604,0	625,4	616,7	649,4	653,5	674,6	662,3	649,3
na 1 odbiorcę ^b w kWh	1661,7	1704,9	1664,3	1734,3	1731,4	1767,9	1718,6	1683,6

^a Łącznie z gospodarstwami domowymi, których głównym źródłem utrzymania jest dochód z użytkowanego gospodarstwa indywidualnego w rolnictwie. ^b Do przeliczeń przyjęto liczbę odbiorców według stanu w dniu 31 XII.

TABL. 4 (44). **OGRZEWNICTWO**
Stan w dniu 31 XII

WYSZCZEGÓLNIENIE	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Sieć ciepła przesyłowa								
w km.....	103,5	105,2	113,3	119,5	116,9	118,3	121,1	123,0
Kotłownie.....	11	14	19	22	21	29	34	30
Sprzedż energii ciepłej								
(w ciągu roku) w TJ ...	1815,5	1773,5	1641,3	1638,2	1663,1	1799,4	1548,9	1435,3
w tym budynki mieszkalne.....	1494,0	1441,2	1331,9	1329,4	1361,3	1453,4	1306,3	1290,6
Kubatura budynków								
ogrzewanych centralnie w dam ³	14352,0	14775,0	14650,0	15276,0	19071,2	19694,9	19291,4	19513,4
w tym budynków mieszkalnych	10855,0	10877,0	10926,0	11033,2	11809,1	11893,5	14713,8	11585,8

TABL. 5 (45). **ODPADY KOMUNALNE ZMIESZANE, NIECZYSTOŚCI CIEKŁE I SKŁADOWISKA ODPADÓW KOMUNALNYCH**

WYSZCZEGÓLNIENIE	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Zebrane odpady komunalne zmieszane ^{ab} w tys. t	67,8	72,6	67,5	74,2	76,9	61,7	49,7	47,9
w tym z gospodarstw domowych	53,3	57,6	56,4	58,2	58,4	49,1	38,4	34,6
Nieczystości ciekłe wywiezione ^{ac} w dam ³	36,2	54,3	47,4	49,1	54,8	49,8	52,6	43,6
w tym z gospodarstw domowych.....	18,6	26,4	21,6	33,6	39,1	38,2	42,1	33,9
Czynne składowiska kontrolowane (stan w dniu 31 XII):								
liczba	1	1	1	1	1	1	1	1
powierzchnia w ha	12,2	12,2	12,2	12,2	12,2	12,2	12,2	12,2

^a Dane szacunkowe. ^b Dane nie obejmują odpadów komunalnych zebranych selektywnie. ^c Gromadzone przejściowo w zbiornikach bezodpływowych.

TABL. 6 (46). **TERENY ZIELENI OGÓLNODOSTĘPNEJ I OSIEDLOWEJ**
Stan w dniu 31 XII

WYSZCZEGÓLNIENIE	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
OGÓŁEM: w ha	475,6	475,6	450,1	450,1	514,3	514,3	467,8	467,2
w % powierzchni ogólnej								
miasta	4,3	4,3	4,0	4,0	4,6	4,6	4,2	4,2
na 1 mieszkańca w m ²	20,9	21,1	20,0	20,1	23,0	23,2	21,2	21,3
Tereny zielone miejskiej ogólnodostępnej:								
parki spacerowo- wypoczynkowe	68,9	68,9	68,9	68,9	68,9	68,9	68,9	68,3
zieleńce	180,4	180,4	180,4	180,4	180,4	180,4	180,4	180,4
Tereny zielone osiedlowej	226,3	226,3	200,8	200,8	265,0	265,0	218,5	218,5

TABL. 7 (47). **ZASOBY MIESZKANIOWE^a**
Stan w dniu 31 XII

WYSZCZEGÓLNIENIE	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Mieszkania	77008	77300	77939	78448	79005	80520	80931	81326
Izby	256800	258176	260735	263034	265411	271603	273480	275159
Powierzchnia użyt- kowa mieszkań w m ²	4470071	4502519	4561514	4616503	4672196	4806999	4851534	4892402
Przeciętna liczba izb w mieszkaniu	3,33	3,34	3,35	3,35	3,36	3,37	3,38	3,38
Przeciętna liczba osób:								
na 1 mieszkanie ..	2,95	2,92	2,89	2,86	2,83	2,75	2,73	2,70
na 1 izbę	0,88	0,87	0,86	0,85	0,84	0,82	0,81	0,80
Przeciętna po- wierzchnia użyt- kowa w m ² :								
1 mieszkania	58,0	58,2	58,5	58,8	59,1	59,7	59,9	60,2
na 1 osobę	19,7	19,9	20,3	20,6	20,9	21,7	22,0	22,3

^a Na podstawie bilansów zasobów mieszkaniowych.

TABL. 8 (48). **MIESZKANIA W ZASOBACH MIESZKANIOWYCH WYPOSAŻONE W INSTALACJE^a**
Stan w dniu 31 XII

WYSZCZEGÓLNIENIE	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
W LICZBACH BEZWZGLĘDNYCH								
Wodociąg	75285	75579	76283	76794	77352	79352	79763	80159
Ustęp spłukiwany	72775	73073	73769	74286	74852	78433	78850	79249
Łazienka	69891	70198	70904	71429	72008	76002	76420	76826
Gaz z sieci	63959	64123	65662	65906	66053	66499	66640	66743
Centralne ogrzewanie ...	64721	65036	65731	66258	66858	69297	69716	70128
W % OGÓLU MIESZKAŃ								
Wodociąg	97,8	97,8	97,9	97,9	97,9	98,5	98,6	98,6
Ustęp spłukiwany	94,5	94,5	94,6	94,7	94,7	97,4	97,4	97,4
Łazienka	90,8	90,8	91,0	91,1	91,1	94,4	94,4	94,5
Gaz z sieci	83,1	83,0	84,2	84,0	83,6	82,6	82,3	82,1
Centralne ogrzewanie ...	84,0	84,1	84,3	84,5	84,6	86,1	86,1	86,2

^a Na podstawie bilansów zasobów mieszkaniowych.

TABL. 9 (49). BUDYNKI ODDANE DO UŻYTKOWANIA

WYSZCZEGÓLNIENIE	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Budynki^a	375	331	405	397	343	350	318	317
w tym mieszkalne	290	215	320	327	250	279	263	245
W tym budynki indywidualne	346	277	356	357	275	301	292	288
w tym mieszkalne	283	207	307	319	239	258	259	236
Kubatura^b w m³	431085	427960	677996	681855	542436	749615	1028594	821610
w tym budynki mieszkalne	251707	213985	308418	292384	265860	374432	240962	228926
W tym budynki indywidualne	285361	229428	242880	257313	205281	217177	210043	610297
w tym budynki mieszkalne	207043	150537	211210	217039	167196	173111	182644	160916

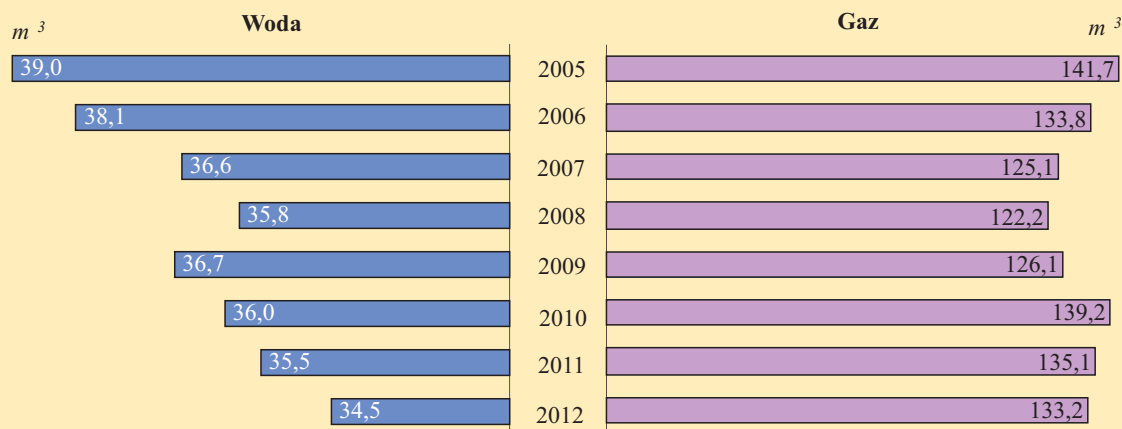
a Nowo wybudowane. b Budynków nowo wybudowanych i rozbudowanych (tylko w części dotyczącej rozbudowy).

TABL. 10 (50). MIESZKANIA ODDANE DO UŻYTKOWANIA

WYSZCZEGÓLNIENIE	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Mieszkania	623	374	757	577	631	1177	462	462
Spółdzielcze	17	86	42	60	—	—	74	—
Komunalne (gminne)	270	—	108	—	—	304	—	—
Przeznaczone na sprzedaż lub wynajem	48	67	281	191	387	613	114	225
Indywidualne	288	221	326	326	244	260	274	237
Izby	2366	1747	3114	2605	2719	4101	2131	1981
Spółdzielcze	53	304	209	240	—	—	260	—
Komunalne (gminne)	519	—	177	—	—	608	—	—
Przeznaczone na sprzedaż lub wynajem	148	217	904	551	1328	1992	314	677
Indywidualne	1646	1226	1824	1814	1391	1501	1557	1304
Powierzchnia użytkowa mieszkań w m² ..	56312	41566	72207	61519	64511	86632	50502	48268
Spółdzielcze	1656	6192	3124	4110	—	—	4492	—
Komunalne (gminne)	10231	—	3792	—	—	8472	—	—
Przeznaczone na sprzedaż lub wynajem	2973	3588	18545	11310	28445	38359	6141	13625
Indywidualne	41452	31786	46746	46099	36066	39801	39869	34643
Przeciętna powierzchnia użytkowa 1 mieszkania w m² ..	90,4	111,1	95,4	106,6	102,2	73,6	109,3	104,5
Spółdzielcze	97,4	72,0	74,4	68,5	—	—	60,7	—
Komunalne (gminne)	37,9	—	35,1	—	—	27,9	—	—
Przeznaczone na sprzedaż lub wynajem	61,9	53,6	66,0	59,2	73,5	62,6	53,9	60,6
Indywidualne	143,9	143,8	143,4	141,4	147,8	153,1	145,5	146,2
Mieszkania na 1000 ludności	2,74	1,65	3,36	2,57	2,82	5,30	2,09	2,10
Mieszkania na 1000 zawartych małżeństw ..	498	269	501	358	416	844	387	387

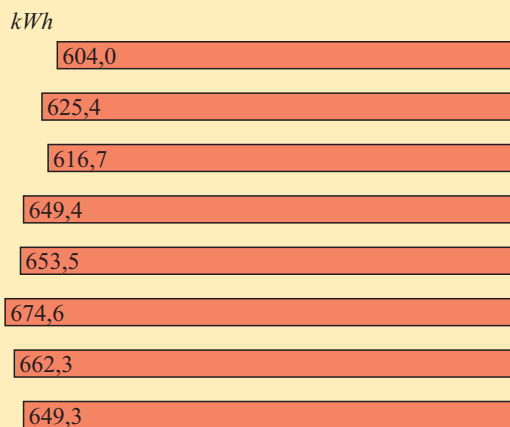

ZUŻYCIE WODY Z WODOCIĄGÓW I GAZU Z SIECI^a W GOSPODARSTWACH DOMOWYCH NA 1 MIESZKAŃCA

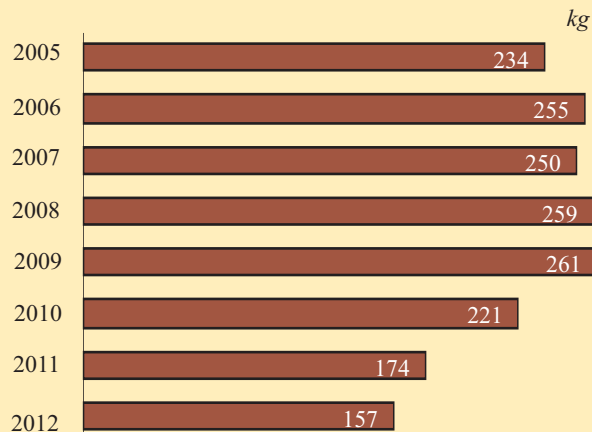

^a W jednostkach naturalnych, według których następuje rozliczenie z odbiorcami.

ZUŻYCIE ENERGII ELEKTRYCZNEJ W GOSPODARSTWACH DOMOWYCH NA 1 MIESZKAŃCA

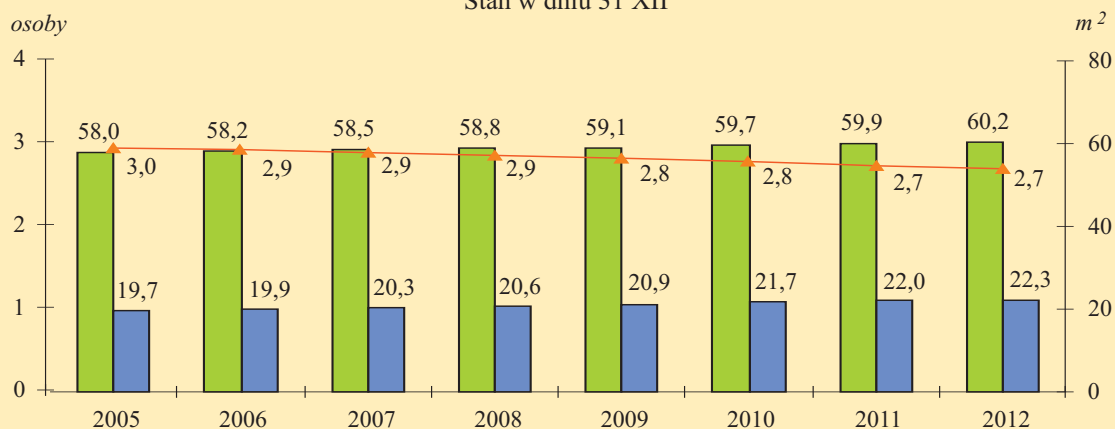

ZEBRANE ODPADY KOMUNALNE ZMIESZANE W GOSPODARSTWACH DOMOWYCH NA 1 MIESZKAŃCA

WARUNKI MIESZKANIOWE LUDNOŚCI

Stan w dniu 31 XII

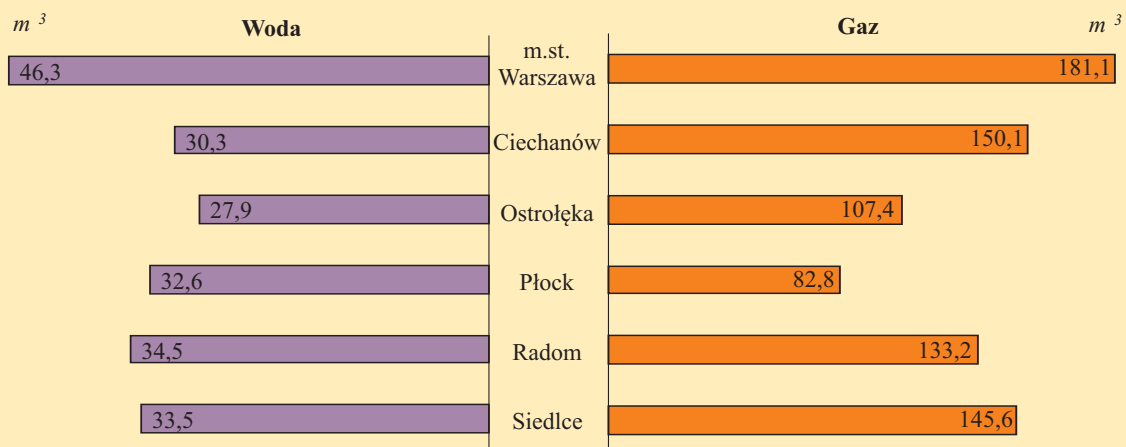

Przeciętna w zasobach mieszkaniowych:

- ▲ liczba osób na 1 mieszkanie
- powierzchnia użytkowa 1 mieszkania w m²
- powierzchnia użytkowa na 1 osobę w m²

WSKAŹNIKI DLA WYBRANYCH MIAST W 2012 R.

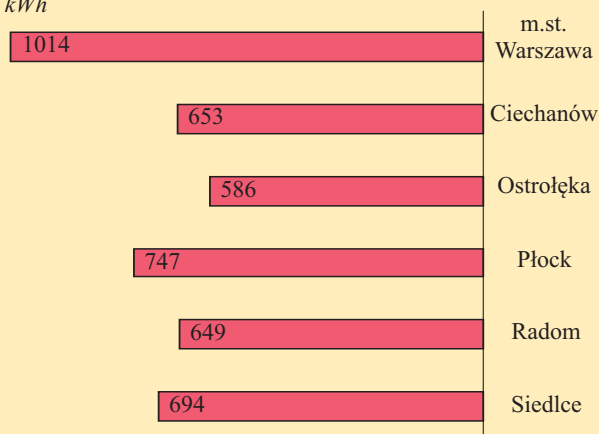
ZUŻYCIE WODY Z WODOCIĄGÓW I GAZU Z SIECI^a W GOSPODARSTWACH DOMOWYCH NA 1 MIESZKAŃCA

^a W jednostkach naturalnych, według których następuje rozliczenie z odbiorcami.

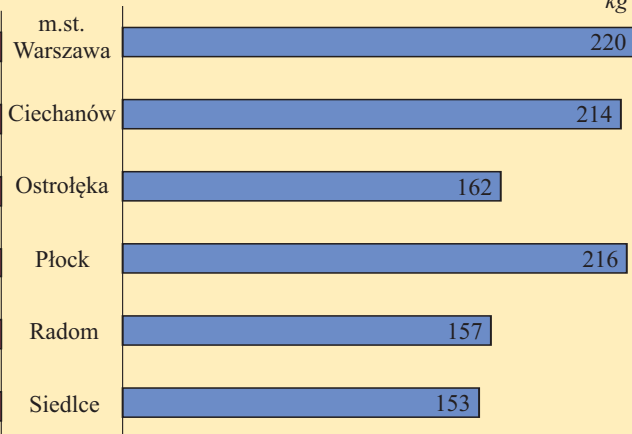
ZUŻYCIE ENERGII ELEKTRYCZNEJ W GOSPODARSTWACH DOMOWYCH NA 1 MIESZKAŃCA

kWh

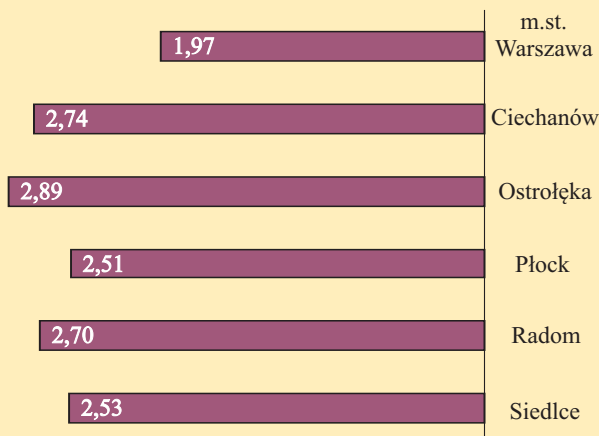
ZEBRANE ODPADY KOMUNALNE ZMIESZANE W GOSPODARSTWACH DOMOWYCH NA 1 MIESZKAŃCA

kg

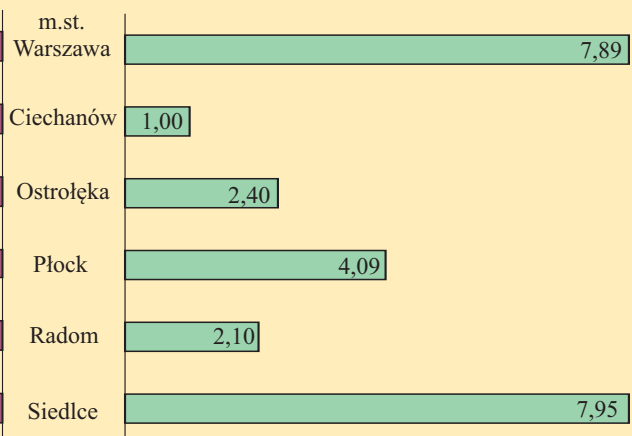

PRZECIĘTNA LICZBA OSÓB W ZASOBACH MIESZKANIOWYCH NA 1 MIESZKANIE

Stan w dniu 31 XII

MIESZKANIA ODDANE DO UŻYTKOWANIA NA 1000 LUDNOŚCI

VII. EDUKACJA I WYCHOWANIE

Uwagi ogólne

System edukacji w Polsce funkcjonuje zgodnie z ustawą z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (tekst jednolity: Dz. U. z 2004 r. Nr 256, poz. 2572, z późn. zm.) oraz ustawą z dnia 27 lipca 2005 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym (Dz. U. Nr 164, poz. 1365, z późn. zm.).

Wśród szkół objętych systemem oświaty funkcjonują:

- od roku szkolnego 1999/2000 6-letnie **szkoły podstawowe** oraz 3-letnie **gimnazja** (powstałe w miejsce 8-letnich szkół podstawowych), w których nauka jest obowiązkowa,
- od roku szkolnego 2002/03 **szkoły ponadgimnazjalne**, tj. 2–3-letnie zasadnicze szkoły zawodowe, 3-letnie licea ogólnokształcące i profilowane, 4-letnie technika oraz od roku szkolnego 2004/05 szkoły dla absolwentów zasadniczych szkół zawodowych (tj. 2-letnie uzupełniające licea ogólnokształcące i 3-letnie technika uzupełniające) i 3-letnie szkoły specjalne przysposabiające do pracy; do szkół ponadgimnazjalnych zalicza się również szkoły artystyczne dające uprawnienia zawodowe oraz szkoły policealne; ponadto szkoły ponadpodstawowe dla absolwentów 8-letniej szkoły podstawowej działające do zakończenia cyklu kształcenia, ujmowano odpowiednio w szkołach ponadgimnazjalnych (zasadniczych zawodowych, liceach ogólnokształcących i technikach).

W roku szkolnym 2012/2013, zgodnie z ustawą z dnia 19 sierpnia 2011 r. o zmianie ustawy o systemie oświaty oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 205, poz. 1206), zakończono nabór do klas pierwszych, a w latach następnych do kolejnych klas dotychczasowych liceów profilowanych (dla młodzieży oraz dla dorosłych), uzupełniających liceów ogólnokształcących (dla młodzieży oraz dla dorosłych), techników uzupełniających dla młodzieży, a także zasadniczych szkół zawodowych i techników dla dorosłych. Szkoły te będą likwidowane lub przekształcane w licea ogólnokształcące dla dorosłych.

Ponadto od 1 września 2004 r. wprowadzono obowiązek odbycia rocznego przygotowania przedszkolnego przez dzieci w wieku 6 lat w placówkach wychowania przedszkolnego, tj. w oddziałach przedszkolnych w szkołach podstawowych i przedszkolach (łącznie ze specjalnymi) oraz od roku szkolnego 2008/09 – w zespołach wychowania przedszkolnego i punktach przedszkolnych.

Zgodnie z ustawą z dnia 19 marca 2009 r. o zmianie ustawy o systemie oświaty oraz o zmianie niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 56, poz. 458, z późn. zm.), dzieci 6-letnie, na wniosek rodziców, mogą rozpocząć naukę w I klasie szkoły podstawowej, natomiast dzieci 5-letnie mające dotychczas prawo do rocznego przygotowania przedszkolnego, od 1 września 2011 r. mają obowiązek odbycia takiego przygotowania.

Prezentowane w dziale dane dotyczą m.in.: **wychowania przedszkolnego, szkół: dla dzieci i młodzieży, policealnych, wyższych oraz szkół dla dorosłych.**

Dane obejmują szkoły i placówki prowadzone przez jednostki administracji centralnej (rządowej), jednostki samorządu terytorialnego (gminy, powiaty i województwa) oraz inne osoby prawne i fizyczne.

Szkoły (z wyjątkiem szkół wyższych) i placówki mogą być publiczne, niepubliczne oraz niepubliczne o uprawnieniach szkół publicznych. Szkoła niepubliczna może uzyskać uprawnienia szkoły publicznej, jeżeli realizuje minimum programowe oraz stosuje zasady klasyfikowania i promowania uczniów ustalone przez Ministra Edukacji Narodowej, umożliwiające uzyskanie świadectw lub dyplomów państwowych. Jednostki administracji centralnej (rządowej) i jednostki samorządu terytorialnego mogą prowadzić tylko szkoły publiczne. Szkoły podstawowe i gimnazja mogą być tylko publiczne lub niepubliczne o uprawnieniach szkół publicznych.

Szkoły wyższe mogą być publiczne i niepubliczne; uczelnie niepubliczne tworzone są na podstawie zezwolenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego.

Szkoły specjalne organizowane są dla dzieci i młodzieży ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, w tym dla młodzieży niepełnosprawnej. Kształcenie może być realizowane w systemie szkolnym lub w formie indywidualnej. Kształcenie specjalne odbywa się w funkcjonujących samodzielnie szkołach specjalnych, w szkołach ogólnodostępnych (w których tworzone są oddziały specjalne lub klasy integracyjne i ogólnodostępne) oraz w specjalnych ośrodkach szkolno-wychowawczych.

Dane (z wyjątkiem szkół wyższych i dla dorosłych) **prezentuje się**, jeśli nie zaznaczono inaczej, łącznie **ze szkołami specjalnymi**.

Tablice zawierają **dane dotyczące typów szkół dla dzieci, młodzieży i dorosłych zlokalizowanych na terenie miasta**. Szczegółowe informacje o wszystkich typach szkół dla dzieci, młodzieży i dorosłych na poszczególnych poziomach kształcenia można znaleźć w uwagach ogólnych do *Rocznika Statystycznego RP 2012* oraz uwagach metodologicznych do publikacji pt. *Oświata i wychowanie w roku szkolnym 2012/2013* wydanych przez Główny Urząd Statystyczny.

Szkoły wyższe realizują kształcenie w formie studiów stacjonarnych i niestacjonarnych; w roku szkolnym 2005/06 dane dotyczyły studiów dziennych, wieczorowych, zaocznych i eksternistycznych.

Informacje dotyczące studentów i absolwentów wykazano według faktycznej lokalizacji uczelni/jednostki zamiejscowej (filii, zamiejscowej podstawowej jednostki organizacyjnej, zamiejscowego ośrodka dydaktycznego).

Placówki wychowania przedszkolnego są to placówki opiekuńczo-wychowawcze przeznaczone dla dzieci w wieku od lat 3 do rozpoczęcia przez nie nauki w szkole podstawowej, zapewniające dzieciom opiekę oraz mające na celu przygotowanie ich do nauki w szkole.

Do placówek wychowania przedszkolnego zaliczono przedszkola, oddziały przedszkolne w szkołach podstawowych, a od roku szkolnego 2008/09 również zespoły wychowania przedszkolnego i punkty przedszkolne.

Dane dotyczące:

- wychowania przedszkolnego oraz szkół (poza szkołami wyższymi) podano według stanu na początku roku szkolnego; dane o absolwentach – na koniec roku szkolnego,
- szkół wyższych – prezentuje się według stanu w dniu 30 XI; dane o absolwentach dotyczą liczby wydanych dyplomów ukończenia studiów wyższych w danym roku akademickim.

Współczynniki skolaryzacji:

- **brutto** – jest to relacja liczby osób uczących się (stan na początku roku szkolnego) na danym poziomie kształcenia (niezależnie od wieku) do liczby ludności (stan w dniu 31 XII) w grupie wieku określonej jako odpowiadająca temu poziomowi nauczania;
- **netto** – jest to relacja liczby osób uczących się (stan na początku roku szkolnego) na danym poziomie kształcenia (w danej grupie wieku) do liczby ludności (stan w dniu 31 XII) w grupie wieku określonej jako odpowiadająca temu poziomowi nauczania.

Prezentowane informacje (z wyjątkiem szkół wyższych) z lat 2005/06 i 2006/07 opracowano na podstawie badań pełnych realizowanych przez Główny Urząd Statystyczny, a począwszy od roku szkolnego 2007/08 (a w przypadku absolwentów – od roku szkolnego 2006/07) opracowano na podstawie systemu informacji oświatowej administrowanego przez Ministerstwo Edukacji Narodowej.

Wyniki badań - synteza

Reformę systemu edukacji zapoczątkowano w roku szkolnym 1999/2000. Przez kolejne lata szkolne konsekwentnie ją wdrażano. Transformacji uległy ośmioletnie szkoły podstawowe, powstały gimnazja oraz nowego typu szkoły ponadgimnazjalne. System oświaty i wychowania w Polsce obejmuje dzieci i młodzież w wieku od 3 do 21 lat. Nauka jest obowiązkowa od 6 do 18 roku życia, ale status instytucji obowiązkowej ma tylko szkoła podstawowa i gimnazjum. Zmniejszanie się liczby ludności, które rozpoczęło się w drugiej połowie lat dziewięćdziesiątych XX w. wyraźnie wpłynęło na spadek liczby szkół i liczby uczniów w szkołach dla dzieci i młodzieży.

Pierwszym etapem kształcenia w systemie oświaty jest wychowanie przedszkolne. Obejmuje ono dzieci w wieku 3–6 lat i jest realizowane w przedszkolach, oddziałach przedszkolnych w szkołach podstawowych oraz od roku szkolnego 2008/09 również w zespołach wychowania przedszkolnego i punktach przedszkolnych. W Radomiu stosunkowo dobrze rozwinięta była opieka nad dziećmi w wieku przedszkolnym. W roku szkolnym 2012/13 wychowaniem przedszkolnym objętych było 77,5% wszystkich dzieci w wieku 3–6 lat. Dla porównania, w roku szkolnym 2005/06 odsetek dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym w Radomiu wynosił 53,5%, a więc znacząco wzrósł w latach 2005–2012. W roku szkolnym 2012/13 w Radomiu funkcjonowały 73 placówki wychowania przedszkolnego, do których uczęszczało 7,2 tys. dzieci. W porównaniu z rokiem szkolnym 2005/06 funkcjonowało o 19 placówek więcej, a liczba uczęszczających do nich dzieci zwiększyła się o 59,0%. W ogólnej liczbie placówek wychowania przedszkolnego 49,3% stanowiły przedszkola (o 6,7 p. proc. więcej niż w roku szkolnym 2005/06). Do 36 przedszkoli, które dysponowały 4,5 tys. miejsc, uczęszczało 4,2 tys. dzieci, czyli 58,3% ogólnej liczby dzieci przebywających w placówkach wychowania przedszkolnego. W porównaniu z rokiem szkolnym 2005/06 w Radomiu przybyło 13 przedszkoli i 1,9 tys. miejsc. W roku szkolnym 2012/13 na 100 mieszkańców Radomia w wieku 3–6 lat przypadało średnio 50 miejsc w przedszkolach, podczas gdy w roku szkolnym 2005/06 przypadało średnio 31 miejsc. Poza przedszkolami funkcjonowało 30 oddziałów przedszkolnych w szkołach podstawowych, w których nauczaniem przedszkolnym objętych było 2,9 tys. dzieci. W porównaniu z rokiem szkolnym 2005/06 liczba oddziałów przedszkolnych zmniejszyła się o 1, ale równocześnie zwiększyła się liczba uczęszczających do nich dzieci – o 54,2%. Ta forma wychowania przedszkolnego zniknie zupełnie z chwilą objęcia powszechnym obowiązkiem szkolnym dzieci 6-letnich.

W roku szkolnym 2012/13 w Radomiu działało 35 szkół podstawowych dla dzieci, w których nauczaniem objętych było 12,1 tys. uczniów. W porównaniu z rokiem szkolnym 2005/06 zarówno zmniejszyła się liczba szkół podstawowych (o 1 placówkę), jak i liczba uczniów (o 21,0%). Odnotowany spadek liczby szkół podstawowych i uczniów spowodowany był głównie malejącą z roku na rok liczbą dzieci w wieku 7–12 lat (spadek o 18,6% w latach 2005–2012). Współczynnik skolaryzacji netto w szkołach podstawowych, określający liczbę uczących się dzieci w wieku 7–12 lat do liczby dzieci ogółem w wieku 7–12 lat wynosił w 2012 r. 98,8%, tj. o 4,6 p. proc. mniej niż w 2005 r. W latach 2005–2012 w Radomiu poprawie uległy warunki nauczania w szkołach podstawowych. W roku szkolnym 2012/13 na 1 pomieszczenie szkolne (bez szkół specjalnych) przypadało średnio 18 uczniów, a na 1 oddział 23 uczniów, podczas gdy w roku szkolnym 2005/06 na 1 pomieszczenie szkolne przypadało średnio 25 uczniów, a na 1 oddział 24 uczniów. Znaczną poprawę odnotowano również pod względem komputeryzacji szkół. W roku szkolnym 2012/13 100,0% szkół podstawowych (bez specjalnych) wyposażonych było w komputery przeznaczone do użytku uczniów z dostępem do Internetu (o 16,7 p. proc. więcej niż w roku szkolnym 2005/06). Na 1 komputer przeznaczony do użytku uczniów z dostępem do Internetu w roku szkolnym 2012/13 przypadało średnio prawie 17 uczniów, podczas gdy w roku szkolnym 2005/06 było to prawie 63 uczniów. Świadectwo ukończenia szkoły podstawowej w czerwcu 2012 r. otrzymało 2,0 tys. uczniów, tj. o 29,9% mniej niż w czerwcu 2006 r.

W Radomiu do 27 gimnazjów uczęszczało 6,8 tys. uczniów. W porównaniu z rokiem szkolnym 2005/06 przybyło 5 placówek, natomiast liczba uczniów zmalała o 30,6%. Za zmniejszenie liczby uczniów w gimnazjach w latach 2005–2012 odpowiada głównie spadek liczby dzieci w wieku 13–15 lat (o 30,1%). Współczynnik skolaryzacji netto w gimnazjach, określający liczbę uczących się osób w wieku 13–15 lat do liczby ludności ogółem w wieku 13–15 lat wynosił w 2012 r. 100,9%, tj. o 2,1 p. proc. mniej niż w 2005 r. Zmniejszenie liczby uczniów przy wzroście liczby szkół spowodowało poprawę warunków nauczania w gimnazjach. Na 1 pomieszczenie szkolne (bez szkół specjalnych) w roku szkolnym 2012/13 przypadało średnio 17 uczniów, a na 1 oddział przypadało średnio 26 uczniów, podczas gdy w roku szkolnym 2005/06 było to odpowiednio: 29 uczniów i 27 uczniów. Odnotowano również poprawę pod względem komputeryzacji szkół gimnazjalnych. W roku szkolnym 2012/13 90,5% gimnazjów (bez specjalnych) wyposażonych było w komputery przeznaczone do użytku uczniów z dostępem do Internetu, podczas gdy w roku szkolnym 2005/06 wyposażonych było 88,2% placówek. Na 1 komputer przeznaczony do użytku uczniów z dostępem do Internetu w roku szkolnym 2012/13 przypadało ponad 12 uczniów (31 w roku szkolnym 2005/06).

Liczba absolwentów szkół gimnazjalnych w czerwcu 2012 r. wynosiła 2,4 tys. uczniów, tj. o 26,9% mniej niż w czerwcu 2006 r.

Po ukończeniu gimnazjum radomska młodzież może kontynuować naukę w 53 szkołach ponadgimnazjalnych dla młodzieży (łącznie z ogólnokształcącymi szkołami artystycznymi dającymi uprawnienia zawodowe, bez szkół policealnych). Liczba szkół ponadgimnazjalnych dla młodzieży (w roku szkolnym 2005/06 funkcjonowały również szkoły ponadpodstawowe) zmniejszyła się o 9 placówek. Do szkół tego typu w roku szkolnym 2012/13 uczęszczało ogółem 13,5 tys. uczniów (o 16,3% mniej niż w roku szkolnym 2005/06), w tym 85,9% uczniów uczęszczało do szkół dających możliwość uzyskania świadectwa dojrzałości (o 4,0 p. proc. więcej niż w roku szkolnym 2005/06), a tym samym kontynuowania nauki w szkołach wyższych.

Systematycznie zmniejsza się zainteresowanie zasadniczymi szkołami zawodowymi, których głównym celem jest wykształcenie umiejętności przydatnych do pracy w określonym zawodzie. W roku szkolnym 2012/13 w 11 zasadniczych szkołach zawodowych kształciło się 1,8 tys. młodzieży (tj. 13,2% ogółu uczniów szkół ponadgimnazjalnych dla młodzieży – bez szkół policealnych). Przy spadku liczby zasadniczych szkół zawodowych (o 2 placówki), odnotowano również spadek liczby uczniów (o 36,9%) w porównaniu z rokiem szkolnym 2005/06. Na 1 szkołę (bez szkół specjalnych) w roku szkolnym 2012/13 przypadało średnio 186 uczniów, a na 1 oddział 26 uczniów, podczas gdy w roku szkolnym 2005/06 było to odpowiednio: 239 uczniów i 30 uczniów. Wzrosło zapotrzebowanie na kształcenie w specjalnych szkołach przysposabiających do pracy. W roku szkolnym 2012/13 do 4 tego typu szkół uczęszczało 126 uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi. W porównaniu z rokiem szkolnym 2005/06 liczba specjalnych szkół przysposabiających do pracy zwiększyła się o 1 placówkę, a liczba uczniów zwiększyła się o 34 osoby.

Wśród szkół ponadgimnazjalnych dla młodzieży w roku szkolnym 2012/13 największą liczbę uczniów skupiały licea ogólnokształcące (łącznie z uzupełniającymi, które od roku szkolnego 2012/13 ulegają stopniowej likwidacji). Do 18 tego typu szkół uczęszczało 5,8 tys. młodzieży (tj. 42,7% ogółu uczniów szkół ponadgimnazjalnych dla młodzieży – bez szkół policealnych). W porównaniu z rokiem szkolnym 2005/06 liczba liceów ogólnokształcących zwiększyła się o 3 placówki, natomiast liczba uczniów zmniejszyła się o 14,8%. W roku szkolnym 2012/13 na 1 placówkę (bez szkół specjalnych i uzupełniających liceów ogólnokształcących) przypadało 339 uczniów (452 uczniów w roku szkolnym 2005/06), a na 1 oddział prawie 29 uczniów (32 uczniów w roku szkolnym 2005/06).

W latach 2005–2012 zmniejszyło się zainteresowanie nauką w liceach profilowanych, które dają wykształcenie ogólne i jedynie orientację w zawodzie bez żadnych uprawnień do jego wykonywania. W roku szkolnym 2012/13 w tego typu szkołach kształciło się 114 uczniów, tj. ponad 12-krotnie mniej niż w roku szkolnym 2005/06. Od roku szkolnego 2012/13 licea profilowane ulegają stopniowej likwidacji.

W analizowanych latach odnotowano natomiast zwiększone zainteresowanie radomskiej młodzieży szkołami technicznymi. W roku szkolnym 2012/13 w 15 technikach (łącznie z uzupełniającymi stopniowo likwidowanymi od roku szkolnego 2012/13) uczyło się 5,4 tys. młodzieży (tj. 40,1% ogółu uczniów szkół ponadgimnazjalnych dla młodzieży – bez szkół policealnych). Liczba szkół tego typu zmniejszyła się o 4 placówki, natomiast liczba uczniów zwiększyła się o 17,2% w porównaniu z rokiem szkolnym 2005/06. Zmniejszyła się również średnia liczba uczniów (bez szkół specjalnych i techników uzupełniających) przypadających na 1 oddział z 29 uczniów w roku szkolnym 2005/06 do 28 uczniów w roku szkolnym 2012/13. Odnotowano natomiast wzrost średniej liczby uczniów przypadających na 1 placówkę z 319 uczniów w roku szkolnym 2005/06 do 527 uczniów w roku szkolnym 2012/13.

Odrębną grupę wśród szkół ponadgimnazjalnych dla młodzieży stanowiły ogólnokształcące szkoły artystyczne dające uprawnienia zawodowe. W roku szkolnym 2012/13 w Radomiu w 3 placówkach tego typu zawód zdobywało 296 uczniów (w tym 219 kobiet). W porównaniu z rokiem szkolnym 2005/06 liczba szkół artystycznych nie uległa zmianie, natomiast liczba uczniów zmniejszyła się o 101 osób (liczba kobiet zmniejszyła się o 65).

Kobiety częściej od mężczyzn wybierały licea ogólnokształcące niż szkoły techniczne. W liceach ogólnokształcących (łącznie z uzupełniającymi) kształciło się 55,1% wszystkich uczennic szkół ponadgimnazjalnych (bez szkół policealnych), w technikach (łącznie z uzupełniającymi) 32,5%, a w zasadniczych szkołach zawodowych – 6,8%.

W czerwcu 2012 r. w Radomiu szkoły ponadgimnazjalne dla młodzieży (bez szkół policealnych) opuściło łącznie 4,1 tys. absolwentów (o 14,1% mniej niż w czerwcu 2006 r.), w tym 50,4% stanowili absolwenci liceów ogólnokształcących (łącznie z uzupełniającymi), 30,3% – techników (łącznie z uzupełniającymi), 15,0% – zasadniczych szkół zawodowych, 2,5% – liceów profilowanych, 1,2% – ogólnokształcących szkół artystycznych dających uprawnienia zawodowe, a 0,6% – szkół specjalnych przysposabiających do pracy. Wśród absolwentów zasadniczych szkół zawodowych, specjalnych szkół przysposabiających do pracy oraz techników (łącznie z uzupełniającymi), dominowali mężczyźni, którzy stanowili odpowiednio: 65,8%, 58,3% oraz 60,2% ogółu absolwentów w tych szkołach. Natomiast więcej kobiet ukończyło licea profilowane, ogólnokształcące szkoły artystyczne dające uprawnienia

zawodowe i licea ogólnokształcące (łącznie z uzupełniającymi) i stanowiły odpowiednio: 88,2%, 70,8% i 64,9% ogółu absolwentów tego typu szkół.

W roku szkolnym 2012/13 liczba osób kształcących się w szkołach policealnych wzrosła o 53 osoby (tj. o 1,8%), natomiast liczba szkół tego typu zwiększyła się o 1 placówkę w porównaniu z rokiem szkolnym 2005/06. Podobnie jak w roku szkolnym 2005/06 wśród uczniów szkół policealnych przeważały kobiety, które w roku szkolnym 2012/13 stanowiły 74,3% ogólnej liczby uczniów tego typu szkół (wzrost o 4,7 p. proc.).

Szkoły dla dorosłych nastawione były głównie na kontynuację przerwanych cykli kształcenia i prowadziły edukację na wszystkich szczeblach (za wyjątkiem szkolnictwa podstawowego), jednak przeważały wśród nich szkoły ponadgimnazjalne. W roku szkolnym 2012/13 w Radomiu w szkołach dla dorosłych (bez szkół policealnych) kształciło się 3,3 tys. osób (o 3,3% więcej niż w roku szkolnym 2005/06). Największą popularnością cieszyły się licea ogólnokształcące, do których uczęszczało 2,2 tys. osób. oraz technika, w których kształciło się 952 uczniów. Wśród uczniów szkół dla dorosłych 41,6% stanowiły kobiety (o 1,0 p. proc. więcej niż w roku szkolnym 2005/06). W czerwcu 2012 r. szkoły dla dorosłych opuściło 828 absolwentów (o 16,2% mniej niż w czerwcu 2006 r.).

Nauka języków obcych jest coraz ważniejszym elementem edukacji w systemie kształcenia stwarzającym absolwentom szkół ponadgimnazjalnych i policealnych możliwości efektywnego funkcjonowania na rynku pracy. Od roku szkolnego 2009/10 obowiązkowa nauka języka obcego zaczęła się w I klasie szkoły podstawowej. Wśród nauczanych obowiązkowo języków obcych w szkołach dla dzieci i młodzieży ogółem, najpopularniejszym był język angielski i niemiecki. W roku szkolnym 2012/13 języka angielskiego uczyło się 31,5 tys. uczniów, a języka niemieckiego – 14,3 tys. uczniów. W szkołach dla dorosłych (bez kolegiów) również najpopularniejszym językiem obcym, nauczonym obowiązkowo, był język angielski, którego uczyło się 4,1 tys. osób.

Według danych Okręgowej Komisji Egzaminacyjnej w Warszawie, w kwietniu 2012 r. w Radomiu do sprawdzianu kompetencji szóstoklasistów przystąpiło 2,0 tys. absolwentów szkół podstawowych. Średnia punktowa uzyskana ze sprawdzianu, w skali od 0 do 40 punktów, wynosiła 23,40 pkt. Wśród miast województwa mazowieckiego, takich jak: m.st. Warszawa (27,34 pkt), Płock (24,76 pkt), Siedlce (23,79 pkt) i Ostrołęka (23,29 pkt) – Radom uplasował się na czwartym miejscu pod względem średniego wyniku sprawdzianu szóstoklasistów w 2012 r.

W związku z wprowadzeniem od roku szkolnego 2011/12 nowych zasad przeprowadzania egzaminu gimnazjalnego, w kwietniu 2012 r. uczniowie po raz pierwszy przystąpili do

pisania egzaminów w nowym kształcie. Egzamin sprawdza poziom opanowania przez uczniów wiadomości i umiejętności zapisanych w wymaganiach ogólnych i szczegółowych podstawy programowej kształcenia ogólnego z dnia 23 XII 2008 r. z zakresu przedmiotów nauczanych w trzecim etapie edukacyjnym i w etapach wcześniejszych. Egzamin gimnazjalny składa się z trzech części: humanistycznej, matematyczno-przyrodniczej, i części z języka obcego nowożytnego. W 2012 r. w Radomiu liczba uczniów przystępujących do egzaminu gimnazjalnego rozwiązujących zadania w arkuszu standardowym z zakresu historii i wiedzy o społeczeństwie, języka polskiego, przedmiotów przyrodniczych i matematyki wynosiła 2,4 tys. osób. Z części humanistycznej z zakresu języka polskiego uczniowie uzyskali przeciętnie 66,1% z 32 pkt możliwych do zdobycia, a z zakresu historii i wiedzy o społeczeństwie średnio 61,6% z 33 pkt możliwych do zdobycia. Z części matematyczno-przyrodniczej z zakresu matematyki uczniowie uzyskali średnio 48,6% z 30 pkt możliwych do zdobycia, a zakresu przedmiotów przyrodniczych – 50,6% z 26 pkt możliwych do zdobycia. Do egzaminu z zakresu języka obcego nowożytnego na poziomie podstawowym przystąpiło 2,2 tys. uczniów z języka angielskiego i 206 uczniów z języka niemieckiego. Z 40 pkt możliwych do zdobycia lepsze wyniki uzyskano z języka angielskiego (średnio 64,9% pkt) niż z języka niemieckiego (średnio 59,9% pkt).¹

W 2012 r. do egzaminu maturalnego przystąpiło w Radomiu 3,4 tys. uczniów (z wyłączeniem szkół specjalnych) ubiegających się o uzyskanie świadectwa dojrzałości. Zdawalność egzaminu maturalnego, czyli odsetek osób, które otrzymały świadectwo dojrzałości w ogólnej liczbie osób przystępujących do egzaminu, wynosiła 88,6%. W porównaniu z 2005 r. liczba uczniów ubiegających się o uzyskanie świadectwa dojrzałości zmniejszyła się o 7,4%, a zdawalność pogorszyła się o 0,1 p. proc.

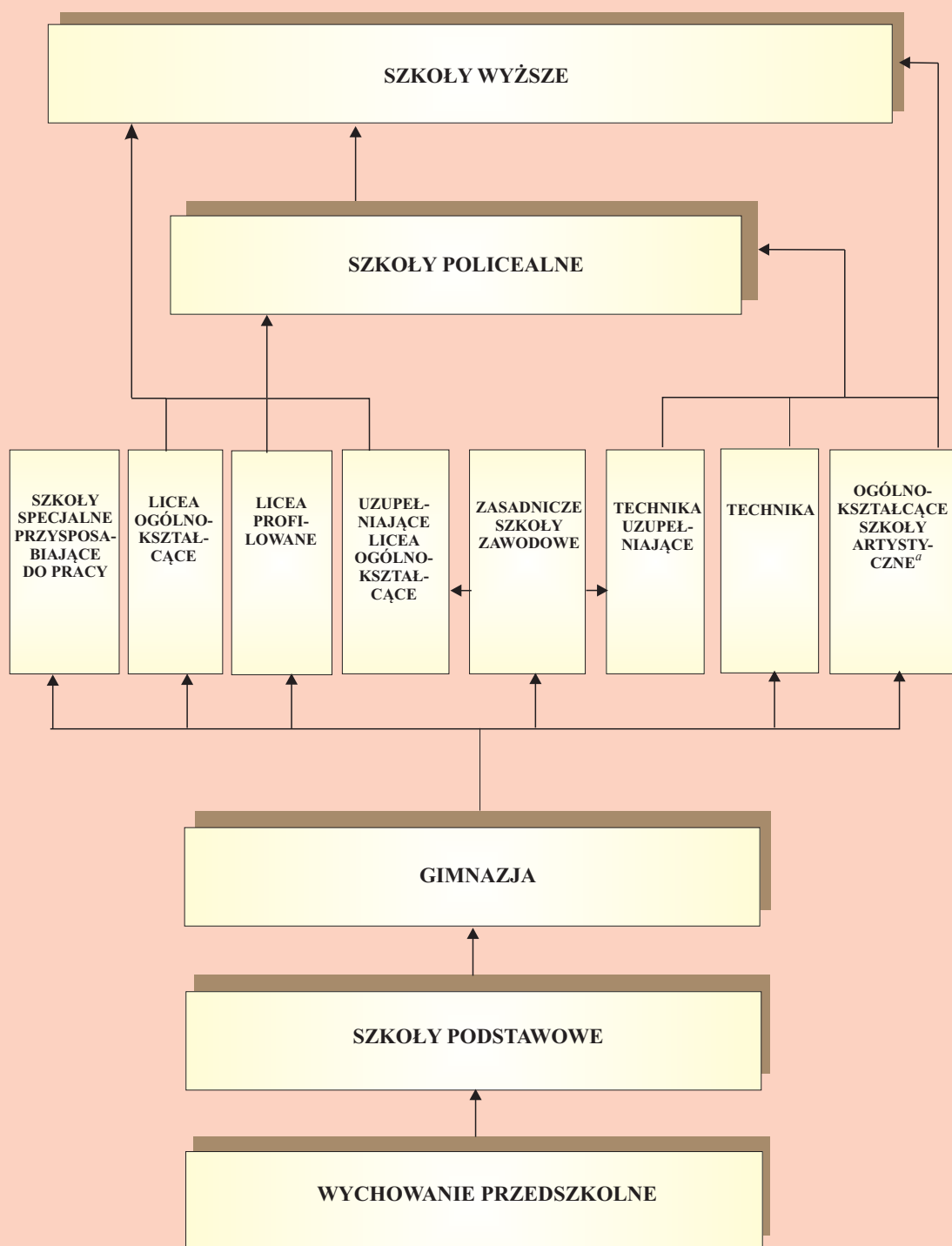
Absolwenci szkół ponadgimnazjalnych, którzy otrzymali świadectwo dojrzałości mogli kontynuować naukę w roku akademickim 2012/13 w 7 funkcjonujących w Radomiu wyższych uczelniach oraz w 1 filii i 1 jednostce zamiejscowej. W roku akademickim 2012/13 w szkołach wyższych wszystkich typów (łącznie ze studentami filii i zamiejscowych jednostek organizacyjnych mających faktyczną lokalizację w Radomiu) kształciło się 13,3 tys. studentów, tj. o 47,0% mniej niż w roku akademickim 2005/06. Wśród studentów przeważały kobiety, których odsetek stanowił 54,1% wszystkich studiujących w Radomiu (o 9,0 p. proc. więcej niż w roku akademickim 2005/06). Na studiach niestacjonarnych kształciło się 7,7 tys. studentów, tj. o 51,0% mniej niż w roku akademickim 2005/06. Z punktu widzenia gospodar-

---

¹ *Sprawozdanie z egzaminu gimnazjalnego przeprowadzonego w województwie mazowieckim*. Warszawa. 2012. Okręgowa Komisja Egzaminacyjna w Warszawie.

ki regionalnej oraz regionalnego rynku pracy istotne znaczenie ma struktura społeczności studenckiej według grup kierunków studiów. W roku akademickim 2012/13 na radomskich uczelniach najwięcej studentów kształciło się na kierunkach należących do grupy ekonomicznej i administracyjnej (18,2% liczby ogółem). W dalszej kolejności znaleźli się studenci kierunków inżynieryjno-technicznych (14,5%), pedagogicznych (12,3%), społecznych (11,5%) i medycznych (10,2%). Najmniej studentów kształciło się natomiast na kierunkach należących do grup: produkcja i przetwórstwo oraz dziennikarstwo i informacja (po 0,2% ogółu), matematyczno-statystyczne (0,7%), ochrona środowiska (1,4%), artystyczne (1,8%). Dyplom ukończenia uczelni wyższych w roku akademickim 2012/13 uzyskało 4,5 tys. absolwentów (tj. o 33,4% mniej niż w roku 2005/06), a studenci studiów stacjonarnych stanowili 34,4% ogółu absolwentów (o 4,1 p. proc. więcej niż w roku 2005/06). W roku akademickim 2012/13 wśród absolwentów uczelni wyższych w Radomiu największą grupę stanowiły osoby otrzymujące dyplom na kierunkach należących do grup: ekonomia i administracja (21,9%), pedagogiczne (13,8%), społeczne (13,4%) i medyczne (13,0%). Na cztery wymienione powyżej grupy kierunków przypadała większość absolwentów w Radomiu (62,1%). Najmniejszy udział wśród absolwentów ogółem miały natomiast osoby kończące naukę na kierunkach należących do takich grup kierunków jak: produkcja i przetwórstwo (0,2%), matematyczno-statystyczne oraz dziennikarstwo i informacja (po 0,5% liczby ogółem), a także architektura i budownictwo (1,0%). W roku akademickim 2012/13 liczba studentów w największym ośrodku akademickim w województwie mazowieckim (w m.st. Warszawie) ponad 20-krotnie przekraczała liczbę studentów w Radomiu, podczas gdy w roku akademickim 2005/06 relacja ta wynosiła 11. Świadczyć to może o tym, że kandydaci do szkół wyższych coraz częściej jako miejsce dalszej edukacji wybierają uczelnie w dużych miastach, oferujących bardziej zróżnicowaną ofertę edukacyjną, a po ukończonych studiach większe możliwości na znalezienie interesującej pracy.

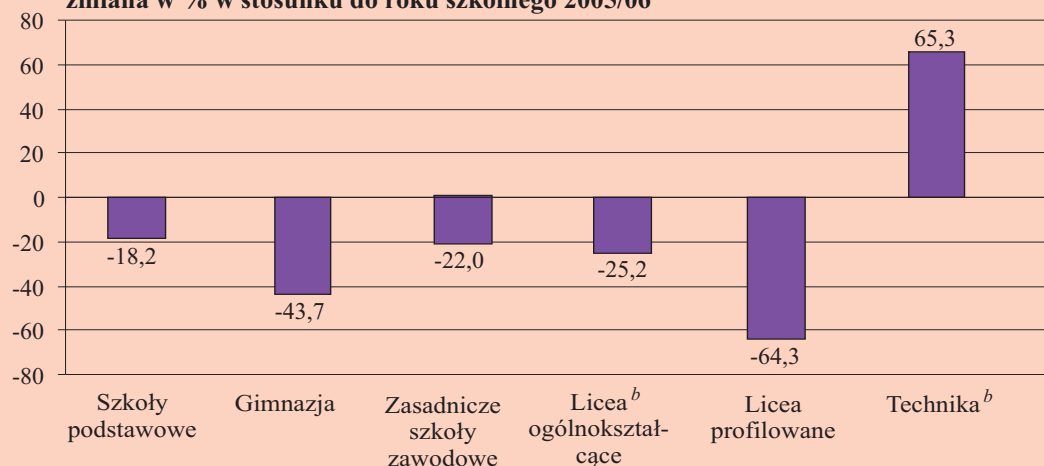
EDUKACJA WEDŁUG SZCZEBLI KSZTAŁCENIA

^a Dające uprawnienia zawodowe.

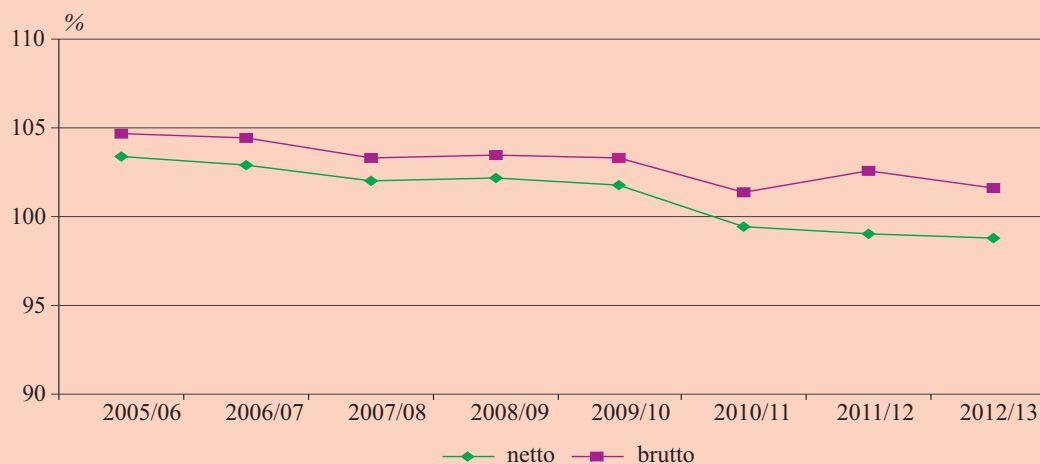
UCZNIOWIE NA 1 SZKOŁĘ^a (bez szkół specjalnych) W ROKU SZKOLNYM 2012/13

zmiana w % w stosunku do roku szkolnego 2005/06

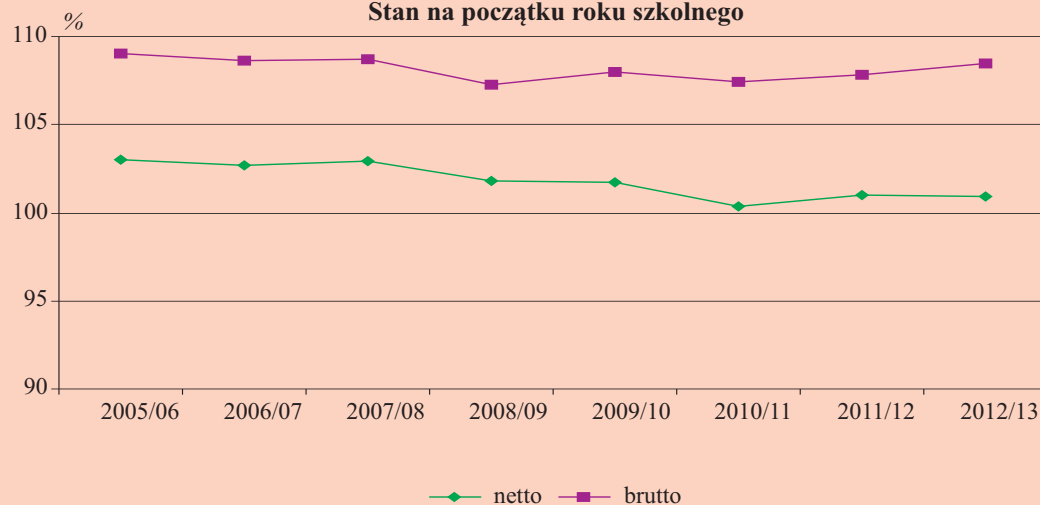

^a Dla dzieci i młodzieży. ^b Z wyłączeniem uzupełniających odpowiednio: liceów ogólnokształcących i techników.

WSPÓLCZYNNIK SKOLARYZACJI W SZKOŁACH PODSTAWOWYCH Stan na początku roku szkolnego

WSPÓLCZYNNIK SKOLARYZACJI W GIMNAZJACH Stan na początku roku szkolnego

TABL. 1 (51). SZKOŁY PODSTAWOWE^a ORAZ GIMNAZJA DLA DZIECI I MŁODZIEŻY

WYSZCZEGÓLNIENIE	2005/06	2006/07	2007/08	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13
SZKOŁY PODSTAWOWE								
Szkoły	36	36	36	36	36	36	36	35
Pomieszczenia szkolne..	653	642	736	738	725	772	753	745
Oddziały	655	628	613	596	573	570	569	559
Uczniowie	15365	14484	13833	13231	12739	12406	12283	12147
w tym kobiety	7475	7010	6659	6428	6157	6027	5977	5890
Absolwenci	2888	2702	2515	2418	2212	2205	2026	.
w tym kobiety	1443	1334	1187	1172	1067	1107	993	.
GIMNAZJA								
Szkoły	22	22	23	24	25	25	26	27
Pomieszczenia szkolne..	369	379	439	418	445	451	485	421
Oddziały	381	361	348	332	323	310	299	284
Uczniowie	9851	9423	8872	8383	7899	7425	7153	6839
w tym kobiety	4671	4552	4331	4064	3789	3507	3425	3277
Absolwenci	3220	3120	2895	2841	2628	2437	2353	.
w tym kobiety	1542	1520	1423	1423	1315	1173	1143	.

^a Bez dzieci w wieku 6 lat objętych edukacją w placówkach wychowania przedszkolnego.

TABL. 2 (52). ZASADNICZE SZKOŁY ZAWODOWE DLA MŁODZIEŻY ORAZ SZKOŁY SPECJALNE PRZYSPOSABIAJĄCE DO PRACY

WYSZCZEGÓLNIENIE	2005/06	2006/07	2007/08	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13
ZASADNICZE SZKOŁY ZAWODOWE								
Szkoły	13	13	13	13	13	13	11	11
Oddziały	108	104	104	102	97	89	79	74
Uczniowie	2827	2760	2660	2555	2411	2187	1907	1785
w tym kobiety	801	819	739	772	732	674	532	460
w tym klasa I	1192	1124	1087	1055	939	865	776	729
Absolwenci	832	792	821	792	832	754	611	.
w tym kobiety	238	278	259	245	253	245	209	.
SZKOŁY SPECJALNE PRZYSPOSABIAJĄCE DO PRACY								
Szkoły	3	3	3	4	4	4	4	4
Oddziały	13	18	18	24	23	19	21	22
Uczniowie	92	119	114	153	134	118	124	126
w tym kobiety	41	53	52	63	60	50	50	53
w tym klasa I	35	41	33	69	38	36	52	47
Absolwenci	x	34	37	42	27	35	24	.
w tym kobiety	x	17	20	13	15	17	10	.

TABL. 3 (53). LICEA OGÓLNOKSZTAŁCĄCE DLA MŁODZIEŻY

WYSZCZEGÓLNIENIE	2005/06	2006/07	2007/08	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13
LICEA OGÓLNOKSZTAŁCĄCE								
Szkoły	15	15	15	16	16	18	18	18
Oddziały	211	212	213	213	212	216	210	203
Uczniowie	6784	6727	6670	6544	6371	6318	6111	5784
w tym kobiety	4346	4242	4184	4157	4112	4070	3886	3709
w tym klasa I	2228	2311	2189	2092	2167	2175	1873	1855
Absolwenci	2245	2152	2122	2234	2085	1964	2056	.
w tym kobiety	1503	1388	1342	1414	1308	1292	1334	.
W tym uzupełniające licea ogólnokształcące								
Szkoły	-	-	-	-	-	1	1	1
Oddziały	-	-	-	-	-	2	4	2
Uczniowie	-	-	-	-	-	28	60	29
w tym kobiety	-	-	-	-	-	16	33	14
w tym klasa I	-	-	-	-	-	28	34	-
Absolwenci	-	-	-	-	-	x	25	.
w tym kobiety	-	-	-	-	-	x	17	.

TABL. 4 (54). LICEA PROFILOWANE DLA MŁODZIEŻY^a

WYSZCZEGÓLNIENIE	2005/06	2006/07	2007/08	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13
Szkoły	9	9	6	6	5	4	3	2
Oddziały	46	39	30	23	16	11	9	5
Uczniowie	1435	1206	872	634	429	305	244	114
w tym kobiety	758	647	522	402	316	242	214	102
w tym klasa I	436	380	227	166	129	68	80	-
Absolwenci	466	392	324	285	149	123	102	.
w tym kobiety	264	204	178	172	106	84	90	.

^a Brak szkół specjalnych.

TABL. 5 (55). TECHNIKA ORAZ SZKOŁY ARTYSTYCZNE DLA MŁODZIEŻY

WYSZCZEGÓLNIENIE	2005/06	2006/07	2007/08	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13
TECHNIKA								
Szkoły	19	17	16	19	19	18	17	15
Oddziały	166	162	171	188	199	211	209	201
Uczniowie	4630	4512	4739	4962	5279	5550	5513	5426
w tym kobiety	1764	1747	1831	1910	2075	2193	2203	2183
w tym klasa I	1371	1431	1583	1667	1711	1710	1596	1490
Absolwenci	1134	896	986	936	1009	1164	1237	.
w tym kobiety	412	354	409	359	408	457	492	.
W tym technika uzupełniająca								
Szkoły	5	6	5	8	8	7	6	5
Oddziały	9	14	13	18	19	21	17	10
Uczniowie	154	268	249	324	314	353	277	158
w tym kobiety	46	70	40	70	87	87	74	35
w tym klasa I	130	146	95	170	155	159	91	-
Absolwenci	x	22	82	78	61	69	86	.
w tym kobiety	x	4	34	17	19	3	33	.

TABL. 5 (55). **TECHNIKA ORAZ SZKOŁY ARTYSTYCZNE DLA MŁODZIEŻY (dok.)**

WYSZCZEGÓLNIENIE	2005/06	2006/07	2007/08	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13
SZKOŁY ARTYSTYCZNE								
Szkoły artystyczne dające uprawnienia zawodowe								
Szkoły	4	4	5	5	5	5	5	5
Oddziały	19	18	28	26	16	16	16	16
Uczniowie	470	427	390	368	379	366	377	366
w tym kobiety	324	288	266	256	259	257	258	259
w tym klasa I	102	84	78	93	94	88	89	78
Absolwenci	78	72	75	61	64	48	54	.
w tym kobiety	58	48	50	48	44	40	39	.
Ogólnokształcące szkoły artystyczne dające uprawnienia zawodowe								
Szkoły	3	3	3	3	3	3	3	3
Oddziały	19	18	18	17	16	16	16	16
Uczniowie	397	355	324	310	317	298	302	296
w tym kobiety	284	251	234	221	225	222	222	219
w tym klasa I	88	66	67	83	73	68	72	59
Absolwenci	71	61	69	51	56	43	48	.
w tym kobiety	54	43	47	42	38	35	34	.
Szkoły artystyczne dające uprawnienia zawodowe kształcące wyłącznie w zakresie przedmiotów artystycznych								
Szkoły	1	1	2	2	2	2	2	2
Oddziały	–	–	10	9	–	–	–	–
Uczniowie	73	72	66	58	62	68	75	70
w tym kobiety	40	37	32	35	34	35	36	40
w tym klasa I	14	18	11	10	21	20	17	19
Absolwenci	7	11	6	10	8	5	6	.
w tym kobiety	4	5	3	6	6	5	5	.

TABL. 6 (56). **SZKOŁY POLICEALNE DLA MŁODZIEŻY I DOROSŁYCH**

WYSZCZEGÓLNIENIE	2005/06	2006/07	2007/08	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13
Szkoły	24	33	32	32	28	28	26	25
Oddziały	124	135	157	183	157	134	145	131
Uczniowie	2993	3267	3213	3608	2887	2870	3158	3046
w tym kobiety	2083	2112	1958	1949	2108	2080	2341	2263
Absolwenci	983	754	1004	877	762	952	869	.
w tym kobiety	753	568	716	685	627	769	720	.

TABL. 7 (57). SZKOŁY DLA DOROSŁYCH

WYSZCZEGÓLNIENIE	2005/06	2006/07	2007/08	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13
GIMNAZJA								
Szkoły	1	1	1	–	1	1	1	1
Oddziały	2	2	1	–	2	2	1	3
Uczniowie	48	41	29	–	39	56	24	52
w tym kobiety	17	12	9	–	10	18	10	17
w tym klasa I	–	–	–	–	–	–	–	5
Absolwenci	15	12	10	–	9	18	–	.
w tym kobiety	5	3	5	–	2	5	–	.
ZASADNICZE SZKOŁY ZAWODOWE								
Szkoły	2	4	2	2	1	1	1	1
Oddziały	9	10	8	4	2	2	3	2
Uczniowie	207	228	154	67	29	18	73	39
w tym kobiety	73	80	64	22	9	7	50	28
w tym klasa I	133	149	83	16	16	11	49	–
Absolwenci	66	52	51	46	11	6	21	.
w tym kobiety	21	26	29	17	6	2	15	.
LICEA OGÓLNOKSZTAŁCĄCE^a								
Szkoły	16	17	16	16	16	18	18	18
Oddziały	65	68	80	86	80	81	86	78
Uczniowie	1846	1913	2292	2383	2279	2297	2303	2224
w tym kobiety	747	746	850	823	938	1001	968	961
w tym klasa I	756	1034	1380	1405	1334	1178	1182	606
Absolwenci	495	371	424	585	478	601	607	.
w tym kobiety	233	176	205	286	269	315	310	.
TECHNIKA^a								
Szkoły	11	11	10	10	10	9	9	9
Oddziały	38	33	37	37	38	38	38	39
Uczniowie	1061	844	907	918	887	900	927	952
w tym kobiety	446	282	386	353	344	334	341	353
w tym klasa I	510	482	455	496	410	436	454	–
Absolwenci	412	56	201	214	201	193	200	.
w tym kobiety	185	18	119	110	94	90	78	.

^a Łącznie z uzupełniającymi odpowiednio: liceami ogólnokształcącymi i technikami.

TABL. 8 (58). KOMPUTERY PRZEZNACZONE DO UŻYTKU UCZNIÓW W SZKOŁACH PODSTAWOWYCH I GIMNAZJACH (bez szkół specjalnych)

WYSZCZEGÓLNIENIE	2007/08	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13
SZKOŁY PODSTAWOWE						
Komputery	569	664	674	716	744	738
w tym z dostępem do Internetu	502	627	630	687	717	718
Pracownie komputerowe	42	42	45	47	46	44
Udział szkół wyposażonych w komputery z dostępem do Internetu w %	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

TABL. 8 (58). **KOMPUTERY PRZEZNACZONE DO UŻYTKU UCZNIÓW W SZKOŁACH PODSTAWOWYCH I GIMNAZJACH (dok.)**

WYSZCZEGÓLNIENIE	2007/08	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13
GIMNAZJA						
Komputery	429	459	466	485	533	925
w tym z dostępem do Internetu	419	457	464	483	533	538
Pracownie komputerowe	29	31	30	30	32	31
Udział szkół wyposażonych w komputery z dostępem do Internetu w %	88,9	94,7	95,0	95,0	90,5	90,5

TABL. 9 (59). **WYNIKI EGZAMINU MATURALNEGO**

WYSZCZEGÓLNIENIE	2006/07	2007/08	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12
ABSOLWENCI^a, KTÓRZY PRZYSTĄPILI DO EGZAMINU MATURALNEGO						
OGÓŁEM	3706	3748	3835	3557	3403	3433
Szkoły dla młodzieży (bez specjalnych)	3413	3400	3406	3186	3086	3208
Licea ogólnokształcące	2123	2090	2206	2057	1891	1952
Licea profilowane	377	306	275	147	113	85
Technika ^b	856	936	877	928	1039	1123
Ogólnokształcące szkoły artystyczne ^c	57	68	48	54	43	48
Szkoły dla dorosłych	293	348	429	371	317	225
Licea ogólnokształcące ^b	239	218	310	242	214	163
Technika ^b	54	130	119	129	103	62
ABSOLWENCI^a, KTÓRZY OTRZYMALI ŚWIADECTWO DOJRZAŁOŚCI						
OGÓŁEM	3286	3210	3336	3021	2904	3043
Szkoły dla młodzieży (bez specjalnych)	3126	3021	3124	2890	2785	2925
Licea ogólnokształcące	2092	2040	2158	2016	1841	1904
Licea profilowane	299	193	224	102	82	54
Technika ^b	681	723	695	718	821	919
Ogólnokształcące szkoły artystyczne ^c	54	65	47	54	41	48
Szkoły dla dorosłych	160	189	212	131	119	118
Licea ogólnokształcące ^b	134	144	168	102	83	85
Technika ^b	26	45	44	29	36	33

^a Z danego roku szkolnego, jak również z lat poprzednich. ^b Łącznie z uzupełniającymi odpowiednio: liceami ogólnokształcącymi i technikami. ^c Dające uprawnienia zawodowe.

TABL. 10 (60). SZKOLNICTWO WYŻSZE (według faktycznej lokalizacji)
Stan w dniu 30 XI

WYSZCZEGÓLNIENIE	2005/06	2006/07	2007/08	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13
PLACÓWKI								
OGÓŁEM	10	9	10	9	10	10	10	9
Szkoły wyższe.....	6	6	8	8	8	8	8	7
Filie i zamiejscowe podstawowe jednostki organizacyjne.....	4	3	2	1	2	2	2	2
STUDENCI^a								
OGÓŁEM	24993	21451	19410	16111	15765	15259	13840	13257
w tym kobiety	11263	9221	8599	7734	7897	8219	7231	7176
na studiach:								
Stacjonarnych	9273	8254	7245	6022	5470	5250	5452	5548
w tym kobiety	4601	4061	3732	3116	2906	2911	3044	3111
Niestacjonarnych	15720	13197	12165	10089	10295	10009	8388	7709
w tym kobiety	6662	5160	4867	4618	4991	5308	4187	4065
ABSOLWENCI^a								
OGÓŁEM	6787	5694	5080	4504	4475	4880	4144	4523
w tym kobiety	3802	2771	2683	2371	2380	2970	2452	2768
na studiach:								
Stacjonarnych	2058	1947	2001	1736	1749	1396	1452	1558
w tym kobiety	1158	1057	1141	972	960	854	919	945
Niestacjonarnych	4729	3747	3079	2768	2726	3484	2692	2965
w tym kobiety	2644	1714	1542	1399	1420	2116	1533	1823

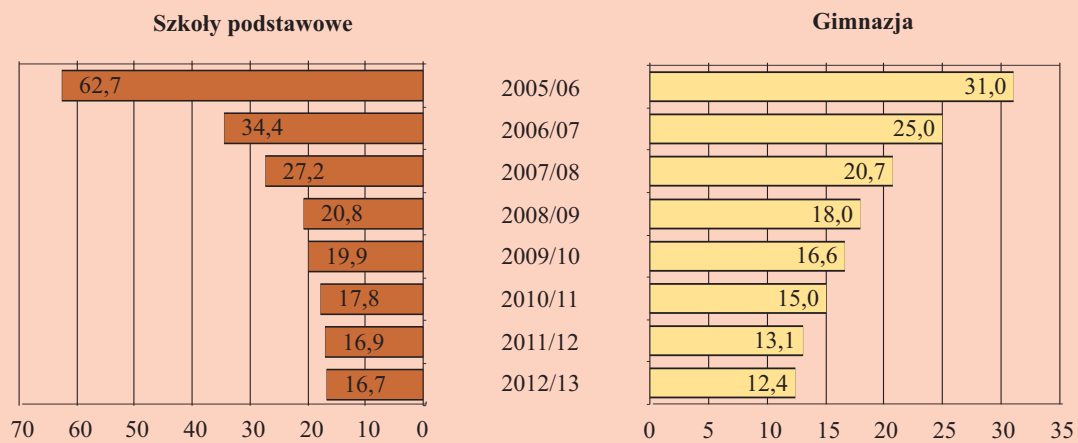
^a Łącznie z cudzoziemcami.

TABL. 11 (61). WYCHOWANIE PRZEDSZKOLNE

WYSZCZEGÓLNIENIE	2005/06	2006/07	2007/08	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13
Placówki	54	54	53	58	60	64	66	73
Przedszkola	23	23	23	26	28	30	31	36
Oddziały przedszkolne w szkołach	31	31	30	32	31	31	31	30
Punkty przedszkolne	x	x	x	–	1	3	4	7
Miejsca:								
Przedszkola	2605	2653	2540	3282	3818	4381	4260	4522
Punkty przedszkolne	x	x	x	–	25	75	99	173
Dzieci	4538	4608	4659	5178	5836	6477	7132	7214
Przedszkola	2683	2770	2755	3245	3782	4275	4060	4207
Oddziały przedszkolne w szkołach	1855	1838	1904	1933	2037	2142	2984	2861
Punkty przedszkolne	x	x	x	–	17	60	88	146
Dzieci w placówkach wychowania przed- szkolnego na 1000 dzieci w wieku:								
3–6 lat	317	332	559	615	685	739	782	775
3–5 lat	363	384	418	499	602	680	762	738
6 lat	183	187	994	980	955	934	848	892
Dzieci w przedszkolach na: 1000 dzieci w wieku:								
3–6 lat	317	332	337	387	444	487	444	451
3–5 lat	363	384	415	493	558	589	572	580
6 lat	183	187	96	53	72	152	30	36
1 przedszkole	117	120	120	125	135	143	131	117
100 miejsc	103	104	108	99	99	98	95	93

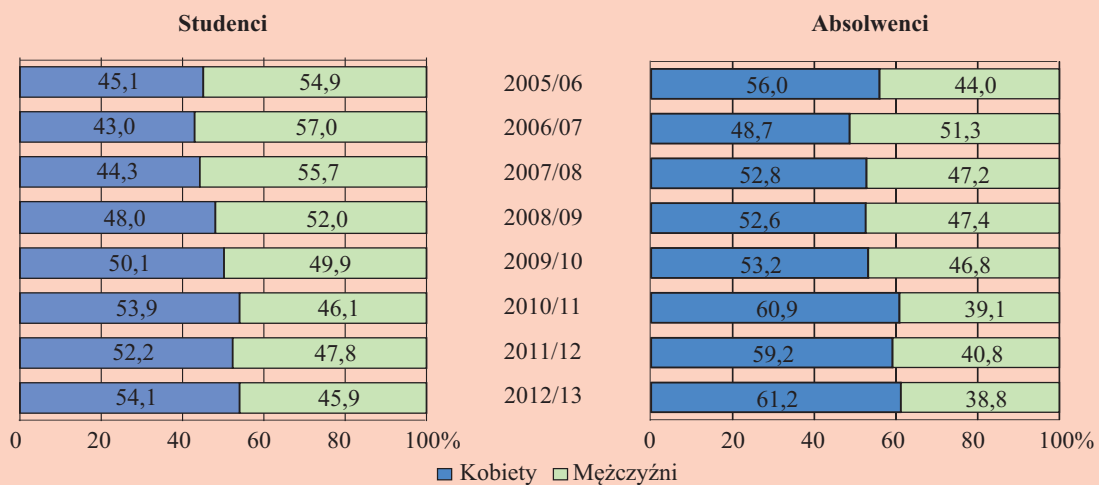
**UCZNIOWIE NA 1 KOMPUTER Z DOSTĘPEM DO INTERNETU
PRZEZNACZONY DO UŻYTKU UCZNIÓW (bez szkół specjalnych)**

Stan na początku roku szkolnego

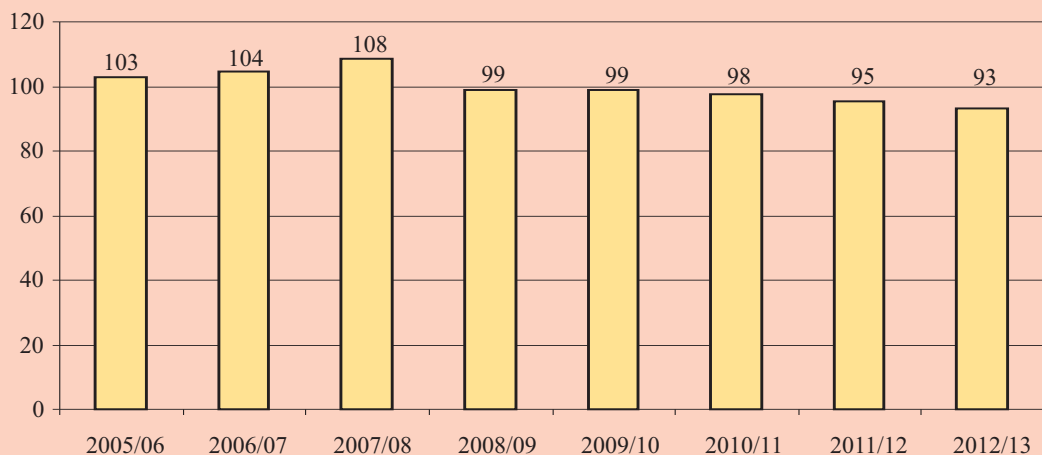

STRUKTURA STUDENTÓW I ABSOLWENTÓW SZKÓŁ WYŻSZYCH WEDŁUG PŁCI

Stan w dniu 30 XI

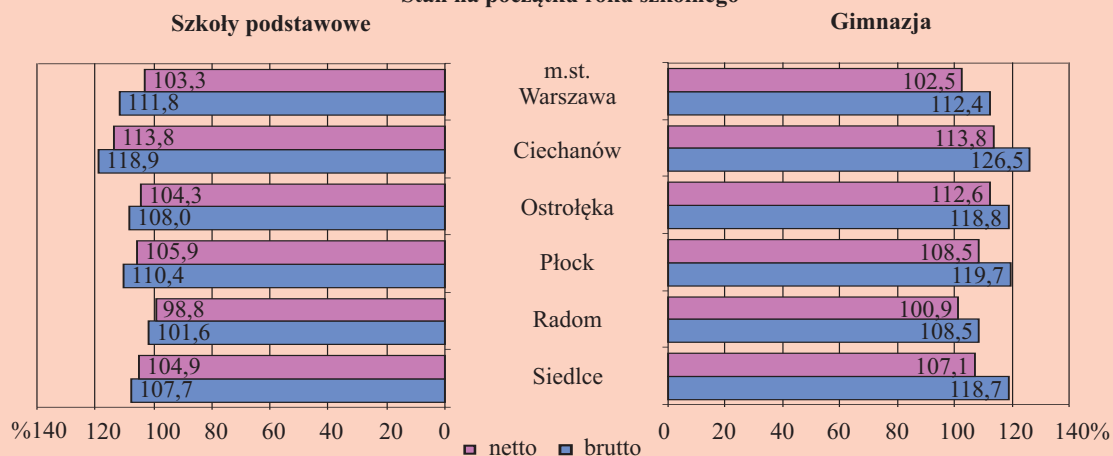
DZIECI W PRZEDSZKOLACH NA 100 MIEJSC

WSKAŹNIKI DLA WYBRANYCH MIAST W 2012 R.

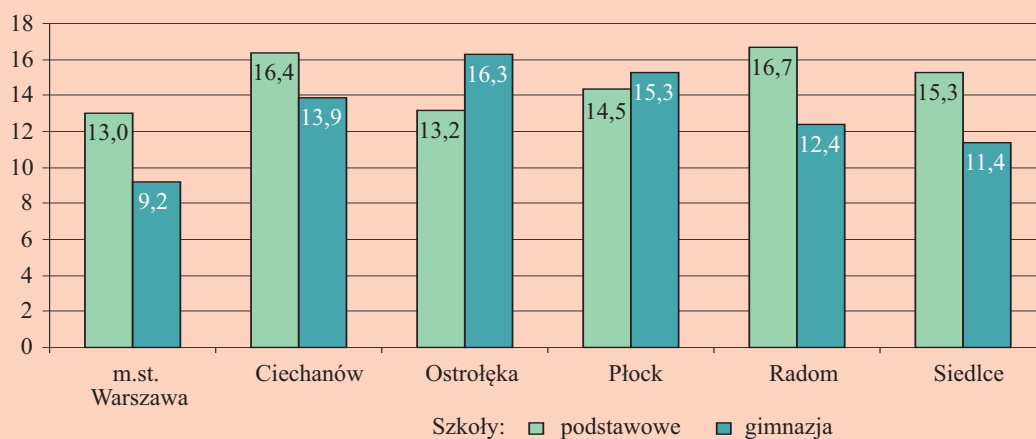
WSPÓLCZYNNIK SKOLARYZACJI

Stan na początku roku szkolnego

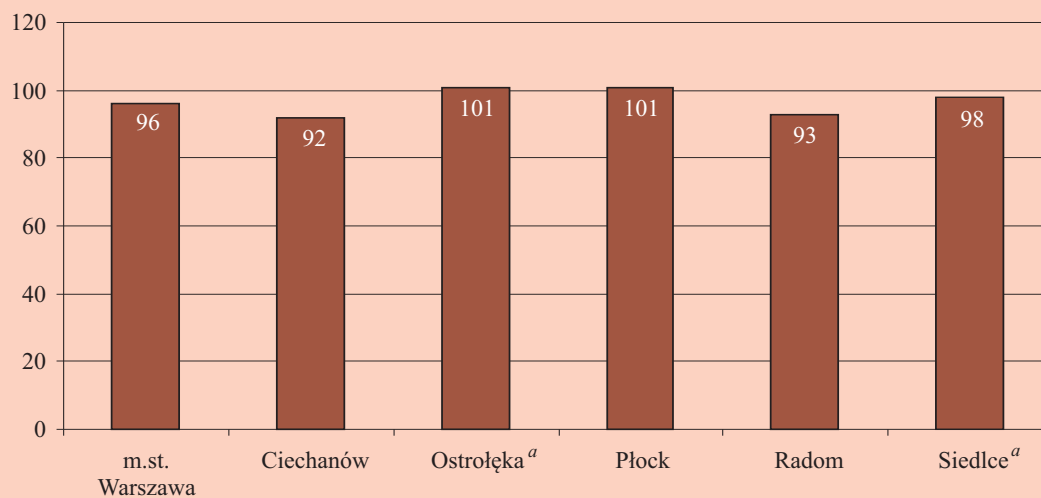

UCZNIOWIE NA 1 KOMPUTER Z DOSTĘPEM DO INTERNETU PRZEZNACZONY DO UŻYTKU UCZNIÓW (bez szkół specjalnych)

Stan na początku roku szkolnego

DZIECI W PRZEDSZKOLACH NA 100 MIEJSC

^a Brak przedszkoli specjalnych.

VIII. OCHRONA ZDROWIA I POMOC SPOŁECZNA

Uwagi ogólne

Dane prezentowane w tablicach obejmują informacje z obszaru ochrony zdrowia w publicznych i niepublicznych jednostkach opieki zdrowotnej z wyłączeniem jednostek resortu obrony narodowej, resortu spraw wewnętrznych (do 17 listopada 2011 r. – resort spraw wewnętrznych i administracji), a także ochrony zdrowia w zakładach karnych.

Podstawę prezentowanych danych o ochronie zdrowia stanowią:

- ustawa z dnia 30 sierpnia 1991 r. o **zakładach opieki zdrowotnej** (tekst jednolity: Dz. U. z 2007 r. Nr 14, poz. 89, z późn. zm.), na mocy której tworzone były publiczne i niepubliczne zakłady opieki zdrowotnej.
- ustawa z dnia 5 grudnia 1996 r. o zawodach lekarza i lekarza dentysty (tekst jednolity: Dz. U. z 2008 r. Nr 136, poz. 857, z późn. zm.), która regulowała zasady tworzenia prywatnych **praktyk lekarskich**: indywidualnych, indywidualnych specjalistycznych i grupowych. Istotą tej formy jest realizowanie przez prywatne podmioty świadczeń zdrowotnych, także w ramach środków publicznych, dla ogółu ludności.

Dane o **praktykach lekarskich** obejmują wyłącznie te podmioty, które świadczą usługi zdrowotne w ramach środków publicznych.

Dane o **zakładach ambulatoryjnej opieki zdrowotnej** obejmują przychodnie, ośrodki zdrowia i poradnie (samodzielne). Porad z zakresu ambulatoryjnej opieki zdrowotnej udzielają również praktyki lekarzy i lekarzy dentystów, realizujące świadczenia zdrowotne finansowane ze środków publicznych (umowy z NFZ). Porady z zakresu ambulatoryjnej opieki zdrowotnej nie obejmują porad lekarskich udzielonych w izbach przyjęć szpitali ogólnych.

Dane o ochronie zdrowia z 2012 r. nie są w pełni porównywalne z danymi za lata poprzednie. Po raz pierwszy obowiązuje zasada podawania ich łącznie z danymi o placówkach podległych resortom obrony narodowej i spraw wewnętrznych. Ustawa z dnia 15 kwietnia 2011 r. o działalności leczniczej (Dz. U. Nr 112, poz. 654, z późn. zm.), która zastąpiła ustawę o zakładach opieki zdrowotnej – określa m.in. zasady wykonywania działalności leczniczej oraz zasady funkcjonowania placówek leczniczych. Prezentowane dane dotyczą placówek (do 2011 r. – zakłady opieki zdrowotnej) wykonujących działalność leczniczą w zakresie ambulatoryjnej opieki zdrowotnej (przychodnie łącznie z ośrodkami zdrowia, poradniami, ambulatoriami i izbami chorych oraz zakładami badań diagnostycznych i medycznymi labora-

toriami diagnostycznymi). Na mocy wymienionej ustawy działalność lecznicza może być też wykonywana przez praktyki zawodowe (indywidualne lub grupowe) – lekarzy, lekarzy dentyistów oraz pielęgniarek lub położnych (do 2011 r. regulowane odrębnymi ustawami).

Działalność **aptek ogólnodostępnych** unormowana jest ustawą z dnia 6 września 2001 r. Prawo farmaceutyczne (tekst jednolity: Dz. U. z 2008 r. Nr 45, poz. 271, z późn. zm.). Dane o aptekach ogólnodostępnych nie obejmują aptek działających w strukturze i na potrzeby szpitali.

Zgodnie z ustawą z dnia 4 lutego 2011 r. o opiece nad dziećmi do lat 3 (Dz. U. Nr 45 poz. 235, z późn. zm.) opieka może być organizowana w formie **żłobka, klubu dziecięcego**, a także sprawowana przez dziennego opiekuna oraz nianię. Przed wejściem w życie ww. ustawy żłobki działały na podstawie ustawy z dnia 30 sierpnia 1991 r. o zakładach opieki zdrowotnej.

Dane o **domach i zakładach pomocy społecznej** dotyczą placówek, dla których organami prowadzącymi są: jednostki samorządu terytorialnego, stowarzyszenia, organizacje społeczne, kościoły i związki wyznaniowe, fundacje, osoby fizyczne i prawne. **Mieszkańcy domów i zakładów pomocy społecznej** to osoby wymagające całodobowej opieki z powodu wieku, choroby lub niepełnosprawności, niemogące samodzielnie funkcjonować w codziennym życiu, którym nie można zapewnić niezbędnej opieki i wsparcia w ich miejscu zamieszkania.

Dane o **świadczeniach pomocy społecznej** prezentuje się zgodnie z ustawą z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej, według której dokonano podziału na świadczenia pieniężne i niepieniężne.

Podstawę prawną prezentowanych danych dotyczących **placówek opiekuńczo-wychowawczych dla dzieci i młodzieży** stanowią:

- ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (tekst jednolity: Dz. U. z 2009 r. Nr 175, poz. 1362, z późn. zm.);
- ustawa z dnia 9 czerwca 2011 o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz. U. Nr 149, poz. 887, z późn. zm.).

Rodzinna piecza zastępcza jest sprawowana w przypadku niemożności zapewnienia dziecku opieki i wychowania przez rodziców. Zapewnia pracę z rodziną umożliwiającą powrót dziecka do rodziny lub gdy jest to niemożliwe – dążenie do przysposobienia dziecka, przygotowanie dziecka do samodzielnego i odpowiedzialnego życia, zaspokojenie potrzeb emocjonalnych dzieci ze szczególnym uwzględnieniem potrzeb bytowych, zdrowotnych, edukacyjnych i kulturalno-rekreacyjnych.

Instytucjonalna piecza zastępcza jest sprawowana m.in. w formie placówki opiekuńczo-wychowawczej, która jest prowadzona jako placówka typu:

- **interwencyjnego** – zapewnia doraźną opiekę nad dzieckiem w czasie trwania sytuacji kryzysowej, w szczególności placówka jest obowiązana przyjąć dziecko w przypadkach wymagających natychmiastowego zapewnienia mu opieki,
- **rodzinnego** – wychowuje dzieci w różnym wieku, w tym dorastające i usamodzielniające się; umożliwia wspólne wychowanie i opiekę licznemu rodzeństwu; współpracuje z koordynatorem rodzinnej pieczy zastępczej i asystentem rodziny,
- **socjalizacyjnego** – zapewnia dziecku całodobową opiekę i wychowanie oraz zaspokaja jego niezbędne potrzeby, w szczególności emocjonalne, rozwojowe, zdrowotne, bytowe, społeczne i religijne; realizuje przygotowany we współpracy z asystentem rodziny plan pomocy dziecku; umożliwia kontakt dziecka z rodzicami i innymi osobami bliskimi, podejmuje działania w celu powrotu dziecka do rodziny; zapewnia dziecku dostęp do kształcenia dostosowanego do jego wieku i możliwości rozwojowych; obejmuje dziecko działaniami terapeutycznymi, zapewnia korzystanie z przysługujących świadczeń zdrowotnych,
- **specjalistyczno-terapeutycznego** – sprawuje opiekę nad dzieckiem o indywidualnych potrzebach, w szczególności: legitymującym się orzeczeniem o niepełnosprawności albo orzeczeniem o umiarkowanym lub znacznym stopniu niepełnosprawności; wymagającym stosowania specjalnych metod wychowawczych i specjalistycznej terapii; wymagającym wyrównywania opóźnień rozwojowych i edukacyjnych. Placówka, zapewnia zajęcia wychowawcze, socjoterapeutyczne, korekcyjne, kompensacyjne, logopedyczne, terapeutyczne, rekompensujące braki w wychowaniu w rodzinie i przygotowujące do życia społecznego, a dzieciom niepełnosprawnym także odpowiednią rehabilitację i zajęcia rewalidacyjne.

Placówka wsparcia dziennego wspiera funkcje opiekuńcze i wychowawcze rodziny.

Może być prowadzona w formie:

- **opiekuńczej**, w tym kół zainteresowań, świetlic, klubów i ognisk wychowawczych, zapewnia dziecku opiekę i wychowanie, pomoc w nauce, organizację czasu wolnego, zabawę i zajęcia sportowe oraz rozwój zainteresowań,
- **specjalistycznej** – organizuje zajęcia socjoterapeutyczne, terapeutyczne, korekcyjne, kompensacyjne oraz logopedyczne; realizuje indywidualny program korekcyjny, program psychokorekcyjny lub psychoprofilaktyczny, w szczególności terapię pedagogiczną, psychologiczną i socjoterapię,
- **pracy podwórkowej** – realizowanej przez wychowawcę, polegającej na działaniach animacyjnych i socjoterapeutycznych,
- **w połączonych formach**, tj. łączących zadania placówek opiekuńczych, specjalistycznych i pracy podwórkowej.

Wyniki badań - synteza

W końcu 2012 r. sprzedażą leków i środków medycznych zajmowało się 76 aptek ogólnodostępnych, w tym 3 pełniące stałe dyżury nocne. W porównaniu z 2005 r. liczba aptek zwiększyła się o 14 placówek. W aptekach ogólnodostępnych w 2012 r. pracowało 170 magistrów farmacji (o 27 osób więcej niż w 2005 r.) oraz 160 techników farmaceutycznych (o 62 osoby więcej niż w 2005 r.). Na 1 aptekę w 2012 r. przypadało 2,9 tys. ludności, podczas gdy w 2005 r. było to 3,7 tys.

W 2011 r. ambulatoryjną opiekę zdrowotną mieszkańcom Radomia zapewniało 127 zakładów opieki zdrowotnej oraz 22 praktyki lekarskie świadczące usługi w ramach środków publicznych. W porównaniu z 2005 r. zwiększyła się liczba zakładów opieki zdrowotnej – o 62 placówki, zmniejszyła się natomiast liczba praktyk lekarskich – o 22. Na 1 zakład opieki zdrowotnej w 2011 r. przypadało 1,7 tys. ludności, podczas gdy w 2005 r. było to 3,5 tys. W 2011 r. w poradniach podstawowej opieki zdrowotnej udzielono łącznie 2003,7 tys. porad, z tego 1657,5 tys. porad lekarskich i 346,2 tys. porad stomatologicznych. Jeden mieszkaniec Radomia w 2011 r. skorzystał średnio z 9,1 porad udzielonych w ramach ambulatoryjnej opieki zdrowotnej, przy czym 7,5 udzielonych przez lekarzy i 1,6 – przez dentystów.

W 2011 r. w Radomiu funkcjonowały 2 szpitale ogólne. W placówkach tych do dyspozycji pacjentów przygotowanych było 1,4 tys. łóżek. Na 10 tys. mieszkańców miasta przypadało 65,0 łóżek, czyli 154 osoby na 1 łóżko.

Pomoc medyczną w nagłych przypadkach, według stanu w końcu 2012 r. świadczyło 12 zespołów ratownictwa medycznego: 6 podstawowych i 6 specjalistycznych. W ramach ratownictwa medycznego odnotowano 36,9 tys. wyjazdów na miejsce zdarzenia, z których 73,9% przypadało na wyjazdy do zdarzeń, które zaszły w domu. Zdarzenia w ruchu uliczno-drogowym spowodowały 2,9% wyjazdów, a w pracy poszkodowanego i w szkołach po 0,8%. Z ogólnej liczby osób, którym udzielono pomocy medycznej w nagłych przypadkach 47,3% stanowiły kobiety, 42,1% osoby w wieku powyżej 65 lat, a 5,6% dzieci i młodzież do 18 lat. W Radomiu na 1000 ludności udzielono świadczenia zdrowotnego na miejscu zdarzenia 168 osobom.

W 2011 r. w Radomiu na rzecz zakładów świadczących opiekę zdrowotną działalność prowadziło jedno regionalne Centrum Krwiodawstwa i Krwiolecznictwa. Do placówki tej w ciągu roku zgłosiło się 10,3 tys. krwiodawców. Łącznie pobrano 15,8 tys. jednostek krwi (1 jednostka równa się 450 ml) i 3,1 tys. jednostek osocza (1 jednostka odpowiada 200 ml). Dla celów klinicznych, diagnostycznych lub produkcyjnych pobrano 17,5 tys. donacji krwi

i osocza. W ciągu 2011 r. w szpitalach i innych placówkach medycznych przetoczono łącznie 14,6 tys. jednostek koncentratu krwinek czerwonych i osocza.¹

Żłobki są kolejną grupą placówek mających wpływ na warunki życia ludności i stopień zaspokojenia potrzeb. Ich zadania związane są z działaniami profilaktycznymi i opieką nad dziećmi do lat 3. W końcu 2012 r. w Radomiu funkcjonowały 3 żłobki (o 2 więcej niż w 2005 r.), w których liczba miejsc zwiększyła się z 75 w 2005 r. do 250 w 2012 r. Zwiększyła się również liczba dzieci przebywających w żłobkach w ciągu roku ze 144 w 2005 r. do 330 w 2012 r. Na każde 1000 dzieci w wieku do 3 lat do placówek tych uczęszczało w 2012 r. prawie 39 maluchów, podczas gdy w 2005 r. było ich 9.

Celem pomocy społecznej jest zaspokojenie niezbędnych potrzeb życiowych osób i rodzin oraz umożliwienie im bytowania w warunkach odpowiadających godności człowieka. Zgodnie z ustawą o pomocy społecznej, pomoc jest udzielana osobom i rodzinom z powodu: ubóstwa, sieroctwa, bezdomności, potrzeby ochrony macierzyństwa lub wielodzietności, bezrobocia, niepełnosprawności, długiej lub ciężkiej choroby, bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego, alkoholizmu i narkomanii, klęski żywiołowej lub ekologicznej.

Od stycznia 2012 r. opieka zastępcza nad dzieckiem (ustawowo – piecza zastępcza) dzieli się na rodzinną i instytucjonalną. Do tej pory występowały rodziny zastępcze i placówki opiekuńczo-wychowawcze. W 2012 r. rodzinną pieczę zastępczą sprawowały w Radomiu 143 rodziny zastępcze i 2 rodzinne domy dziecka, w których przebywało w końcu roku odpowiednio: 223 i 9 dzieci do 25 roku życia. W końcu grudnia 2012 r. w 14 funkcjonujących placówkach opiekuńczo-wychowawczych dla dzieci i młodzieży przebywało 119 wychowanków, tj. o 9,2% więcej niż w 2005 r. W 7 placówkach wsparcia dziennego dla dzieci i młodzieży przebywało w końcu 2012 r. 251 osób. W mieście funkcjonowały 3 placówki opieki nad dziećmi do 3 lat, w których przebywało w końcu 2012 r. 243 dzieci.

W 2012 r. w Radomiu funkcjonowało 8 domów i zakładów pomocy społecznej, było to o 3 więcej niż w 2005 r. Placówki te dysponowały w 2012 r. łącznie 681 miejscami, tj. o 56 więcej niż w 2005 r. W placówkach tych w 2012 r. przebywało 633 mieszkańców, tj. o 29,0% mniej niż w 2005 r. W ciągu 2012 r. do domów i zakładów pomocy społecznej przyjęto po raz pierwszy 135 osób.

Obok stacjonarnych form pomocy społecznej osobom spełniającym określone kryteria oferowana jest pomoc, która polega na udzielaniu świadczeń pieniężnych i niepieniężnych. W Radomiu w 2012 r. z pomocy społecznej skorzystało 8,4 tys. gospodarstw domowych. Be-

---

¹ *INFORMATOR. Opieka zdrowotna w liczbach na obszarze województwa mazowieckiego w 2011 roku.* Mazowiecki Urząd Wojewódzki w Warszawie. Warszawa 2013.

neficjentami środowiskowej pomocy społecznej było 17,8 tys. osób, co stanowiło 8,1% ludności Radomia. Najczęściej beneficjentami pomocy społecznej były osoby w wieku przedprodukcyjnym – 15,2% ogółu ludności w tym wieku. Osoby w wieku produkcyjnym korzystające ze środowiskowej pomocy społecznej stanowiły 8,1% ludności w tym wieku, a w wieku poprodukcyjnym 1,3%. Jedna rodzina mogła otrzymać pomoc z kilku przyczyn. Według danych Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Radomiu w 2012 r. najczęściej udzielano pomocy z powodu bezrobocia (72% ogółu korzystających), niepełnosprawności (32%), bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzeniu gospodarstwa domowego (14%) oraz długotrwałej choroby (13%).

Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Radomiu udziela również wsparcia dla rodzin z dziećmi wypłacając świadczenia rodzinne. Świadczeniami rodzinnymi są: zasiłek rodzinny oraz dodatki do zasiłku, jednorazowa zapomoga z tytułu urodzenia dziecka, świadczenia opiekuńcze (zasiłek pielęgnacyjny i świadczenia pielęgnacyjne). W 2012 r. w Radomiu zasiłki rodzinne na dzieci otrzymywało 7,7 tys. rodzin. Łącznie był on wypłacony dla 13,9 tys. dzieci, w tym dla 12,6 tys. dzieci w wieku do 17 lat. Dzieci w wieku do 17 lat na które rodziny otrzymywały zasiłek rodzinny stanowiły 90,6% ogółu dzieci z przyznanym zasiłkiem i 32,4% ogółu dzieci w tym wieku. W 2012 r. kwota wypłaconych świadczeń rodzinnych ogółem wynosiła 41626 tys. zł. Złożyły się na nią w największej mierze zasiłki rodzinne wraz z dodatkami, których wypłacono na łączną kwotę 22908 tys. zł, tj. 55,0% ogólnej kwoty. Na zasiłki pielęgnacyjne przeznaczono 8625 tys. zł. Zasiłek ten przysługuje niepełnosprawnemu dziecku, osobie niepełnosprawnej w wieku powyżej 16 lat, jeżeli legitymuje się orzeczeniem o znacznym stopniu niepełnosprawności, lub stopniu umiarkowanym, a niepełnosprawność powstała w wieku do ukończenia 21 lat, a także osobie, która ukończyła 75 lat, niezależnie od kryterium dochodowego.

TABL. 1 (62). **AMBULATORYJNA OPIEKA ZDROWOTNA**
Stan w dniu 31 XII

WYSZCZEGÓLNIENIE	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012 ^a
Zakłady opieki zdrowotnej	65	80	88	97	105	110	127	x
Przychodnie.....	x	x	x	x	x	x	x	128
Praktyki lekarskie ^b ...	44	32	26	31	26	25	22	22
Porady udzielone ^c	1771296	1725712	1782284	1932048	1916172	1974410	2003719	2140244
lekarskie	1480224	1449217	1506828	1613700	1603341	1629453	1657523	1817245
stomatologiczne....	291072	276495	275456	318348	312831	344957	346196	322999

^a Patrz uwagi ogólne dotyczące roku 2012 na str. 115. ^b Dane obejmują podmioty, które podpisały kontrakty z Narodowym Funduszem Zdrowia lub z zakładami opieki zdrowotnej; do 2008 r. łącznie z praktykami lekarskimi przeprowadzającymi badania profilaktyczne w zakresie służby medycyny pracy. ^c W ciągu roku; łącznie z poradami opłacanymi przez pacjentów (środki niepubliczne); bez porad udzielonych w izbach przyjęć szpitali ogólnych.

TABL. 2 (63). **APTEKI OGÓLNODOSTĘPNE**
Stan w dniu 31 XII

WYSZCZEGÓLNIENIE	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Apteki	62	64	61	67	72	74	73	76
w tym pełniące dyżury nocne stałe	2	2	2	3	2	2	2	3
Pracujący w aptekach ...	.	331	321	342	387	432	403	402
w tym:								
magistrowie farmacji	143	134	129	144	156	161	162	170
w tym kobiety	.	116	112	127	131	138	142	145
technicy farmaceutyczni	98	110	112	128	149	177	168	160
w tym kobiety	.	106	105	124	142	173	165	157

TABL. 3 (64). **ŻŁOBKI**
Stan w dniu 31 XII

WYSZCZEGÓLNIENIE	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Żłobki	1	1	1	1	1	2	2	3
w tym publiczne	1	1	1	1	1	1	1	1
Miejsca w żłobkach	75	75	75	75	90	210	220	250
w tym w publicznych	75	75	75	75	90	90	100	100
Dzieci w żłobkach.....	58	77	95	88	90	190	194	243
w tym w publicznych	58	77	95	88	90	90	94	100
Dzieci przebywające w żłobkach (w ciągu roku).....	144	123	155	169	140	306	250	330
w tym w publicznych	144	123	155	169	140	154	150	160

TABL. 4 (65). POMOC SPOŁECZNA STACJONARNA
Stan w dniu 31 XII

WYSZCZEGÓLNIENIE	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Domy i zakłady (bez filii)	5	5	6	7	7	7	8	8
Miejsca ^a	625	626	664	671	618	651	654	681
Mieszkańcy ^a	891	611	608	630	608	619	580	633
w tym po raz pierwszy umieszczeni w ciągu roku	.	.	.	.	134	111	132	135
Osoby oczekujące na umieszczenie	.	157	147	146	128	86	76	33

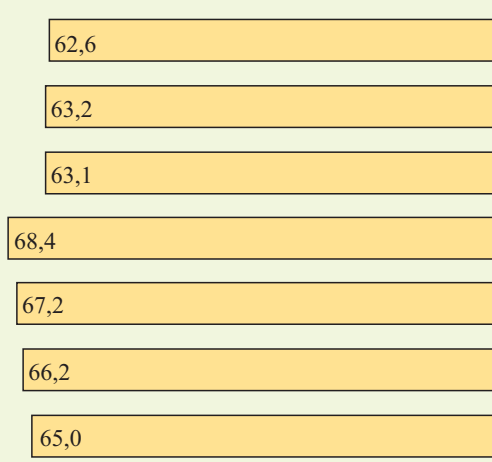
^a Łącznie z filiami.

TABL. 5 (66). INSTYTUCJONALNA PIECZA ZASTĘPCZA ORAZ PLACÓWKI WSPARCIA
DZIENNEGO
Stan w dniu 31 XII

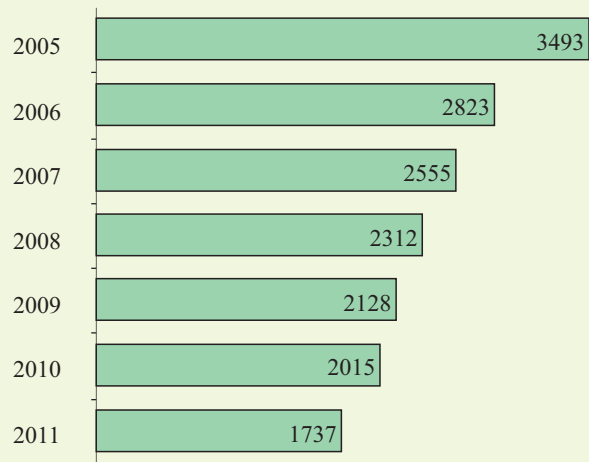
WYSZCZEGÓLNIENIE	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
PLACÓWKI								
Placówki opiekuńczo-wychowawcze	5	5	7	11	14	14	14	14
Rodzinne	3	3	5	10	13	13	13	13
Socjalizacyjne	1	1	1	—	—	—	—	—
Inne ^a	1	1	1	1	1	1	1	1
Placówki wsparcia dziennego	.	17	21	19	19	18	18	7
Opiekuńcze	.	17	21	17	19	17	18	7
Specjalistyczne	.	—	—	2	—	1	—	—
MIEJSCA								
Placówki opiekuńczo-wychowawcze	103	103	119	118	145	145	119	120
Rodzinne	21	21	37	63	76	76	75	76
Socjalizacyjne	27	27	27	—	—	—	—	—
Inne ^a	55	55	55	55	69	69	44	44
Placówki wsparcia dziennego	.	485	635	583	547	520	482	250
Opiekuńcze	.	485	635	506	547	460	482	250
Specjalistyczne	.	—	—	77	—	60	—	—
WYCHOWANKOWIE								
Placówki opiekuńczo-wychowawcze	109	112	115	129	131	110	122	119
Rodzinne	21	21	35	57	68	65	70	71
Socjalizacyjne	25	26	27	—	—	—	—	—
Inne ^a	63	65	53	72	63	45	52	48
Placówki wsparcia dziennego	.	482	535	492	508	476	457	251
Opiekuńcze	.	482	535	415	508	418	457	251
Specjalistyczne	.	—	—	77	—	58	—	—

^a Łączące zadania placówek interwencyjnych, socjalizacyjnych i specjalistyczno-terapeutycznych; do 2011 r. – placówki wielofunkcyjne.

ŁÓŻKA W SZPITALACH OGÓLNYCH^a
NA 10 TYS. LUDNOŚCI
 Stan w dniu 31 XII

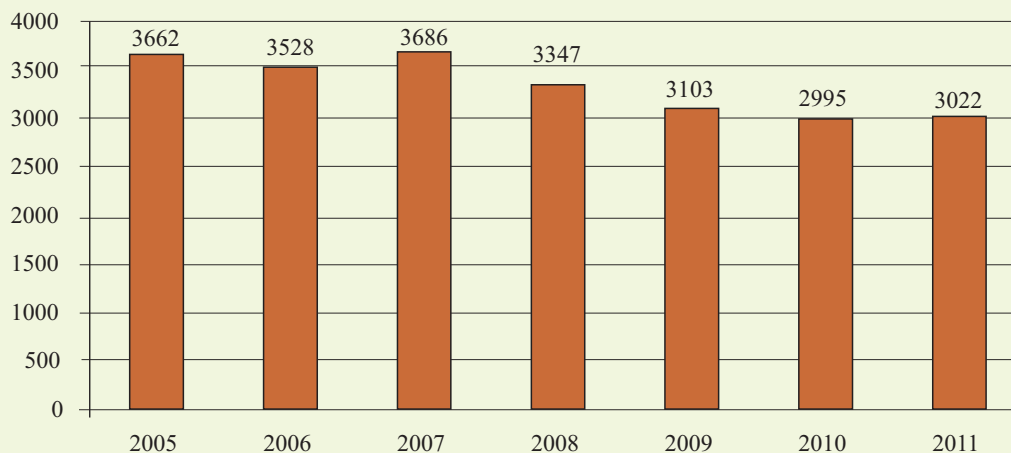

LUDNOŚĆ NA 1 ZAKŁAD
OPIEKI ZDROWOTNEJ
 Stan w dniu 31 XII

^a Bez miejsc dziennych; od 2008 r. łącznie z łózkami i inkubatorami dla noworodków.

LUDNOŚĆ NA 1 APTEKĘ OGÓLNODOSTĘPNĄ
 Stan w dniu 31 XII

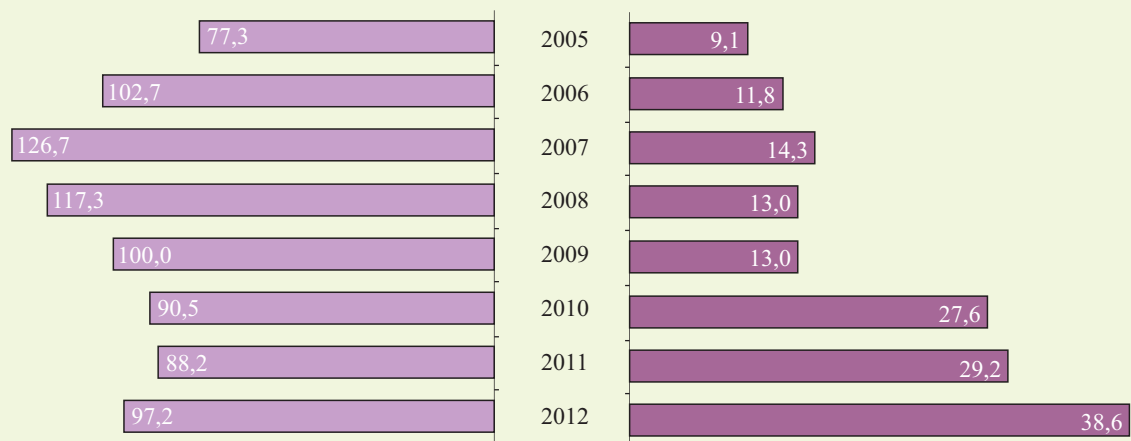

DZIECI W ŻŁOBKACH

NA 100 MIEJSC

Stan w dniu 31 XII

NA 1000 DZIECI
DO LAT 3

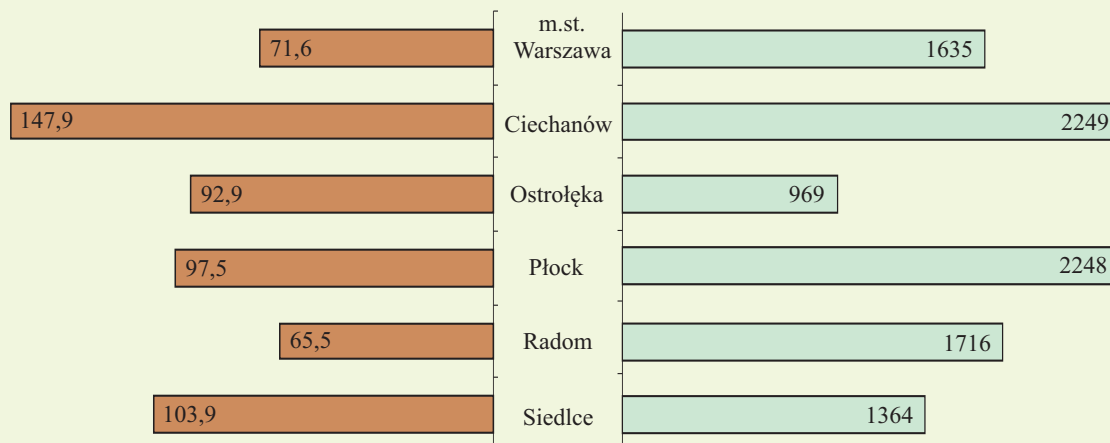

WSKAŹNIKI DLA WYBRANYCH MIAST W 2012 R.

ŁÓŻKA W SZPITALACH OGÓLNYCH^{ab}

NA 10 TYS. LUDNOŚCI

Stan w dniu 31 XII

LUDNOŚĆ NA 1 PRZYCHODNIĘ^a

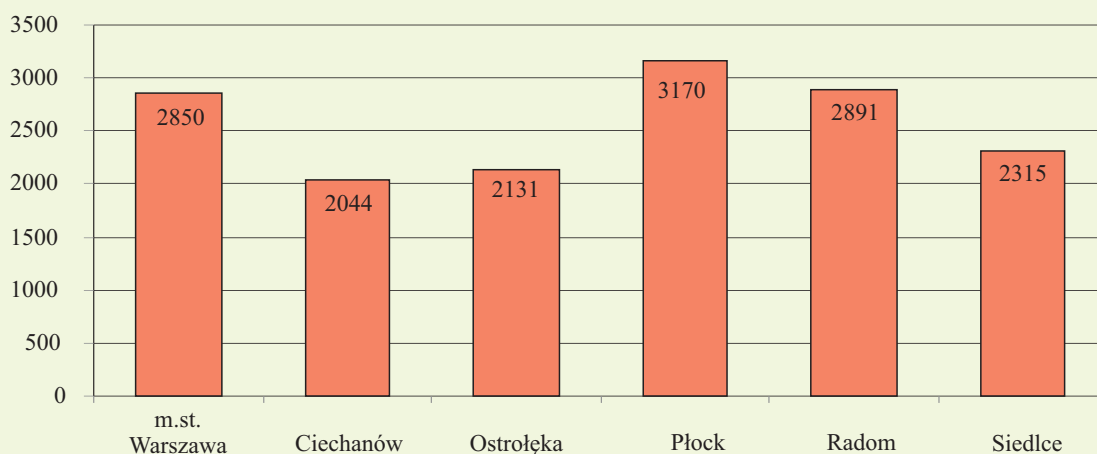
Stan w dniu 31 XII

^a Łącznie z resortem MON i MSW. ^b Bez miejsc dziennych; łącznie z łózkami i inkubatorami dla noworodków.

LUDNOŚĆ NA 1 APTEKĘ OGÓLNOODOSTĘPNĄ

Stan w dniu 31 XII

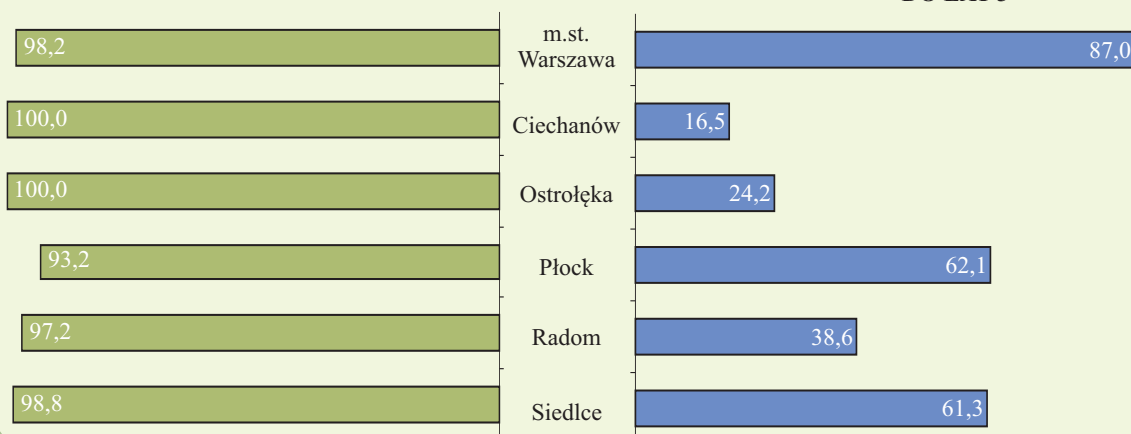

DZIECI W ŻŁOBKACH

Stan w dniu 31 XII

NA 100 MIEJSC

NA 1000 DZIECI
DO LAT 3

IX. KULTURA. TURYSTYKA. SPORT

Uwagi ogólne

KULTURA

Biblioteka jest to jednostka posiadająca uporządkowany (zinwentaryzowany) zbiór książek, czasopism i innych materiałów piśmienniczych, liczący co najmniej 300 jednostek inwentarzowych, udostępniany czytelnikom w sposób kontrolowany.

Punkt biblioteczny to placówka, prowadzona najczęściej społecznie, której księgozbiory są wypożyczane na czas nieokreślony z jednostki macierzystej (biblioteki lub filii) i pozostają w ewidencji tej jednostki. Ponieważ nie stanowią one samodzielnych jednostek, dane o ich działalności podawane są łącznie z danymi dotyczącymi bibliotek.

Do **księgozbioru** bibliotek publicznych zaliczono książki i broszury oraz gazety i czasopisma. Jednostką obliczeniową księgozbioru jest wolumin, czyli tom (zawartość jednej okładki) zarejestrowany w książce inwentarzowej. W przypadku periodyków za wolumin uważa się zbiór (zazwyczaj roczny) numerów jednego tytułu gazety lub czasopisma stanowiący jedną pozycję inwentarzową.

Za **czytelnika** uważa się osobę, która w ciągu roku sprawozdawczego została zarejestrowana w bibliotece i dokonała co najmniej jednego wypożyczenia.

Muzea to instytucje kultury, które gromadzą, rejestrują, konserwują i przechowują oraz udostępniają publiczności w formie wystaw zabytki i wytwory kultury w zakresie sztuki, wiedzy, techniki i przyrody oraz prowadzą działalność naukową, oświatową i popularyzatorską. W muzeach jako **muzealia** wykazano rzeczy ruchome i nieruchomości wpisane do inwentarza muzealiów.

Dane o działalności **teatrów**, instytucji muzycznych i rozrywkowych, pochodzą ze stałych badań statystycznych typu sprawozdawczego, prowadzonych przez Główny Urząd Statystyczny. W sprawozdaniu poza danymi dotyczącymi rodzaju jednostki i liczby miejsc na widowni w stałej sali widowiskowej, wykazuje się m.in. liczbę zrealizowanych w ciągu roku przedstawień (koncertów) i liczbę widzów (słuchaczy) na zorganizowanych imprezach. Przy czym należy zaznaczyć, że dane z lat 2005–2008 o teatrze w Radomiu przedstawiono na podstawie materiałów uzyskanych z Teatru Powszechnego im. J. Kochanowskiego w Radomiu.

Informacje o **kinach** dotyczą działalności kin ogólnie dostępnych, tj. powołanych do publicznego udostępniania filmów w formie projekcji na seansach filmowych, bez względu

na rodzaj stosowanego nośnika filmu (taśma światłoczuła, taśma magnetyczna eksploatowana w technice wideo, nośnik cyfrowy).

Przez **seans** rozumie się ciągłą projekcję filmu długometrażowego, w zamierzonym i z góry określonym czasie trwania. W przypadku projekcji filmu wieloczęściowego podzielonego na odcinki - projekcję każdej części mającej własną czołówkę i określoną długość uważa się za odrębny seans filmowy. Za seans uważa się również wyświetlenie zestawu filmów krótkometrażowych (np. tzw. poranki dla dzieci).

Informacje o działalności **domów i ośrodków kultury, klubów i świetlic** opracowano na podstawie badania cyklicznego przeprowadzanego co dwa lata, a począwszy od 2012 r. co rok. W ustawie z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (tekst jednolity: Dz. U. z 2012 r., poz. 406) mówi się o głównych zadaniach instytucji kultury, jakimi są domy kultury, ośrodki kultury, świetlice i kluby, których podstawowym celem statutowym jest prowadzenie działalności kulturalnej.

TURYSTYKA

Zgodnie z Rozporządzeniem Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) Nr 692/2011 obowiązującym od 2012 r. termin „**turystyka**” oznacza czynności odwiedzających, którzy podejmują podróż do głównego miejsca docelowego położonego poza ich zwykłym otoczeniem, na okres krótszy niż rok, w dowolnym głównym celu, w tym w celu służbowym, wypoczynkowym lub innym celu osobistym, innym niż zatrudnienie przez podmiot miejscowy dla odwiedzanego miejsca. Powyższa definicja nie wpływa na prezentowane dane z lat poprzednich.

Baza noclegowa turystyki dotyczy turystycznych obiektów zbiorowego zakwaterowania (od 2012 r. turystycznych obiektów noclegowych), tj. obejmuje obiekty hotelowe i pozostałe obiekty. Od 2012 r. nastąpiła zmiana zakresu prezentowanych danych przez włączenie informacji na temat pokoi gościnnych i kwater agroturystycznych posiadających 10 i więcej miejsc noclegowych (w Radomiu tego rodzaju obiekty nie wystąpiły w rejestrach).

W informacjach o **obiektach i miejscach noclegowych turystyki** nie uwzględnia się obiektów i miejsc w obiektach przejściowo nieczynnych z powodu przebudowy, remontu itp.

Turyści zagraniczni korzystający z turystycznych obiektów zbiorowego zakwaterowania rejestrowani są według kraju stałego zamieszkania. Turysta zagraniczny może być wykazany wielokrotnie, jeśli w czasie jednorazowego pobytu w Polsce korzysta z kilku obiektów noclegowych.

Stopień wykorzystania miejsc noclegowych lub pokoi jest to stosunek liczby udzielonych noclegów lub wynajętych pokoi w danym roku do nominalnej liczby miejsc noclego-

wych lub pokoi w danym roku. Przez nominalną liczbę miejsc noclegowych lub pokoi rozumie się sumę miejsc noclegowych lub pokoi przygotowanych dla turystów w każdym dniu działalności obiektu.

SPORT

Począwszy od 2002 r. informacje o organizacjach kultury fizycznej i klubach sportowych opracowywane są na podstawie badania cyklicznego przeprowadzanego co dwa lata.

Dane o **sporcie** dotyczą klubów uczestniczących i nieuczestniczących we współzawodnictwie sportowym w kategoriach juniorskich i wyższych na poziomie ogólnopolskim (bez UKS i klubów wyznaniowych).

Klub sportowy to podstawowa jednostka organizacyjna prowadząca działalność sportową, funkcjonująca jako osoba prawna.

Sekcja sportowa to podstawowa jednostka organizacyjna w klubach sportowych, realizująca zadania statutowe, skupiająca zawodników uprawiających jeden rodzaj sportu. Każda sekcja sportowa musi być zarejestrowana we właściwym polskim związku sportowym.

Ćwiczący oraz **trenerzy** i **instruktorzy sportowi** liczeni są tylko jeden raz, nawet jeśli trenują lub pracują w więcej niż jednej sekcji sportowej.

Dane o **obiektach sportowych** pochodzą z badania cyklicznego, które zostało przeprowadzone po raz pierwszy w 2011 r. i nie obejmowało obiektów przyszkolnych wykazywanych przez szkoły w Systemie Informacji Oświatowej.

Jako **boiska do gier małych** należy rozumieć boiska specjalistyczne do koszykówki, piłki ręcznej, piłki siatkowej.

Jako **boiska uniwersalno-wielozadaniowe** należy rozumieć boiska, na których można przeprowadzić każdą z gier sportowych.

Stopień wykorzystania obiektu w celach sportowo-rekreacyjnych – wyrażony w procentach – wynika z porównania liczby dni w roku, w których obiekt był wykorzystany w celach sportowo-rekreacyjnych do liczby dni w roku, w których obiekt był czynny.

Wyniki badań - synteza

Instytucje kultury zlokalizowane na terenie Radomia starają się w zakresie swojej działalności zaspokoić potrzeby zarówno mieszkańców miasta jak i całego regionu. Bazę kulturową w Radomiu tworzą m.in.: biblioteki publiczne, muzea, teatr, kina.

Współczesna **biblioteka** musi rozpoznawać i spełniać potrzeby użytkowników, dostarczać szerokiej oferty usług, dlatego w środowisku lokalnym w którym działa, w coraz większym stopniu pełni rolę centrum edukacyjno-kulturalnego rozwijającego aktywność w zdobywaniu wiedzy i informacji. W latach 2005–2012 w Radomiu działało 15 bibliotek (łącznie z filiami). Przeciętnie 1 placówka biblioteczna obsługiwała w 2012 r. 12,9 tys. osób (o 1,6 tys. osób więcej niż w 2005 r.). W omawianym okresie księgozbiór zgromadzony w bibliotekach zmniejszył się o 13,5% (z 405,3 tys. woluminów w 2005 r. do 350,6 tys. woluminów w 2012 r.), co w przeliczeniu na 1000 ludności oznaczało spadek wskaźnika z 1785 woluminów do 1596 woluminów. W 2012 r. w bibliotekach na terenie Radomia zarejestrowanych było 25,4 tys. czytelników, tj. o 6,0% mniej niż w 2005 r. Czytelnicy wypożyczyli z bibliotek w ciągu 2012 r. łącznie 376,5 tys. woluminów, tj. o 3,8% mniej niż w ciągu 2005 r. Zaobserwowano natomiast wzrost liczby wypożyczeń na 1 czytelnika (z 14,5 wypożyczeń w 2005 r. do 14,8 wypożyczeń w 2012 r.). W 2012 r. pod względem liczby wypożyczeń przypadających na 1 czytelnika Radom uplasował się na czwartym miejscu wśród miast województwa mazowieckiego, takich jak: Ciechanów (25,1), Siedlce (19,2), Płock (15,1), m.st. Warszawa (14,6), Ostrołęka (9,6).

W 2012 r. działalność wystawienniczą w Radomiu prowadziły 3 **muzea i oddziały muzealne**, a ich liczba nie uległa zmianie w porównaniu z 2005 r. Łączna liczba zbiorów muzealnych, według stanu na koniec grudnia 2012 r. wynosiła 40,3 tys. (wzrost o 5,8% w porównaniu z 2005 r.). W ciągu 2012 r. muzea zorganizowały łącznie 36 wystaw czasowych własnych i obcych (o 4 wystawy więcej niż w ciągu 2005 r.). Muzea w ciągu 2012 r. odwiedziło 69,3 tys. osób, w tym 24,0% odwiedzających stanowiła młodzież szkolna. Liczba zwiedzających muzea w Radomiu zwiększyła się o 44,9% w porównaniu z 2005 r., natomiast liczba młodzieży szkolnej odwiedzającej muzea wzrosła o 58,2%. Dużym zainteresowaniem cieszyły się wystawy zorganizowane w ramach bezpłatnych wejść do muzeów. W ciągu 2012 r. z bezpłatnej możliwości zwiedzania wystaw zorganizowanych przez muzea skorzystało ogółem 27,3% odwiedzających, natomiast w ramach akcji „Noc w Muzeum” – 10,8%. Działalność wystawienniczą muzeów uzupełniały 2 galerie i salony sztuki, prezentujące sztukę współczesną. W 2012 r. galerie sztuki zorganizowały w Radomiu łącznie 54 wystawy oraz 58 ekspozycji, które odwiedziło 12,1 tys. osób.

W 2012 r. w Radomiu działały 1 **teatr dramatyczny** oraz 1 **orkiestra symfoniczna i kameralna**. Teatr w Radomiu w ciągu 2012 r. wystawił 430 przedstawień, które obejrzało 69,4 tys. widzów. Średnia frekwencja na 1 przedstawieniu wynosiła 161,4 osób. Radomska orkiestra wystawiła w ciągu 2012 r. 44 koncerty, na które przybyło 20,3 tys. słuchaczy. Średnia frekwencja na 1 koncercie wynosiła 461,4 osób.

W 2012 r. w Radomiu działalność prowadziły 3 **kina stałe**. W porównaniu z 2005 r. ich liczba nie uległa zmianie. W końcu 2012 r. kina dysponowały 2,6 tys. miejsc na widowni w 12 salach projekcyjnych. W porównaniu z 2005 r. liczba sal w kinach stałych zwiększyła się o 5 i jednocześnie przybyły 593 miejsca na widowni. Wszystkie placówki kinowe przystosowane zostały dla osób poruszających się na wózkach inwalidzkich. Posiadają udogodnienia zarówno przy wejściu do budynków, jak również wewnątrz budynków. W ciągu 2012 r. w kinach odbyło się 19,6 tys. seansów filmowych z czego 15,2% seansów stanowiły filmy produkcji polskiej. Liczba seansów ogółem wzrosła ponad 5-krotnie, natomiast liczba seansów produkcji polskiej zwiększyła się prawie 12-krotnie w porównaniu z 2005 r. W ciągu 2012 r. radomskie kina odwiedziło łącznie 460,8 tys. widzów, z tego 21,9% obejrzało filmy produkcji polskiej. W porównaniu z 2005 r. liczba widzów ogółem zwiększyła się ponad 4-krotnie, natomiast liczba widzów na filmach produkcji polskiej zwiększyła się prawie 6-krotnie. Średnia frekwencja widzów w kinie na 1 seansie filmowym wynosiła 23,5 osoby w 2012 r., czyli o 5,1 osób mniej niż w 2005 r.

Oprócz kin, teatrów i instytucji muzycznych ważnym elementem w życiu kulturalnym i społecznym radomian jest **działalność domów i ośrodków kultury, klubów i świetlic** propagujących aktywne formy uczestnictwa. W 2012 r. w Radomiu działało 6 takich instytucji (o 4 instytucje mniej niż w 2005 r.). W ciągu 2012 r. zorganizowały one łącznie 323 imprezy (o 797 imprez mniej niż w 2005 r.), w których udział wzięło 105,5 tys. osób (o 111,7 tys. osób mniej niż w 2005 r.). W instytucjach tych w 2012 r. działalność prowadziły 24 zespoły artystyczne (o 65 zespołów mniej niż w 2005 r.), do których należało 220 członków (o 1030 członków mniej niż w 2005 r.).

Bogata historia królewskiego i postindustrialnego Radomia, liczne zabytki architektury, różnorodność imprez kulturalnych i sportowych sprawiają, że turyści coraz chętniej odwiedzają Radom. Bardzo dobrze zachowany układ urbanistyczny, od wczesnośredniowiecznego grodziska do XIX-wiecznego centrum, który jest unikatowym zjawiskiem w skali kraju stanowi mocną stronę sprzyjającą rozwojowi turystyki miejskiej. Położenie miasta przy najważniejszych trasach komunikacyjnych kraju, węzeł kolejowy będący dobrym punktem przesiadkowym oraz wysoko rozwinięta baza hotelowa stwarza szanse rozwoju turystyki indywidualnej, biznesowej oraz tranzytowej.

W 2012 r. **baza noclegowa** Radomia obejmowała 14 turystycznych obiektów noclegowych (o 5 obiektów więcej niż w 2005 r.). Baza noclegowa turystyki dysponowała łączną liczbą 994 miejsc noclegowych wobec 713 miejsc w 2005 r. W ciągu 2012 r. turystyczne obiekty noclegowe przyjęły 49,6 tys. turystów, którym udzielono 89,6 tys. noclegów. W stosunku do 2005 r. odnotowano wzrost liczby turystów (o 48,1%), oraz wzrost liczby udzielonych noclegów (o 11,5%). Radom cieszy się coraz większym zainteresowaniem wśród turystów zagranicznych. Turyści zagraniczni w 2012 r. stanowili 15,4% ogółu korzystających z noclegów, tj. o 0,4 p. proc. więcej niż w 2005 r., natomiast liczba noclegów udzielonych turystom zagranicznym w 2012 r. wynosiła 18,5 tys. noclegów i była prawie 2-krotnie wyższa niż w 2005 r. Najliczniejszą grupę cudzoziemców zatrzymujących się w obiektach noclegowych turystyki w 2012 r. stanowili Europejczycy. Radom odwiedzali głównie Ukraińcy (16,7%), Niemcy (15,8%) oraz Rosjanie (11,8%). Stopień wykorzystania miejsc noclegowych mierzony stosunkiem liczby udzielonych noclegów do nominalnej liczby miejsc noclegowych (wyrażony w procentach) ukształtował się na poziomie 25,8% wobec 32,3% w 2005 r. Pod względem stopnia wykorzystania miejsc noclegowych Radom uplasował się na trzecim miejscu wśród takich miast jak: m.st. Warszawa (47,6%), Ostrołęka (38,3%), Ciechanów (24,9%), Płock (21,7%), Siedlce (16,8%).

W Radomiu znajduje się wiele zabytków reprezentujących różne style i epoki. Główne atrakcje turystyczne to m.in. Grodzisko Piotrówka nazywana kolebką Radomia, Plac Stare Miasto z kościołem pw. Świętego Wacława – najstarszą zachowaną świątynią miasta, Miasto Kazimierzowskie, kościół pw. Świętego Jana Chrzciciela oraz pozostałości po Zamku Królewskim, ulica Malczewskiego z budynkiem Resursy Obywatelskiej oraz budynkiem siedziby dawnej loży masońskiej, ulica Żeromskiego i osiedle Planty z zabudową powstałą w XIX w. i na początku XX w. Bardzo istotnym elementem oferty kulturalnej i turystycznej w Radomiu są również krajowe i międzynarodowe imprezy masowe cieszące się dużym zainteresowaniem zarówno wśród mieszkańców miasta, jak i przybywających do Radomia gości z kraju i z zagranicy. Do najważniejszych imprez należą: Międzynarodowe Pokazy Lotnicze „Air Show”, Radomski Festiwal Filozofii „Okna” im. Prof. Leszka Kołakowskiego, Ogólnopolskie Święto Chleba w Muzeum Wsi Radomskiej, „Uliczka Tradycji” – impreza uliczna odtwarzająca klimat miasta lat dwudziestych i trzydziestych XX w., „Kaziki” – święto patrona Radomia św. Kazimierza.

Przez Radom i gminy przylegające do miasta przebiegają również liczne szlaki turystyczne (piesze i rowerowe), które mogą zachęcić chętnych do wędrówek. Jedną z najciekawszych atrakcji jest wędrówka po Kozienickim Parku Krajobrazowym, na terenie

którego wyznaczono wiele rezerwatów przyrody. Jednym z najchętniej odwiedzanych jest rezerwat „Królewskie Źródła”.

Sport jest jedną z najbardziej rozpowszechnionych form aktywności człowieka wpływającej na jego postawę i mającej na celu doskonalenie jego sił psychofizycznych. Sport uprawiany jest w głównej mierze w celu utrzymania zdrowia, podniesienia sprawności fizycznej, rozrywki i zabawy, odpoczynku czy też współzawodnictwa. Dzięki niemu człowiek się rozwija, stara się przezwyciężyć słabości, odkrywa własne talenty, a przez konieczność przestrzegania reguł fair-play kształtuje swój charakter, uczy się odpowiedzialności i poszanowania godności człowieka. Sport jest dobrą alternatywą wobec innych form spędzania wolnego czasu.

Dane dotyczące sportu zbierane są przez GUS co 2 lata, dlatego zamiast 2005 r. przyjęto do analizy 2006 r. jako rok odniesienia. Poniższe informacje nie obejmują uczniowskich klubów sportowych UKS oraz wyznaniowych klubów sportowych. W 2012 r. na terenie Radomia funkcjonowało 29 takich klubów sportowych, tj. o 5 klubów mniej niż w 2006 r. Kluby sportowe w 2012 r. liczyły 2,6 tys. członków wobec 3,2 tys. w 2006 r., a ćwiczyło w nich ogółem 2,0 tys. osób wobec 3,3 tys. osób w 2006 r. Wśród ćwiczących w 2012 r. zdecydowanie przeważali mężczyźni i stanowili oni 80,4% wobec 72,5% w 2006 r. Osoby w wieku do 18 lat stanowiły 64,2% wszystkich ćwiczących (66,5% w 2006 r.). Zawodnicy ćwiczyli pod nadzorem 35 trenerów i 55 instruktorów sportowych. Liczba trenerów w porównaniu z 2006 r. zmniejszyła się o 21 osób, a liczba instruktorów sportowych zmniejszyła się o 16 osób.

TABL. 1 (67). **BIBLIOTEKI PUBLICZNE (z filiami)**
Stan w dniu 31 XII

WYSZCZEGÓLNIENIE	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Biblioteki	15	15	15	15	15	15	15	15
Punkty biblioteczne	5	5	5	4	3	2	2	2
Ludność na 1 placówkę biblioteczną	11351	11291	11243	11801	12411	13039	12977	12924
Księgozbiór w wol.	405253	407749	377987	375014	373020	375007	361442	350637
na 1000 ludności	1785	1806	1681	1673	1670	1692	1638	1596
Czytelnicy ^a (w ciągu roku)	27068	25906	24533	23350	24659	24529	25130	25434
Wypożyczenia ^{ab} (w ciągu roku) w wol..	391519	371479	364583	351485	354083	363635	370736	376542
na 1 czytelnika	14,5	14,3	14,9	15,1	14,4	14,8	14,8	14,8
na 1000 ludności	1714	1634	1611	1559	1575	1636	1677	1711

a Łącznie z punktami bibliotecznymi. *b* Bez wypożyczeń międzybibliotecznych.

TABL. 2 (68). **MUZEA**

WYSZCZEGÓLNIENIE	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Muzea i oddziały muzealne (stan w dniu 31 XII)	3	3	3	3	3	4	3	3
Muzealia (stan w dniu 31 XII)	38076	36633	37290	37805	38869	39294	39865	40302
Wystawy czasowe:								
własne ^a	27	26	26	30	21	37	25	24
obce ^b	5	4	5	3	5	8	9	12
Zwiedzający	47811	39435	42007	57415	69384	65677	81588	69274
w tym młodzież szkolna ^c	10525	13104	12505	16856	17252	22800	19817	16652

a W kraju. *b* Krajowe i zagraniczne. *c* Zwiedzająca muzea w zorganizowanych grupach.

TABL. 3 (69). **TEATRY**

WYSZCZEGÓLNIENIE	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Teatry ^a	1	1	1	1	1	1	1	1
Przedstawienia	238	202	235	288	325	382	444	430
Widzowie w tys.	31,5	31,3	37,7	62,8	68,7	65,9	60,8	69,4
na 1 przedstawienie ...	132	155	160	218	211	173	137	161

a Stan w dniu 31 XII.

TABL. 4 (70). **KINA STAŁE**
Stan w dniu 31 XII

WYSZCZEGÓLNIENIE	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Kina	3	2	1	1	1	1	2	3
Miejsca na widowni	2032	1567	1340	1340	1340	1340	2505	2625
Ludność na 1 miejsce								
na widowni	111,7	144,1	167,8	167,3	166,7	165,4	88,1	83,7
Seanse (w ciągu roku) ...	3573	11483	10815	11203	11333	10283	15381	19620
Widzowie								
(w ciągu roku)	102101	343117	307347	316423	335805	326866	399020	460791
na 1 seans	28,6	29,9	28,4	28,2	29,6	31,8	25,9	23,5
na 1000 ludności	447	1509	1358	1403	1493	1471	1805	2094

TABL. 5 (71). **DOMY I OŚRODKI KULTURY, KLUBY, ŚWIETLICE**
Stan w dniu 31 XII

WYSZCZEGÓLNIENIE	2005	2007	2009	2011	2012
Instytucje.....	10	10	7	5	6
domy kultury.....	.	6	4	1	2
ośrodki kultury.....	.	3	2	3	2
kluby	.	1	1	1	2
Imprezy (w ciągu roku).....	1120	1006	698	461	323
Uczestnicy imprez (w ciągu roku)					
w tys.	217,2	69,1	81,6	51,5	105,5
Kursy (w ciągu roku)	.	8	6	3	8
Absolwenci kursów (w ciągu roku)	.	151	132	33	124
w tym dzieci i młodzież ^a	.	79	98	18	80
Zespoły artystyczne	89	96	32	21	24
Członkowie zespołów artystycznych	1250	1295	290	178	220
w tym dzieci i młodzież ^a	.	768	106	69	123
Koła (kluby).....	92	105	17	16	25
Członkowie kół (klubów)	2225	2264	648	430	799
w tym dzieci i młodzież ^a	.	997	193	70	313

^a W wieku poniżej 15 lat.

TABL. 6 (72). **BAZA NOCLEGOWA TURYSTYKI**

WYSZCZEGÓLNIENIE	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Obiekty (stan w dniu 31 VII)	9	8	7	7	9	13	14	14
Miejsca noclegowe								
(stan w dniu 31 VII) ..	713	697	673	668	832	989	1006	994
w tym całoroczne	713	697	673	668	832	989	1006	994
Korzystający z noclegów	33479	30062	33774	33624	41413	50275	56248	49573
w tym turyści zagraniczni	5034	4776	4837	4608	5475	5846	7667	7620
Udzielone noclegi	80324	69883	73166	78097	96018	106333	106348	89576
w tym turystom zagranicznym.....	9807	11495	11869	11981	14169	15644	20141	18545

TABL. 7 (73). **KLUBY SPORTOWE^a**
Stan w dniu 31 XII

WYSZCZEGÓLNIENIE	2006	2008	2010	2012
Jednostki organizacyjne	34	26	28	29
Członkowie	3228	3719	2888	2556
Ćwiczący	3269	2355	1720	2016
w tym kobiety	898	553	398	395
w tym w wieku do 18 lat ...	2173	1381	1141	1295
Sekcje sportowe	61	61	48	50
Trenerzy	56	35	36	35
Instruktorzy sportowi	71	64	58	55

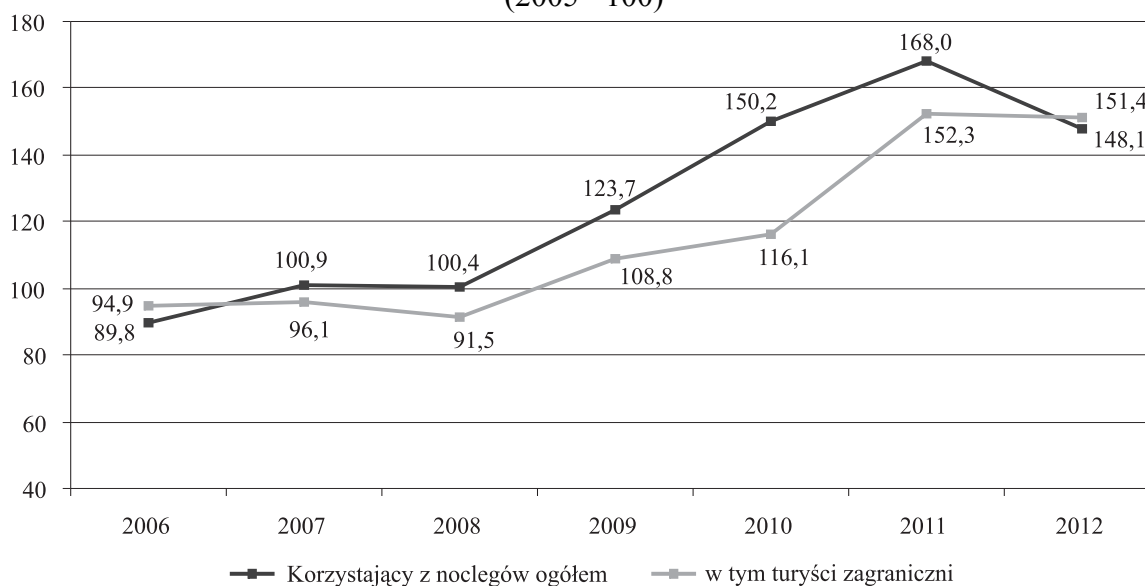
^a Bez uczniowskich klubów sportowych (UKS) i wyznaniowych klubów sportowych.

TABL. 8 (74). **WYBRANE OBIEKTY SPORTOWE W 2010 R.**
Stan w dniu 31 XII

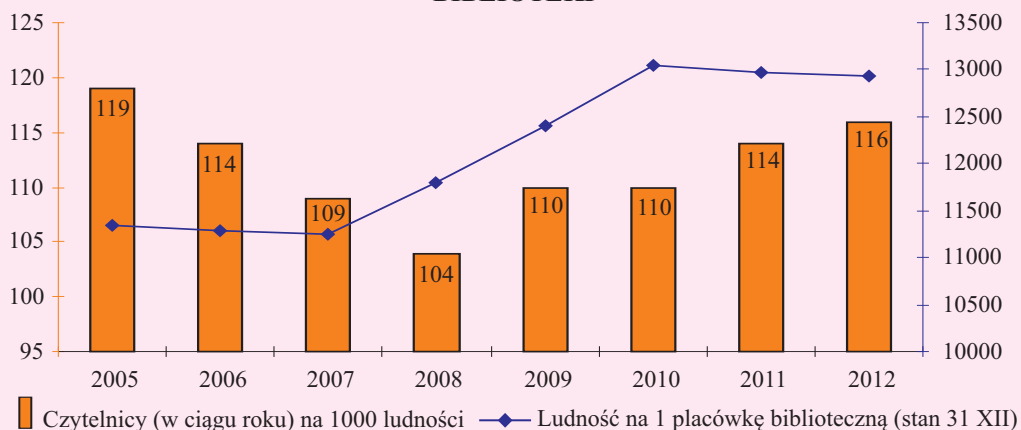
WYSZCZEGÓLNIENIE	Obiekty		Stopień wykorzystania w %
	ogółem	w tym dostosowane do potrzeb osób niepełnosprawnych	
Stadion piłkarski	1	–	100
Boiska do gier wielkich (piłkarskie)	5	1	92
Boiska do gier małych – piłki siatkowej	2	2	100
Boiska uniwersalne -wielozadaniowe	2	1	100
Korty tenisowe otwarte	6	5	100
Hale sportowe	1	–	97
Sale gimnastyczne ^a	2	–	98
Pływalnie kryte	2	2	100
Lodowiska sztucznie mrożone	1	1	100
Aquaparki	1	1	100
Skateparki	1	–	100
Tory sportowe katingowe	1	1	59

^a Łącznie z salami pomocniczymi.

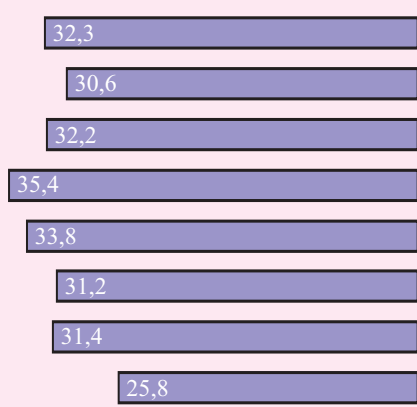
Dynamika korzystających z noclegów bazy noclegowej turystyki
(2005 = 100)

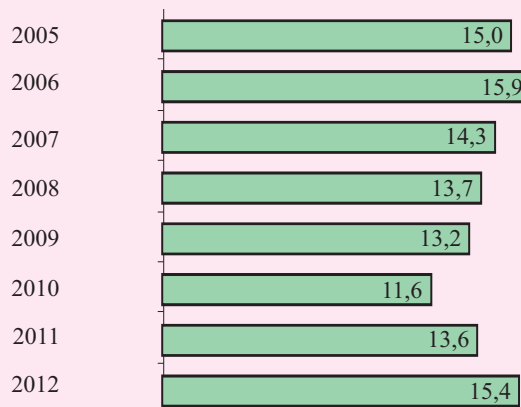
BIBLIOTEKI

STOPIEŃ WYKORZYSTANIA MIEJSC NOCLEGOWYCH BAZY NOCLEGOWEJ TURYSTYKI (w%)

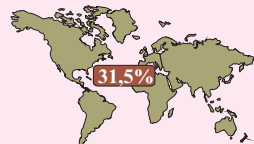
UDZIAŁ TURYSTÓW ZAGRANICZNYCH W OGÓLNEJ LICZBIE KORZYSTAJĄCYCH Z NOCLEGÓW (w %)

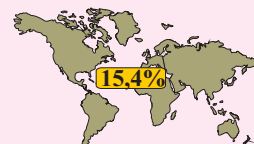
TURYŚCI ZAGRANICZNI KORZYSTAJĄCY Z NOCLEGÓW W TURYSTYCZNYCH OBIEKTACH NOCLEGOWYCH W 2012 r.

Turyści z wybranych krajów europejskich
w % ogółu turystów zagranicznych

Turyści zagraniczni pozostałych krajów Europy
i świata w % ogółu turystów zagranicznych

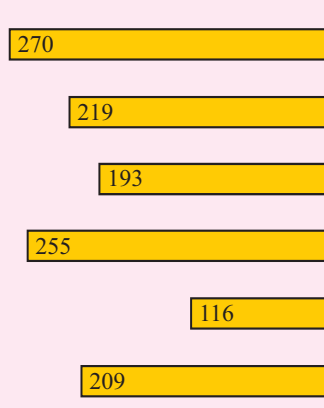

Udział turystów zagranicznych
w % ogółu turystów

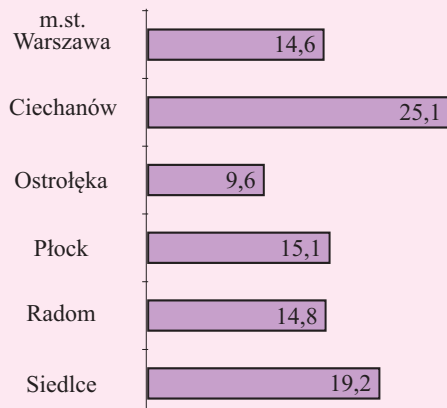

WSKAŹNIKI DLA WYBRANYCH MIAST W 2012 R.

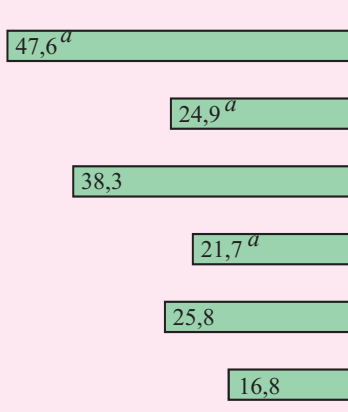
CZYTELNICY (w ciągu roku) NA 1000 LUDNOŚCI

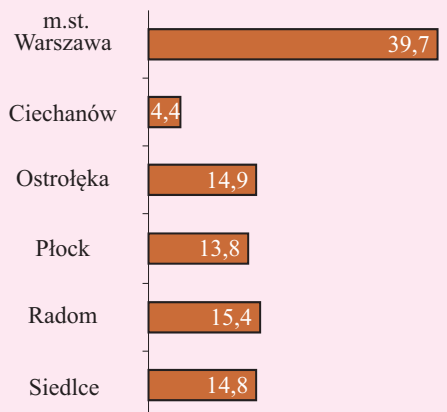
WYPOŻYCZENIA (w ciągu roku) NA 1 CYTELNIAKA

STOPIEŃ WYKORZYSTANIA MIEJSC NOCLEGOWYCH BAZY NOCLEGOWEJ TURYSTYKI (w%)

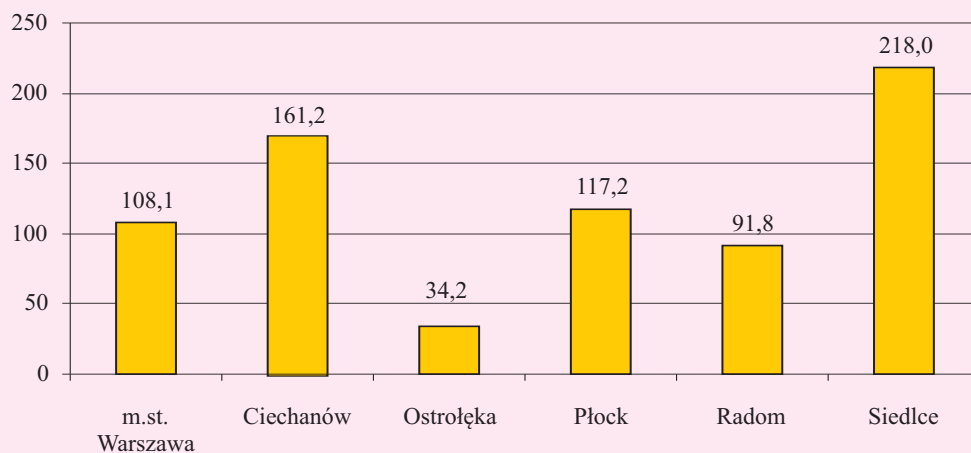
UDZIAŁ TURYSTÓW ZAGRANICZNYCH W OGÓLNEJ LICZBIE KORZYSTAJĄCYCH Z NOCLEGÓW (w%)

^a Łącznie z pokojami gościnnymi i kwaterami agroturystycznymi posiadającymi 10 i więcej miejsc noclegowych.

ĆWICZĄCY W KLUBACH SPORTOWYCH^a NA 1000 LUDNOŚCI

Stan w dniu 31 XII

^a Bez UKS i wyznaniowych klubów sportowych.

X. TRANSPORT

Uwagi ogólne

Tablicę o **drogach publicznych** opracowano przy wykorzystaniu danych pozyskiwanych z ewidencji prowadzonej przez Generalną Dyрекcję Dróg Krajowych i Autostrad.

Drogi publiczne ze względu na funkcje w sieci drogowej dzielą się według przepisów ustawy z dnia 21 marca 1985 r. o drogach publicznych (tekst jednolity: Dz. U. z 2007 r. Nr 19, poz. 115, z późn. zm.) na następujące kategorie: drogi krajowe, wojewódzkie, powiatowe i gminne.

Do **dróg powiatowych** zalicza się drogi (poza krajowymi i wojewódzkimi) stanowiące połączenia miast będących siedzibami powiatów z siedzibami gmin i siedzib gmin między sobą.

Do **dróg gminnych** zalicza się drogi o znaczeniu lokalnym, stanowiące uzupełniającą sieć dróg (poza krajowymi, wojewódzkimi i powiatowymi) służących miejscowym potrzebom, z wyłączeniem dróg wewnętrznych.

Do **dróg o nawierzchni twardej** zalicza się drogi o nawierzchni twardej ulepszonej (z kostki kamiennej, klinkieru, betonu, z płyt kamienno-betonowych, bitumu) oraz drogi o nawierzchni nieulepszonej (o nawierzchni tłuczniowej i brukowej).

Do **dróg o nawierzchni gruntowej** zalicza się drogi o nawierzchni z gruntu rodzimego oraz utrwalone w wyniku specjalnych zabiegów i preparacji gruntu rodzimego przy pomocy mieszanin wykonanych z gliny, żwiru, żużla itp.

Informacje o **pojazdach samochodowych i ciągnikach** w latach 2005–2008 pozyskiwane były z ewidencji prowadzonych przez starostów, prezydentów miast i burmistrzów, przy czym w latach 2004–2008 pozyskiwane z systemu „Pojazd” służącego do rejestracji pojazdów w organach rejestrujących pojazdy (tj. starostwach powiatowych, a dla Warszawy – dzielnicach). W latach 2009–2010 dane o pojazdach samochodowych i ciągnikach pochodziły z Centralnej Ewidencji Pojazdów i Kierowców (CEPiK) prowadzonej przez Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji. Dane nie obejmowały pojazdów posiadających pozwolenia czasowe wydawane pod koniec danego roku sprawozdawczego. **Od 2011 r.** informacje o pojazdach i ciągnikach zarejestrowanych, pochodzące z centralnej ewidencji pojazdów prowadzonej przez Ministerstwo Spraw Wewnętrznych, obejmują również **pojazdy posiadające pozwolenia czasowe** wydawane w końcu roku. Pozwolenie czasowe wydawane jest na

okres ok. 30 dni w celu załatwienia wszystkich formalności związanych z rejestracją pojazdu i niezbędnych do otrzymania docelowego dowodu rejestracyjnego.

Dane o pojazdach samochodowych i ciągnikach **zarejestrowanych po raz pierwszy** obejmują zarówno pojazdy fabrycznie nowe, jaki i pojazdy używane sprowadzone z zagranicy, dla których dokonano pierwszej rejestracji w kraju oraz tzw. „SAM-y”.

Na terenie Radomia nie ma linii trolejbusowych, dlatego prezentowane dane o środkach transportu drogowego **nie obejmują trolejbusów**.

Dane o **sieci komunikacji miejskiej** dotyczą komunikacji autobusowej – łącznie z obsługą ruchu podmiejskiego pozostającego w gestii zakładów komunikacji miejskiej oraz zakładów prywatnych obsługujących miasto lub określone linie. Dane nie obejmują komunikacji o charakterze miejskim w ramach działalności przedsiębiorstw Państwowej Komunikacji Samochodowej.

Linia komunikacyjna jest to trasa łącząca krańcowe punkty przebiegu wozów oznaczonych numerem lub znakiem literowym.

Dane dotyczące długości linii komunikacyjnych stanowią sumę długości wszystkich stałych dziennych linii autobusowych, po których kursują wozy oznaczone odrębnymi numerami lub znakami literowymi.

Dane o **wypadkach drogowych** obejmują zdarzenia mające związek z ruchem pojazdów na drogach publicznych, w wyniku których nastąpiła śmierć lub uszkodzenie ciała osób.

Za **śmiertelną ofiarę wypadku drogowego** uznano osobę zmarłą (w wyniku doznanych obrażeń) na miejscu wypadku lub w ciągu 30 dni.

Za **ranną ofiarę wypadku drogowego** uznano osobę, która doznała obrażeń ciała i otrzymała pomoc lekarską.

Wyniki badań - synteza

Transport jest jednym z czynników decydujących o warunkach życia mieszkańców i o rozwoju gospodarczym regionu. Rozwój transportu jest ściśle związany z rozwojem szeregu innych dziedzin gospodarki. Transport nie dotyczy tylko przewozu pasażerów, ale również towarów zwiększając ich użyteczność poprzez przemieszczanie w przestrzeni. W ostatnich latach podjęto wiele działań na rzecz rozbudowy sieci dróg oraz poprawy stanu technicznego i bezpieczeństwa dróg publicznych.

Radom stanowi ważny węzeł komunikacyjny o znaczeniu regionalnym, krajowym i międzynarodowym. Miasto leży na przecięciu głównych tras komunikacyjnych prowadzących do granic państwa. W granicach administracyjnych Radomia przebiegają 3 drogi krajowe (nr 7 Gdańsk – Kraków, nr 9 Radom – Rzeszów i nr 12 Łódź – Lublin) o łącznej długości około 33 km, w tym 2 o znaczeniu międzynarodowym. Głównymi kierunkami samochodowego ruchu tranzytowego są kierunki północ – południe (Warszawa – Radom – Kielce – Kraków) oraz wschód – zachód (Łódź – Radom – Lublin). Podstawową sieć połączeń o znaczeniu krajowym uzupełniają w granicach administracyjnych Radomia 3 drogi wojewódzkie (nr 737 Radom – Kozienice, nr 740 Radom – Przytyk i nr 744 Radom – Starachowice) o łącznej długości wynoszącej około 7 km. Drogi powiatowe i gminne, na których dominuje ruch generowany przez miasto i okoliczne gminy mają charakter regionalny i lokalny. W strukturze dróg w Radomiu przeważają drogi powiatowe i gminne, które stanowią około 88% ogólnej długości dróg publicznych w mieście. W wyniku wzrostu natężenia ruchu kołowego układ komunikacyjny Radomia jest ciągle modernizowany i ulepszany.

Według stanu na koniec 2012 r. długość dróg powiatowych w Radomiu wynosiła 101,8 km, a dróg gminnych 213,8 km. Drogi lokalne, tj. powiatowe i gminne o nawierzchni twardej stanowiły 84,8% długości wszystkich dróg lokalnych. Wskaźnik gęstości dróg powiatowych o nawierzchni twardej w 2012 r. wynosił 87,7 km na 100 km² (86,7 km w 2005 r.), a dróg gminnych – 151,7 km na 100 km² (199,3 km w 2005 r.).

Od 2005 r. w Radomiu rozpoczęto budowę ścieżek rowerowych. Został opracowany system tras rowerowych z podziałem na sieć ścieżek rekreacyjnych i gospodarczych. Zaprojektowana przyszła droga rowerowa wzdłuż rzeki Mlecznej, łącząca śródmieście i Muzeum Wsi Radomskiej z Lasem Kapturskim, zostanie częścią europejskiej sieci szlaków rowerowych (EuroVelo), promującej turystykę rowerową na całym kontynencie. Uzupełnieniem tej trasy będzie ciąg wzdłuż linii kolejowej od Gołębiowa do gminy Jedlnia-Letnisko oraz trasa

wzdłuż Potoku Północnego.¹ W 2012 r. długość tras rowerowych w Radomiu wynosiła łącznie 36,2 km. Wskaźnik gęstości tras rowerowych (w przeliczeniu na 1 km² powierzchni miasta) w 2012 r. wynosił 0,32 km w granicach administracyjnych Radomia, a długość ścieżek rowerowych przypadających na 10 tys. ludności wynosiła 1,6 km.

W końcu 2012 r. w Radomiu zarejestrowanych było 111,2 tys. pojazdów samochodowych i ciągników (bez trolejbusów), tj. o 49,1% więcej niż w końcu 2005 r. W grupie tej dominowały samochody osobowe, które stanowiły 78,9% ogólnej liczby pojazdów samochodowych i ciągników (wzrost o 0,5 p. proc. w porównaniu z 2005 r.). Na 1000 ludności w 2012 r. przypadło 399,6 samochodów osobowych i 2,9 autobusów. W porównaniu z 2005 r. było to więcej odpowiednio: o 142,0 pkt i o 0,7 pkt. W ciągu 2012 r. w Radomiu zostało zarejestrowanych po raz pierwszy 6,6 tys. pojazdów samochodowych i ciągników (bez trolejbusów), tj. o 10,5% mniej niż w ciągu 2005 r.

Liczba zarejestrowanych samochodów osobowych w 2012 r. wynosiła 87,8 tys. i była wyższa o 50,1% w porównaniu z 2005 r. W ogólnej liczbie zarejestrowanych samochodów osobowych według grup wieku największy udział stanowiły pojazdy w wieku od 6 do 15 lat – 46,9%, tj. o 10,8 p. proc. mniej niż w 2005 r. Wśród samochodów osobowych największy udział pod względem pojemności silnika stanowiły pojazdy o pojemności od 1400 cm³ do 1999 cm³ – 58,3%, tj. o 7,9 p. proc. więcej niż w 2005 r. Pod względem dopuszczalnej masy całkowitej, największy udział wśród samochodów osobowych miały samochody o dopuszczalnej masie całkowitej od 1400 do 1649 kg – 31,6%, tj. o 10,1 p. proc. mniej niż w 2005 r. W porównaniu z 2005 r. znacznie zwiększył się udział samochodów osobowych z silnikami wysokoprężnymi na olej napędowy (z 9,5% do 26,8% w 2012 r.) oraz z silnikami na gaz płynny LPG (z 14,3% do 22,6% w 2012 r.). W ciągu 2012 r. w Radomiu zarejestrowanych zostało po raz pierwszy 5,5 tys. samochodów osobowych, tj. o 11,0% mniej niż w ciągu 2005 r.

W końcu 2012 r. w Radomiu zarejestrowanych było 627 autobusów (o 27,2% więcej niż w 2005 r.). Autobusy miejskie stanowiły w 2012 r. 39,9% ogółu zarejestrowanych autobusów, a międzymiastowe 11,6%, podczas gdy w 2005 r. było to odpowiednio: 2,8% i 4,5%. Wśród zarejestrowanych autobusów ogółem dominowały pojazdy w wieku 6–15 lat. W 2012 r. udział pojazdów autobusowych tej grupy wieku stanowił 40,5% i był większy o 3,8 p. proc. w porównaniu z 2005 r. Autobusy z silnikami wysokoprężnymi na olej napędowy stanowiły 92,8% w 2012 r. i ich udział był o 5,2 p. proc. mniejszy niż w 2005 r. W 2012 r. autobusy dysponowały 52,0 tys. miejsc, tj. o 31,0 tys. miejsc więcej niż w 2005 r.

---

¹ *Zmiana studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Radom. Część I Uwarunkowania rozwoju. Miejska Pracownia Urbanistyczna. Radom 2011.*

Samochody ciężarowe (łącznie z ciężarowo-osobowymi) i ciągniki siodłowe stanowiły drugą co do wielkości pozycję w ogólnej liczbie pojazdów samochodowych i ciągników zarejestrowanych w Radomiu. Liczba samochodów ciężarowych w końcu 2012 r. wynosiła 16,2 tys., tj. o 34,6% więcej niż w 2005 r., a liczba ciągników siodłowych wynosiła 1,9 tys., tj. prawie 2-krotnie więcej niż w 2005 r. Samochody ciężarowe o ładowności do 1499 kg stanowiły 79,7% ogółu zarejestrowanych samochodów ciężarowych, a ich udział zmniejszył się o 1,3 p. proc. w porównaniu z 2005 r. W 2012 r. z ogólnej liczby samochodów ciężarowych 70,4% przypadło na pojazdy z silnikami wysokoprężnymi na olej napędowy (53,7% w 2005 r.), 21,2% – z silnikami benzynowymi (40,2% w 2005 r.), a 7,9% na gaz płynny LPG (5,3% w 2005 r.). W ciągu 2012 r. w Radomiu po raz pierwszy zarejestrowano 709 samochodów ciężarowych, tj. o 25,1% mniej niż w ciągu 2005 r.

Istotną rolę w przewozach pasażerskich odgrywa komunikacja miejska i zamiejska. Organizowana przez miasto Radom komunikacja zbiorowa obsługuje połączenia z większością sąsiednich gmin. W 2012 r. transport miejski w Radomiu realizowany był na stałych dziennych liniach autobusowych o łącznej długości 300 km. Liczba autobusów eksploatowanych przez jednostki transportu samochodowego w komunikacji miejskiej wynosiła 142 autobusy, w których łączna liczba miejsc wynosiła 16,4 tys.

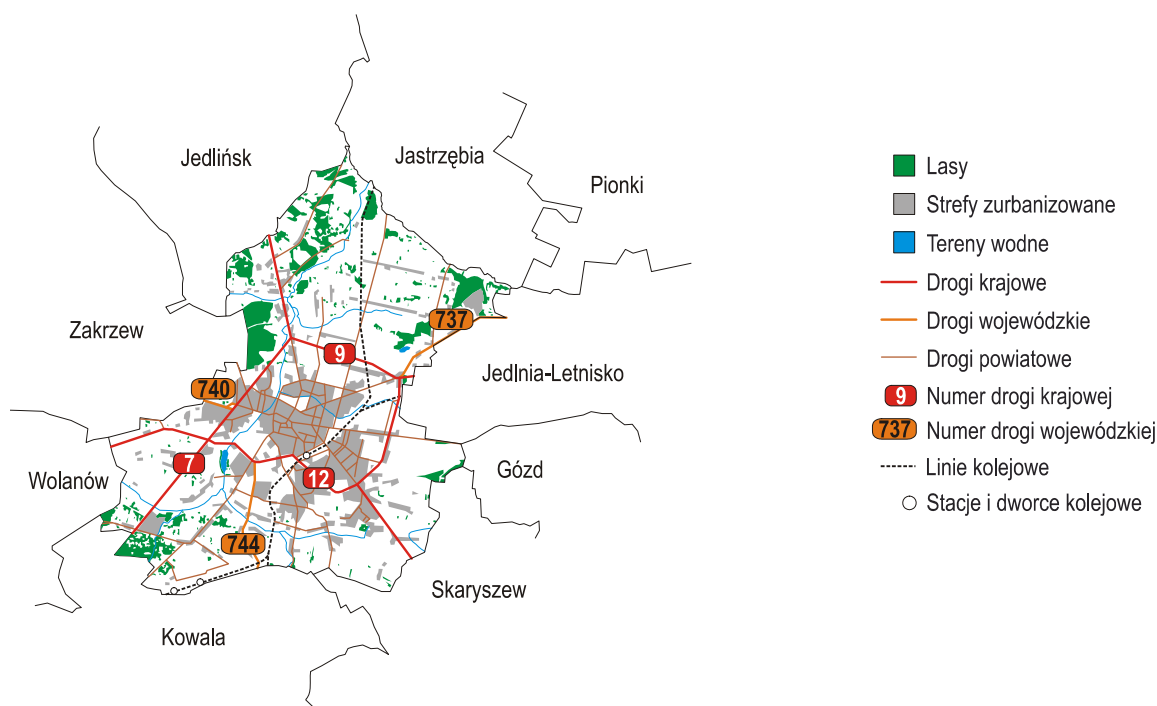
Systematycznie rosnący ruch samochodowy, przy niedostatecznym tempie poprawy jakości dróg oraz nieprzestrzeganie zasad ruchu drogowego (nadmierna prędkość jazdy, nietrzeźwość kierowców), stwarza zagrożenie dla bezpieczeństwa uczestników ruchu. W ciągu 2012 r. na drogach Radomia doszło do 160 wypadków i 2,0 tys. kolizji zarejestrowanych przez policję. W wypadkach poszkodowanych było 188 osób, w tym ze skutkiem śmiertelnym – 12 osób. W porównaniu z 2005 r. odnotowano spadek liczby wypadków (o 44,6%) i kolizji (o 45,4%). Liczba ofiar wypadków zmniejszyła się o 45,2%, natomiast odnotowano wzrost liczby zabitych w wypadkach drogowych – o 33,3%.

Stan infrastruktury kolejowej ma bezpośredni wpływ na sprawność i wydajność systemu transportowego związaną z przewozami, bezpieczeństwem i kosztami. W celu poprawy sytuacji kolejnictwa ważnym elementem jest realizowanie programu modernizacji linii kolejowych, który poprawi dostęp do komunikacji, zwiększy bezpieczeństwo podróżnych, skróci czas przejazdu i obniży koszty eksploatacyjne infrastruktury. Węzeł kolejowy w Radomiu tworzą 3 zelektryfikowane linie kolejowe (nr 8 Warszawa – Kraków, nr 22 Tomaszów Mazowiecki – Radom i nr 26 Łuków – Radom). W granicach administracyjnych miasta funkcjo-

nią 1 dworzec kolejowy (Radom Główny), 2 przystanki osobowe (Radom Południe i Radom Potkanów), oraz 2 stacje towarowe (Radom Krychnowice i Radom Wschodni).²

Transport lotniczy jest jednym z ważniejszych elementów zaplecza gospodarczego, przyczyniającym się do szybszego i sprawniejszego rozwoju regionu i miasta. Komunikacja lotnicza umożliwia szybki i swobodny przepływ osób, usług i towarów. Możliwość szybszego wzrostu gospodarczego, potrzeby mieszkańców i firm funkcjonujących na terenie Radomia, wpłynęły na decyzję władz miasta o utworzeniu cywilnego portu lotniczego, którego otwarcie planowane jest w 2014 r. Bliskie położenie lotniska w odległości około 3,5 km od centrum miasta gwarantuje dobrą komunikację dla przyszłych pasażerów. Teren przyszłego lotniska i infrastruktura towarzysząca zajmuje obszar 371 ha.³

Sieć drogowa w Radomiu

Źródło: opracowanie własne na podstawie informacji z GIS Mazowsza. Mazowiecki System Informacji Przestrzennej Gmin i Powiatów współdziałających w ramach województwa [online]. Warszawa: Urząd Marszałkowski Województwa Mazowieckiego [dostęp: 31 marca 2014 r.]. Dostępny w Internecie: www.wrota.mazowsza.pl.

² Mapa Linii Kolejowych w Polsce. [online]. PKP Polskie Linie Kolejowe S.A. Biuro Nieruchomości i Geodezji Kolejowej [dostęp: 20 października 2013 r.]. Dostępny w Internecie: www.plk-sa.pl.

³ *Studia nad lokalizacją regionalnych portów lotniczych na Mazowszu*. Pod redakcją Tomasza Komornickiego i Przemysława Śleszyńskiego. PAN Instytut Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania im. Stanisława Leszczyckiego. Warszawa 2009.

TABL. 1 (75). **DROGI PUBLICZNE**
Stan w dniu 31 XII

WYSZCZEGÓLNIENIE	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
	w km							
Drogi powiatowe.....	101,9	101,9	101,9	101,9	100,6	100,6	97,9	101,8
O nawierzchni twardej ..	96,9	96,9	96,9	96,9	95,6	95,6	94,3	98,1
w tym o nawierzchni ulepszonej	96,1	96,1	96,1	96,1	94,8	94,8	94,3	98,1
Gruntowe	5,0	5,0	5,0	5,0	5,0	5,0	3,6	3,7
Drogi gminne	222,6	222,6	190,0	190,9	191,4	190,6	213,6	213,8
O nawierzchni twardej ..	222,6	222,6	127,8	128,8	129,2	128,4	169,3	169,6
w tym o nawierzchni ulepszonej	222,6	222,6	124,4	125,4	125,8	125,1	166,7	167,0
Gruntowe	–	–	62,2	62,1	62,2	62,2	44,3	44,2

TABL. 2 (76). **POJAZDY SAMOCHODOWE I CIĄGNIKI ZAREJESTROWANE^a**
Stan w dniu 31 XII

POJAZDY	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
OGÓŁEM	74610	80164	88111	97410	100991	104607	108892	111225
w tym:								
Samochody osobowe	58491	63118	69261	77039	79620	82243	85674	87798
Autobusy	493	577	682	720	699	714	641	627
Samochody ciężarowe ^b i ciągniki siodłowe ...	12968	13603	15018	15979	16508	17276	17875	18029
Ciągniki balastowe i rolnicze	873	882	904	955	1113	1091	1121	1044
Motocykle	1468	1616	1795	2120	2403	2603	2847	3007

^a Patrz uwagi ogólne na str. 133. ^b Łącznie z samochodami ciężarowo-osobowymi.

TABL. 3 (77). **POJAZDY SAMOCHODOWE I CIĄGNIKI ZAREJESTROWANE PO RAZ PIERWSZY^a**

POJAZDY	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
OGÓŁEM	7404	7055	9383	10321	7586	7126	7057	6631
w tym:								
Samochody osobowe	6187	5824	7404	8632	6169	5477	5652	5510
Autobusy	40	97	77	61	41	57	39	40
Samochody ciężarowe ^b i ciągniki siodłowe	1076	975	1689	1304	1100	1320	1060	847
Ciągniki balastowe i rolnicze	10	14	22	15	21	9	37	12
Motocykle	72	125	154	246	219	230	255	185

^a Patrz uwagi ogólne na str. 133. ^b Łącznie z samochodami ciężarowo-osobowymi.

TABL. 4 (78). **POJAZDY SAMOCHODOWE I CIĄGNIKI ZAREJESTROWANE WEDŁUG GRUP WIEKU**
Stan w dniu 31 XII

GRUPY WIEKU	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
SAMOCHODY OSOBOWE								
OGÓŁEM	58491	63118	69261	77039	79620	82243	85674	87798
Do 5 lat	7438	7647	8683	10031	9790	9055	9563	9581
6–15	33729	36070	37972	40839	41487	42206	42342	41136
16–20	7144	8199	10340	12381	13466	14893	16063	17126
21–30	8640	9324	9819	10602	10814	11059	11796	13199
31 lat i więcej	1540	1878	2447	3186	4063	5030	5910	6756
AUTOBUSY								
OGÓŁEM	493	577	682	720	699	714	641	627
Do 5 lat	76	106	141	151	142	135	130	67
6–15	181	231	296	302	261	257	210	254
16–20	151	130	115	114	132	139	132	139
21–30	82	106	123	142	150	167	151	144
31 lat i więcej	3	4	7	11	14	16	18	23
SAMOCHODY CIĘŻAROWE^a I CIĄGNIKI SIODŁOWE								
OGÓŁEM	12968	13603	15018	15979	16508	17276	17875	18029
Do 5 lat	4076	3738	3969	3754	3339	3511	3669	3602
6–15	5692	6346	7171	7853	8413	8646	8652	8402
16–20	1281	1439	1599	1791	1861	1935	2122	2325
21–30	1544	1607	1691	1854	2000	2129	2194	2307
31 lat i więcej	375	473	588	727	895	1055	1238	1393

^a Łącznie z samochodami ciężarowo-osobowymi.

TABL. 5 (79). **SAMOCHODY OSOBOWE WEDŁUG RODZAJU STOSOWANEGO PALIWA**

PALIWA	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
STAN W DNIU 31 XII								
OGÓŁEM	58491	63118	69261	77039	79620	82243	85674	87798
w tym:								
Benzyna	44523	43675	44075	45869	44580	43958	44153	44291
Olej napędowy	5539	7399	10220	14264	16759	19130	21795	23573
Gaz (LPG)	8366	11985	14912	16851	18227	19102	19716	19883
ZAREJESTROWANE PO RAZ PIERWSZY (w ciągu roku)^a								
OGÓŁEM	6187	5824	7404	8632	6169	5477	5652	5510
w tym:								
Benzyna	3021	3048	3653	3712	2457	2123	2197	2394
Olej napędowy	1483	1829	2759	4174	3231	2859	2954	2539
Gaz (LPG)	1683	947	992	745	481	495	498	576

^a Patrz uwagi ogólne na str. 133.

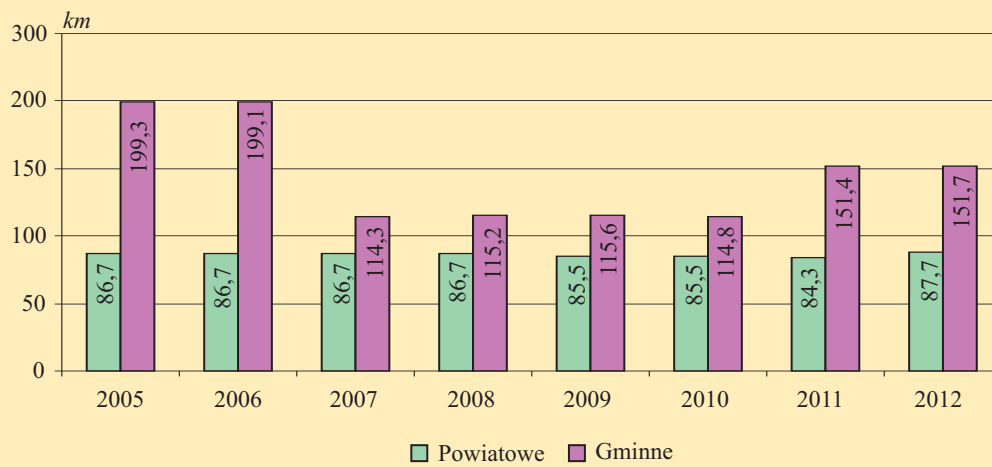
TABL. 6 (80). **WYPADKI DROGOWE I ICH OFIARY ORAZ KOLIZJE DROGOWE**

WYSZCZEGÓLNIENIE	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Wypadki	289	315	337	317	290	302	281	160
Ofiary wypadków	343	375	382	346	346	356	331	188
śmiertelne	9	11	18	10	17	11	12	12
ranni	334	364	364	336	329	345	319	176
Kolizje	3665	3214	2998	2675	2651	2674	2488	2000

Źródło: dane Wydziału Ruchu Drogowego Komendy Wojewódzkiej Policji z siedzibą w Radomiu z Systemu Ewidencji Wypadków i Kolizji.

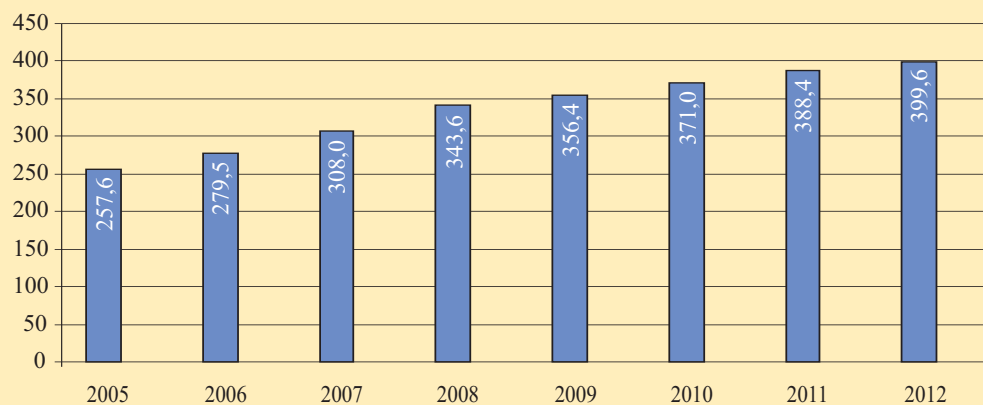
DROGI O NAWIERZCHNI TWARDEJ NA 100 km²

Stan w dniu 31 XII

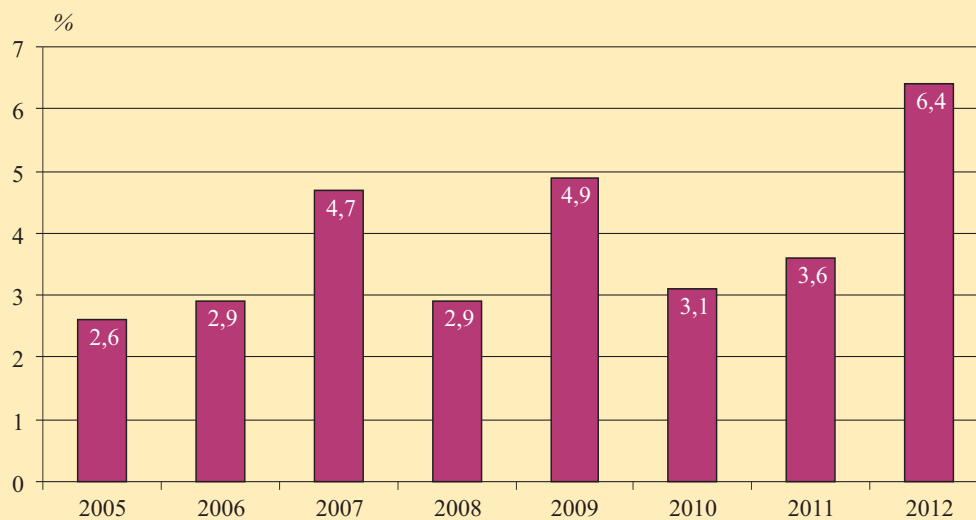

SAMOCHOZY OSOBOWE ZAREJESTROWANE NA 1000 LUDNOŚCI

Stan w dniu 31 XII

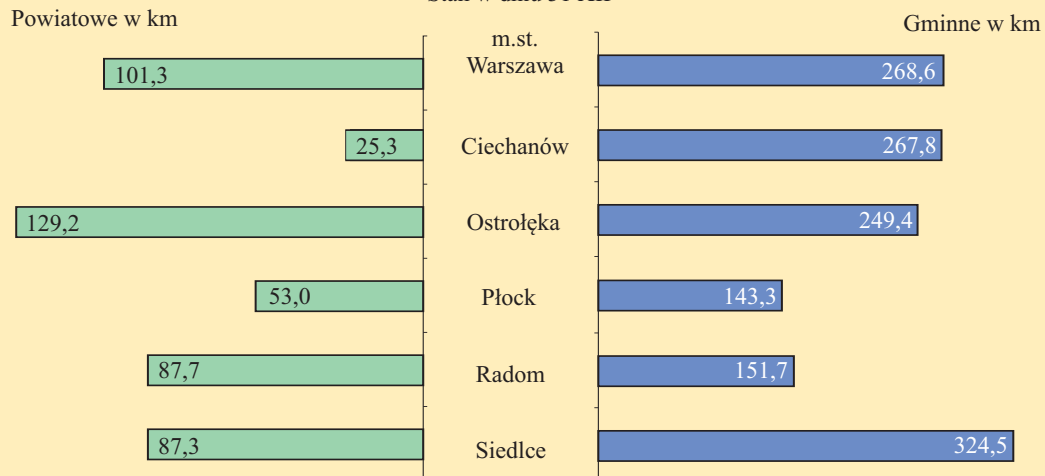
UDZIAŁ OFIAR ŚMIERTELNYCH W OGÓLNEJ LICZBIE OFIAR WYPADKÓW DROGOWYCH

WSKAŹNIKI DLA WYBRANYCH MIAST W 2012 R.

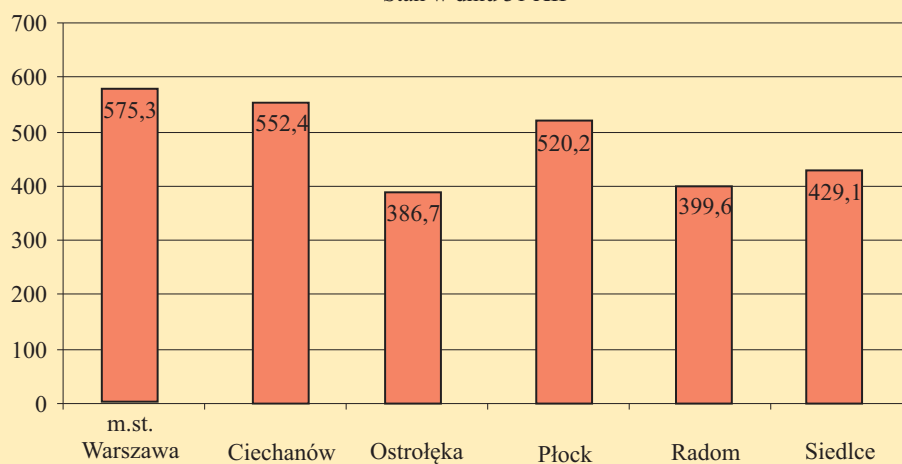
DROGI O NAWIERZCHNI TWARDEJ NA 100 km²

Stan w dniu 31 XII

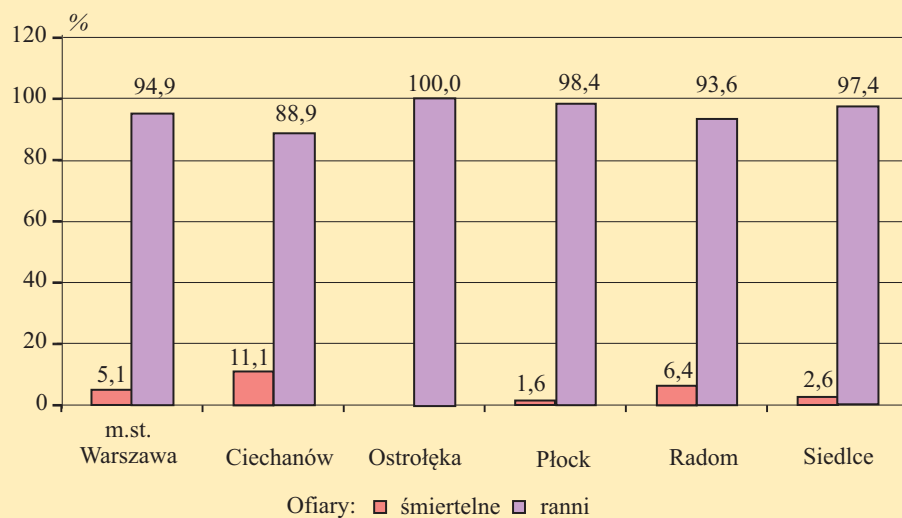

SAMOCZODY OSOBOWE ZAREJESTROWANE NA 1000 LUDNOŚCI

Stan w dniu 31 XII

STRUKTURA OFIAR WYPADKÓW DROGOWYCH

XI. HANDEL

Uwagi ogólne

Targowiska są to wyodrębnione tereny i budowle (place, ulice, hale targowe) ze stałymi lub sezonowymi punktami sprzedaży drobnodetalicznej lub urządzeniami przeznaczonymi do prowadzenia handlu w wyznaczone dni tygodnia lub codziennie (bazary).

Powierzchnia sprzedażowa to część powierzchni przeznaczona na ekspozycję towarów oraz sprzedaż (tzn. część przeznaczona do eksponowania towarów i obsługi nabywców), mierzona w m².

Wyniki badań - synteza

W gospodarce Radomia, zwłaszcza w sektorze usług, handel spełnia ważną rolę ekonomiczną. Generuje on produkcję, konsumpcję i jest jednym z głównych czynników wpływających m.in. na stan rynku pracy. Przedsiębiorstwa handlowe dysponują dużym potencjałem dla rynku pracy. Szczególne znaczenie mają istniejące centra handlowe i sieć targowisk obsługujące mieszkańców miasta i okolic.

W końcu 2012 r. udział przedsiębiorstw zakwalifikowanych w rejestrze REGON do sekcji G „Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle” wynosił 34,8% ogółu zarejestrowanych podmiotów, a do sekcji I „Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi” – 2,3%. Wśród podmiotów, dla których podstawowym rodzajem działalności był handel (sekcja G), przeważającą grupę stanowiły przedsiębiorstwa zajmujące się handlem detalicznym – 62,8% podmiotów. W ramach sekcji I znaczący udział miały jednostki działające w zakresie usług związanych z wyżywieniem – 90,9% podmiotów.

Sieć punktów sprzedaży detalicznej obejmuje placówki handlowe takie jak: obiekty wielko-powierzchniowe, sklepy łącznie z aptekami, stałe punkty sprzedaży drobnodetalicznej (kioski, stragany), pozostałe punkty sprzedaży drobnodetalicznej o charakterze ruchomym i stacje paliw.

W 2012 r. w Radomiu liczba sklepów dużych i bardzo dużych (hipermarketów, supermarketów oraz domów handlowych i towarowych) wynosiła ogółem 36 placówek, tj. o 33,3% więcej niż w 2005 r. Sklepy o powierzchni od 400 m² do 2499 m² (supermarkety) stanowiły

zdecydowaną większość wśród sklepów dużych i bardzo dużych powierzchniowo i ich udział w 2012 r. wyniósł 83,3%, tj. o 20,3 p. proc. więcej niż w 2005 r. W latach 2005–2012 odnotowano dynamiczny rozwój supermarketów. W 2012 r. liczba tego typu sklepów wynosiła 30, tj. o 13 placówek więcej niż w 2005 r. Największy wzrost liczby supermarketów odnotowano w 2011 r. (wzrost o 5 placówek w porównaniu z rokiem poprzednim). Wzrost liczby supermarketów spowodowany jest prawdopodobnie zwiększającymi się potrzebami mieszkańców na tego rodzaju placówki. Istotą funkcjonowania supermarketów są m.in. regulacje rynkowe (oferowane konkurencyjne ceny towarów, asortyment, czas pracy placówek, wygoda zakupów i dostępność terytorialna). W 2012 r. na 1 supermarket przypadało przeciętnie 7,3 tys. ludności, podczas gdy w 2005 r. było to 13,4 tys. Liczba sklepów wielko-powierzchniowych o powierzchni przekraczającej 2500 m² (hipermarkety) wynosiła w 2012 r. 5 placówek i zmniejszyła się o 1 sklep w porównaniu z 2005 r. Spadek liczby hipermarketów spowodowany jest prawdopodobnie zwiększającą się z roku na rok liczbą supermarketów, które powodują nasycenie na rynku wśród sklepów dużych i bardzo dużych powierzchniowo. Kolejną przyczyną mogą być problemy z pozyskaniem znacznie większej powierzchni inwestycyjnej pod przyszłe sklepy wielkopowierzchniowe w odróżnieniu od supermarketów. W latach 2005–2012 wskaźnik liczby ludności przypadającej na 1 hipermarket zwiększył się z 37,8 tys. w 2005 r. do 43,9 tys. w 2012 r.

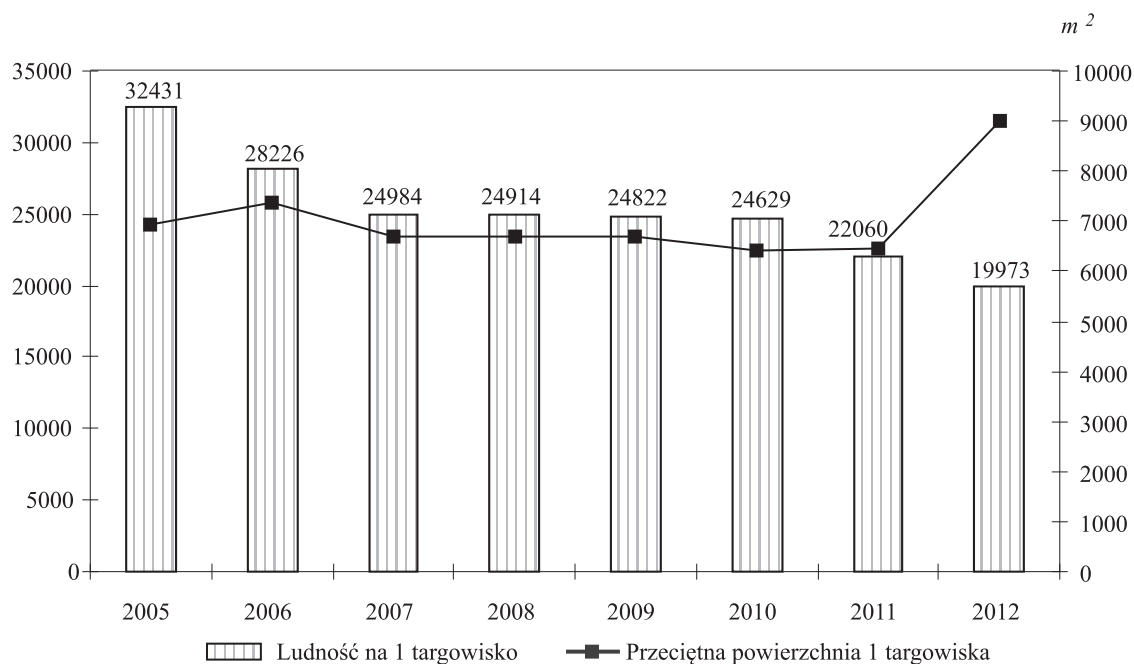
Targowiska odgrywają znaczącą rolę w handlu hurtowym i detalicznym, ale przede wszystkim są miejscami działań punktów sprzedaży drobnodetalicznej. Są szczególnie ważne dla drobnych producentów rolnych z otoczenia miasta, jak również dla rzemieślników i drobnych handlowców. W 2012 r. w Radomiu było 11 targowisk stałych o powierzchni 99,1 tys. m². Dysponowały one 840 stałymi punktami sprzedaży detalicznej. W porównaniu z 2005 r. liczba targowisk wzrosła o 4. Przybyło 50,5 tys. m² powierzchni targowisk, ale ubyło 99 stałych punktów sprzedaży. Liczba ludności przypadająca na 1 targowisko stałe zmniejszyła się z 32,4 tys. osób w 2005 r. do 20,0 tys. w 2012 r., natomiast przeciętna powierzchnia 1 targowiska stałego zwiększyła się z 7,0 tys. m² w 2005 r. do 9,0 tys. m² w 2012 r. Roczne wpływy z opłaty targowej na targowiskach stałych osiągnęły na koniec 2012 r. kwotę 929,5 tys. zł, tj. o 349,4 tys. zł (60,2%) więcej niż w 2005 r.

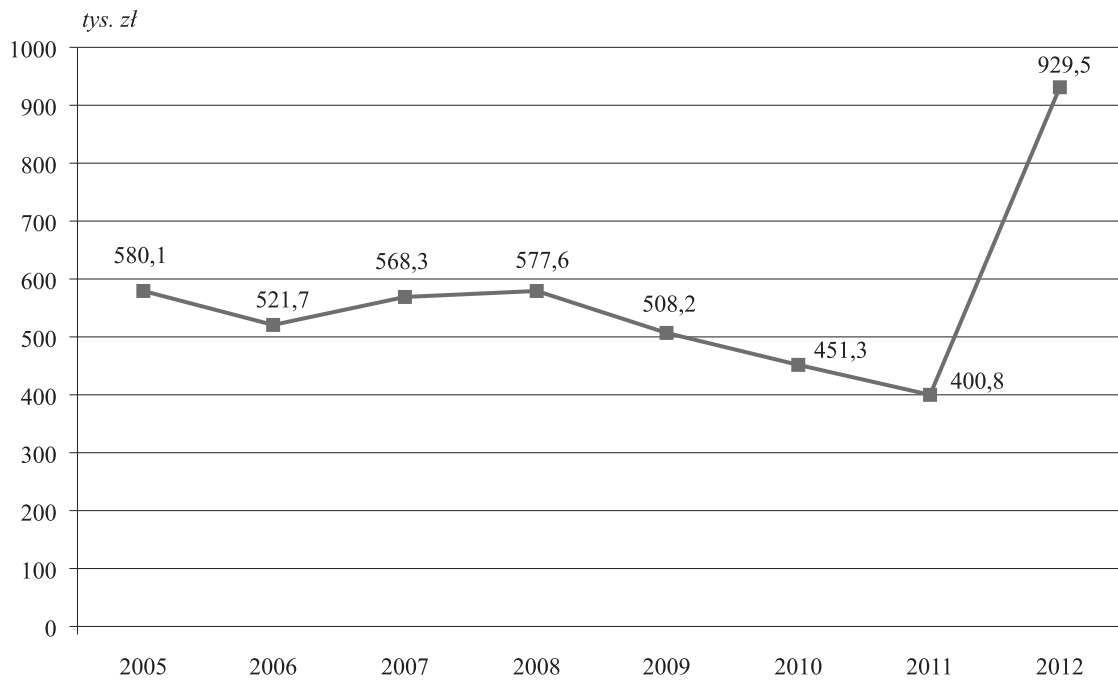
TABL. 1 (81). **TARGOWISKA**
Stan w dniu 31 XII

WYSZCZEGÓLNIENIE	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Targowiska stałe	7	8	9	9	9	9	10	11
w tym z przewagą sprzedaży drobno- detalicznej	4	4	5	5	9	9	9	10
Powierzchnia targowisk w tys. m ²	48,6	59,0	60,1	60,1	60,1	57,7	64,5	99,1
w tym sprzedażowa ..	16,3	17,4	17,7	17,7	17,7	23,5	36,5	39,2
Stale punkty sprzedaży drobnodetalicznej	939	769	829	850	850	648	650	840
w tym na targowiskach czynnych co- dziennie	939	769	829	850	850	648	650	840
Roczne wpływy z opłaty targowej w tys. zł	580,1	521,7	568,3	577,6	508,2	451,3	400,8	929,5

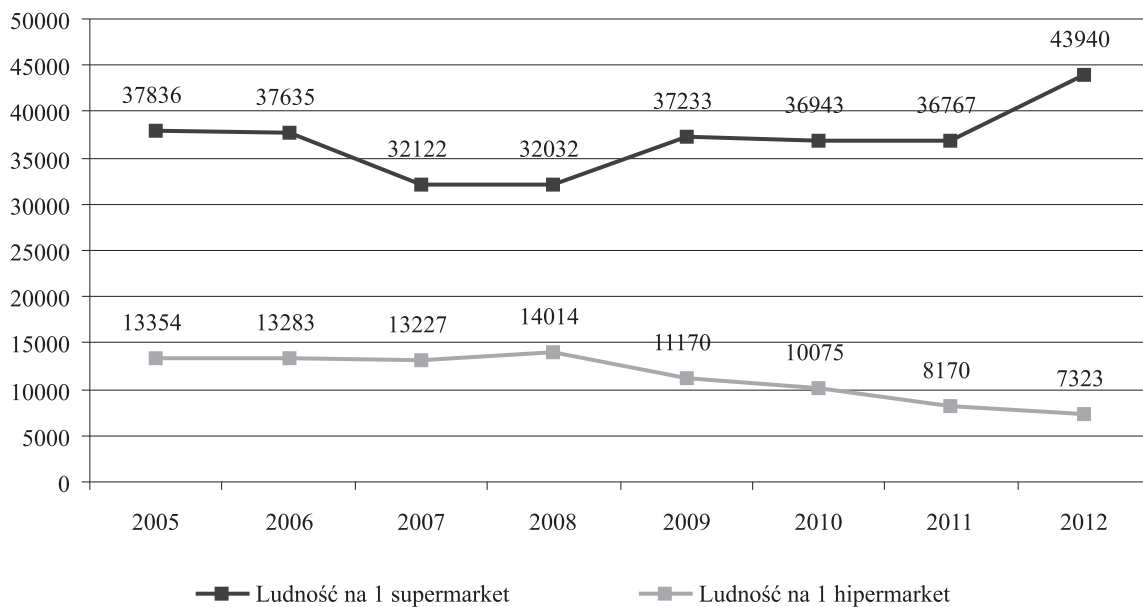
Targowiska stałe
Stan w dniu 31 XII

Roczne wpływy z opłat targowych

Hipermarkety i supermarkety Stan w dniu 31 XII

XII. FINANSE PUBLICZNE

Uwagi ogólne

Finanse publiczne obejmują procesy związane z gromadzeniem środków publicznych oraz ich rozdysponowaniem, a w szczególności: gromadzenie dochodów i przychodów publicznych, wydatkowanie środków publicznych, finansowanie potrzeb pożyczkowych budżetu państwa i budżetów jednostek samorządu terytorialnego (gmin, miast na prawach powiatu, powiatów oraz województw), zaciąganie zobowiązań angażujących środki publiczne, zarządzanie środkami publicznymi, zarządzanie długiem publicznym oraz rozliczenia z budżetem Unii Europejskiej.

Podstawę prawną określającą te procesy stanowiła: dla 2005 r. – ustawa z dnia 26 listopada 1998 r. o finansach publicznych (tekst jednolity: Dz. U. z 2003 r. Nr 15, poz. 148, z późn. zm.); dla lat 2006–2009 – ustawa z dnia 30 czerwca 2005 r. o finansach publicznych (Dz. U. Nr 249, poz. 2104, z późn. zm.); a w latach 2010–2012 – ustawa z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych (tekst jednolity: Dz. U. z 2013 r., poz. 885, z późn. zm.) i przepisy wprowadzające ustawę o finansach publicznych (Dz. U. Nr 157, poz. 1241, z późn. zm.). W przypadku gospodarki finansowej jednostek samorządu terytorialnego również ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym, ustawy z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym i o samorządzie województwa (tekst jednolity: Dz. U. z 2013 r., poz. 594–596) oraz ustawa z dnia 13 listopada 2003 r. o dochodach jednostek samorządu terytorialnego (tekst jednolity: Dz. U. z 2010 r. Nr 80, poz. 526, z późn. zm.).

Prezentowane dane obejmują informacje dotyczące **dochodów i wydatków** budżetów jednostek samorządu terytorialnego oraz przychodów i kosztów samorządowych zakładów budżetowych.

Dochody i wydatki budżetów jednostek samorządu terytorialnego są określone w uchwale budżetowej przez właściwe organy stanowiące na rok kalendarzowy (budżetowy), w terminach i na zasadach określonych w ustawach ustrojowych oraz ustawie o finansach publicznych.

Miasto na prawach powiatu realizuje równocześnie zadania z zakresu działania gminy oraz powiatu i sporządza jeden budżet, w którym określone są poszczególne dochody z uwzględnieniem źródeł dochodów gminy i powiatu oraz wydatki realizowane łącznie przez gminę i powiat. Dlatego też w tablicach dochody i wydatki miasta na prawach powiatu podane są łącznie z dochodami i wydatkami części gminnej i powiatowej.

Powyższa uwaga dotyczy również samorządowych zakładów budżetowych funkcjonujących w sektorze finansów publicznych od 2011 r.

Dochody i wydatki budżetu państwa i budżetów jednostek samorządu terytorialnego grupuje się zgodnie z zasadami określonymi w ustawie o finansach publicznych, tj. na działy i rozdziały – określające rodzaj działalności oraz paragrafy – określające rodzaj dochodu, przychodu lub wydatku. Prezentowane dane opracowano zgodnie ze szczegółową klasyfikacją dochodów i wydatków, ustalaną przez Ministra Finansów na mocy kolejnych rozporządzeń z lat 2004–2010.

Na **dochody budżetów jednostek samorządu terytorialnego** składają się:

- dochody własne, tj.:
  - dochody z tytułu udziałów we wpływach z podatku dochodowego od osób prawnych i osób fizycznych,
  - wpływy z podatków oraz opłat ustalanych i pobieranych na podstawie odrębnych ustaw, w tym podatek od nieruchomości, podatek rolny, podatek od środków transportowych, podatek od czynności cywilnoprawnych, opłata skarbową,
  - dochody z majątku, np. dochody z najmu i dzierżawy oraz innych umów o podobnym charakterze,
  - środki z innych źródeł na dofinansowanie zadań własnych;
- dotacje:
  - celowe z budżetu państwa na zadania: z zakresu administracji rządowej, własne, realizowane na podstawie porozumień z organami administracji rządowej,
  - przekazane w ramach programów finansowanych z udziałem środków europejskich oraz innych środków zagranicznych niepodlegających zwrotowi, płatności z budżetu środków europejskich (paragrafy 200 i 620 według szczegółowej klasyfikacji dochodów, wydatków, przychodów i rozchodów oraz środków pochodzących ze źródeł zagranicznych),
  - otrzymane z funduszy celowych (od 2011 r. są tylko państwowe fundusze celowe),
  - pozostałe dotacje, w tym dotacje celowe na zadania realizowane na podstawie porozumień między jednostkami samorządu terytorialnego;
- subwencja ogólna z budżetu państwa, która składa się z części: wyrównawczej, oświatowej, rekompensującej, równoważącej i regionalnej.

Wydatki budżetów jednostek samorządu terytorialnego dzielą się na majątkowe (w tym inwestycyjne) i bieżące, do których zalicza się m. in.:

- wydatki na wynagrodzenia (wraz z pochodnymi),
- wydatki na zakup materiałów i usług,
- dotacje m.in. dla jednostek organizacyjno-prawnych działających w budżetach jednostek samorządu terytorialnego,
- wydatki na obsługę długu publicznego, w tym wpłaty z tytułu udzielenia poręczeń i gwarancji.

Informacje dotyczące budżetów jednostek samorządu terytorialnego opracowano w Głównym Urzędzie Statystycznym na podstawie sprawozdań Ministerstwa Finansów.

Wyniki badań - synteza

Rozwój lokalny to dynamiczny, wieloaspektowy proces, którego celem jest m.in. poprawa jakości życia mieszkańców i warunków funkcjonowania podmiotów społeczno-gospodarczych. W trakcie procesu lokalnego rozwoju społeczno-ekonomicznego ważną rolę pełni miejscowy samorząd, który wykorzystując dostępne narzędzia prawno-finansowe może wpływać na poprawę warunków społeczno-gospodarczych miasta.

Budżet miasta Radomia jako jednostki samorządu terytorialnego stanowi integralną część systemu finansów publicznych państwa. Unormowania dotyczące funkcjonowania aparatu finansowego samorządu lokalnego zostały zawarte w rozdziale VII Konstytucji RP, ustawie o finansach publicznych, ustawie o dochodach jednostek samorządu terytorialnego, ustawach o samorządzie gminnym i powiatowym oraz Europejskiej Karcie Samorządu Lokalnego. W latach 2005–2012 ustawa o dochodach samorządu terytorialnego podlegała częstym modyfikacjom i nowelizacjom. Obowiązująca od 1 I 2010 r. ustawa istotnie wpłynęła na efektywniejsze zarządzanie budżetem przez jednostki samorządu terytorialnego. Wdrożono m.in. nowe formy organizacyjno-prawne gospodarki pozabudżetowej jednostek samorządu oraz wydzielono budżet środków europejskich. Ponadto uściślono także przepisy, jakie muszą być spełnione podczas konstrukcji uchwały budżetowej. Na jednostki samorządu terytorialnego nałożono również obowiązek sporządzenia wieloletniej prognozy finansowej.

Zaopatrzenie jednostek samorządu w odpowiednie środki finansowe jest podstawą efektywnego realizowania powierzonych im zadań oraz skutecznego zaspokajania potrzeb ich mieszkańców. Budżet samorządu lokalnego jest jednym z najistotniejszych instrumentów administrowania jego finansami i stanowi podstawę jego gospodarki finansowej. Uchwalany jest na każdy rok budżetowy w formie uchwały i cechuje się planowością, czasowością, normatywnością, dyrektywnością, strumieniowością oraz zdecentralizowaniem. Za właściwą gospodarkę finansową Radomia jako miasta na prawach powiatu odpowiada Prezydent Miasta.

Dochody i wydatki budżetu Radomia, jako miasta na prawach powiatu, wykazane są łącznie dla części gminnej i powiatowej. W 2012 r. dochody ogółem budżetu miasta wynosiły 891651,6 tys. zł, a wydatki ogółem 917549,8 tys. zł. Wynika z tego, że wynik finansowy był ujemny i wynosił minus 25898,2 tys. zł. W badanym okresie tylko w latach 2006 i 2011 odnotowano nadwyżkę budżetową (15626,0 tys. zł w 2006 r. i 15017,4 tys. zł w 2011 r.) w pozostałych latach wystąpił deficyt budżetowy (największy w 2009 r. – minus 131844,9 tys. zł).

W strukturze dochodów budżetu Radomia dochody własne w 2012 r. stanowiły 45,2% i były o 0,7 p. proc. mniejsze niż w 2005 r. Największą pozycję dochodów własnych stanowiły wpływy pochodzące z podatku dochodowego od osób fizycznych (PIT) oraz z podatku dochodowego od osób prawnych (CIT). W 2012 r. udział tych podatków wynosił 19,8% i był mniejszy o 1,7 p. proc. w relacji do 2005 r.

Dotacje celowe z budżetu państwa w 2012 r. wynosiły 114238,4 tys. zł i stanowiły 12,8% dochodów ogółem budżetu miasta (w 2005 r. udział dotacji w dochodach ogółem wynosił 16,5%, tj. nastąpił spadek o 3,7 p. proc. w relacji do 2012 r.). W tym na zadania z zakresu administracji rządowej w 2012 r. przeznaczono 8,7% dochodów i były one mniejsze o 3,2 p. proc. w porównaniu z 2005 r.

Subwencja ogólna z budżetu państwa wynosiła w 2012 r. 328503,4 tys. zł, a jej udział w dochodach budżetu Radomia stanowił 36,8% i wzrósł o 1,8 p. proc. w relacji do 2005 r. (zadania oświatowe, które są największą częścią subwencji ogólnych stanowiły w 2012 r. 29,4% i były mniejsze o 3,6 p. proc. w stosunku do 2005 r.).

W 2012 r. wydatki Radomia były o 74,8% większe od notowanych w 2005 r. W strukturze wydatków w 2012 r. wydatki bieżące stanowiły 86,5% (o 2,1 p. proc. mniej niż w 2005 r.), zaś wydatki majątkowe – 13,5% (o 2,1 p. proc. więcej niż w 2005 r.).

W strukturze działowej wydatków największy udział odnotowano w działach: oświata i wychowanie – 38,8% (kwota ta w większości została przeznaczona na wynagrodzenia osobowe dla nauczycieli), transport i łączność – 18,0% oraz pomoc społeczna – 15,5%. W porównaniu z 2005 r. wzrósł udział w wydatkach w dziale transport i łączność (o 9,4 p. proc.), natomiast zmalał w działach: pomoc społeczna (o 6,0 p. proc.), gospodarka mieszkaniowa (o 2,7 p. proc.) oraz oświata i wychowanie (o 2,3 p. proc.).

Wydatki majątkowe w 2012 r. wzrosły ponad 2-krotnie w stosunku do 2005 r. W znacznej części przeznaczono je na cele inwestycyjne, przy czym wydatki inwestycyjne w 2012 r. zwiększyły się o 2,5 p. proc. w stosunku do 2005 r. (z 10,8% w 2005 r. do 13,3% w 2012 r. wydatków miasta ogółem). W badanym okresie wydatki te rosły do 2009 r. (osiągając 24,6% wydatków budżetu miasta), po czym następował spadek i w 2012 r. wynosiły 13,3% wydatków ogółem.

W 2012 r. dochody ogółem przypadające średnio na 1 mieszkańca wynosiły 4051,82 zł (z czego 45,2% stanowiły dochody własne), natomiast wydatki ogółem na 1 mieszkańca wynosiły 4169,51 zł (z tego 13,3% to wydatki inwestycyjne). Wśród analizowanych sześciu miast województwa mazowieckiego najwyższy poziom dochodów i wydatków ogółem przypadających na 1 mieszkańca w 2012 r. odnotowano w m.st. Warszawie (odpowiednio: 6977,66 zł i 7370,14 zł), a najniższy w Ciechanowie (2974,00 zł i 3190,10 zł).

TABL. 1 (82). DOCHODY BUDŻETU MIASTA WEDŁUG RODZAJÓW

WYSZCZEGÓLNIENIE	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
	w tys. zł							
OGÓŁEM	524578,0	583411,2	662052,7	751704,7	781478,6	813047,7	878598,7	891651,6
w tym:								
Dochody własne	240863,7	273394,7	314444,7	397732,4	393610,7	370453,8	413303,7	403165,4
w tym:								
Udział w podatku dochodowym .	112814,9	123598,8	154480,2	169600,8	156971,4	157904,8	170617,7	176839,4
od osób prawnych	6695,8	4982,4	9321,3	9103,4	8942,2	8412,9	7605,6	7672,9
od osób fizycznych	106119,1	118616,4	145158,9	160497,4	148029,2	149491,9	163012,1	169166,5
Podatek od nieruchomości	56814,2	59665,0	65301,0	65464,4	69210,5	70445,4	76224,3	91204,2
Podatek od środków transportowych	5218,1	6225,4	7611,0	8417,3	7813,5	6777,0	6283,2	5891,3
Oplata skarbową	4871,4	5058,9	5189,3	5745,7	4017,4	3921,1	3692,0	3657,5
Dochody z majątku	16859,7	20984,0	21967,9	39523,8	37419,2	17328,6	19290,9	13719,3
Dotacje celowe z budżetu państwa	86549,8	102064,8	125312,3	119995,4	107378,3	113685,6	110526,0	114238,4
w tym na zadania:								
Z zakresu administracji rządowej	62644,1	72242,0	79838,9	74607,2	72562,1	76248,8	75075,5	77882,6
Własne	23549,8	29139,8	44400,6	43787,5	34600,1	37250,1	35308,7	36253,1
Subwencja ogólna z budżetu państwa	183717,5	198147,6	214446,3	232419,0	264104,9	278253,8	293714,0	328503,4
W tym część oświatowa	173239,2	179682,3	191804,4	202943,6	221881,9	233449,2	246626,8	262410,9

TABL. 2 (83). DOCHODY BUDŻETU MIASTA WEDŁUG DZIAŁÓW

WYSZCZEGÓLNIENIE	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
	w tys. zł							
OGÓŁEM	524578,0	583411,2	662052,7	751704,7	781478,6	813047,7	878598,7	891651,6
w tym:								
Transport i łączność	4352,4	2246,8	24798,3	37063,9	34880,8	61480,3	69662,5	58684,5
Gospodarka mieszkaniowa	24721,0	39481,5	23826,2	62519,6	54606,5	40984,8	42694,7	38840,0
Administracja publiczna	3752,9	3915,7	5726,8	4294,0	3914,2	3367,5	4100,7	4256,1
Bezpieczeństwo publiczne i ochrona przeciwpożarowa ...	12340,7	12082,5	18354,2	17747,5	18521,1	17931,3	18550,8	19465,0
Oświata i wychowanie	6674,1	5725,5	5813,4	5885,4	16340,7	23414,2	18117,8	17561,0
Ochrona zdrowia	175,7	280,4	913,4	6045,3	5949,2	2538,0	25351,3	2349,4
Pomoc społeczna	72513,2	87143,9	89825,3	91332,6	87181,4	94671,6	92826,1	93870,4
Pozostałe zadania w zakresie polityki społecznej	515,3	978,0	1012,9	836,5	827,1	3098,4	2120,8	4157,1
Edukacyjna opieka wychowawcza	3474,8	6602,8	7854,5	6128,9	4887,9	2933,1	4367,1	4120,3
Gospodarka komunalna i ochrona środowiska	8301,5	7283,3	7200,1	7183,1	20492,5	10915,3	9019,9	2521,5
Kultura i ochrona dziedzictwa narodowego	312,8	333,4	443,0	138,3	100,4	99,3	60,0	3558,3

TABL. 3 (84). WYDATKI BUDŻETU MIASTA WEDŁUG RODZAJÓW

WYSZCZEGÓLNIENIE	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
	w tys. zł							
OGÓŁEM	524765,6	567785,2	666857,7	777499,0	913323,5	931685,0	863581,3	917549,8
Wydatki bieżące	464956,5	507862,1	544718,3	632147,7	689093,8	726637,6	763085,7	793414,1
w tym:								
Dotacje	48237,6	52635,4	46104,4	38533,8	45159,0	46793,8	49805,2	52313,5
Świadczenia na rzecz osób fizycznych	88427,5	105680,7	107821,7	102908,4	98900,7	106721,7	105169,7	106109,6
Wydatki bieżące jednostek budżetowych	321873,1	344344,3	380259,1	486746,6	539711,0	557904,4	590051,8	614983,6
w tym:								
wynagrodzenia	204893,2	216519,7	232080,9	264976,3	291271,5	316906,4	338042,6	354105,5
zakup materiałów i usług	61002,9	68540,2	82120,0	153648,3	173712,7	162907,5	167287,7	167489,6
Wydatki majątkowe	59809,1	59923,1	122139,4	145351,3	224229,7	205047,5	100495,6	124135,7
W tym inwestycyjne ^a	56841,8	58922,9	106289,4	132551,3	224229,7	205047,5	100445,6	122056,3

^a Łącznie z dotacjami na finansowanie zadań inwestycyjnych samorządowych zakładów budżetowych oraz do 2010 r. - gospodarstw pomocniczych i funduszy celowych, a w 2005 r. również środków specjalnych

TABL. 4 (85). WYDATKI BUDŻETU MIASTA WEDŁUG DZIAŁÓW

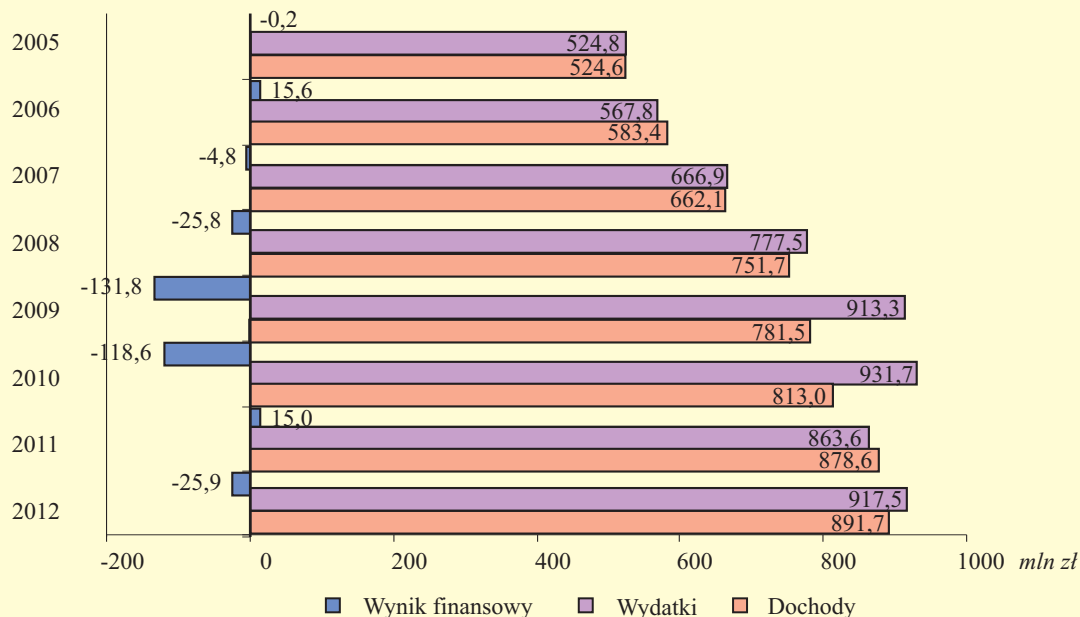
WYSZCZEGÓLNIENIE	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
	w tys. zł							
OGÓLEM	524765,6	567785,2	666857,7	777499,0	913323,5	931685,0	863581,3	917549,8
w tym:								
Transport i łączność	45270,9	55799,9	103137,8	130195,6	155276,1	161263,6	131092,9	165282,9
Gospodarka mieszkaniowa .	31487,6	13127,8	21703,0	57295,1	69545,0	39541,5	31453,4	30114,9
Administracja publiczna	32415,6	36917,7	37145,7	43061,8	46236,2	41232,6	43058,6	44432,6
Bezpieczeństwo publiczne i ochrona przeciwpożarowa ..	15570,7	15682,0	21998,6	21405,9	22643,3	22688,4	26577,0	23755,0
Oświata i wychowanie	215616,0	225946,7	235769,6	272098,0	326003,8	353257,7	338136,6	356348,9
Ochrona zdrowia	9113,0	9666,9	12395,5	14687,5	36393,2	26532,4	8169,3	13959,9
Pomoc społeczna	112726,9	134693,5	137306,0	140094,5	137788,0	141679,8	140927,4	142141,9
Pozostałe zadania w zakresie polityki społecznej	1611,4	5497,1	5762,0	6448,2	6610,5	10572,3	9986,4	12008,9
Edukacyjna opieka wychowawcza	24241,4	28081,5	30786,1	28296,9	26635,8	26929,1	30417,9	32115,5
Gospodarka komunalna i ochrona środowiska.....	14675,4	13900,7	33231,5	27553,9	32262,6	30570,8	21984,2	23376,0
Kultura i ochrona dziedzictwa narodowego	7162,8	9255,8	10221,3	13298,7	19563,0	18602,9	19036,8	19238,4

TABL. 5 (86). DOCHODY I WYDATKI BUDŻETU MIASTA NA 1 MIESZKAŃCA

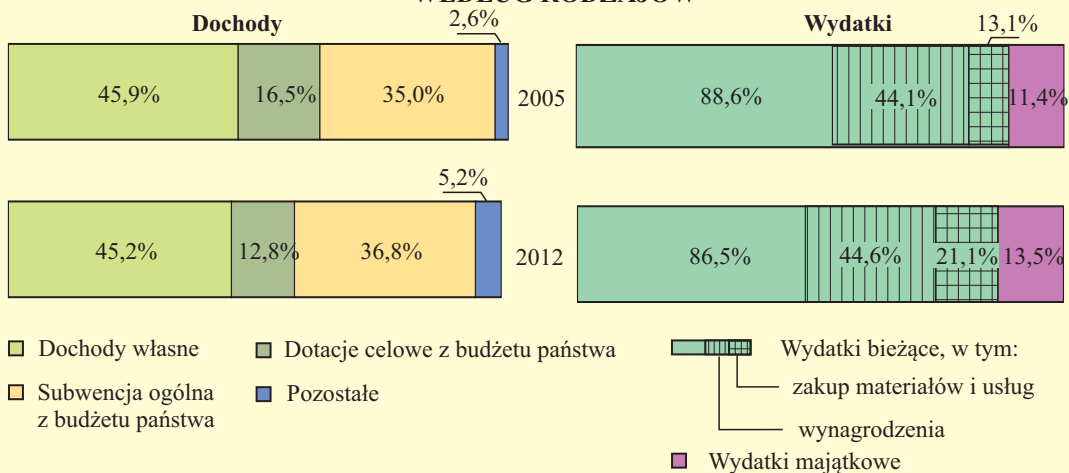
WYSZCZEGÓLNIENIE	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
	w zł							
Dochody	2307,90	2577,22	2938,64	3348,34	3490,08	3657,90	3974,37	4051,82
W tym własne	1059,69	1207,72	1395,72	1771,63	1757,87	1666,67	1869,59	1832,05
Wydatki.....	2308,72	2508,20	2959,97	3463,23	4078,90	4191,64	3906,44	4169,51
W tym inwestycyjne ^a	250,08	260,29	471,78	590,43	1001,41	925,06	454,37	554,65

^a Łącznie z dotacjami na finansowanie zadań inwestycyjnych samorządowych zakładów budżetowych oraz do 2010 r. - gospodarstw pomocniczych i funduszy celowych, a w 2005 r. również środków specjalnych.

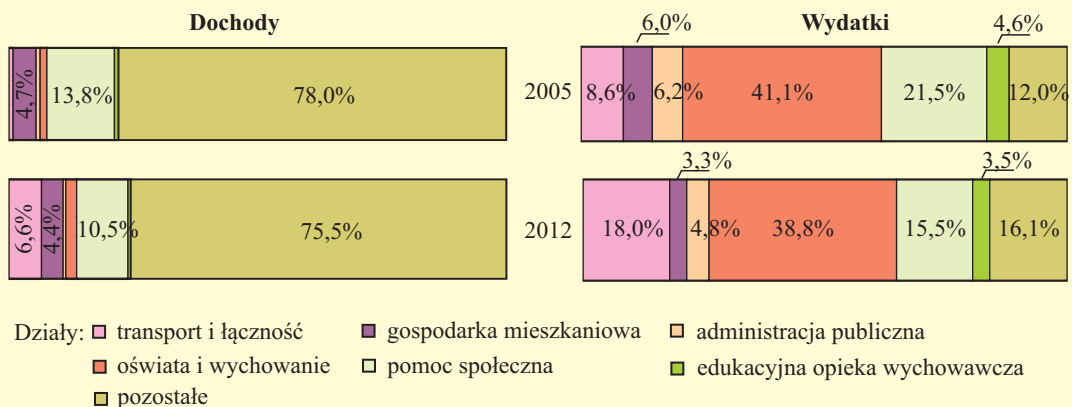
BUDŻET MIASTA

STRUKTURA DOCHODÓW I WYDATKÓW BUDŻETU MIASTA WEDŁUG RODZAJÓW

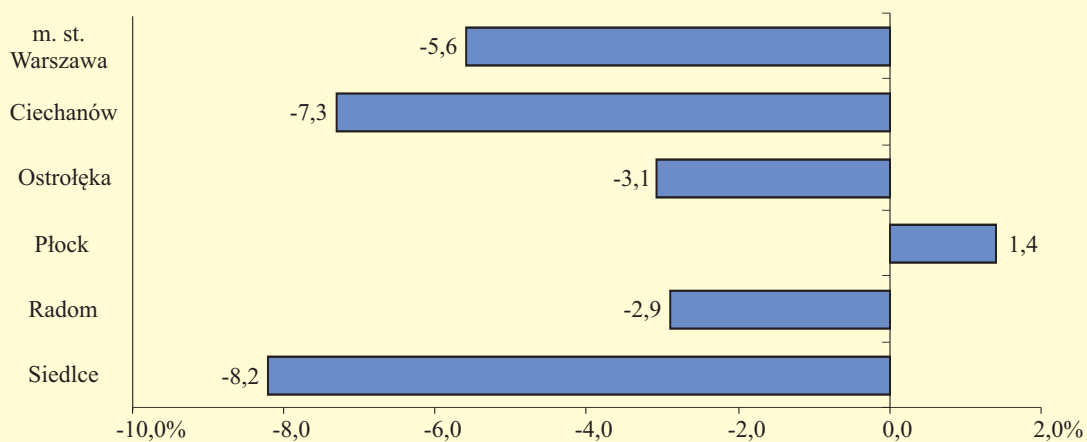

STRUKTURA DOCHODÓW I WYDATKÓW BUDŻETU MIASTA WEDŁUG DZIAŁÓW

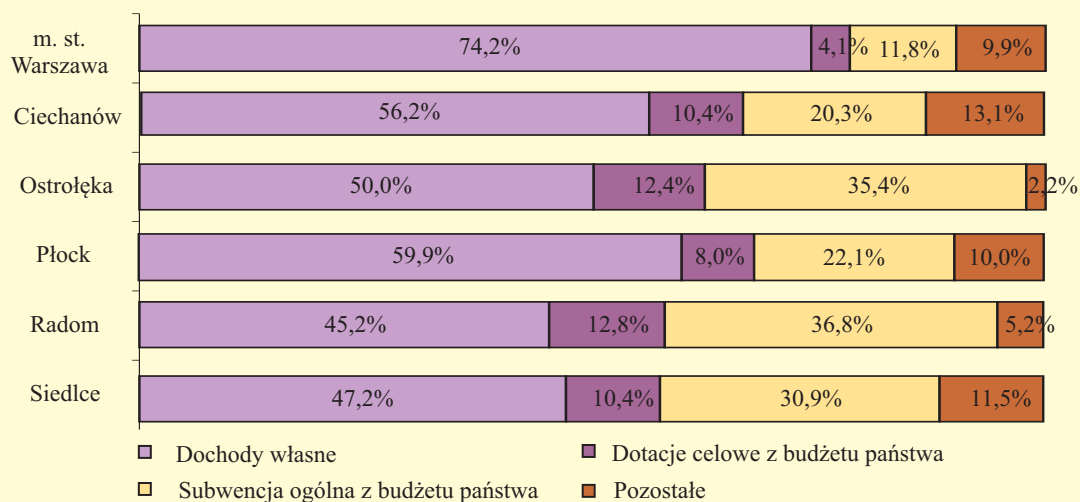

WSKAŹNIKI DLA WYBRANYCH MIAST W 2012 R.

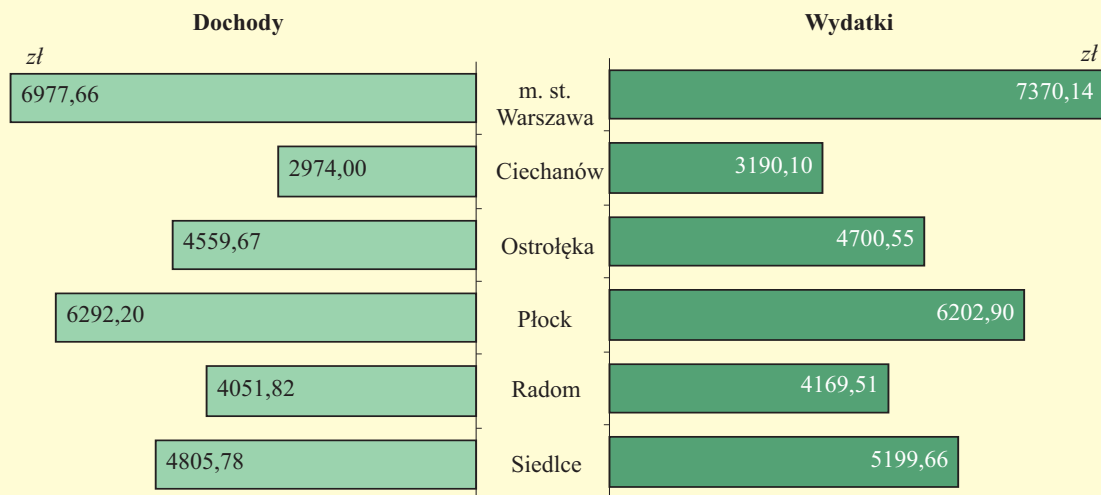
RELACJA WYNIKU BUDŻETOWEGO DO DOCHODÓW OGÓLEM

STRUKTURA DOCHODÓW BUDŻETU MIASTA WEDŁUG RODZAJÓW

DOCHODY I WYDATKI BUDŻETU MIASTA NA 1 MIESZKAŃCA

XIII. INWESTYCJE. ŚRODKI TRWAŁE

Uwagi ogólne

Inwestycje

Informacje o nakładach inwestycyjnych opracowano według zasad systemu rachunków narodowych, zgodnie z zaleceniami „Europejskiego Systemu Rachunków Narodowych i Regionalnych (ESA 1995)”.

Dane w tabelicy dotyczą podmiotów gospodarczych, w których liczba pracujących przekracza 9 osób i prezentowane są według lokalizacji inwestycji.

Nakłady inwestycyjne są to nakłady finansowe lub rzeczowe, których celem jest stworzenie nowych środków trwałych lub ulepszenie (przebudowa, rozbudowa, rekonstrukcja lub modernizacja) istniejących obiektów majątku trwałego, a także nakłady na tzw. pierwsze wyposażenie inwestycji.

Nakłady inwestycyjne dzielą się na nakłady na środki trwałe oraz pozostałe nakłady.

Nakłady na środki trwałe są to nakłady na:

- budynki i budowle (obejmują budynki i lokale oraz obiekty inżynierii lądowej i wodnej), w tym m.in. roboty budowlano-montażowe, dokumentacje projektowo-kosztorysowe,
- maszyny, urządzenia techniczne i narzędzia (łącznie z przyrządami, ruchomościami i wyposażeniem),
- środki transportu,
- inne, tj.: melioracje szczegółowe, koszty ponoszone przy nabyciu gruntów i używanych środków trwałych oraz inwentarz żywy (stado podstawowe) i zasadzenia wieloletnie, a ponadto odsetki od kredytów i pożyczek inwestycyjnych za okres realizacji inwestycji, z wyjątkiem odsetek nieuwzględnionych w wartości nakładów na środki trwałe przez podmioty stosujące Międzynarodowe Standardy Rachunkowości (MSR), wprowadzone od 1 stycznia 2005 r.

Pozostałe nakłady są to nakłady na tzw. pierwsze wyposażenie inwestycji oraz inne koszty związane z realizacją inwestycji. Nakłady te nie zwiększają wartości środków trwałych.

Nakłady inwestycyjne zaliczono do odpowiednich sekcji Polskiej Klasyfikacji Działalności (PKD 2007) zgodnie z zaklasyfikowaniem działalności inwestora (podmiotu gospodarki narodowej), z wyjątkiem nakładów na obiekty niezwiązane z jego podstawową działalnością, które zaliczono do odpowiednich sekcji według kryterium przeznaczenia obiektu (dotyczy np.: budynków i lokali mieszkalnych, obiektów przeznaczonych dla potrzeb edukacji, ochrony zdrowia, sportu i rekreacji).

Środki trwałe

Dane w tablicy dotyczą podmiotów gospodarczych, w których liczba pracujących przekracza 9 osób, a podziału środków trwałych według sekcji PKD 2007 dokonano zgodnie z siedzibą jednostki lokalnej rodzaju działalności.

Do środków trwałych zalicza się kompletne i nadające się do użytku składniki majątkowe o przewidywanym okresie używania dłuższym niż rok, w tym również drogi publiczne, ulice i place łącznie z poboczami i podbudową, uzbrojenie terenu, zasadzenia wieloletnie, melioracje, budowle wodne, grunty, inwentarz żywy (stado podstawowe) oraz od 1 stycznia 2002 r. spółdzielcze własnościowe prawo do lokalu mieszkalnego i spółdzielcze prawo do lokalu niemieszkalnego (użytkowego).

Dane o środkach trwałych nie obejmują wartości gruntów uznanych od 1 stycznia 1991 r. za środki trwałe zgodnie z rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 12 grudnia 1990 r. (Dz. U. Nr 90, poz. 529) oraz prawa użytkowania wieczystego gruntu uznanego od 1 stycznia 2002 r. za środki trwałe zgodnie z ustawą o rachunkowości z dnia 29 września 1994 r. (tekst jednolity: Dz. U. z 2013 r. poz. 330, z późn. zm.).

Wartość brutto środków trwałych jest to wartość równa nakładom poniesionym na ich zakup lub wytworzenie, bez potrącenia wartości zużycia (umorzenia).

Przez **wartość brutto** środków trwałych w **bieżących cenach ewidencyjnych** według stanu w dniu 31 XII należy rozumieć:

- w zakresie środków trwałych przekazanych do eksploatacji:
  - przed 1 stycznia 1995 r. – wartość w cenach odtworzenia z września 1994 r.,
  - po 1 stycznia 1995 r. – wartość w cenach bieżących nabycia lub wytworzenia;
- w podmiotach stosujących Międzynarodowe Standardy Rachunkowości (MSR), wprowadzone od 1 stycznia 2005 r. – również wycenę według wartości godziwej.

Wartość brutto w cenach odtworzenia została ustalona w wyniku aktualizacji (wyceny) środków trwałych w gospodarce narodowej dokonanej według stanu w dniu 1 I 1995 r. zgodnie z postanowieniami rozporządzenia Ministra Finansów z dnia 20 stycznia 1995 r. w sprawie amortyzacji środków trwałych oraz wartości niematerialnych i prawnych, a także aktualizacji wyceny środków trwałych (Dz. U. Nr 7, poz. 34).

U w a g a. Na wykresach wskaźniki dotyczące udziału nakładów inwestycyjnych w przedsiębiorstwach w % ogółem oraz nakładów na 1 mieszkańca w wieku produkcyjnym w złotych podano zgodnie z wartościami opublikowanymi i prezentowanymi w Banku Danych Lokalnych [online]. Warszawa: Główny Urząd Statystyczny [dostęp: 3 lutego 2014 r.]. Dostępny w Internecie: <http://stat.gov.pl> → BANKI I BAZY DANYCH → Bank Danych Lokalnych. Wyjątek stanowią wskaźniki prezentowane dla Ciechanowa, których nie ma w BDL i dlatego stanowią obliczenia własne z danych bezwzględnych będących w dyspozycji Urzędu Statystycznego.

Wyniki badań - synteza

Inwestycje są ważnym elementem działalności w gospodarce, ponieważ wpływają na sytuację ekonomiczną przedsiębiorstw. Stanowią podstawę wzrostu produkcji i usług poprzez tworzenie, rozbudowę i unowocześnianie materialno-technicznej bazy wytwórczej i usługowej. Inwestycje są ponadto podstawowym środkiem wdrażania postępu technicznego, przyczyniają się do aktywizacji gospodarczej terenów zaniedbanych i umożliwiają przyrost zatrudnienia.

Według lokalizacji inwestycji w 2012 r. nakłady inwestycyjne w przedsiębiorstwach (o liczbie pracujących powyżej 9 osób) wynosiły 381,8 mln zł (w cenach bieżących) i w porównaniu z 2009 r. zmniejszyły się o 0,4%. W 2012 r. najwięcej inwestowano w przemyśle – 215,9 mln zł (tj. 56,5% nakładów inwestycyjnych ogółem), w tym 160,8 mln zł w przetwórstwie przemysłowym (tj. 42,1% nakładów ogółem). W 2012 r. wartość nakładów inwestycyjnych w przedsiębiorstwach przypadająca na 1 mieszkańca Radomia wynosiła 1735,0 zł, a na 1 mieszkańca w wieku produkcyjnym – 2722,7 zł, podczas gdy w 2009 r. było to odpowiednio: 1712,0 zł i 2633,6 zł.

W końcu 2012 r. według siedziby jednostki lokalnej wartość brutto środków trwałych w przedsiębiorstwach (o liczbie pracujących powyżej 9 osób) wynosiła 6300,0 mln zł (w bieżących cenach ewidencyjnych). W odniesieniu do 2009 r. odnotowano wzrost wartości brutto środków trwałych o 14,6%. Wartość środków trwałych zwiększyła się m.in. w handlu; naprawie pojazdów samochodowych (o 34,7%) oraz w przemyśle (o 22,1%), zmniejszyła się natomiast m.in. w budownictwie (o 21,4%) oraz w obsłudze rynku nieruchomości (o 9,0%). Największa wartość majątku trwałego w 2012 r. przypadała na jednostki związane z przemysłem (53,3% ogółem) oraz z obsługą rynku nieruchomości (13,3%). Wartość brutto środków trwałych w przedsiębiorstwach przypadająca na 1 mieszkańca Radomia wynosiła w 2012 r. 28673,2 zł, podczas gdy w 2009 r. było to 24598,0 zł.

TABL. 1 (87). NAKŁADY INWESTYCYJNE W PRZEDSIĘBIORSTWACH (ceny bieżące)

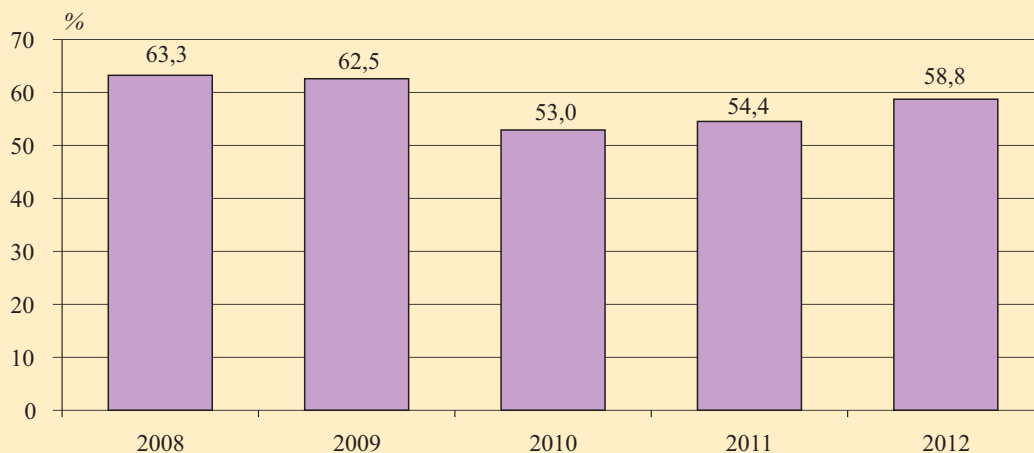
WYSZCZEGÓLNIENIE	2009	2010	2011	2012
	w tys. zł			
OGÓŁEM	383234	375638	457094	381753
w tym:				
Przemysł	223601	186153	238483	215875
w tym przetwórstwo przemysłowe	105388	132175	216488	160761
Budownictwo	15650	12851	10221	8379
Handel; naprawa pojazdów samochodowych ^Δ	31631	41844	84794	55892
Transport i gospodarka magazynowa	7892	32654	24535	23207
Informacja i komunikacja	7525	2954	28116	6243
Działalność finansowa i ubezpieczeniowa	3125	3065	2999	4130

TABL. 2 (88). WARTOŚĆ BRUTTO ŚRODKÓW TRWAŁYCH W PRZEDSIĘBIORSTWACH
(bieżące ceny ewidencyjne)
Stan w dniu 31 XII

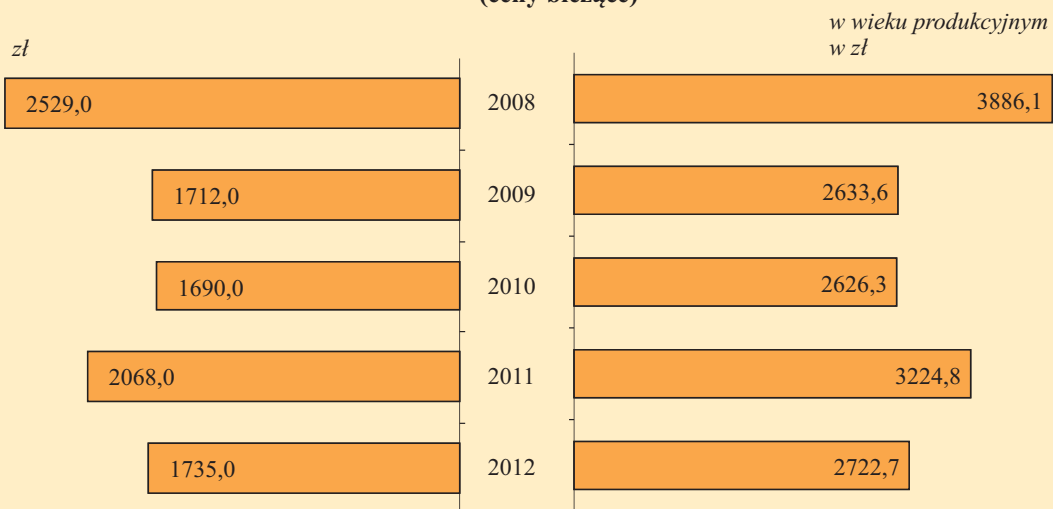
WYSZCZEGÓLNIENIE	2009	2010	2011	2012
	w tys. zł			
OGÓŁEM	5495131	5808413	6151824	6299587
w tym:				
Przemysł	2747632	3036823	3203218	3354630
w tym przetwórstwo przemysłowe	1369444	1466332	1564350	1641887
Budownictwo	161998	135548	183480	127409
Handel; naprawa pojazdów samochodowych ^Δ	443441	514778	540499	597517
Transport i gospodarka magazynowa	248595	244509	276356	248448
Informacja i komunikacja	252745	237968	293502	287690
Obsługa rynku nieruchomości ^Δ	922345	854376	852875	839186

**UDZIAŁ SEKCJI PRZEMYSŁ I BUDOWNICTWO
W NAKŁADACH INWESTYCYJNYCH OGÓŁEM PRZEDSIĘBIORSTW
(ceny bieżące)**

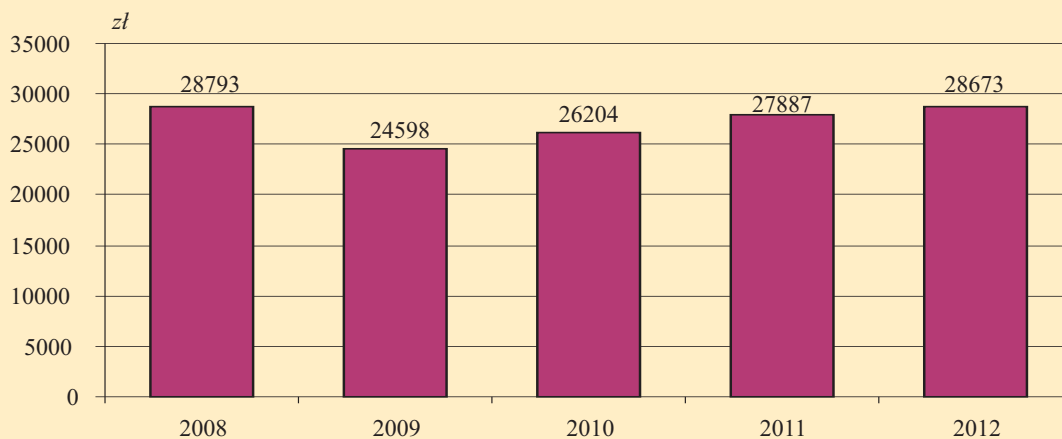

**NAKŁADY INWESTYCYJNE W PRZEDSIĘBIORSTWACH NA 1 MIESZKAŃCA
(ceny bieżące)**

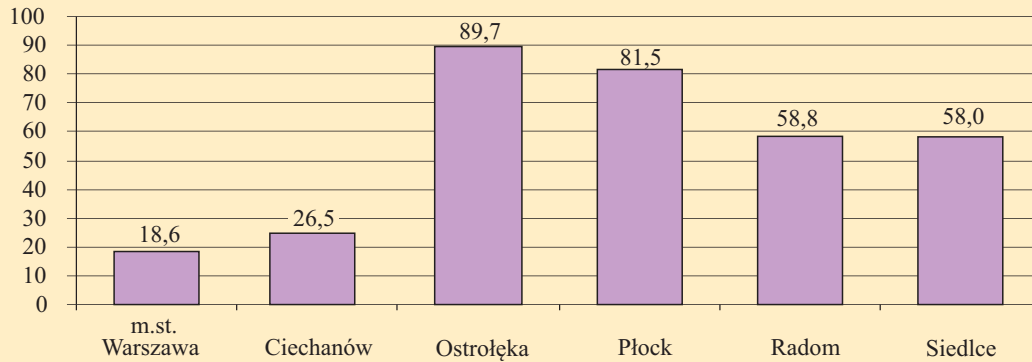
**WARTOŚĆ BRUTTO ŚRODKÓW TRWAŁYCH W PRZEDSIĘBIORSTWACH
NA 1 MIESZKAŃCA (bieżące ceny ewidencyjne)**

Stan w dniu 31 XII

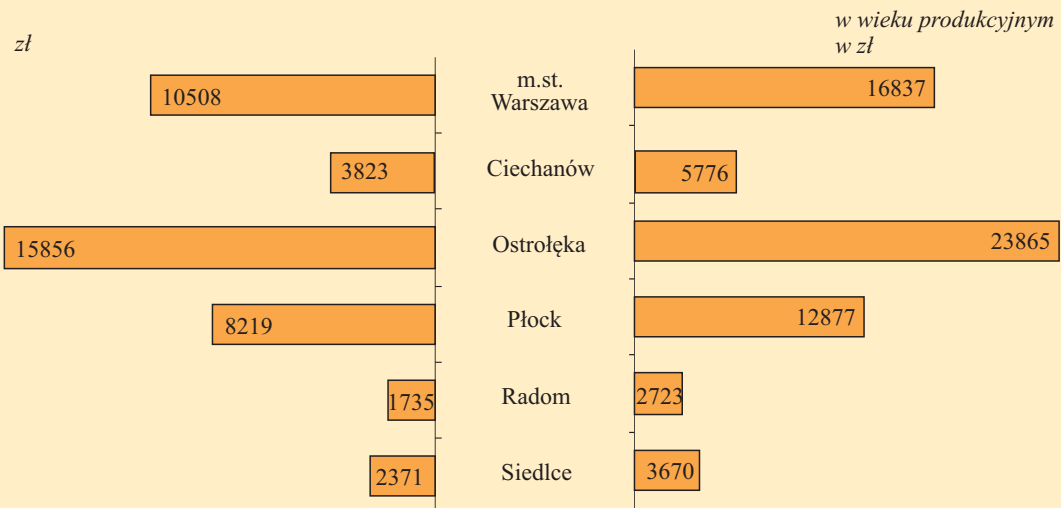

WSKAŹNIKI DLA WYBRANYCH MIAST W 2012 R.

UDZIAŁ SEKCJI PRZEMYSŁ I BUDOWNICTWO W NAKŁADACH INWESTYCYJNYCH OGÓŁEM PRZEDSIĘBIORSTW (ceny bieżące)

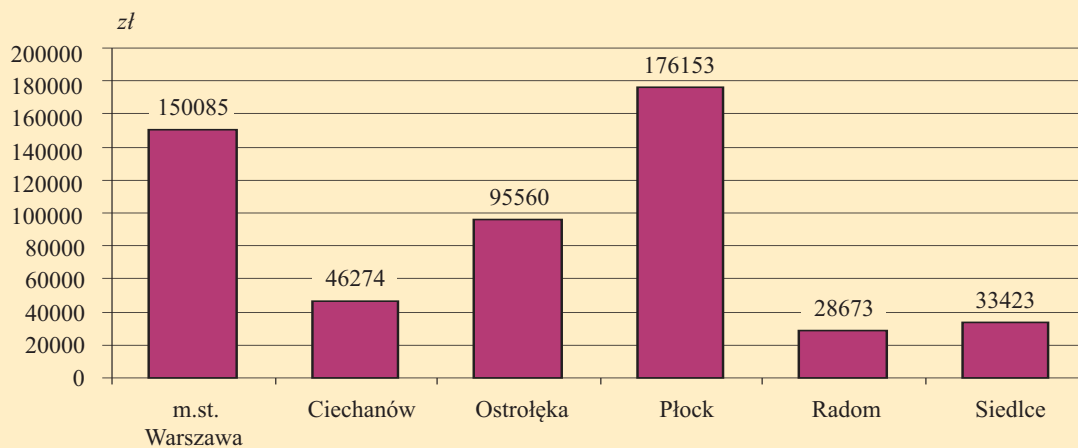

NAKŁADY INWESTYCYJNE W PRZEDSIĘBIORSTWACH NA 1 MIESZKAŃCA (ceny bieżące)

WARTOŚĆ BRUTTO ŚRODKÓW TRWAŁYCH W PRZEDSIĘBIORSTWACH NA 1 MIESZKAŃCA (bieżące ceny ewidencyjne)

Stan w dniu 31 XII

XIV. PODMIOTY GOSPODARKI NARODOWEJ

Uwagi ogólne

Prezentowane dane dotyczą **podmiotów gospodarki narodowej** zarejestrowanych w rejestrze REGON i obejmują osoby prawne, jednostki organizacyjne niemające osobowości prawnej oraz osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą, zaklasyfikowane do poszczególnych sekcji PKD 2007 według przeważającego rodzaju działalności.

Zgodnie z definicją **osoby fizycznej prowadzącej działalność gospodarczą** wprowadzoną od 31 marca 2009 r. w art. 42 ust. 2 ustawy o statystyce publicznej grupa osób fizycznych podlegających wpisowi do rejestru REGON została poszerzona o osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą jako wspólnicy spółki cywilnej.

Krajowy rejestr urzędowy podmiotów gospodarki narodowej, zwany dalej rejestrem REGON, jest rejestrem administracyjnym prowadzonym przez Prezesa GUS. Zasady prowadzenia rejestru określają przepisy ustawy z dnia 29 czerwca 1995 r. o statystyce publicznej (tekst jedn.: Dz. U. z 2012 r., poz. 591, z późn. zm.) oraz przepisy rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 27 lipca 1999 r. (Dz. U. Nr 69, poz. 763, z późn. zm.) w sprawie sposobu i metodologii prowadzenia i aktualizacji rejestru podmiotów gospodarki narodowej, w tym wzorów wniosków, ankiet i zaświadczeń oraz szczegółowych warunków i trybu współdziałania służb statystyki publicznej z innymi organami prowadzącymi rejestry i systemy informatyczne administracji publicznej.

Podstawową funkcją rejestru REGON jest identyfikowanie podmiotów gospodarki narodowej, co jest realizowane poprzez nadawanie im unikatowych numerów identyfikacyjnych. Wprowadzenie w 2011 r. do aktualizacji rejestru REGON informacji o zgonach pochodzącej z Powszechnego Elektronicznego Systemu Ewidencji Ludności (PESEL) wpłynęło istotnie na zmianę (zmniejszenie) w stosunku do 2010 r. liczby osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą.

Wzrost liczby podmiotów w sekcji „Edukacja” spowodowany był wejściem w życie z dniem 1 sierpnia 2012 r. ustawy z dnia 15 kwietnia 2011 r. o systemie informacji oświatowej, w wyniku której jednostki lokalne (niepubliczne placówki oświatowe) podmiotów zostały przekształcone w odrębne podmioty.

Prezentowane w rozdziale **dane nie obejmują** jednostek lokalnych oraz osób prowadzących indywidualne gospodarstwa w rolnictwie. Krajowe osoby fizyczne wykazywane są według miejsca zamieszkania właściciela, natomiast zagraniczne osoby fizyczne według miejsca prowadzenia działalności.

Dane o podmiotach klasyfikowanych **według kryterium liczby pracujących** zostały przedstawione według przewidywanej liczby pracujących podawanej przy pierwszym zgłoszeniu na wniosku o wpis do rejestru REGON. Nie ma ustawowego obowiązku aktualizacji tej informacji przez podmioty.

Podmioty gospodarki narodowej - synteza

Na terenie Radomia działalność licznych podmiotów gospodarki narodowej i ich rozwój uzależnione są w dużym stopniu od tworzonych stref ekonomicznych. Najważniejszą dla Radomia jest utworzona w 1997 r. Tarnobrzaska Specjalna Strefa Ekonomiczna. Przedsiębiorca prowadzący działalność gospodarczą na terenie Tarnobrzeskiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej EURO-PARK WISŁOSAN może ubiegać się o uzyskanie pomocy publicznej w formie zwolnień podatkowych. Strefa została utworzona w celu pobudzenia aktywności gospodarczej (wykorzystując dostępne zasoby kadrowe i produkcyjne), a w tym m.in. w celu stworzenia warunków dla rozwoju małej i średniej przedsiębiorczości. Obejmuje ona obszar 1632 ha podzielony na 20 podstref. Podstrefa Radom zajmuje łącznie 151,55 ha powierzchni. Do walorów podstrefy mających wpływ na pozyskanie potencjalnych inwestorów należą: dobre połączenia i infrastruktura dla transportu kolejowego i samochodowego; dostępność wysokokwalifikowanej kadry np. przemysłu elektronicznego, elektromaszynowego i telekomunikacyjnego; produkcja wykorzystująca nowoczesne technologie; koncentracja instytucji tzw. otoczenia biznesu czyli banków, biur maklerskich, kancelarii prawnych, agencji rozwoju regionalnego. Jednocześnie w Radomiu funkcjonuje sieć firm i podwykonawców w różnych branżach poszukujących możliwości nawiązania współpracy partnerskiej z potencjalnymi inwestorami.¹

Według Krajowego Rejestru Podmiotów Gospodarki Narodowej w końcu 2012 r. w Radomiu zarejestrowanych było 24,6 tys. podmiotów gospodarki narodowej (o 0,6% mniej niż w końcu 2005 r., natomiast o 1,3% więcej niż w 2011 r.). Uwidoczniona w tablicach tendencja spadkowa liczby podmiotów w latach 2010–2011 była, w głównej mierze, efektem przeprowadzonej weryfikacji rejestru REGON (wyjaśnienia w uwagach ogólnych do rozdziału). W Radomiu w 2012 r. zdecydowaną większość stanowiły podmioty sektora prywatnego – 24,2 tys., tj. 98,4% ogółu podmiotów (o 0,5 p. proc. więcej niż w 2005 r.).

Według kryterium formy prawnej wśród podmiotów dominowały osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą. W końcu 2012 r. w rejestrze REGON ujętych było 19,2 tys. takich osób, tj. o 3,3 % mniej w stosunku do 2005 r. Stanowiły one 78,0% ogółu podmiotów (w 2005 r. 80,2%). Osoby prawne i jednostki organizacyjne nieposiadające osobowości prawnej reprezentowane były przez 4,3 tys. podmiotów, tj. o 6,7% więcej niż w 2005 r. Najliczniejszą grupę w gronie osób prawnych i jednostek organizacyjnych nieposiadających osobowości prawnej stanowiły spółki. W końcu grudnia 2012 r. było ich 3,7 tys., co stanowiło 15,0% ogółu zareje-

---

¹ Strona Internetowa Tarnobrzeskiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej EURO-PARK WISŁOSAN [online]. [dostęp 20 kwietnia 2013 r. Dostępny w Internecie: www.tsse.pl.

strowanych podmiotów. Wśród nich odnotowano 2,0 tys. spółek cywilnych oraz 1,7 tys. spółek handlowych. Spośród spółek handlowych 84,6% stanowiły spółki kapitałowe, a 15,4% – spółki osobowe. W stosunku do 2005 r. w strukturze spółek osobowych odnotowano największy wzrost udziału spółek komandytowych (o 12,6 p. proc.) oraz największy spadek udziału spółek jawnych (o 13,9 p. proc.).

Rozpatrując badane podmioty pod względem rodzaju prowadzonej działalności można stwierdzić, że najliczniejszą grupę stanowiły w 2012 r. firmy zajmujące się handlem; naprawami pojazdów samochodowych (34,8%), nieco mniej działało w przemyśle (11,4%) i w budownictwie (9,6%). Najmniejszy udział stanowiły podmioty prowadzące działalność profesjonalną, naukową i techniczną (8,2%), w zakresie transportu i gospodarki magazynowej (6,9%), w zakresie opieki zdrowotnej i pomocy społecznej (5,2%) oraz finansową i ubezpieczeniową (3,7%). Firmy pozostałych działalności stanowiły 20,2% ogółu zarejestrowanych podmiotów.

Pod względem liczby pracujących² dominowały niezmiennie od lat podmioty bardzo małe – mikroprzedsiębiorstwa (o liczbie pracujących do 9 osób), które stanowiły w końcu 2012 r. 95,9% ogółu zarejestrowanych firm (o 0,1 p. proc. więcej niż w końcu 2005 r.). Podmioty o liczbie pracujących 10-49 osób stanowiły w 2012 r. 3,2% (o 0,2 p. proc. mniej niż w 2005 r.), a jednostki średnie i duże (o liczbie pracujących powyżej 50 osób) stanowiły 0,9% i ich udział nie zmienił się w porównaniu z 2005 r.

Poziom aktywności gospodarczej miasta prezentowany jest przez wskaźnik liczby podmiotów w przeliczeniu na 1000 ludności. W Radomiu w 2012 r. wskaźnik ten wynosił średnio 112 (w 2005 r. wynosił 109). Był on niższy o 95 pkt od wskaźnika odnotowanego w m.st. Warszawie. Natomiast wśród miast województwa mazowieckiego – takich jak: Ostrołęka (108), Siedlce (106), Płock (101), Ciechanów (99) – Radom uplasował się na pierwszym miejscu. Może to świadczyć o rozwijającej się przedsiębiorczości.

---

² Faktycznej lub przewidywanej w momencie rejestracji lub po wprowadzonych przez podmiot zmianach.

TABL. 1 (89). **PODMIOTY GOSPODARKI NARODOWEJ W REJESTRZE REGON**
Stan w dniu 31 XII

WYSZCZEGÓLNIENIE	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
OGÓŁEM	24710	24500	24553	24794	25053	25371	24263	24571
sektor publiczny	531	531	525	406	387	385	386	390
sektor prywatny	24179	23969	24028	24388	24666	24986	23877	24181
w tym:								
Przedsiębiorstwa państwowe	16	12	4	3	3	1	1	1
Spółki	3540	3538	3567	3561	3531	3590	3642	3693
w tym:								
handlowe	1420	1462	1492	1539	1575	1609	1657	1741
cywilne	2118	2074	2073	2021	1955	1980	1984	1951
Spółdzielnie	82	81	79	76	75	75	75	75
Fundacje	53	53	55	55	56	59	61	66
Stowarzyszenia i organizacje społeczne	326	348	360	376	391	410	432	453
Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą	19816	19564	19578	19791	20068	20284	19078	19167

TABL. 2 (90). **PODMIOTY GOSPODARKI NARODOWEJ W REJESTRZE REGON WEDŁUG LICZBY PRACUJĄCYCH^a**
Stan w dniu 31 XII

WYSZCZEGÓLNIENIE	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
OGÓŁEM	24710	24500	24553	24794	25053	25371	24263	24571
9 osób i mniej	23663	23459	23515	23733	23965	24274	23179	23567
10–49	831	827	833	853	875	878	869	789
50–249	187	185	177	180	185	189	190	191
250–999	23	23	22	23	24	26	22	21
1000 osób i więcej	6	6	6	5	4	4	3	3
Sektor publiczny	531	531	525	406	387	385	386	390
9 osób i mniej	284	285	279	159	148	146	149	191
10–49	146	145	149	143	134	134	135	87
50–249	85	85	82	87	88	87	88	98
250–999	12	12	11	13	13	14	11	11
1000 osób i więcej	4	4	4	4	4	4	3	3
Sektor prywatny	24179	23969	24028	24388	24666	24986	23877	24181
9 osób i mniej	23379	23174	23236	23574	23817	24128	23030	23376
10–49	685	682	684	710	741	744	734	702
50–249	102	100	95	93	97	102	102	93
250–999	11	11	11	10	11	12	11	10
1000 osób i więcej	2	2	2	1	–	–	–	–

^a Patrz uwagi ogólne na str. 157.

TABL. 3 (91). **PODMIOTY GOSPODARKI NARODOWEJ W REJESTRZE REGON WEDŁUG SEKCJI PKD**
Stan w dniu 31 XII

WYSZCZEGÓLNIENIE	2009	2010	2011	2012
OGÓŁEM	25053	25371	24263	24571
Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	256	277	257	227
Przemysł	2848	2928	2804	2791
w tym przetwórstwo przemysłowe	2766	2837	2701	2683
Budownictwo	2353	2425	2354	2371
Handel; naprawa pojazdów samochodowych ^Δ	9560	9336	8616	8551
Transport i gospodarka magazynowa.....	1766	1759	1636	1685
Zakwaterowanie i gastronomia ^Δ	571	576	566	572
Informacja i komunikacja	454	505	512	519
Działalność finansowa i ubezpieczeniowa	974	965	922	916
Obsługa rynku nieruchomości ^Δ	673	707	735	771
Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna	1892	1985	1934	2008
Administrowanie i działalność wspierająca ^Δ	448	461	447	469
Administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe zabezpieczenia społeczne	37	38	40	41
Edukacja	567	602	629	771
Opieka zdrowotna i pomoc społeczna.....	1111	1199	1232	1270
Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją	314	322	307	303
Pozostała działalność usługowa	1229	1286	1272	1306

TABL. 4 (92). **PODMIOTY GOSPODARKI NARODOWEJ NOWO ZAREJESTROWANE W REJESTRZE REGON WEDŁUG SEKCJI PKD**

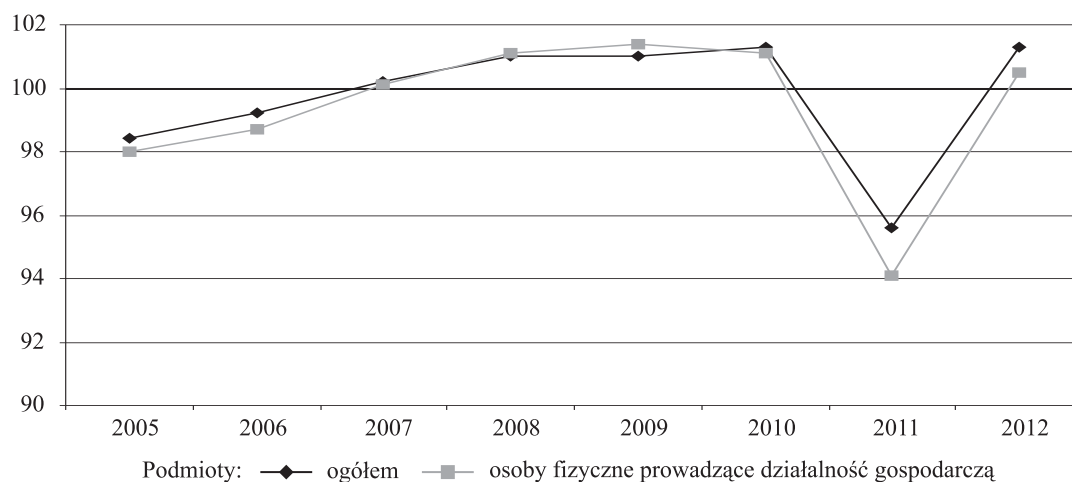
WYSZCZEGÓLNIENIE	2009	2010	2011	2012
OGÓŁEM	2414	2553	2308	2269
Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	8	9	7	6
Przemysł	263	263	218	178
w tym przetwórstwo przemysłowe	251	253	206	171
Budownictwo	287	309	286	243
Handel; naprawa pojazdów samochodowych ^Δ	850	895	792	737
Transport i gospodarka magazynowa	142	151	148	160
Zakwaterowanie i gastronomia ^Δ	95	76	77	70
Informacja i komunikacja	57	85	61	62
Działalność finansowa i ubezpieczeniowa	106	100	104	104
Obsługa rynku nieruchomości ^Δ	29	44	47	42
Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna	182	198	201	171
Administrowanie i działalność wspierająca ^Δ	76	67	64	75
Administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe zabezpieczenia społeczne	–	1	3	1
Edukacja	61	82	64	189
Opieka zdrowotna i pomoc społeczna	113	103	108	89
Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją	33	26	21	28
Pozostała działalność usługowa	112	144	107	114

TABL. 5 (93). **PODMIOTY GOSPODARKI NARODOWEJ WYREJESTROWANE Z REJESTRU REGON WEDŁUG SEKCJI PKD**

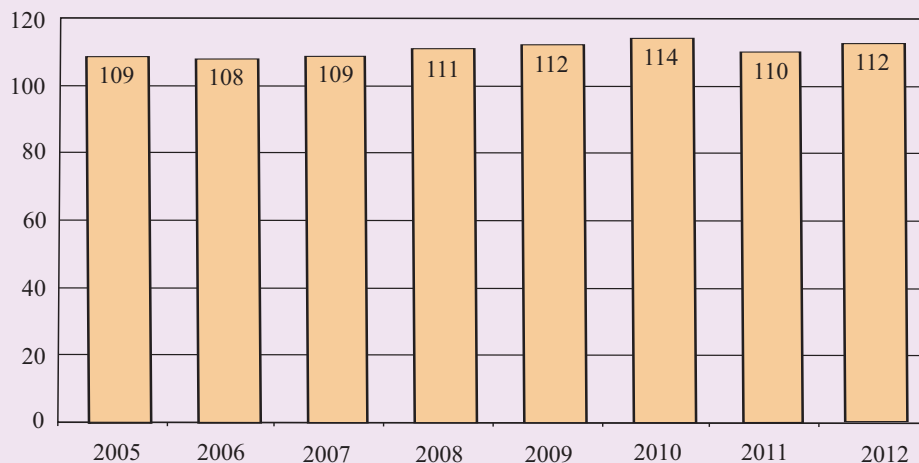
WYSZCZEGÓLNIENIE	2009	2010	2011	2012
OGÓŁEM	2027	2186	3329	1872
Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	14	6	15	7
Przemysł	237	211	348	174
w tym przetwórstwo przemysłowe	232	210	345	171
Budownictwo	184	236	361	241
Handel; naprawa pojazdów samochodowych ^Δ	890	1032	1485	748
Transport i gospodarka magazynowa	102	167	253	126
Zakwaterowanie i gastronomia ^Δ	42	67	89	68
Informacja i komunikacja	24	30	45	44
Działalność finansowa i ubezpieczeniowa	151	102	137	108
Obsługa rynku nieruchomości ^Δ	6	15	28	15
Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna	188	90	233	97
Administrowanie i działalność wspierająca ^Δ	25	50	70	45
Administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe zabezpieczenia społeczne	4	–	2	–
Edukacja	32	51	41	45
Opieka zdrowotna i pomoc społeczna	44	30	69	50
Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją	26	15	32	22
Pozostała działalność usługowa	58	84	121	82

Dynamika podmiotów gospodarki narodowej w rejestrze REGON
(rok poprzedni = 100)

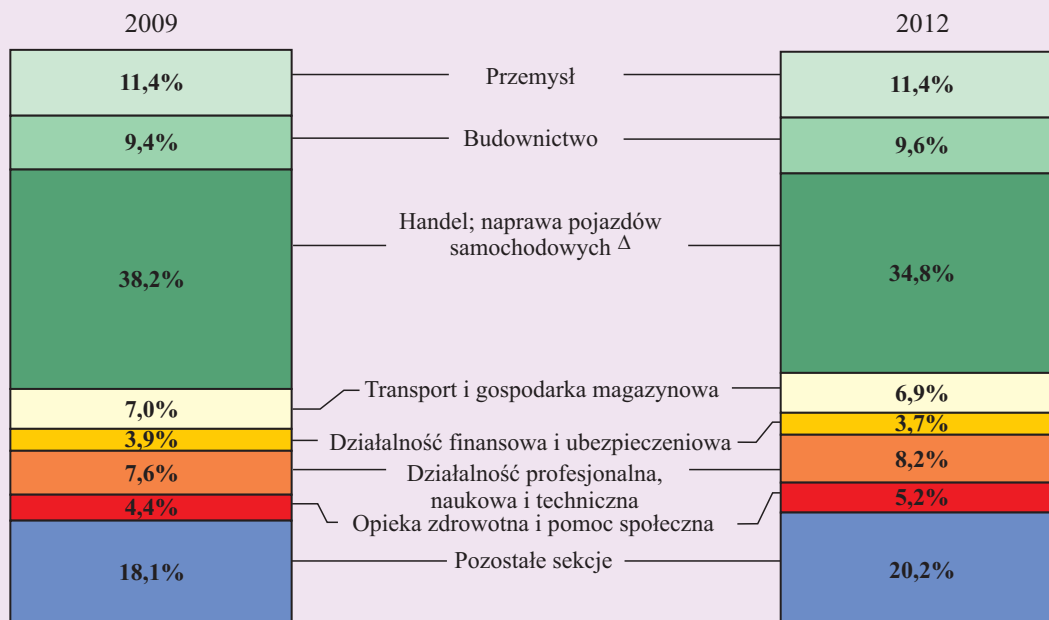
**PODMIOTY GOSPODARKI NARODOWEJ W REJESTRZE REGION
NA 1000 LUDNOŚCI**

Stan w dniu 31 XII

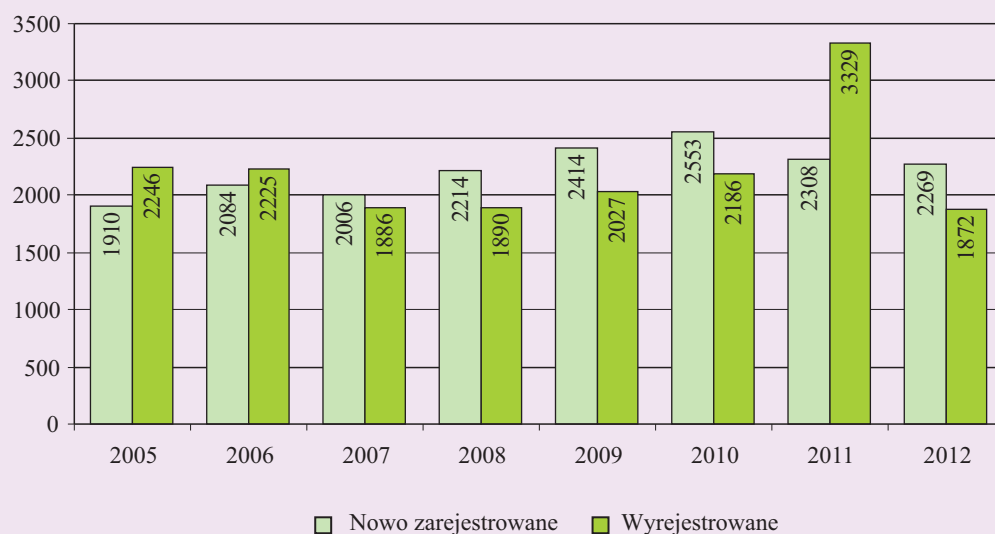

**STRUKTURA PODMIOTÓW GOSPODARKI NARODOWEJ
W REJESTRZE REGION WEDŁUG SEKCJI PKD**

Stan w dniu 31 XII

**PODMIOTY GOSPODARKI NARODOWEJ NOWO ZAREJESTROWANE
I WYREJESTROWANE W REJESTRZE REGON**

**PODMIOTY GOSPODARKI NARODOWEJ W REJESTRZE REGON
NA 1000 LUDNOŚCI W WYBRANYCH MIASTACH W 2012 R.**

Stan w dniu 31 XII

